Gramàtica de la llengua catalana

Institut d'Estudis Catalans

INTRODUCCIÓ GENERAL

1. CONSIDERACIONS GENERALS

Aquest text aplega els materials elaborats i consensuats fins ara per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans per a llur publicació com a versió preliminar i, doncs, provisional de l'actualització de la gramàtica normativa oficial de l'IEC —la qual, sota l'autoria de Pompeu Fabra, fou publicada per primera vegada en 1918 i per setena vegada i darrera en 1933. De fet, si entenem la normalització i la codificació lingüístiques com a processos oberts, les fites en què es concreten són necessàriament provisionals —per bé que aquesta no sigui sempre la percepció que se'n té a la nostra comunitat.

En diverses ocasions, la gramàtica de l'IEC fou modificada lleument d'acord amb una nova avaluació de dades i solucions possibles, i amb l'evolució de les pràctiques que s'anaven imposant entre la gent de lletra. Avui, però, s'hi afegeix la provisionalitat que deriva de la voluntat dels autors de complementar aquesta actualització de la normativa vigent amb una pròxima elaboració i redacció d'aquelles parts que hi foren poc desenvolupades. Ben entès, no s'ha de veure aquest caràcter provisori de les propostes normatives com una inestabilitat permanent.

El 18 de maig de 2001, a proposta de la Comissió de Gramàtica, la Secció Filològica acordà d'emprendre els treballs de preparació de la publicació d'aquesta nova gramàtica normativa. Diversos motius avalaven l'acord de la Secció Filològica: la previsió que els treballs d'aquesta complementació demanaran terminis adequats a una obra de consens; el fet que els textos bàsics del volum que avui publiquem eren elaborats de fa temps i no era convenient retenir-los inèdits; la voluntat de la Secció i la necessitat objectiva que fos públicament coneguda arreu i de tothom l'orientació que hom els ha donats i visibles els criteris amb què han estat concebuts; l'oportunitat d'exposar obra i criteris a la consideració dels professionals que els han d'aplicar en primer lloc.

Talment com aquesta obra està destinada a una comunitat lingüística històrica que ha travessat una experiència que desitgem irrepetible, també està realitzada en un context temporal i circumstancial específic. Determinats conflictes oberts o latents en parts significatives de la comunitat lingüística, han aconsellat una certa prudència a l'hora d'actualitzar alguns aspectes de la normativa vigent.

Tot amb tot, aquesta és una obra de referència de caràcter institucional, i és en aquest sentit que cal acollir-la i avaluar-la. L'Institut d'Estudis Catalans, que té reconeguda legalment la competència en totes les terres de llengua i cultura catalanes, que té un reconeixement acadèmic internacional i, sobretot, que compta amb el reconeixement de la comunitat lingüística que serveix, actua com a acadèmia de la llengua per a tots els membres d'aquesta comunitat que volen acollir-se sota la seva empara i guiatge, per damunt de limitacions alienes al fet col·lectiu d'ésser i de saber-se membres d'una sola comunitat lingüística, que talment com es manifesta amb una diversitat de parlars comparteix una unitat i una individualitat radicals.

2. CARACTERÍSTIQUES INTERNES DE L'OBRA

2.1. L'OBJECTE I LES PARTS DE LA GRAMÀTICA

Tota gramàtica té per objectiu la descripció d'un determinat estat de llengua en un moment definit de la seva evolució. Tanmateix, la idea mateixa d'aquest objectiu no és sinó una abstracció metodològica útil per a la descripció. De fet, tot moment així imaginat, tot estat de llengua així aïllat de successius estats anteriors i estats posteriors és un moment intangible de l'evolució lingüística i un estadi inestable. Tot i així, i d'acord amb aquestes convencions, hom pot afirmar que aquesta gramàtica descriu el català modern (per oposició, per exemple, al català medieval o al català de la Renaixença) i s'inscriu metodològicament en la concepció suara esmentada. Entre altres conseqüències, en deriva l'exclusió, per principi, de la consideració històrica o evolutiva dels fets lingüístics, tant en la presentació com en la justificació implícita dels fets descrits: el parlant no és conscient d'aquesta evolució sinó de l'estat de llengua rebut, i la descripció gramatical se situa en la seva perspectiva. Ara bé, això no treu que ara i adés hom remeti vagament a «causes o raons històriques» a l'hora de donar compte de certs fets que des de la regularitat del passat perviuen en la «irregularitat» del present o l'explicació dels quals es basa en estats anteriors de la llengua.

L'afirmació del caràcter descriptiu d'aquesta gramàtica, però, cal matisar-la. La gramàtica descriu, certament, i pretén descriure el diasistema de la llengua catalana —això és, no una sola de les seves varietats sinó diverses

d'acord amb un ordre de correspondències i relacions formals que en manifesten el sistema comú que hi és subjacent (tornarem sobre aquest punt més avall)— i, doncs, parteix de la llengua oral —la qual cosa es fa palesa en obrir-se amb una part dedicada a l'estructura sonora de la llengua—; però alhora, en la mesura que és una gramàtica normativa, en construeix una imatge ideal i relativament estàtica, sovint més ben reflectida en la llengua escrita que en la conversa ordinària. Aquesta imatge ideal, el que hom coneix com el *català normatiu*, ni pretén reflectir del tot fidelment el llenguatge parlat de cap lloc del domini lingüístic ni n'és del tot subsidiària. Ben al contrari, aquesta imatge ideal posseeix una autonomia relativa i, per molt que es volgués acostada al parlar quotidià, no podria defugir l'artifici ni el deute contret amb una tradició pròpia i ben establerta de convencions gràfiques i lingüístiques. No neguem pas la possibilitat d'innovació, sinó que afirmem la necessitat d'una continuïtat duradora d'aquesta imatge ideal per dessota de tota mudança.

De descripcions d'una mateixa llengua, n'hi pot haver moltes. Això vol dir que hi ha moltes maneres de concebre i redactar una gramàtica. Una de les tasques més importants de la teoria lingüística és fornir un procediment d'avaluació que permeti triar la gramàtica òptima. Aquesta és una via, però, que no ens incumbeix desplegar aquí. És convenient, en canvi, fer algun comentari sobre la concepció d'aquesta gramàtica, tant pel que fa a la selecció i exposició dels fets com a la seva utilitat pràctica, i, no cal dir-ho, a la política de la llengua que l'ha inspirada i s'hi endevina.

Tota gramàtica és necessàriament incompleta. I ho és per raons ben diverses: d'una banda, hi ha les limitacions humanes de qui la redacta i les limitacions del coneixement científic del moment; de l'altra, i més important, la creativitat dels parlants és una realitat més esponerosa que la més detallada de les descripcions, i és tan inaprensible com l'argent viu. Ara bé, aquesta creativitat està regida, en últim extrem, per regles i patrons recurrents, i aquest és, de fet, l'objecte de la descripció gramatical d'una manera que pot ésser més o menys explícita. La creativitat, quan neix del si mateix de la llengua, força un xic més enllà les possibilitats expressives que hi eren en germen. Però el llenguatge és una estructura complexa i no tot es deixa reduir a regles, o no les hem sabudes trobar encara. Aquesta gramàtica és, doncs, incompleta en un sentit més intrínsec que el sentit irrellevant amb què podem dir que ho és —com s'ha avançat més amunt i és patent en la taula— perquè hi manca la part de sintaxi; aquest és un fet extrínsec. Això vol dir, doncs, que no és exhaustiva en el seu contingut, que no en té la pretensió, i que no calia esperar que ho fos.

En realitat, aquesta incompletesa és més manifesta en unes parts de la gramàtica que en unes altres, i el postulat val més per a la sintaxi de la llengua, que n'és la matriu creativa, que per als nivells inferiors de

l'estructura lingüística, tot sigui dit sense menystenir la creativitat lèxica dels parlants, ben palesa en la formació de nous mots i nous patrons de formació del mot. L'adaptació de manlleus i l'alteració del sentit primigeni dels mots o el seu ús figurat són també aspectes d'aquesta creativitat que és a mans de parlants i no pas de gramàtics.

Una darrera observació quant al nivell de la gramàtica és convenient, abans de considerar-ne les parts. Aquesta no és una obra per a ensenyar a llegir i escriure, no és una gramàtica per a l'escola o per a iniciar uns estudis sense coneixements previs; tampoc no és potser la gramàtica que hauria fet un lingüista professional per a ús i avaluació dels col·legues. Sortosament, avui hi ha prou professionals de la llengua i prou oportunitats a les institucions i al mercat perquè altres facin la tasca de redactar manuals escolars que adaptin la proposta normativa aquí continguda, manuals d'ensenyament secundari, manuals universitaris, o perquè facin la tasca d'avançar en el coneixement mitjançant treballs doctorals o monografies. Aquesta gramàtica ha volgut explicar, amb un llenguatge llegidor i una redacció rigorosa, i d'acord amb determinats principis, la complexitat de l'estructura d'una llengua natural que, per tal com és viva, presenta no solament patrons regulars, sinó també punts d'inestabilitat, tendències incipients o decantaments consumats, i, sobretot, una variació que ocupa un lloc significatiu en la nostra concepció de la llengua. Aquest objectiu ha demanat alguns compromisos i simplificacions en determinats casos, que tal vegada uns lectors trobaran temeraris i, en canvi, altres consideraran massa tímids —o fins i tot un punt feble. Sigui'ns reconegut, si més no, que no són el resultat ni de fets aleatoris ni de plantejaments arbitraris. No és l'atzar el que ens ha guiat sinó la selecció d'opcions ponderades i la voluntat d'assolir el consens més ampli possible.

Quant a l'aparell conceptual o teòric de la gramàtica, hem mirat que fos màximament invisible —pel que fa a la terminologia, òbviament, no se'n pot dir el mateix. Ara bé, no es pot pas afirmar que s'hagi pretès seguir un model teòric determinat, i això per diverses raons: no fóra adient que l'Acadèmia donés peu a interpretacions que poguessin entendre de bona fe que conjuntament amb els fets lingüístics se'n sancionava un model descriptiu o s'avalava una teoria gramatical, amb l'exclusió de qualsevol altra. Segonament, no creiem que l'Acadèmia hagi de resoldre qüestions disputades entre els lingüistes en la interpretació de determinats fets complexos de l'estructura del català, quan no són de caràcter normatiu. Finalment, quan ha calgut o ho hem considerat convenient, ens hem expressat en uns termes o hem pres opcions que potser cap professional no admetria, si això facilitava una exposició més entenedora o en facilitava la comprensió a un nombre més ampli de lectors de procedència diversa (la referència ocasional a les lletres a l'hora de tractar dels sons, en pot ésser un

exemple: atès el caràcter de l'ortografia catalana, sovint aquesta solució val per a lectors amb pronúncies diverses).

Les parts en què s'estructura la gramàtica corresponen a les que hom identifica en l'estructura del llenguatge. S'inicia amb l'estudi de l'estructura sonora en la part de FONÈTICA I FONOLOGIA. Com s'ha insinuat més amunt, la inclusió d'aquestes matèries respon a un reconeixement que cal partir de la concepció de la llengua com un objecte que té en primer lloc una existència manifesta oral (o, si volem ésser precisos, audioverbal) —per bé que respongui en essència a capacitats cognitives pregones de la natura humana. Aquest aspecte de la llengua era omès o era absent de les gramàtiques normatives tradicionals, ja fos perquè encara no se n'havien desenvolupat les disciplines que el tracten, ja fos perquè la gramàtica normativa s'orientava d'antuvi envers la fixació del codi escrit de la llengua. Avui posseïm coneixements més amplis per a abordar-lo amb més eficàcia i, a més, la presència ubiqua dels mitjans de comunicació de massa orals i audiovisuals, en recomana l'orientació normativa. Així ho va entendre ja la Secció Filològica quan va publicar la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana*. Ben entès, aquesta part no conté pròpiament una ortoèpia per raons que poden ésser evidents al lector o, si més no, se li han de fer entenedores: en el moment actual es fa difícil d'adreçar-se al conjunt de la comunitat i d'intentar fer una sola proposta unitària en aquest camp. Fet i fet, l'orientació normativa de fets de pronúncia no hi manca i una proposta cap a la qual hom podria convergir tampoc no és absent (ben mirat, això val per al conjunt de la gramàtica). L'estudi dels sons distintius del català i llurs variants, les combinacions possibles de sons, la composició de la síl·laba i els fenòmens que es produeixen quan conflueixen els sons en el flux de la parla formen el contingut d'aquesta primera part.

L'estudi de la morfologia flexiva i de la formació de mots són les altres parts de l'estructura lingüística que aquesta gramàtica recull en les parts de MORFOLOGIA FLEXIVA i FORMACIÓ DE MOTS, respectivament. Dit breument, s'hi tracta l'estructura del mot català, dels seus components (o morfemes —radicals i afixos— i altres mots elementals) i de les regles que els combinen en la formació dels mots, i també de les categories gramaticals (o morfològiques) del català i de les seves categories lèxiques (o «parts de l'oració»), i dels paradigmes en què diverses formes s'agrupen –siguin verbals, nominals o altres. Convé notar que la formació de mots no havia estat tractada en el seu conjunt en la gramàtica normativa, malgrat que tradicionalment ha estat objecte d'estudi en altres gramàtiques de Fabra mateix o d'altres autors.

Finalment, la part titulada ORTOGRAFIA, que tradicionalment ha tingut una presentació eminentment orientada vers l'escriptura, hi ha incorporat ara i adés el tractament dels diversos aspectes també des del vessant de la lectura.

Entenem que aquesta presentació del sistema gràfic des d'aquests dos vessants complementaris s'ajusta més adequadament a la interacció que s'estableix entre la modalitat escrita de la llengua i la modalitat oral. Per aquest motiu, l'ORTOGRAFIA lliga molt estretament amb la FONÈTICA I FONOLOGIA, com mostren les contínues referències als elements sonors i també les remissions a aquesta última part: tant és així que podria haver-la seguit immediatament. Però també hem volgut posar en relleu la relació que manté amb les altres parts de la gramàtica. Si l'hem «desplaçada» al final ha estat amb l'objectiu que no interrompés l'exposició de l'estructura sonora i morfològica de la llengua, és a dir d'allò que és pròpiament la descripció de l'estructura de la llengua catalana, i també pel seu caràcter relativament convencional en relació amb aquesta darrera. Aquest caràcter convencional es manifesta encara més clarament en els paràgrafs relatius a convencions tipogràfiques (abreviacions, signes de puntuació i tipus de lletra), introduïts més aviat en clau d'orientacions i propostes sobre usos que en bona part estan subjectes a opcions estilístiques personals.

2.2. EL MODEL DE LLENGUA: TRADICIÓ I INNOVACIÓ, O LA TRADICIÓ FABRIANA I LA NOVA GRAMÀTICA

La codificació de la llengua catalana moderna a què ens hem referit més amunt fou duta a terme reeixidament, com és ben sabut, per obra de l'Institut d'Estudis Catalans, encapçalat en això per Pompeu Fabra en el primer terç del segle passat —les obres cabdals es publicaren entre 1918 i 1933— i fou reconeguda amb caràcter universal a totes les terres de l'àmbit lingüístic, si més no, des de 1932.

L'obra de codificació fabriana ha estat, doncs, la llengua de referència de la nostra comunitat lingüística i, de fet, continua essent-ho en un sentit fundacional. Però ja fa més de mig segle que Pompeu Fabra no és entre nosaltres. Si volem donar mostra que som una comunitat viva i, sobretot, si volem que l'objectiu que el movia perduri, cal que les institucions funcionin més enllà dels seus homes, per significats que hagin estat objectivament i per molta que sigui la càrrega simbòlica subjectiva que la col·lectivitat els atorga.

Assentat això, cal afirmar que el model de referència de què parteix aquesta gramàtica institucional no és altre ni podia ésser altre que el definit per l'obra fabriana. Fet i fet, no se n'ha fet cap refosa important en l'aspecte formal, cap reformulació que no l'hagi deixat reconeixedora. Sí, en canvi, se n'han alterat els criteris latents, la presentació descriptiva i la concepció de la política de la llengua, més d'acord amb la menada per la Secció Filològica d'un temps ençà. Pel que fa a l'estil, ens hauria agradat mantenir l'objectivitat expositiva i la concisió del mestre, si bé n'hem defugit la circumspecció i el

caràcter calculadament suggestiu: els fets avui són més ben coneguts i les solucions estan tot sovint més decantades. Val a dir que partir del model de referència definit per l'obra fabriana no vol dir necessàriament que s'hagi partit del text literal en què aquesta obra s'expressa.

Des d'un cert punt de vista, aquesta és una gramàtica de transició, i és bo que ho sigui. Cal pensar que, més tard o més d'hora, hi ha aspectes de la nostra normativa que caldrà revisar més profundament que no hem fet aquí. La normativa fabriana era apta per a una època en què, comparativament, no gaire gent accedia a l'escola i a l'ús habitual de la lletra impresa; avui, en canvi, s'ha universalitzat l'ensenyament obligatori –i sortosament la nostra llengua hi és ben present, mal que sigui en distinta mesura, d'acord amb normatives legals emanades de parlaments o governs diferents. També era pensada per a una societat la demografia i composició de la qual era ben diversa que la d'ara i la de l'immediat esdevenidor. Precisament per raons d'ordre social i d'ineficàcia de la influència de l'acció escolar al llarg de la vida de moltes persones, molts països del nostre entorn es plantegen de dur a terme reformes ortogràfiques que facin el sistema més simple. No tots hi han reeixit, perquè arreu hi ha sectors que s'hi resisteixen, la qual cosa és ben comprensible. I, d'altra banda, és incert que una reforma ortogràfica resolgui problemes que, en la seva arrel, són d'una altra mena.

Hi ha un punt en què, però, la innovació és substancial, i té a veure amb allò de què tractem més avall (§ 2.3). En efecte, aquesta gramàtica representa la institucionalització i la integració en una sola imatge de la llengua comuna d'aquelles propostes normatives que, seguint l'esperit de l'obra fabriana, hom havia adaptat a les peculiaritats de territoris altres que el Principat i grans varietats dialectals altres que el català central en què, en bona mesura, es basava aquella obra. Adaptacions elaborades sigui mitjançant descripcions gramaticals, sigui per la pràctica dels escriptors, traductors, redactors del subàmbit lingüístic. Aquesta integració, que és una opció ben meditada, ens mena a una proposta normativa que hom pot qualificar d'unitària en la diversitat. Aquesta opció no és en cap cas contradictòria, no és en cap cas regressiva ni és en cap cas una iniciativa isolada en el concert de la institucionalització de les llengües, i és de bon tros preferible a la perversió que representaria qualsevol conat de promoure una pluralitat de normes aïllades o juxtaposades. Aquesta integració, ben entès, no és pas una invitació a l'aliatge indiscriminat de formes lingüístiques, sinó el reconeixement en peu d'igualtat de modalitats lingüístiques coherents emanades d'un tronc comú. Aquest reconeixement, d'altra banda, no és obstacle per a la proposta d'un model convergent que cada part de la comunitat lingüística i cadascú dins aquestes parts sabrà gestionar adequadament i al ritme que els serà de més bon menar.

2.3. La dinàmica de la llengua: forces centrípetes i forces centrífugues. La inclusió de la variació dins la gramàtica de l'IEC

Aquest darrer aspecte a què ens hem referit en el paràgraf anterior mereix un comentari més extens. Com ha estat dit al § 2.1, una llengua viva està en efervescència permanent, la qual cosa vol dir que està sotmesa a evolució contínua, des del punt de vista diacrònic, i a forces centrífugues contràries i potser contradictòries des del punt de vista sincrònic. Aquestes forces són el resultat de l'acció concertada de col·lectius socials diferents, de les exigències de factors que intervenen en la definició de la situació comunicativa, o de la densitat de comunicació que persones que viuen en un determinat àmbit territorial mantenen entre elles, en comparació amb el feble intercanvi que tenen amb les d'un altre àmbit. També la incorporació de parlants que adquireixen el català com a llengua segona n'amplia el repertori de varietats i de veus; solament el temps dirà quins dels trets d'aquestes noves varietats hauran estat transitoris i quins altres n'hauran afectat el sistema.

Al costat d'aquestes forces centrífugues coexisteixen forces centrípetes que treballen en la direcció de construir una forma comuna i unitària de la llengua. El procés d'estandardització i tradicionalment la codificació d'una llengua —entesa sobretot com la fixació de la seva forma escrita—, la difusió del model estàndard des de la trona, els escenaris, l'escola o els moderns mitjans de comunicació, quan és el cas, en són bons exemples.

Entre les forces centrífugues destaquen amb un valor social singular els grans dialectes territorials del català; d'antuvi, el català oriental i el català occidental, que es reparteixen els països de llengua catalana, però també els cinc grans dialectes que s'acullen a l'una o l'altra de les grans divisions: el septentrional, el català central, el baleàric, el nord-occidental i el valencià, sense oblidar el cas singular de l'alguerès. Aquesta diversitat no ha d'ésser obstacle a la cohesió que ofereix a tots els parlants l'existència d'una llengua estandarditzada, contra la qual cohesió ha d'estavellar-se qualsevol intent de manipular, amb finalitats poc dubtoses, les naturals particularitats del català, no més diverses ni estranyes entre elles que en qualsevol altra llengua. D'altra banda, a les varietats dialectals que s'estenen al llarg de la geografia sense respectar fronteres polítiques ni administratives, cal afegir-hi les formes escrites vigents en àmbits administratius diferents, les quals n'afecten d'alguna manera els conciutadans.

2.4. EL TRACTAMENT DE LA VARIACIÓ, LA SANCIÓ NORMATIVA I L'ORIENTACIÓ DE L'ÚS

2.4.1. Hom pot preguntar-se, amb raó, com es conjumina l'objectiu d'elaboració d'una imatge ideal i unitària de la llengua comuna amb el reconeixement de la diversitat dialectal a l'interior d'aquesta imatge. L'aparent contradicció que la pregunta detecta, però, és més el resultat de supòsits assumits d'acord amb l'experiència històrica d'aquesta banda del món —de prejudicis basats en la pràctica històrica de les nacions europees— que de cap necessitat lògica. Ben entès, no es tracta pas de deixar que altres juguin amb cartes marcades en el concert d'aquestes nacions. Es tracta més aviat d'assumir la nostra realitat com a comunitat lingüística diferenciada i d'extreure'n el màxim profit a l'hora de construir-ne i afermar-ne l'entrellat. La nostra proposta normativa és integradora i és ideal precisament perquè no és excloent, perquè es presenta com un punt d'encontre a un termini que és ja aplicable lliurement i només demana d'antuvi una adhesió a les pròpies formes lingüístiques de cada catalanoparlant. Dit altrament, una adhesió en primer lloc a allò que és genuïnament català, sigui quina en sigui la procedència geogràfica. Partint d'aquesta premissa, no ha d'ésser gaire més treballós per a ningú adquirir un coneixement interdialectal que confluir en una imatge normativa unitària i comuna, si més no en la llengua escrita. L'una i l'altra cosa han de fer dels nostres països un espai de cohesió lingüística i comunitària.

Òbviament, atesa la diversitat de formes lingüístiques concurrents amb què s'enfronta una proposta de les característiques suara esmentades, bé calia establir uns criteris de selecció que en delimitessin els marges. En principi, doncs, el lector trobarà exposat un model de llengua general, màximament unitari, restrictiu i convergent. Així, per exemple, a l'hora de dreçar l'inventari de formes de què són fets els diversos nivells de l'estructura lingüística, s'han triat aquelles que són més regulars i sistemàtiques, i que compten amb una tradició escrita consolidada i un prestigi reconegut. S'han triat també les formes que gaudeixen d'un grau notable d'estandardització en la llengua escrita i en els registres formals de la llengua oral de les diverses àrees. No res menys, també hi tenen cabuda formes no sistemàtiques, però amb una forta implantació territorial.

Tot sovint, la gramàtica indica l'adscripció de les formes a determinades varietats geogràfiques; cal tenir present, tanmateix, que aquesta adscripció no s'ha d'entendre en un sentit necessàriament exclusiu. En efecte, les formes més generals poden ésser usades i ho són de fet en qualsevol àrea territorial, sense cap altra limitació que la coherència sistemàtica del text, a què ja ens hem referit més amunt. D'altra banda, formes adscrites a una determinada varietat territorial són conegudes i emprades legítimament per parlants

d'altres àrees o subàmbits lingüístics. La filiació genètica de les llengües —llur continuïtat temporal i llur evolució divergent— dóna lloc, en principi, a una classificació exhaustiva, però aquest no és el cas de la distribució espacial de fets lingüístics determinats, els quals s'encavallen entre dialectes —i encara entre llengües— altrament diferenciats.

La incorporació de la variació en aquesta gramàtica i la sanció que se'n dóna o l'orientació de l'ús que s'hi recomana segueix certes pautes i respon a una tipologia reduïda que exemplificarem tot seguit.

2.4.2. Davant un fenomen de variació lingüística, una presentació descriptiva consigna el fet i informa de la distribució de les diverses variants en els àmbits d'ús respectius, especialment pel que fa a l'abast territorial:

> Les formes *meva*, *meves*, *teva*, *teves*, *seva* i *seves* predominen en els parlars orientals, mentre que les formes *meua*, *meues*, *teua*, *teues*, *seua* i *seues* predominen en els parlars occidentals i en els baleàrics. [II, § 13.3]

> Hi ha consonants, a més, que no tenen valor contrastiu en determinats parlars. La consonant labiodental sonora [v], per exemple, es manté amb valor contrastiu en baleàric, en la major part del valencià, en alguerès i, d'una manera recessiva, en el parlar del Camp de Tarragona: *bena* ([b]), *vena* ([v]). En els altres parlars, tanmateix, s'ha convertit en bilabial, i el so [v] únicament apareix com a variant combinatòria de [f] (*afgà*). [I, § 3]

Quan s'escau, l'àmbit d'ús es precisa atenent al mode, al registre, al nivell de formalitat, corresponents:

> La distinció que s'estableix en les persones primera i segona entre un i diversos posseïdors (*meu/teu* enfront de *nostre/vostre*) existia en català antic també per a la tercera persona (*seu* enfront de *llur*). Avui, la forma *llur* s'usa habitualment en parlars septentrionals i és disponible en els registres formals de la llengua general. [II, § 13.3]

En determinats casos, cal complementar la descripció amb orientacions prescriptives. Així, la prescripció es planteja en termes positius quan es valida explícitament la variant en el model de referència o quan se li atorga un estatus jeràrquic en relació amb les altres o se'n restringeix l'àmbit d'ús:

> En les formes plurals, però, la nasal s'ha perdut en la major part del domini i únicament es manté en nord-occidental, en valencià, en eivissenc i en el parlar del Camp de Tarragona, sobretot en mots d'ús freqüent (*hòmens*, *jóvens*). En aquests parlars, les formes plurals amb *n* són acceptables en tots els registres. [I, § 7.4.2]

En canvi, no hi sovinteja la prescripció plantejada en termes negatius. Responent a les necessitats de l'època, la tradició prescriptiva s'havia centrat sovint a explicitar els aspectes d'interferència, bàsicament del castellà, per tal

de contrarestar-los amb elements propis del sistema. La nova gramàtica se centra en el model propi, però n'obvia per regla general els elements que li són aliens o que obeeixen a causes externes i evita així que la descripció del model se supediti al d'altres llengües.

D'acord amb aquest principi, el cas més general de prescripció negativa es dóna davant solucions genuïnes però divergents respecte al model general, que ocorren en àmbits d'ús restringit o bé que no tenen tradició consolidada o prestigi en el model de llengua de referència, cosa que sovint els pot haver fet entrar en recessió en l'ús mateix. En aquests casos, se solen introduir recomanacions orientatives:

> A causa de l'alt grau de velarització, en balear i, ocasionalment, en català central, septentrional i nord-occidental, la *l* tendeix a convertir-se en gradual velar [w] en posició implosiva, sobretot seguida de consonant labial i fricativa palatal sonora. Es tracta de pronúncies, no recomanables, del tipus *aubercoc* per *albercoc*, *aumoina* per almoina o *aujub* per *aljub*. [I, § 6.2]

La diferent adequació d'un mateix fenomen entre la modalitat oral i la modalitat escrita fa que la prescripció es plantegi de vegades en termes clarament excloents:

> En els parlars nord-occidentals i valencians, d'altra banda, els noms amb el sufix *-ista* diferencien el masculí del femení per mitjà de l'alternança -[e]/-[a]: *artiste/artista*, *taxiste/taxista*… Aquesta variació de gènere, corrent en la llengua parlada, no s'admet en la llengua escrita. [II, § 10.1.3.*a*]

La prescripció negativa exclou sistemàticament solucions alienes a la llengua quan, essent genuïnes i tradicionals en determinats àmbits, no ho són pas en altres, en què s'han difós per efecte de la interferència lingüística:

> Per raons històriques, en balear i en una zona recessiva del català central, no es pronuncien amb lateral palatal sinó amb gradual palatal ([j]) mots com ara *all*, *ull*, *conill*, *Malla*, *palla* i *Torelló*. Aquesta pronúncia, coneguda com a *ieisme històric* o *iodització*, és acceptable en registres informals. No és acceptable, en canvi, la substitució generalitzada de la lateral per la gradual que, per causes externes al català, es constata sobretot entre parlants joves de sectors urbans: la substitució, per exemple, de [j]*àgrima*, *e*[j]*a* o *co*[j] per [ʎ]*àgrima*, *e*[ʎ]*a* i *co*[ʎ], respectivament. [I, § 6.2]

De vegades, la interferència afecta casos que poden prestar-se a confusió dintre mateix del sistema del català, i llavors se'n fa també prescripció explícita:

> Deixant de banda les variacions delimitades fins ara, convé apuntar que en alguns casos es produeixen col·loquialment canvis de gènere per influència externa o per una interpretació incorrecta de les marques flexives. Així, són masculins els noms *els*

> *afores*, *un anell*, *un avantatge*, *el compte* (i *el compte corrent*), *el corrent*, *el costum*, *el deute*, *el dubte*, *el front*, *el llegum*, *el lleixiu*, *els narius*, *un orde* (*religiós*), *el pendent*, *el senyal*, *el titella*... D'una manera paral·lela, són femenins els noms *una anàlisi*, *la calor*, *la cercavila*, *la dent*, *una esplendor*, *la frescor*, *la gènesi*, *la marató*, *una olor*, *les postres*, *la resta*, *la síndrome*, *la suor*, *la verdor*... [II, § 10.1.5]

Un cas que mereix una atenció particular és el dels fenòmens de variació lliure, en què la descripció constata usos vacil·lants o bé coexistència de solucions tradicionals i analògiques. Si la descripció presenta les solucions principals que es donen en l'ús, la prescripció hi resulta necessària per a aclarir dubtes, vacil·lacions i conflictes entre opcions diverses, i, no havent-hi delimitació clara en els àmbits d'ús, se sol plantejar en termes excloents per tal d'afavorir una solució unitària.

Així, quan la vacil·lació es deu a la manca de tradició establerta es tendeix a marcar preferències o a recomanar, atenent, si és possible, a la tendència dominant:

> El nom *mar* admet tots dos gèneres en casos com ara *el mar blau* o *la mar blava*, però sol aparèixer en masculí en contextos com *el nivell del mar*, *la superfície del mar*..., i en femení, en contextos com *alta mar*, *bona mar*, *mala mar*, *mar arrissada*, *anar a la mar*... [II, § 10.1.5]

Però es prioritza la solució que encaixa millor en el sistema de la llengua si la tendència més generalitzada es pot associar a factors externs:

> Hi ha parlars en què es constata una certa vacil·lació entre les pronúncies vocàliques reduïdes (amb [ə] i [u]) i les no reduïdes (amb [e] i [o], respectivament) en síl·laba posttònica de cultismes (*àloe*, *apòcope*, *base*, *classe*, *còlera*, *cràter*, *fase*, *frase*, *gluten*, *ídem*, *laringe*, *òpera*, *tàndem*, *còlon*), manlleus lèxics (*bàsquet*, *gàngster*, *waterpolo*, *casino*), sigles i acrònims (*RENFE*, *UNESCO*), formes truncades (*tele*), topònims (*Blanes*, *Pedralbes*), antropònims (*Irene*, *Balmes*, *Víctor*, *Penèlope*) i prefixos i formes prefixades (*antepenúltim*, *vicepresident*, *eurozona*, *iberoromà*). En aquests mots, almenys en tots els que estan plenament integrats en la llengua, les pronúncies més apropiades són [ə] i [u], d'acord amb el sistema vocàlic àton dels parlars orientals. [I, § 2.2.2.*c*.*a'*]

Ara bé, les solucions tradicionals més o menys establertes o fixades mantenen la prioritat enfront de solucions analògiques o les exclouen si no són generals o no tenen prestigi o un cert arrelament:

> En posició inicial de mot, però, els mots patrimonials presenten regularment la consonant palatal (a excepció dels clítics —cf. § 8.5—): *llapis*, *llengua*, *llit*, *llop*, *lluna*. Aquest fet explica que la consonant palatal tendeixi a generalitzar-se espontàniament en mots cultes que presenten la consonant alveolar: *llògic* i *llingüística* en lloc de *lògic* i *lingüística*. Aquestes pronúncies analògiques no són recomanables en cap registre, llevat del cas de *lliberal*, que perviu al costat de la forma culta *liberal*. [I, § 6.2]

Aquesta successió d'exemples il·lustra la manera com la gramàtica normativa aborda l'exposició del model de referència basat en la tradició codificadora i hi encaixa la variació lingüística assentada en la realitat social. El vehicle d'aquesta exposició és la descripció —més representativa i general que no pas exhaustiva i detallada— dels fets de la llengua i dels fets de la variació, la qual es matisa o es modula mitjançant orientacions normatives específiques allí on és convenient.

3. AGRAÏMENTS

Una obra institucional i col·lectiva com aquesta demana molts agraïments i al mateix temps hi són tots sobrers. D'una banda, moltes persones hi han participat; de l'altra, no hi ha subjecte de l'agraïment si no són les mateixes persones que hi han participat. En la mesura que n'assumeixo la veu, però, és obligat que esmenti, en primer lloc, els membres de la Secció Filològica, que hi han participat, sigui de bon començament sigui quan els treballs eren ja iniciats, debatent esborranys o criteris, proposant esmenes al text, elaborant-ne aspectes concrets; particularment, els membres de la Comissió de Gramàtica —se'm permetrà que recordi amb sentiment aquí Josep Roca-Pons, dels primers a integrar la comissió i malauradament traspassat—, i d'entre ells, els membres de la ponència o comitè de redacció —tots hi estaran d'acord, si esmento molt especialment el nom de Manuel Pérez Saldanya i en significo l'aportació. També cal agrair l'assessorament d'especialistes externs que han llegit esborranys de les diverses parts del text i hi han fet suggeriments o proposat esmenes que n'han millorat el contingut o la redacció: Antoni Ignasi Alomar, Maria Josep Cuenca, M. Rosa Lloret, Joan Rafael Ramos. No cal dir que cal eximir-los de tota responsabilitat en les limitacions que hom podrà trobar en la versió final. També agraïm que M. Teresa Cabré, Joaquim Rafel i Joan Solà, membres de la Secció, hagin fet una darrera lectura de control de parts diferents de l'obra. I que M. Àngels Anglada, que tan sovint enyorem, i Joan Bastardas ens hagin lliurat tot sovint notes amb observacions sobre la redacció, els fets lingüístics i llur exposició més adequada. Xavier Rofes, adés al capdavant d'un equip de col·laboradors becaris adés en solitari, ha fet la feina de coordinació, cerca bibliogràfica, preparació de materials, cerques sistemàtiques en les bases de dades disponibles, recerca empírica, aplicació de criteris, introducció d'esmenes, reelaboració del text i secretari, amb veu, de la Comissió de Gramàtica. Llarga és la llista de becaris que en algun moment han treballat per al projecte, amb una més o menys gran incidència en el resultat final, segons el moment en què s'incorporaren i la durada de la seva dedicació.

Cal agrair també la disponibilitat dels membres del consell consultiu extern pel seu treball d'assessorament sobre qüestions específiques a títol individual.

Han fet aportacions tècniques diverses el personal de les Oficines Lexicogràfiques, l'Oficina d'Onomàstica —el director de la qual, Josep Moran, ens ha facilitat la tria del material onomàstic que conté la gramàtica i la idea d'incloure-l'hi—, l'Oficina de Consultes, i dels projectes del Diccionari del Català Contemporani, el Diccionari Manual de la Llengua Catalana, l'Atles Lingüístic del Domini Català i la Bibliografia Lingüística Catalana, i també el TERMCAT i la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya.

En un altre ordre de coses, cal que expressem la nostra gratitud també envers els serveis de secretaria de la Secció Filològica i les seves oficines, en concret, Lluïsa Castellón, Emma de Porrata-Dòria i Mercè Castells, el suport informàtic de Cristina Busto i el suport documental d'Eulàlia Miret i Aurora Vall. I també a Josep M. Mestres, de l'Oficina de Correcció i Assessorament Lingüístics del SEREIEC, que ha tingut cura de la correcció de l'obra i de la preparació definitiva del text per a l'edició; a Antoni Escolà, del Servei de Producció Editorial de l'IEC, i a Ferran Martí i Jason Eames, del Servei d'Informàtica de l'IEC, pel que fa a l'elaboració de la versió electrònica.

La Secció Filològica té un deute de gratitud envers el president de l'IEC, Manuel Castellet, que no ha deixat d'esmerçar esforços perquè aquest i altres projectes reeixissin. Per acabar, la Fundació La Caixa ha contribuït substanciosament al finançament del projecte, i ajuts menors s'han rebut de la Direcció General XXIII de la Unió Europea.

JOAN A. ARGENTER
PRESIDENT DE LA SECCIÓ FILOLÒGICA DE L'IEC (1995-2002)

SECCIÓ FILOLÒGICA

Maria Àngels Anglada i d'Abadal (†)
Ramon Aramon i Serra (†)
Joan A. Argenter i Giralt
Antoni M. Badia i Margarit
Joan Bastardas i Parera (†)
Pere Bohigas i Balaguer (†)
M. Teresa Cabré i Castellví
Jaume Cabré i Fabré
Jordi Carbonell i de Ballester
Germà Colón i Domènech
Joan Coromines i Vigneaux (†)
Maria Josep Cuenca i Ordinyana
Antoni Ferrando i Francès
Josep Gifreu i Pinsach
Albert Jané i Riera
Joaquim Mallafrè i Gavaldà
Isidor Marí i Mayans
Joan Martí i Castell
Joan Miralles i Monserrat
Carles Miralles i Solà
Aina Moll i Marquès
Josep Moran i Ocerinjauregui
Manuel Pérez Saldanya
Joan Peytaví i Deixona
Vicent Pitarch i Almela
Lluís B. Polanco i Roig
Joaquim Rafel i Fontanals
Josep Roca-Pons (†)
Jordi Sarsanedas i Vives (†)
Ramon Sistac i Vicén
Joan Solà i Cortassa
Josep Vallverdú i Aixalà
Joan Veny i Clar
Pere Verdaguer i Juanola

COMISSIÓ DE GRAMÀTICA

Joan A. Argenter i Giralt
Antoni M. Badia i Margarit
Jordi Carbonell i de Ballester
Albert Jané i Riera
Joaquim Mallafrè i Gavaldà
Isidor Marí i Mayans
Joan Martí i Castell
Manuel Pérez i Saldanya
Vicent Pitarch i Almela
Josep Roca-Pons (†)
Joan Solà i Cortassa

OFICINA DE GRAMÀTICA

Joan A. Argenter i Giralt, director (1996-2002)
Xavier Rofes i Moliner, coordinador
Emma de Porrata-Dòria i Botey, secretària (1996-2001)
Mercè Castells i Baldrich, secretària (2001-2002)

TÈCNICS

Núria Carod i Segarra
Marta Cruells i Costa
Rut Graupera i Roca
Anna Martínez i Roca
Clara Ortega i Illera
Laura Puigdomènech i Farell
Jordi Quiles i Chiva
Ernest Rusinés i Gramunt
Mariajosep Sintes i Marquès
Rafel J. Soler i Llorens
Rut Vidal i Oltra

OFICINA DE CORRECCIÓ I ASSESSORAMENT LINGÜÍSTICS (SEREIEC)

Josep M. Mestres i Serra

CONSELL CONSULTIU EXTERN

Antoni Ignasi Alomar i Canyellas
Joan Badia i Pujol
Anna Bartra i Kaufmann
Gabriel Bibiloni i Canyellas
Sebastià Bonet i Espriu
Jordi Colomina i Castanyer
Jordi Carbonell i Trias
M. Josep Cuenca i Ordinyana*
Jordi Ginebra i Serrabou
Albert Jané i Riera*
Xavier Lamuela i Garcia
Joan Melià i Garí
Josep M. Nadal i Farreras
Manuel Pérez Saldanya*
Lídia Pons i Griera
Modest Prats i Domingo*
Joan Rafael Ramos i Alfajarín
Gemma Rigau i Oliver*
Josep Ruaix i Vinyet
Abelard Saragossà i Alba
Mila Segarra i Neira*
Albert Servitje i Riera
Ramon Sistac i Vicén*
Joan Solà i Cortassa*
Albert Turull i Rubinat
Francesc Vallverdú i Canes*
Enric Vallduví i Botet
Joaquim Viaplana i Lleonart

* Elegit membre de l'Institut d'Estudis Catalans adscrit a la Secció Filològica posteriorment a la constitució d'aquest consell.

PART I

FONÈTICA I FONOLOGIA

1. INTRODUCCIÓ

Els enunciats d'un llenguatge natural posseeixen d'antuvi una realitat oral i auditiva. Tot enunciat és produït per un parlant concret en un temps i un lloc determinats i és, doncs, un fet irrepetible. Entès com un fet empíric, cada enunciat és una ona sonora mesurable segons uns paràmetres físics (acústics) ben definits (freqüència, durada, intensitat) i, des d'aquest punt de vista, allò que crida l'atenció és la variabilitat que els enunciats presenten. Bé es pot dir que no n'hi ha dos d'idèntics, ja que a la variació existent d'un parlant a un altre cal afegir la variació que afecta un mateix parlant, segons el seu estat en cada una de les situacions comunicatives en les quals participa diàriament i al llarg de la vida.

En efecte, són fets d'experiència que no tenen la mateixa veu un home i una dona, un infant i un adult; ni parlen igualment una lleidatana i una eivissenca, un conserge i un notari, i també ho és que sabem reconèixer una persona coneguda per la seva sola veu. D'altra banda, una persona no parla de la mateixa manera si està refredada o sana, èbria o serena, eufòrica o deprimida. I la seva expressió s'adapta, segons el context comunicatiu, a les necessitats del moment —no parla igualment a taula, amb la família, o a l'interior d'un temple, al pati de l'escola o dins l'aula—, d'acord amb el nivell de formalitat que l'ocasió demana. Hom sol descriure aquest fet com una tria entre diverses maneres de parlar que són comunament anomenades *registres*.

Aquestes diferències afecten els diversos aspectes de l'estructura lingüística, i també els diversos recursos expressius de què tot parlant disposa: la pronúncia, els mots, la fraseologia, les metàfores i altres figures, les fórmules de tractament, els manlleus d'altres llengües, etc. Aquí, però, ens centrarem en els elements que configuren la pronúncia dels enunciats.

Tanmateix, els parlants interpreten una part d'aquests fets empírics varis com a casos distints d'un mateix objecte lingüístic, d'una mateixa oració. Els

fets lingüístics, doncs, no s'identifiquen amb llurs manifestacions empíriques externes, i tenen una mena de realitat mental. Allò que interessa el parlant a l'hora d'interpretar un enunciat és aquesta realitat subjacent, i saber una llengua vol dir, entre altres coses, ésser capaç de discriminar les unitats —els sons, els mots, etc.— de què es componen els seus enunciats; de discriminar, això és, allò que per als parlants compta com un element idèntic, subjacent a la variabilitat de les seves manifestacions. La capacitat de segmentar un enunciat en unitats discretes permet reconèixer-lo com un objecte lingüístic pertanyent a una llengua específica i es fonamenta en el coneixement implícit que hom té de l'estructura d'aquesta llengua.

Segons això, des del punt de vista lingüístic, l'aspecte fònic de qualsevol llengua es pot analitzar atenent a les característiques objectives del so i als seus múltiples matisos —aquesta fóra la perspectiva fonètica— o atenent als elements invariants de la parla i llur comportament —aquesta fóra la perspectiva fonològica. En la mesura que varien entre locutors diferents i en un mateix locutor, els sons d'una llengua són innombrables; però, en la mesura que sons similars es deixen reduir funcionalment a un element invariant, el nombre d'aquests és relativament reduït i manejable per la memòria humana. La separació entre els fenòmens fonètics i els fonològics depèn, doncs, de la perspectiva analítica en què hom se situa, i no és donada d'una manera òbvia per la realitat empírica de la parla. El funcionament de la llengua, en canvi, s'hi fonamenta, amb independència del fet que el parlant no en tingui consciència.

La fonètica i la fonologia són, doncs, dues disciplines lingüístiques complementàries. La *fonètica* se centra en l'estudi dels sons vocàlics i consonàntics, i de les propietats acústiques, articulatòries i perceptives que presenten. La *fonologia* s'ocupa dels elements invariants a què aquests sons corresponen o, dit altrament, de llurs correlats mentals —això és, d'entitats tals com els fonemes o els trets distintius de què aquests es componen, segons la conceptualització i la terminologia pròpies de la lingüística— i de la manera com es distribueixen les vocals i les consonants dins la síl·laba o com es veuen sotmeses a determinades modificacions regulars condicionades pel context fònic en què apareixen (les anomenades *variants combinatòries* associades a un sol element invariant).

Aquestes dues disciplines, a més, es poden subclassificar segons que les categories objecte d'estudi siguin segmentals o suprasegmentals. La *fonètica segmental* i la *fonologia segmental* s'ocupen de l'estudi de les vocals i les consonants; això és, de les unitats mínimes consecutives en què es pot segmentar la cadena fònica i que, a causa d'això, reben el nom genèric de *segments*. La *fonètica suprasegmental* i la *fonologia suprasegmental*, en canvi, s'ocupen de categories que afecten més d'un segment; concretament, de

categories com ara l'*accent* (que abasta la síl·laba; cf. § 8.1) o l'*entonació* (que abasta mots sencers o seqüències de mots; cf. § 8.7).

D'acord amb aquestes distincions, en aquesta part analitzem, en primer lloc, els segments vocàlics i consonàntics; així mateix, delimitem com s'agrupen en síl·labes, quines restriccions d'aparició presenten i a quines modificacions regulars es veuen sotmesos. Tot seguit, procedim a l'estudi de les categories suprasegmentals de l'accent i l'entonació. Cal tenir en compte que, d'acord amb l'objectiu d'aquesta gramàtica, aquesta part I ofereix una presentació sobretot descriptiva d'aquestes categories, complementada per les indicacions prescriptives pertinents, i no pretén dirimir qüestions com ara la naturalesa fonològica de les vocals i les consonants, que han rebut caracteritzacions diferents entre els estudiosos de la fonologia i la fonètica catalanes. Cal apuntar, també, que, seguint el tractament més tradicional, les vocals i les consonants són caracteritzades a partir de trets articulatoris. Per a la representació d'aquests segments, finalment, ha estat adoptat el sistema de transcripció de l'*alfabet fonètic internacional* (AFI), que reprodueix els sons o les seqüències de sons mitjançant signes específics entre claudàtors. Atès el caràcter d'aquesta obra, en fi, hom farà referència adesiara, quan l'ocasió ho demanarà, a la grafia, i no als sons, a fi de donar una descripció dels fenòmens que sigui unitàriament aplicable als diversos parlars i intel·ligible per a lectors de les diverses zones del domini lingüístic.

2. LES VOCALS

Les *vocals* són sons que es produeixen sense que la sortida de l'aire expirat trobi cap obstrucció. En català, totes les vocals són sonores; això és, es produeixen amb vibració de les cordes vocals. Generalment són orals, és a dir, s'articulen amb el vel del paladar en tensió, bloquejant el pas de l'aire cap a la cavitat nasal; però ocasionalment poden esdevenir nasals en contacte amb consonants nasals en la seqüència fònica (cf. § 3, fig. I.1).

Les vocals poden ésser classificades a partir del grau d'elevació i d'avançament de la llengua, i a partir de la posició plana o arrodonida dels llavis. Tenint en compte el grau d'elevació de la llengua, les vocals es classifiquen en *altes* ([i] i [u]), *mitjanes altes* ([e] i [o]), *mitjana* ([ə]), *mitjanes baixes* ([ɛ] i [ɔ]) i *baixa* ([a]). Partint del grau d'avançament de la llengua, es classifiquen en *anteriors* ([i], [e] i [ɛ]), *centrals* ([a] i [ə]) i *posteriors* ([u], [o] i [ɔ]). Les vocals posteriors, a més, es produeixen amb *labialització* o arrodoniment dels llavis. Aquesta caracterització de les vocals apareix esquematitzada en el quadre I.1.

categories com ara l'*accent* (que abasta la síl·laba; cf. § 8.1) o l'*entonació* (que abasta mots sencers o seqüències de mots; cf. § 8.7).

D'acord amb aquestes distincions, en aquesta part analitzem, en primer lloc, els segments vocàlics i consonàntics; així mateix, delimitem com s'agrupen en síl·labes, quines restriccions d'aparició presenten i a quines modificacions regulars es veuen sotmesos. Tot seguit, procedim a l'estudi de les categories suprasegmentals de l'accent i l'entonació. Cal tenir en compte que, d'acord amb l'objectiu d'aquesta gramàtica, aquesta part I ofereix una presentació sobretot descriptiva d'aquestes categories, complementada per les indicacions prescriptives pertinents, i no pretén dirimir qüestions com ara la naturalesa fonològica de les vocals i les consonants, que han rebut caracteritzacions diferents entre els estudiosos de la fonologia i la fonètica catalanes. Cal apuntar, també, que, seguint el tractament més tradicional, les vocals i les consonants són caracteritzades a partir de trets articulatoris. Per a la representació d'aquests segments, finalment, ha estat adoptat el sistema de transcripció de l'*alfabet fonètic internacional* (AFI), que reprodueix els sons o les seqüències de sons mitjançant signes específics entre claudàtors. Atès el caràcter d'aquesta obra, en fi, hom farà referència adesiara, quan l'ocasió ho demanarà, a la grafia, i no als sons, a fi de donar una descripció dels fenòmens que sigui unitàriament aplicable als diversos parlars i intel·ligible per a lectors de les diverses zones del domini lingüístic.

2. LES VOCALS

Les *vocals* són sons que es produeixen sense que la sortida de l'aire expirat trobi cap obstrucció. En català, totes les vocals són sonores; això és, es produeixen amb vibració de les cordes vocals. Generalment són orals, és a dir, s'articulen amb el vel del paladar en tensió, bloquejant el pas de l'aire cap a la cavitat nasal; però ocasionalment poden esdevenir nasals en contacte amb consonants nasals en la seqüència fònica (cf. § 3, fig. I.1).

Les vocals poden ésser classificades a partir del grau d'elevació i d'avançament de la llengua, i a partir de la posició plana o arrodonida dels llavis. Tenint en compte el grau d'elevació de la llengua, les vocals es classifiquen en *altes* ([i] i [u]), *mitjanes altes* ([e] i [o]), *mitjana* ([ə]), *mitjanes baixes* ([ɛ] i [ɔ]) i *baixa* ([a]). Partint del grau d'avançament de la llengua, es classifiquen en *anteriors* ([i], [e] i [ɛ]), *centrals* ([a] i [ə]) i *posteriors* ([u], [o] i [ɔ]). Les vocals posteriors, a més, es produeixen amb *labialització* o arrodoniment dels llavis. Aquesta caracterització de les vocals apareix esquematitzada en el quadre I.1.

QUADRE I.1
Caracterització de les vocals

Segons el grau d'elevació lingual	*Segons el grau d'avançament lingual*		
	anteriors	*centrals*	*posteriors**
altes	i		u
mitjanes altes	e		o
mitjana		ə	
mitjanes baixes	ɛ		ɔ
baixa		a	

* Les vocals posteriors són també labialitzades.

Com podem observar en aquesta representació, les vocals posteriors tenen un grau de posterioritat semblant, amb independència del grau d'elevació de la llengua. En el cas de les vocals anteriors, en canvi, el grau d'anterioritat és inversament proporcional al d'obertura: com més anteriors, més altes (o *tancades*). La vocal [ə] s'anomena, per tradició, *vocal neutra*, ja que no és ni alta ni baixa, ni anterior ni posterior. La vocal [a] pot ésser caracteritzada com a central, encara que la posició del cos de la llengua, més avançat o més endarrerit, varia segons el parlar i el context fònic. També presenten una certa variació les vocals mitjanes baixes: més baixes, o *obertes*, en valencià i en baleàric que en central i nord-occidental.

El sistema vocàlic delimitat fins ara ha d'ésser matisat en dues direccions diferents, l'una contextual i l'altra dialectal. Des d'un punt de vista contextual, cal establir una clara diferència entre el *vocalisme tònic* i el *vocalisme àton*; és a dir, entre les vocals que apareixen en síl·laba tònica i les que apareixen en síl·laba àtona. Des d'un punt de vista dialectal, a més, cal tenir en compte que no tots els parlars catalans tenen el mateix inventari vocàlic.

2.1. EL VOCALISME TÒNIC

La major part dels parlars catalans tenen un sistema amb set vocals diferenciades en síl·laba tònica (quadre I.2).

QUADRE I.2
Les vocals tòniques

Vocal	*Exemples*
[i]	camí, família, illa, proteïna, raïm, Tuïr, unir
[e]	bé, carrer, Dénia, febre, Figueres, més, Tuixén
[ɛ]	Elx, èxit, hivern, mel, Portè, Reus, sentència, Vallès
[a]	aglà, Alacant, casa, mà, Perpinyà, sac
[ɔ]	Castellbò, el Coll, dona, repòs, ressò, soca
[o]	camió, cançó, les Corts, poma, senyor, Sóller
[u]	llaüt, núvol, peüc, puça, Taüll, ungla, Verdú, xampú

Aquest sistema és propi del central, el nord-occidental, el valencià i part del baleàric. Juntament amb aquest sistema general, hi ha dos sistemes d'àmbit més restringit, que es diferencien del sistema general perquè presenten diverses particularitats pel que fa a les vocals mitjanes:

a) el sistema propi de la major part dels parlars baleàrics, que consta de vuit vocals, és a dir, les set generals i la vocal neutra [ə], i

b) el sistema del septentrional, que es caracteritza pel fet d'haver perdut l'oposició entre vocals mitjanes altes i mitjanes baixes, i només consta, per tant, de les cinc vocals [i], [e], [a], [o] i [u].

2.1.1. *La variació en la distribució de les vocals mitjanes*

La distribució de les vocals mitjanes no és del tot homogènia en el conjunt del domini lingüístic, i en certs casos es constaten vacil·lacions o pronúncies diferents, sobretot en les vocals de la sèrie anterior ([e] i [ɛ]).

Una part important d'aquestes divergències són motivades pels factors següents:

a) L'evolució de la vocal [e] del llatí vulgar en els dos grans blocs dialectals. A causa d'aquesta evolució, hi ha tota una sèrie de mots que es pronuncien amb [e] en nord-occidental i en valencià, amb [ɛ] en central i en determinats parlars baleàrics, i amb [ə] en la resta del baleàric. Es tracta de mots com ara *cadena*, *cera*, *francès* o *merèixer*. Un nombre més reduït de mots, entre els quals es troben *pèl* i *vel*, tenen [ə] en parlars baleàrics i [ɛ] en la resta del català. En tots aquests casos són igualment acceptables les diferents pronúncies tradicionals, independentment que quedin reflectides o no a través de l'accentuació gràfica (cf. IV, § 3.1).

b) L'adaptació de certs mots cultes. En aquest tipus de mots és fàcil d'observar un predomini de les vocals mitjanes baixes ([ɛ] i [ɔ]) en la pronúncia més genuïna. Aquest predomini, tanmateix, no és exempt de vacil·lacions o de diferències entre els parlars. Per exemple, els mots cultes en *-ecte*, *-ecta*, *-epte* i *-epta* (*defecte*, *provecta*, *precepte*, *inepte*/*inepta*) tenen [ɛ] en valencià i en baleàric, però [e] en altres parlars. En canvi, els mots cultes acabats en *-ema* (*morfema*, *problema*, *teorema*) i en *-ense* (*castrense*, *forense*)

tenen [ɛ] en central i [e] en altres parlars. En aquests casos de vacil·lació, són igualment acceptables les diferents pronúncies. Amb tot, no és acceptable la tendència a generalitzar les vocals mitjanes altes ([e] i [o]) que es constata sobretot en determinats parlars de sectors urbans a causa, sens dubte, de la imitació de la pronúncia castellana.

c) La tendència a convertir la [o] en [ɔ] en síl·laba inicial (o en monosíl·labs). A causa d'aquesta tendència, en la major part dels parlars, s'ha produït el canvi de [o] en [ɔ] en mots com ara *com*, *crosta*, *flor*, *hora*, *nom*, *olla*, *plor*, *roig*, *soca*, *sol* i *sostre*, i presenten vacil·lació en la pronúncia uns quants mots amb el diftong *ou* (*jou*, *pou*, *tou*) i diversos mots cultes (*corts*, *mot*, *vot*, *zona*). En aquests casos, són acceptables les diferents pronúncies. No han seguit, però, aquesta tendència els parlars centrals de transició al septentrional, que mantenen la [o] en tots els casos, ni el septentrional, on tota [o] esdevingué [u] en l'antic. El septentrional, a més, presenta una altra peculiaritat, ja que la [ɔ], que en certs parlars s'ha convertit en [o], ha esdevingut [u] en síl·laba travada amb nasal: *font*, *pont*. És recomanable d'evitar aquesta darrera pronúncia en els registres formals.

2.1.2. *La distribució de les vocals mitjanes anteriors*

Deixant de banda les diferències vistes en el § 2.1.1, és possible delimitar unes quantes tendències generals en la distribució de les vocals mitjanes anteriors. Els principals casos en què apareix la vocal [ɛ] en la major part del domini lingüístic ocorren:

a) En la major part dels mots cultes, com ara *pètal*, *telègraf*, especialment en els mots esdrúixols, com ara *anècdota*, *gènere*, *gènesi* i *rèmora* (tret de *llémena*, *témpores*; els femenins *cérvola*, *feréstega*, *llépola*, i, en valencià, *sèmola*), i també en mots amb *i* o *u* en síl·laba posttònica: *col·legi*, *exèrcit*, *èxit*, *incendi*, *inèdit*, *neci*, *obsequi*, *misteri*; *cèl·lula*, *fècula*, *ingenu*, *molècula*, *perpetu*, *pèrdua*.

Malgrat tot, en determinats parlars orientals la vocal tònica del sufix *-ència* sona [e]: *ciència*, *innocència*, *paciència*. També es pronuncien amb [e] en occidental, i presenten una certa vacil·lació en oriental, els mots *Dénia*, *sèpia*, *sèquia* i *sènia* (o *sénia*).

b) Davant de *l*, simple o geminada: *arrel*, *cel*, *gel*, *melsa*, *tela*; *cel·la*, *novel·la*, *parcel·la*.

En fan excepció mots com ara *feltre* i, en valencià, *delta* i *selva*.

c) Davant de *rr*: *ferro*, *guerra*, *serra*, *terra*.

d) Davant de *r* seguida d'una altra consonant: *cert*, *gerd*, *perdre* (i la resta de formes rizotòniques), *hivern*, *perla*, *verb*, *verd*, *vèrtex*.

En fan excepció diversos mots en què la segona consonant és labial: *cérvol*, *herba*, *serp*, *terme*; en valencià, *erm*, *ferm*, *tèrbol*; *Cercs* i *Berga* en la pronúncia local, i, en parlars baleàrics *verd*, pronunciada amb vocal neutra.

e) En altres casos, com ara determinats mots amb el diftong -*eu*: ***deu***, ***fideu***, ***museu***, ***peu***, ***preu***; uns quants noms i adjectius amb el grup –*ndr*-: ***cendra***, ***divendres***, ***gendre***, ***tendre***, i certs antropònims: ***Josep***, ***Vicenç*** o ***Vicent***.

El diftong -*eu* es pronuncia amb [e] si la *u* alterna amb *v* en una forma flexionada o en mots de la mateixa família: ***breu***/***brevetat***, ***greu***/***gravíssim***, ***manlleu***/***manllevadís***, ***meu***/***meva***, ***neu***/***nevada*** (llevat de *romeu* i *sueu*; en el cas d'***hereu*** aquesta pronunciació només es dóna en els parlars occidentals).

Com hem comentat més amunt, hi ha una sèrie de mots que es pronuncien amb [ɛ] en el central i en certs parlars baleàrics, però amb [ə] en la resta de parlars baleàrics i amb [e] en l'occidental. Sense pretendre ésser exhaustius, delimitem tot seguit diverses línies generals d'aquesta triple pronúncia tradicional:

a') Presenten la triple distinció la major part dels mots aguts que es pronuncien amb [ɛ] en el català central i en part del baleàric. Per exemple, els mots amb les terminacions -*ès* de gentilicis (*alguerès*, *anglès*), participis (*admès*, *atès*, *compromès*) i adjectius (*cortès*); -*et* i -*eta* aspectives (*altet*, *tauleta*); -*er* d'infinitius (*voler*, *saber*), i d'altres mots, com ara *cinquè*, *ple*, *què*, *tres*, *estret*, *cabell*, *fred* i *sec*.

b') També presenten la triple pronúncia les formes rizotòniques de molts verbs de la conjugació I —els acabats en -*ejar* com *envejar*, en -*egar* com *bategar*, etc.— i de determinats verbs de la conjugació II, que són planes: concretament, els verbs *beure*, *creure*, *deure*, *veure* i llurs derivats; els verbs *conèixer*, *merèixer*, *parèixer* i els derivats; els verbs amb infinitiu acabat en -*ndre* (*aprendre*, *dependre*, *despendre*, *vendre*), i els imperfets rizotònics (*feia*, *feies*, *fèiem*).

c') La distinció apareix, finalment, en altres mots plans, com ara *abella*, *bresca*, *cadena*, *cella*, *cera*, *orella* i *teula*.

2.1.3. *La distribució de les vocals mitjanes posteriors*

En la sèrie posterior podem formular també unes quantes tendències sobre la distribució de les vocals mitjanes posteriors. En molts casos, però, les excepcions resulten tan nombroses com les formes regulars. Els principals casos en què apareix la vocal [ɔ] ocorren:

a) En la major part dels mots cultes (*an**ò**mal*, *aut**ò**nom*, *hidr**o**gen*, *pr**ò**leg*); especialment en mots que contenen una *i* o una *u* en síl·laba posttònica (*Ant**o**ni*, *bibli**ò**fil*, *cust**ò**dia*, *el**o**gi*, *l**ò**gica*; *c**ò**mput*, *c**ò**njuge*, *c**o**rpus*, *m**ò**dul*), i en mots esdrúixols (*c**ò**mode*, *n**ò**mada*, ***ò**rfena*, *pr**ò**rroga*).

En fan excepció mots com els següents: *fórmula*, *pólvora*, *tómbola*, *tórtora*, *góndola*; *estómac*, *furóncol*, *góndol*; *forma*.

b) En diftong decreixent: *Alc**o**i*, *alm**o**ina*, *b**o**ira*, *her**o**i*; *b**o**u*, *dij**o**us*, *n**o**u*, ***o**u*, *pr**o**u*, i en les formes rizotòniques dels verbs *cl**o**ure*, *c**o**ure*, *m**o**ure* i *pl**o**ure*.

En fan excepció les formes verbals *fou* i *sou* i, amb vacil·lacions en diversos parlars, en mots com ara *jou*, *pou*, *tou* (cf. § 2.1.1.*c*) i *Sant Boi* ([o]) en la pronúncia local.

c) En els monosíl·labs aguts acabats en *-o* (llevat de la forma verbal *só* i de l'adverbi *no*): *bo*, *do* ('regal', 'virtut'), *jo*, *pro*, *so*, *tro* (i *de debò*, *ressò*, *retrò*, *ultrasò*, etc.); els demostratius *ço*, *açò*, *això*, *allò*; les conjuncions *o* (llevat de pronúncies relaxades), *però* i *emperò*, i les expressions *daixò*, *dallò* i *madò* (cf. § 2.1.1.*c*).

d) En uns quants mots acabats en *-os*: *arròs*, *cos*, *espòs*, *gros*, *os*, *repòs*, *terròs*, *tros*.

En fan excepció els nombrosos adjectius derivats amb el sufix qualitatiu *-ós*: *grogós*, *aquós*, *generós*.

e) En diversos mots acabats en *-osa*: *cosa*, *llosa*, *nosa*, *rosa*, *prosa*.

f)En alguns dels mots en què la vocal és seguida dels grups consonàntics *-rt(a)*, *-lt(a)*, *-ldr-* o *-ndr-*: *confort*, *conhort*, *consort*, *fort*, *hort*, *import*, *mort*, *sort*, *suport*, *tort*, *horta*, *porta*; *giravolt*, *revolt*, *revolta*; *absoldre*, *doldre*, *moldre*, *resoldre*; *compondre*, *correspondre*, *pondre*, *tondre*.

En fan excepció els mots següents: *cort*; *molt* (quantificador), *escolta*; *fondre*.

g) En molts mots acabats en les terminacions següents: *-oc*, *-oca* (*albercoc*, *foc*, *groc*, *xoc*; *lloca*, *oca*, *roca*); *-ofa* (*carxofa*, *estrofa*); *-oig*, *-oja* (*boig*, *roig*; *boja*, *roja*); *-ol*, *-ola* (*bunyol*, *consol*, *dol*, *vol*; *cassola*, *escarola*, *escola*, *pistola*, *sola*); *-ossa* (*brossa*, *carrossa*, *crossa*); *-ost*, *-osta* (*cost*, *impost*, *pressupost*, *rebost*; *costa*, *crosta*, *posta*); *-ot*, *-ota* (*clot*, *dot*, *got*, *ninot*; *cabota*, *granota*, *nota*, *pilota*, *pota*).

En fan excepció els mots següents: *boc*, *boca*; *estoig*; *gola*, i, en valencià i balear, *bola*, *cola*; *bossa*, *gossa*, *óssa*, *rossa*; *agost*, *congost*, *most*, *llagosta*; *bot*, *brot*, *mot*, *nebot*, *rot*, *tot*.

h)En altres mots, molts dels quals són monosíl·labs o tenen l'accent en la primera síl·laba: *cor*, *dona*, *flor*, *or*, *prova*, *plor*, *roba*, *roda* (cf., però, § 2.1.1.*c*), i també les formes rizotòniques de verbs com ara *constar* (*consta*), *llogar* (*lloga*), *robar* (*roba*), *tocar* (*toca*) i *trobar* (*troba*).

2.2. EL VOCALISME ÀTON

En síl·laba àtona, tots els parlars presenten un sistema vocàlic reduït. Els més generals són el sistema de la major part dels parlars orientals, reduït a tres vocals ([i], [ə] i [u]), i el sistema dels parlars occidentals, reduït a cinc vocals ([i], [e], [a], [o] i [u]).

En els parlars orientals hi ha, a més, dos sistemes d'àmbit més restringit:

a) el sistema propi de la major part dels parlars mallorquins, que té quatre vocals, és a dir, les tres generals en els parlars orientals i la [o], i

b) el sistema de l'alguerès, reduït a les vocals [i], [a] i [u].

En tot cas, convé no confondre aquest darrer sistema amb la tendència a generalitzar la pronúncia [a] en substitució de [ə], que es constata recentment en determinats sectors urbans de parlars orientals: *c*[a]*ntral*, *cos*[a], [a]*scolt*[a]. Aquesta tendència, motivada per factors externs a la llengua, no és acceptable.

2.2.1. *La reducció vocàlica*

Les diferències existents entre el vocalisme tònic i l'àton són degudes al fet que hi ha vocals que presenten un timbre diferent segons que apareguin en posició tònica o àtona en les diferents formes flexionades d'un mot o en mots de la mateixa família (cf. § 8.3.1; per al concepte de *família*, cf. III, § 2). Aquest procés, anomenat *reducció vocàlica*, consisteix en l'ascens o en la centralització de les vocals que s'hi veuen afectades. En el quadre I.3 podem veure els diferents tipus de reducció sistemàtica que s'esdevenen en els dos grans blocs dialectals.

QUADRE I.3
Reducció vocàlica en els dos grans blocs dialectals

Parlars orientals			*Parlars occidentals*		
i		u	i		u
e	ə	o	e		o
ɛ		ɔ	ɛ		ɔ
	a			a	

Com podem observar en aquests quadres, en posició àtona es mantenen les vocals [i] i [u] en tot el domini, i [e], [a] i [o] en els parlars occidentals. Òbviament, també es manté la vocal neutra que apareix, en parlars baleàrics, en síl·laba tònica de mots com ara *cadena*.

Amb els exemples del quadre I.4 podem constatar la relació existent entre les vocals en síl·laba tònica i en síl·laba àtona en els dos grans blocs dialectals.

QUADRE I.4
Relació entre les vocals tòniques i les vocals àtones en els dos grans blocs dialectals

Síl·laba tònica general	*Síl·laba àtona*	
	Parlars orientals	*Parlars occidentals*
m[í]ra, fam[í]lia	m[i]rar, fam[i]liar	m[i]rar, fam[i]liar
p[é]sa, carr[é]r	p[ə]sar, carr[ə]ró	p[e]sar, carr[e]ró
g[έ]la, m[έ]l	g[ə]lar, m[ə]lós	g[e]lar, m[e]lós
c[á]nta, c[á]sa	c[ə]ntar, c[ə]seta	c[a]ntar, c[a]seta
p[ɔ́]sa, s[ɔ́]ca	p[u]sar, s[u]cota	p[o]sar, s[o]cota
d[ó]na'm, p[ó]ma	d[u]nar, p[u]mera	d[o]nar, p[o]mera
p[ú]ja, [ú]ngla	p[u]jar, [u]nglot	p[u]jar, [u]nglot

Com hem indicat, la major part del mallorquí no presenta reducció en [u] sinó en [o] i, en aquest punt, es comporta com els parlars occidentals. Cal tenir en compte, però, que en mallorquí la vocal [o] s'ha convertit en [u] en mots en què és seguida d'una síl·laba generalment tònica amb *i* o *u*: *homilia*, *montuïrer* (de *Montuïri*), *sospira*, *comú*. Aquesta modificació també es produeix d'una manera menys sistemàtica en certs parlars occidentals.

Tanmateix, no tots els casos de vocals àtones són imputables a l'efecte de la reducció vocàlica tal com ha estat definida anteriorment. Així, mots com ara *camisa*, *ganivet*, *pendent*, *petó*, *consum* i *promesa* no presenten formes relacionades que permetin identificar l'alternança vocàlica sistemàtica. Amb tot, també considerarem que en aquests casos hi ha reducció, ja que la pronúncia d'aquestes vocals en els diferents parlars coincideix amb els processos sistemàtics delimitats suara.

2.2.2. *Excepcions a la reducció vocàlica*

La reducció vocàlica presenta excepcions de caràcter morfològic, contextual i lèxic:

a) Les excepcions morfològiques tenen a veure amb els processos de composició i amb determinats processos de derivació, i es donen en tots els parlars. En els mots compostos, en els mots derivats amb prefix tònic i en els adverbis acabats en *-ment*, l'accent del constituent morfològic de l'esquerra s'afebleix i, segons el cas, pot arribar a desaparèixer (cf. § 8.3.2). No es produeix, però, la reducció de la vocal que té un caràcter tònic quan el constituent actua com a mot independent; és el cas de mots compostos com ara *camallarg* ([a]), *pèl-curt* ([ɛ]), *Castellvell* ([e]), *Pedraforca* ([e]), *Collbató* ([ɔ]), *lloctinent* ([ɔ]), *Portocolom* ([ɔ]) i *correfoc* ([o]); de prefixos tònics com ara *sobrecàrrega* ([o]), i d'adverbis acabats en *-ment* com ara *ràpidament* ([a]), *tendrament* ([ɛ]) i *bonament* ([ɔ]).

Amb tot, hi ha vacil·lació entre el manteniment i la reducció, o bé hi ha reducció, en certs mots compostos o prefixats molt usuals que deixen d'ésser percebuts com a tals: *contradir*, *entrepà*, *entretemps*, *prepotent*.

b) Les excepcions contextuals es donen només en els parlars orientals i es deuen al manteniment de la vocal [e] i, en alguns casos, de les vocals [o] i [a], en determinats grups vocàlics en hiat que apareixen sobretot en mots cultes.

Vegem-ne uns quants casos:
a') En el grup *ea*.

[eá] *crear*, *cineasta*, *real*, *teatre*
[eə] *creació*, *realisme*, *teatret*, *reaparèixer*, *àrea*, *nàusea*, *aleatori*

b') En el grup *ee*.

[eə] *àrees*, *nàusees*, *pàncrees*
[eé] (o [əé]) *alineés*, *anorreéssim*
[eɛ́] (o [əɛ́]) *alineem*, *anorreem* (en parlars baleàrics, el grup [eɛ́] es realitza [eə́])

En posició pretònica, en canvi:

[əə] (o [ə]) *neerlandès*, *sobreentès*

c') En el grup *ae*.

[əe] (o [əə]) *israelià*, *ismaelita*

d') En el grup eo hi ha vacil·lació entre la reducció i la no-reducció de la primera vocal quan es tracta de mots de caràcter culte.

[eɔ́] (o [əɔ́]) *arqueòleg*, *beoci*, *eòlic*, *ideòleg*, *teòric*
[eó] (o [əó]) *camaleó*, *neó*, *panteó*
[eu] (o [əu]) *neologisme*, *paleontologia*

En aquest grup és més habitual la reducció quan la segona vocal és àtona: *teoria*, *arqueologia*, *geologia* ([əu]). En el mot *lleó*, d'altra banda, se sol fer habitualment la reducció ([əó]); quan és cognom, però, el trobem sovint pronunciat amb [e] ([eó]).

c) En els parlars orientals, finalment, hi ha una sèrie d'excepcions a la reducció vocàlica que tenen un caràcter purament lèxic.

Concretament:
a') Hi ha parlars en què es constata una certa vacil·lació entre les pronúncies vocàliques reduïdes (amb [ə] i [u]) i les no reduïdes (amb [e] i [o], respectivament) en síl·laba posttònica de cultismes (*àloe*, *apòcope*, *base*, *classe*, *còlera*, *cràter*, *fase*, *frase*, *gluten*, *ídem*, *laringe*, *òpera*, *tàndem*, *còlon*), manlleus lèxics (*bàsquet*, *gàngster*, *waterpolo*, *casino*), sigles i acrònims (*RENFE*, *UNESCO*), formes truncades (*tele*), topònims (*Blanes*, *Pedralbes*),

antropònims (*Irene*, *Balmes*, *Víctor*, *Penèlope*) i prefixos i formes prefixades (*antepenúltim*, *vicepresident*, *eurocomunisme*, *iberoromà*). En aquests mots, almenys en tots els que estan plenament integrats en la llengua, les pronúncies més apropiades són [ə] i [u], d'acord amb el sistema vocàlic àton dels parlars orientals.

b') És pròpia de certs parlars baleàrics la pronúncia no reduïda en els casos següents: en la vocal del radical dels verbs que tenen una [e] en les formes rizotòniques (*pecar*, *pregar*, *esperar*); en la vocal dels derivats nominals que tenen una [e] en la síl·laba tònica del mot primitiu (*herbeta*, *ventada*), i en la vocal de la terminació *-ec* en síl·laba posttònica (*mànec*, *càrrec*).

2.2.3. *Altres modificacions vocàliques*

L'escassa prominència de les síl·labes àtones facilita que les vocals es puguin veure sotmeses a ascensos, descensos o elisions condicionats pel context fònic. La modificació més sistemàtica és la que es produeix en els parlars occidentals, amb la vocal [a] com a marca de gènere o desinència verbal que esdevé [e] quan es troba travada per una consonant, com es pot observar en l'alternança que aquestes vocals presenten en les formes flexionades següents: *dona* però *dones*, *canta* però *cantes* o *canten*. Òbviament, aquesta alternança és purament gràfica en els parlars orientals, ja que en tots dos casos la vocal es realitza [ə].

Hi ha una sèrie de modificacions que estan restringides generalment a un parlar o grup de parlars i no són recomanables en els registres formals. Es tracta, concretament, de modificacions com les següents:

a) El canvi de *e* ([ə] o [e], segons els parlars) en *i* en contacte amb una consonant palatal. Aquesta modificació, provocada pel caràcter tancador de les consonants palatals, es tradueix en pronúncies del tipus *g*[i]*ner* per *gener*, *d*[i]*jú* per *dejú* o *qu*[i]*xal* per *queixal*.

b) L'harmonia vocàlica, típica de certs parlars valencians, d'acord amb la qual, la vocal *a* en posició final de mot es converteix en [ɔ] o en [ɛ] quan el mot té una [ɔ] o una [ɛ], respectivament, en la síl·laba tònica precedent: *pilot*[ɔ] per *pilota*, *port*[ɔ] per *porta*, *pos*[ɔ] per *posa*; *serr*[ɛ] per *serra*, *terr*[ɛ] per *terra*.

c) El pas de la *e* a *o* per assimilació amb una vocal posterior tònica, pròpia de parlars baleàrics: *colz*[o] per *colze*, *nostr*[o] per *nostre*, *j*[o]*noll* per *genoll*.

d) La pronúncia [a] de la *e* en síl·laba travada inicial, pròpia del nord-occidental i el valencià. Aquesta pronúncia és bastant sistemàtica en tots els parlars occidentals en mots que comencen per *en-*, *em-* i *es-*: [a]*ncetar* per *encetar*, [a]*mbut* per *embut*, [a]*scoltar* per *escoltar*. No és tan general en altres contextos: *ll*[a]*uger* per *lleuger*, *ll*[a]*nçol* per *llençol*, [a]*ixam* per *eixam*, [a]*lefant* per *elefant*, [a]*legant* per *elegant*, *s*[a]*ncer* per *sencer*.

e) La pronúncia [o] de la *u* en mots que tenen una *i* en la síl·laba posterior, que es produeix en parlars baleàrics i valencians: *Ll*[o]*ís* per *Lluís*, *m*[o]*nicipal* per *municipal*.

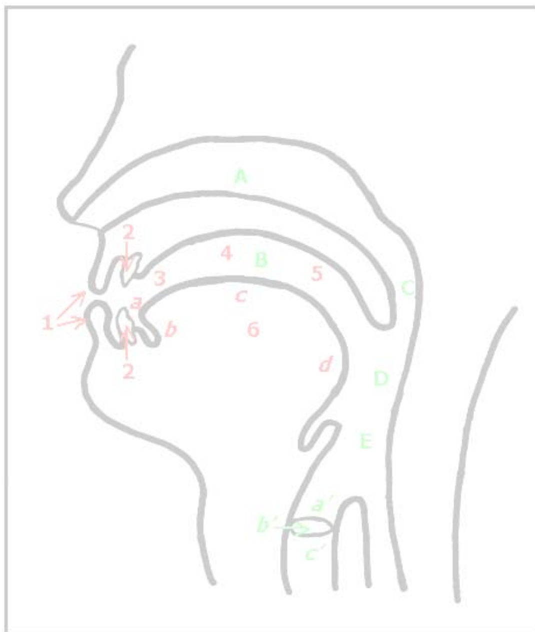
f) L'elisió de la vocal neutra de la síl·laba final que es produeix en parlars baleàrics i septentrionals en mots esdrúixols com ara *besti* per *bèstia*, *ciencis* per *ciències*, *graci* per *gràcia*, *histori* per *història*.

g) La caiguda de *a* o *e* pretòniques i la consegüent formació de grups consonàntics amb *r*, com ara les pronúncies *brana* per *barana*, *tronja* per *taronja*, *prò* per *però*, *vritat* per *veritat* i *Tresa* per *Teresa*.

3. LES CONSONANTS

Les consonants són sons que es produeixen amb una obstrucció o una constricció de l'aire expirat en algun punt del tracte vocal (figura I.1). Les consonants poden ésser classificades a partir de trets relacionats amb el lloc i el mode d'articulació. El *lloc d'articulació* —dit també *punt d'articulació*— és el punt del tracte vocal on es produeix l'obstrucció o la constricció al pas de l'aire expirat, i permet classificar les consonants en *bilabials*, *labiodentals*, *dentals*, *alveolars*, *palatals* i *velars* (figura I.2). Les consonants bilabials i labiodentals poden ésser designades amb el terme genèric de *consonants labials*; les dentals i les alveolars, d'una manera paral·lela, amb el terme genèric de *consonants dentoalveolars*. En tots dos casos, aquests termes remeten a l'àrea d'articulació.

FIGURA I.1
El tracte vocal: articuladors, cavitats i passatges

ARTICULADORS: 1) llavis, 2) dents incisives, 3) regió alveolar, 4) paladar, 5) vel del paladar, 6) llengua (*a*, àpex; *b*, làmina; *c*, dors; *d*, arrel lingual); CAVITATS I PASSATGES: A) cavitat nasal, B) cavitat oral, C) passatge velofaringi, D) cavitat faríngia, E) passatge glotal (*a′*, laringe; *b′*, cordes vocals; *c′*, glotis).

FIGURA I.2
El tracte vocal: llocs d'articulació de les consonants

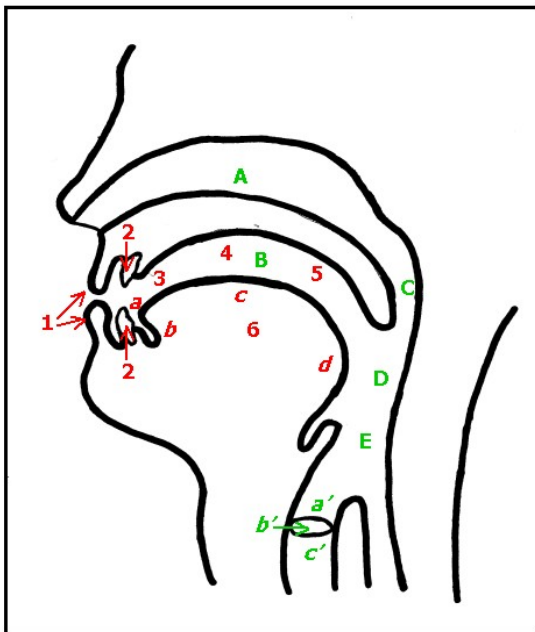

1) bilabial, 2) labiodental, 3) dental i interdental, 4) alveolar, 5) palatal, 6) velar.

g) La caiguda de *a* o *e* pretòniques i la conseqüent formació de grups consonàntics amb *r*, com ara les pronúncies *brana* per *barana*, *tronja* per *taronja*, *prò* per *però*, *vritat* per *veritat* i *Tresa* per *Teresa*.

3. LES CONSONANTS

Les consonants són sons que es produeixen amb una obstrucció o una constricció de l'aire expirat en algun punt del tracte vocal (figura I.1). Les consonants poden ésser classificades a partir de trets relacionats amb el lloc i el mode d'articulació. El *lloc d'articulació* —dit també *punt d'articulació*— és el punt del tracte vocal on es produeix l'obstrucció o la constricció al pas de l'aire expirat, i permet classificar les consonants en *bilabials*, *labiodentals*, *dentals*, *alveolars*, *palatals* i *velars* (figura I.2). Les consonants bilabials i labiodentals poden ésser designades amb el terme genèric de *consonants labials*; les dentals i les alveolars, d'una manera paral·lela, amb el terme genèric de *consonants dentoalveolars*. En tots dos casos, aquests termes remeten a l'àrea d'articulació.

FIGURA I.1
El tracte vocal: articuladors, cavitats i passatges

ARTICULADORS: 1) llavis, 2) dents incisives, 3) regió alveolar, 4) paladar, 5) vel del paladar, 6) llengua (*a*, àpex; *b*, làmina; *c*, dors; *d*, arrel lingual); CAVITATS I PASSATGES: A) cavitat nasal, B) cavitat oral, C) passatge velofaringi, D) cavitat faríngia, E) passatge glotal (*a'*, laringe; *b'*, cordes vocals; *c'*, glotis).

FIGURA I.2
El tracte vocal: llocs d'articulació de les consonants

1) bilabial, 2) labiodental, 3) dental i interdental, 4) alveolar, 5) palatal, 6) velar.

Els *articuladors*, o parts del tracte vocal que intervenen en la producció d'un so, poden ésser els *llavis*, les *dents incisives superiors*, alguna part de la *llengua* (*àpex*, *làmina*, *dors*, *postdors*) i la *regió alveolar*, el *paladar* o el *vel del paladar*.

Les consonants bilabials es produeixen mitjançant el contacte o l'acostament dels llavis; les labiodentals, mitjançant un contacte lleuger del llavi inferior i les dents incisives superiors; les dentals, mitjançant el contacte o l'acostament de l'àpex de la llengua i la part interior de les incisives superiors; les alveolars, mitjançant el contacte de l'àpex o el *predors* de la llengua (part més anterior dels dors) i la regió alveolar; les palatals, mitjançant el contacte o l'acostament de la làmina lingual amb la regió prepalatal o del dors de la llengua amb el paladar mitjà; les velars, finalment, mitjançant el contacte o l'acostament del postdors de la llengua i el vel del paladar.

El mode d'articulació permet de classificar les consonants segons el tipus d'impediment que troba l'aire expirat i segons l'estat del *passatge velofaringi* i del *passatge glotal*:

a) Atenent a l'estat del passatge velofaringi, les consonants poden ésser *nasals* o *orals*: les nasals es produeixen amb abaixament del vel del paladar de manera que l'aire surt simultàniament tant per la cavitat nasal com per l'oral; les orals, en canvi, es produeixen amb el vel de paladar elevat i tocant la faringe, de manera que l'aire surt exclusivament per la cavitat oral.

b) Atenent a l'estat del passatge glotal, les consonants poden ésser *sordes* o *sonores*: en el primer cas, es produeixen sense vibració de les cordes vocals, i en el segon, amb vibració.

c) Atenent al tipus d'impediment efectuat en la cavitat oral, les consonants poden ésser *oclusives*, *fricatives*, *africades*, *aproximants*, *bategants*, *vibrants* i *laterals*. Les consonants oclusives, les fricatives i les africades poden ésser designades amb el terme genèric de *consonants obstruents*; les *ròtiques* (bategants i vibrants) i les *laterals*, amb el de *consonants líquides*.

Les consonants enunciades en la lletra *c* es poden caracteritzar com segueix:

a') Les consonants oclusives ([b], [p], [d], [t], [g], [k], [m], [n] i [ɲ]) presenten una *fase implosiva* seguida immediatament d'una *fase explosiva*. Durant la fase implosiva s'interromp totalment la sortida de l'aire en algun punt de la cavitat oral. Durant l'explosiva, es produeix la sortida abrupta de l'aire. En el cas de les oclusives nasals ([m], [n] i [ɲ]), la sortida s'interromp en la cavitat oral però no en la nasal.

b') Les consonants fricatives ([f], [v], [s], [z], [ʃ] i [ʒ]) presenten una constricció creada per l'acostament de dos òrgans articuladors que no interromp la sortida de l'aire, però que provoca una turbulència clarament audible.

c') Les consonants africades ([t͡s], [d͡z], [t͡ʃ] i [d͡ʒ]) són seqüències que combinen un moment oclusiu seguit d'un moment fricatiu produïts en la mateixa àrea articulatòria.

d') Les consonants aproximants presenten un acostament de dos òrgans articuladors, que crea una constricció menor que en el cas de les fricatives i que no provoca, per tant, turbulència. Les aproximants estan integrades per dues subclasses diferents: les *graduals* ([j] i [w]), que són les variants consonàntiques de les vocals altes ([i] i [u], respectivament), i les *no graduals* ([β], [ð] i [ɣ]), que són variants de les oclusives orals sonores ([b], [d] i [g], respectivament).

e′) Les consonants ròtiques se subclassifiquen en bategant [ɾ] i vibrant [r]. Totes dues són alveolars i es diferencien pel nombre de contactes que l'àpex de la llengua estableix amb la regió alveolar: la bategant presenta un únic contacte, i la vibrant, una successió de contactes molt breus (normalment, entre dos i quatre).

f′) Les consonants laterals ([l] i [ʎ]) presenten un contacte de la part central de la llengua amb la part superior de la cavitat oral. Aquest contacte crea un o dos canals laterals per on surt l'aire.

Podem veure el sistema consonàntic del català esquematitzat en el quadre I.5.

QUADRE I.5
Caracterització de les consonants

Segons el mode d'articulació		*Segons el lloc d'articulació i la sonoritat*											
		Bilabials		*Labiodentals*		*Dentals*		*Alveolars*		*Palatals*		*Velars*	
		sordes	*sonores*	*sordes*	*sonores*	*sordes*	*sonores*	*sordes*	*sonores*	*sordes*	*sonores*	*sordes*	*sonores*
Oclusives	*orals*	p	b			t	d					k	g
	nasals		m		(ɱ)				n		ɲ		(ŋ)
Fricatives				f	v			s	z	ʃ	ʒ		
Africades								t͡s	d͡z	t͡ʃ	d͡ʒ		
Aproximants	*graduals*										j		w
	no graduals		(β)				(ð)						(ɣ)
Ròtiques	*bategants*								ɾ				
	vibrants								r				
Laterals									l		ʎ		

El diacrític ͡ serveix per a unir els dos moments articulatoris de què consten les consonants africades.

En aquest quadre hi ha representats els segments consonàntics que són distintius i, entre parèntesis, les variants combinatòries més significatives d'alguns d'aquests segments (no s'hi indiquen quan coincideixen amb sons distintius). Hom diu d'un element que és *distintiu* en una llengua si és capaç de discriminar mots d'aquesta mateixa llengua. Així, els elements [b] i [m] són distintius en català perquè permeten diferenciar mots com *bou* i *mou* o *ball* i *mall*. En cada un d'aquests parells de mots, l'element de la dreta es distingeix de l'element de l'esquerra tan sols per la consonant inicial, i aquestes es diferencien tan sols pel seu caràcter oral o nasal, respectivament. Així mateix, [b] i [p] són distintius en posició inicial absoluta de mot (cf. *bany* i *pany*), i és el caràcter sonor o sord del segment respectiu allò que els discrimina. No ho són, en canvi, en posició final absoluta de mot, ja que llavors desapareix la distinció entre les obstruents sonores i sordes (§ 7.1): *cap* (substantiu, cf. *caparró*) i *cap* (forma verbal, cf. *caber*). En aquest cas concret, el fet és reflectit per

l'ortografia; altres vegades no és així (cf. ***cub*** 'hexaedre o potència aritmètica' i *cup* 'recipient on es trepitja el raïm').

Determinades consonants del quadre únicament es comporten com a variants combinatòries d'una altra consonant. La consonant final de la forma verbal *són*, per exemple, és una nasal alveolar. Aquesta nasal, tanmateix, es pot assimilar al lloc d'articulació de la consonant següent i convertir-se, per exemple, en labial ([m]: *Són portuguesos*), en labiodental ([ɱ]: *Són francesos*) o en velar ([ŋ]: *Són guatemalencs*). Des d'aquesta perspectiva, es pot afirmar que, en determinats contextos, com ara en posició final de mot, les consonants [m], [ɱ] i [ŋ] poden ésser variants de [n].

En general, és acceptat que dos segments són variants combinatòries d'un mateix element invariant quan tots dos comparteixen una sèrie de trets articulatoris i quan l'alternança de l'un i l'altre en un determinat context fònic no és possible o no té valor contrastiu —és a dir, quan estan en distribució complementària o, en tot cas, la commutació de l'un per l'altre no provoca diferències de significat. L'aparició d'aquestes variants combinatòries està íntimament relacionada amb la posició que ocupa la consonant dins la síl·laba i, per tant, són analitzades més avall, després d'haver delimitat la síl·laba i l'estructura sil·làbica del català.

Hi ha consonants, a més, que no tenen valor contrastiu en determinats parlars. La consonant labiodental sonora [v], per exemple, es manté amb valor contrastiu en baleàric, en la major part del valencià, en alguerès i, d'una manera recessiva, en el parlar del Camp de Tarragona: ***bena*** ([b]), *vena* ([v]). En els altres parlars, tanmateix, s'ha convertit en bilabial, i el so [v] únicament apareix com a variant combinatòria de [f] (*afgà*). D'una manera semblant, la consonant palatal fricativa [ʒ] no té valor contrastiu en posició inicial en parlars nord-occidentals i valencians (*jove*) ni en posició intervocàlica en parlars valencians (*pluja*). En aquests parlars, la consonant fricativa es realitza com l'africada [d͡ʒ] i el so [ʒ] únicament apareix com a variant sonoritzada de [ʃ] (*peix i carn*).

En el quadre I.6 podem veure uns quants exemples d'aquestes consonants.

QUADRE I.6
Les consonants

Consonant	*Exemples*	*Consonant*	*Exemples*
[p]	pare, ceptre, Capçanes, dubte, cap, cub	[ŋ]	blancor, Francolí, llenca, congre, ungla
[b]	Biar, bou, ambició, combat	[l]	Linyola, literatura, lira, ala
[β]	abadia, esbart, voleibol	[r]	rambla, enrabiar, Manresa, arrap
[f]	Falset, festa, cofre, diftong, triomf	[ɾ]	mare, cremar, caire, roure, Montuïri
[v]	valer, Valls, avisar, envà, afgà	[s]	son, cera, Guissona, Eivissa, tassa, adreça, Corçà, Pollença, pas, jaç
[t]	terra, Tous, atac, artèria, fet	[z]	ase, Osona, Gandesa, rosa, trànsit, enze, Olzinelles, zinc
[d]	dau, sandàlia, síndria	[ʃ]	xarop, xeringa, mixeta, Tuixén, caixa, peix, guix, Flix
[ð]	cada, esdeveniment, aidar	[ʒ]	Jesús, Gelida, flagell, verge, caixmir
[k]	cor, quatre, què, kurd, Pacs, Caldes d'Estrac, cuc, pròdig	[t͡s]	potser, pots, adscripció
[g]	Gandia, gat, angoixa, acne, maragda	[d͡z]	atzar, Atzeneta, setze, normalitzar
[ɣ]	figa, Figueres, esgotar, amargor, aigua	[t͡ʃ]	txeca, cotxe, Garrotxa, Andratx, despatx, Càlig, mig, Molig, Tírig, puig
[m]	mare, estimar, plom	[d͡ʒ]	calitja, platja, fetge
[ɱ]	àmfora, infermer, confirmar	[ʎ]	llàntia, Ulldecona, cullera, Pallejà, Esponellà, Palafrugell, ull, vell
[n]	nom, enemic, Peníscola, ensabonar, ven	[j]	Iàtova, iugoslau, Juià, maia, Alcoi, heroi
[ɲ]	nyora, penyora, Ontinyent, Perpinyà, Fortaleny, guany	[w]	uadi, guarda, quant, cauen, Güell, web

4. LA SÍL·LABA

Les vocals i les consonants s'agrupen en *síl·labes*. Malgrat que les característiques fonètiques de la síl·laba són difícilment delimitables, la síl·laba té una clara realitat psicològica: els parlants reconeixen sense gaires dificultats el nombre de síl·labes de què consta un mot, els límits entre les

QUADRE I.6
Les consonants

Consonant	*Exemples*	*Consonant*	*Exemples*
[p]	pare, ceptre, Capçanes, dubte, cap, cub	[ŋ]	blancor, Francolí, llenca, congre, ungla
[b]	Biar, bou, ambició, combat	[l]	Linyola, literatura, lira, ala
[β]	abadia, esbart, voleibol	[r]	rambla, enrabiar, Manresa, arrap
[f]	Falset, festa, cofre, diftong, triomf	[ɾ]	mare, cremar, caire, roure, Montuïri
[v]	valer, Valls, avisar, envà, afgà	[s]	son, cera, Guissona, Eivissa, tassa, adreça, Corçà, Pollença, pas, jaç
[t]	terra, Tous, atac, artèria, fet	[z]	ase, Osona, Gandesa, rosa, trànsit, enze, Olzinelles, zinc
[d]	dau, sandàlia, síndria	[ʃ]	xarop, xeringa, mixeta, Tuixén, caixa, peix, guix, Flix
[ð]	cada, esdeveniment, aidar	[ʒ]	Jesús, Gelida, flagell, verge, caixmir
[k]	cor, quatre, què, kurd, Pacs, Caldes d'Estrac, cuc, pròdig	[t͡s]	potser, pots, adscripció
[g]	Gandia, gat, angoixa, acne, maragda	[d͡z]	atzar, Atzeneta, setze, normalitzar
[ɣ]	figa, Figueres, esgotar, amargor, aigua	[t͡ʃ]	txeca, cotxe, Garrotxa, Andratx, despatx, Càlig, mig, Molig, Tírig, puig
[m]	mare, estimar, plom	[d͡ʒ]	calitja, platja, fetge
[ɱ]	àmfora, infermer, confirmar	[ʎ]	llàntia, Ulldecona, cullera, Pallejà, Esponellà, Palafrugell, ull, vell
[n]	nom, enemic, Peníscola, ensabonar, ven	[j]	Iàtova, iugoslau, Juià, maia, Alcoi, heroi
[ɲ]	nyora, penyora, Ontinyent, Perpinyà, Fortaleny, guany	[w]	uadi, guarda, quant, cauen, Güell, web

4. LA SÍL·LABA

Les vocals i les consonants s'agrupen en *síl·labes*. Malgrat que les característiques fonètiques de la síl·laba són difícilment delimitables, la síl·laba té una clara realitat psicològica: els parlants reconeixen sense gaires dificultats el nombre de síl·labes de què consta un mot, els límits entre les

síl·labes o les síl·labes que són acceptables o inacceptables en la seva llengua. En català, tota síl·laba és constituïda, obligatòriament, per un nucli vocàlic i, opcionalment, per uns marges consonàntics prenuclears i postnuclears, que s'anomenen, respectivament, *obertura* i *coda*. Tant l'obertura com la coda poden constar de més d'un segment consonàntic. Les síl·labes *bru*, *clar* i *blat*, per exemple, tenen obertures complexes. Les síl·labes *ports*, *panys* i *ferm*, en canvi, tenen codes complexes.

Tenint en compte l'existència o la inexistència de codes consonàntiques, les síl·labes es classifiquen, respectivament, en *travades* i *lliures*: són travades totes les síl·labes del mot *espantall*; en canvi, són lliures totes les síl·labes del mot *americana*.

En català, les síl·labes poden tenir les estructures indicades en el quadre I.7, que són exemplificades a partir de mots monosil·làbics.

QUADRE I.7
Estructures sil·làbiques

Tipus de síl·laba	*Estructura**	*Exemples*
Síl·laba lliure	V	a, he, i, o
	CV	fi, ja, mà, tu
	CCV	bri, cru, gra, ple
Síl·laba travada	VC	any, és, ou, ull
	CVC	cap, sol, xai, vel
	CCVC	bram, blau, gual, plat
	VCC	alls, arc, est, ous
	CVCC	calm, caus, port, salt
	CCVCC	blaus, brusc, grups, prens
	VCCC	alts, elms, erms, urbs
	CVCCC	balbs, farts, porcs, text
	CCVCCC	bruscs, flascs, frescs, glaucs

* V, vocal; C, consonant.

4.1. L'ESCALA DE PERCEPTIBILITAT

La distribució dels segments dins les síl·labes segueix unes pautes bastant rígides basades, d'una banda, en tendències de caràcter universal i, d'una altra, en restriccions particulars de cada llengua. Les tendències universals tenen a veure amb el grau de perceptibilitat, o d'audibilitat, dels segments. El nucli sil·làbic s'identifica amb el segment de major perceptibilitat de la síl·laba i, en general, la perceptibilitat és decreixent des del nucli fins a les posicions més externes: la vocal coincideix amb el cim de perceptibilitat de la síl·laba, i la perceptibilitat és creixent en l'obertura i decreixent en la coda.

Les diferències de perceptibilitat dels segments poden ésser delimitades mitjançant la jerarquia de perceptibilitat següent, en la qual els segments estan ordenats de major a menor grau de perceptibilitat:

vocals > graduals > líquides > nasals > fricatives > oclusives

Com podem comprovar en aquesta jerarquia, el grau de perceptibilitat està inversament relacionat amb el grau d'obstrucció a l'aire expirat: els sons menys perceptibles són els que es produeixen amb una major obstrucció, i els més perceptibles, els que no presenten cap obstrucció.

Aquesta jerarquia permet predir, per exemple, que *ferm* i *clar* són síl·labes possibles (puix que respecten les condicions de perceptibilitat a què hem fet referència) i que, en canvi, *femr* i *lcar* no són síl·labes acceptables en català, ja que atempten contra les tendències delimitades. Malgrat el que hem assenyalat, hi ha diversos casos en els quals la distribució dels segments no segueix els patrons esmentats. El cas més general és el del segment fricatiu [s] o [z], que pot aparèixer en posició final de síl·laba independentment del grau de perceptibilitat de la consonant precedent, com podem observar en exemples com ara *llops* ([ps]) i *exdiputat* ([gz]). En aquests contextos, no es respecta la jerarquia de perceptibilitat, ja que la consonant oclusiva ([p] i [g]) és menys perceptible que la fricativa següent, i la perceptibilitat no és, per tant, descendent en la coda.

Juntament amb aquestes restriccions de caràcter universal, cal tenir en compte altres restriccions més específiques que comentem tot seguit.

4.2. Les obertures i les codes

4.2.1. *Les obertures*

En català no hi ha restriccions pel que fa a les obertures simples; en principi, qualsevol consonant pot ocupar la posició d'obertura sil·làbica: *cas*, *fas*, *gas*, *jaç*, *las*, *llaç*, *mas*, *nas*, *pas*, *ras*, *vas*, *hi has* ([jas]). Sí que hi ha fortes restriccions pel que fa a les obertures complexes, ja que, en aquest cas, les obertures reals constitueixen un subconjunt de les obertures teòricament possibles a partir de la jerarquia de perceptibilitat. Deixant de banda les obertures amb sons graduals, en català únicament són possibles les obertures complexes que presenten una consonant oclusiva (realitzada en determinats contextos com a aproximant) o una [f] seguides de [l] o [ɾ] (quadre I.8).

QUADRE I.8
Obertures complexes de síl·laba

Estructura	*Tipus d'obertura*	*Exemples*
Consonant sorda + [ɾ]	[pɾ]	**pr**at
	[tɾ]	**tr**o
	[kɾ]	**cr**im
	[fɾ]	franc
Consonant sonora + ɾ]	[bɾ]/ [βɾ]	**br**am, o**br**a
	[dɾ]/ [ðɾ]	**dr**ac, pe**dr**a
	[gɾ]/ [ɣɾ]	**gr**am, so**gr**e
Consonant sorda + [l]	[pl]	**pl**om
	[kl]	**cl**am
	[fl]	**fl**am
Consonant sonora + [l]	[bl]	**bl**at
	[gl]/ [ɣl]	**gl**op, a**gl**à

Malgrat que pertanyen a aquest grup, no són possibles les obertures amb *dl* i *tl*, a causa de les dificultats de pronúncia derivades del fet que tots dos segments es produeixen en la mateixa àrea articulatòria (en l'àrea dentoalveolar).

Resulten igualment problemàtiques les obertures complexes del tipus *ps*, *pt*, *pn*, *gn* i *mn* que apareixen gràficament en l'inici d'uns quants manlleus lèxics i mots cultes. En aquest cas, les dificultats es deuen al fet que les dues consonants tenen un grau de perceptibilitat semblant o molt pròxim. A causa d'aquestes dificultats, aquests grups es pronuncien normalment elidint el primer segment: ***psicologia*** ([s]), ***pneumàtic*** ([n]), ***gnom*** ([n]), ***Ptolemeu*** ([t]), ***mnemotècnic*** ([n]). En els registres formals, però, convé mantenir la pronúncia de les dues consonants en el cas de *ps*: [ps]*icòleg*, [ps]*iquiatria*.

Les mateixes dificultats articulatòries justifiquen que, en els mots que tenien originàriament un grup inicial amb *s* més consonant oclusiva, s'hagi introduït una *e-* de suport, que ha permès sil·labificar el grup (cf. § 4.3) i evitar l'obertura complexa: *escola*, *esport* i *espai*. El mateix s'esdevé en manlleus lèxics no adaptats com ara *stop* o *spin*, que, malgrat la grafia, es pronuncien amb *e-* inicial.

4.2.2. *Les codes*

En català, no hi ha restriccions pel que fa a les codes simples; en principi, en aquesta posició pot aparèixer qualsevol consonant: *sóc*, *soll*, *som*, *són*, *sou*. Sí que hi ha restriccions en les codes complexes, tant pel que fa al nombre com pel que fa als tipus de consonants possibles. En aquest cas, cal diferenciar les codes que apareixen a l'interior i al final del mot. En posició interior, únicament són possibles codes amb dos segments. El primer

segment pot ésser qualsevol consonant i el segon ha d'ésser *s*: *càustic* ([ws]), *abstenir* ([ps]), *adstrat* ([ts]).

La grafia *p* que apareix en mots com ara *comptar*, *compte*, *assumpte* o *redempció* no representa cap so consonàntic en la pronunciació.

En posició final de mot són acceptables un nombre major de codes i hi poden aparèixer fins a tres consonants, que han de seguir l'escala de perceptibilitat, amb l'excepció ja comentada de la [s] o [z]: ***balbs*** ([lps]); ***mixt***, ***text*** ([kst]); ***foscs*** ([sks]).

Per a evitar codes complexes que atempten contra aquestes tendències, hi ha tota una sèrie de mots que presenten una vocal de suport en posició final; això és, una vocal introduïda des d'antic que no té cap funció morfològica, però que permet adequar l'estructura sil·làbica als patrons delimitats. Es tracta, concretament, de la vocal *-e* que apareix en mots com ara *alegre*, *correcte*, *dintre*, *efecte*, *entre*, *poble*, *pobre*, *sempre* i *sobre*.

Tanmateix, cal tenir en compte que, per raons morfològiques, el balear presenta comportaments especials en certes formes de primera persona del present d'indicatiu. En aquest parlar, la persona 1 no té marca formal, i en posició final de mot poden aparèixer grups consonàntics que no segueixen les restriccions delimitades. Es tracta, per exemple, de formes com ara *compr* o *arregl*. Aquesta especificitat morfològica del balear es pot constatar fàcilment en el contrast que s'estableix en aquest parlar entre les formes verbals *(jo) entr* o *(jo) m'alegr*, sense cap vocal final, i la preposició *entre* i l'adjectiu *alegre*, amb vocal de suport final.

4.3. LA SIL·LABIFICACIÓ

La *sil·labificació* és el conjunt de processos que s'encarrega d'agrupar els segments en síl·labes d'acord amb els principis universals o particulars d'una llengua, tant en el domini del mot com en el domini dels grups de mots (on sovint s'anomena *resil·labificació*). En el domini del mot, el procés de sil·labificació pot ésser delimitat a partir dels procediments següents:

a) *Identificació dels nuclis vocàlics.* La vocal és l'únic constituent obligatori de la síl·laba i el nombre de vocals d'un mot en determina el nombre de síl·labes: *ara*, *obra*, *instrument*.

b) *Incorporació de consonants prevocàliques.* Tota consonant se sil·labifica com a obertura si va seguida d'una vocal. En seqüències del tipus VCV, consegüentment, la consonant intervocàlica se sil·labifica necessàriament amb la vocal següent: *ara*, *oca*, *ona*.

c) *Formació d'obertures complexes.* També es pot incorporar a l'obertura un segon segment consonàntic en cas que l'obertura complexa tingui una perceptibilitat creixent: *obra*, *aglà*, *drama*.

d) *Adjunció de codes.* Els segments que han quedat sense sil·labificar s'incorporen a la coda de la vocal precedent i es formen síl·labes travades: *as-pre*, *instant*.

En el domini de mots en contacte es poden produir certes resil·labificacions, ja que en aquest àmbit també actua la regla d'incorporació de consonants prevocàliques. Conseqüentment, si en una seqüència un mot acaba en consonant i el següent comença per vocal, la consonant final del primer mot es resil·labifica com a obertura de la vocal del mot següent: *els avis*, *tots alhora, bolígraf antic*, *vell amic*, *trist anunci*. Si aquesta consonant és fricativa o africada, aleshores es pronuncia sonora: *el*[z] *avis*, *to*[d͡z] *alhora*, *bolígra*[v] *antic* (cf. § 7.1).

Els fenòmens de sil·labificació i resil·labificació assenyalats permeten concloure que l'obertura preval sobre la coda i que, en general, les síl·labes sense obertura són més marcades, o més anòmales, que les síl·labes amb obertura. Com veurem en l'apartat següent, aquestes diferències de marcatge també poden provocar modificacions entre vocals en contacte.

5. ELS DIFTONGS, ELS TRIFTONGS I ELS HIATS

La successió de dues vocals pertanyents necessàriament a síl·labes diferents constitueix un hiat: *obeir*, *client*, *teatre*, *idea*.

Un diftong és la successió, dins una mateixa síl·laba, d'una vocal, en posició de nucli sil·làbic, i d'una consonant gradual, en posició de marge ([j] o [w], que són representades, respectivament, per les grafies vocàliques *i* i *u*): *reina*, *iogurt*. Un diftong és *creixent* quan la consonant gradual precedeix el nucli vocàlic: *gual*, *iode*. En canvi, és *decreixent* quan la consonant gradual segueix el nucli vocàlic: *aire*, *auca*. Quan una vocal és precedida i seguida d'una consonant gradual i tots tres segments s'integren en la mateixa síl·laba, ens trobem davant un *triftong*: *creieu*, *Alguaire*, *guaitar*, *adeqüeu*.

Convé notar que, en posició d'obertura sil·làbica, la consonant gradual té un grau d'articulació més tancat que en altres posicions, de manera que hom pot arribar a assimilar el diftong que té aquestes característiques amb la combinació de consonant prototípica seguida de vocal. En aquesta gramàtica no distingirem entre els diversos graus d'articulació i usarem en tots dos casos tant el terme genèric de *gradual* com les transcripcions corresponents.

El caràcter marcat de les síl·labes sense obertura i la tendència a evitar aquest tipus de síl·labes expliquen diversos fenòmens de sil·labificació o d'inserció de segments consonàntics que eviten els hiats; concretament:

a) La formació de diftongs a partir de vocals en hiat. Aquest fenomen es pot exemplificar històricament a partir de formes com ara *creia* o *feina*, procedents de les formes hiàtiques antigues (i dialectals) *creïa* i *faena*. La mateixa tendència es constata en la

d) *Adjunció de codes.* Els segments que han quedat sense sil·labificar s'incorporen a la coda de la vocal precedent i es formen síl·labes travades: *as-pre*, *instant*.

En el domini de mots en contacte es poden produir certes resil·labificacions, ja que en aquest àmbit també actua la regla d'incorporació de consonants prevocàliques. Conseqüentment, si en una seqüència un mot acaba en consonant i el següent comença per vocal, la consonant final del primer mot es resil·labifica com a obertura de la vocal del mot següent: *els avis*, *tots alhora*, *bolígraf antic*, *vell amic*, *trist anunci*. Si aquesta consonant és fricativa o africada, aleshores es pronuncia sonora: *el*[z] *avis*, *to*[d͡z] *alhora*, *bolígra*[v] *antic* (cf. § 7.1).

Els fenòmens de sil·labificació i resil·labificació assenyalats permeten concloure que l'obertura preval sobre la coda i que, en general, les síl·labes sense obertura són més marcades, o més anòmales, que les síl·labes amb obertura. Com veurem en l'apartat següent, aquestes diferències de marcatge també poden provocar modificacions entre vocals en contacte.

5. ELS DIFTONGS, ELS TRIFTONGS I ELS HIATS

La successió de dues vocals pertanyents necessàriament a síl·labes diferents constitueix un hiat: *obeir*, *client*, *teatre*, *idea*.

Un diftong és la successió, dins una mateixa síl·laba, d'una vocal, en posició de nucli sil·làbic, i d'una consonant gradual, en posició de marge ([j] o [w], que són representades, respectivament, per les grafies vocàliques *i* i *u*): *reina*, *iogurt*. Un diftong és *creixent* quan la consonant gradual precedeix el nucli vocàlic: ***gu**al*, ***i**ode*. En canvi, és *decreixent* quan la consonant gradual segueix el nucli vocàlic: *a**i**re*, *a**u**ca*. Quan una vocal és precedida i seguida d'una consonant gradual i tots tres segments s'integren en la mateixa síl·laba, ens trobem davant un *triftong*: *cr**eieu***, *Al**guai**re*, ***guai**tar*, *ade**qüeu***.

Convé notar que, en posició d'obertura sil·làbica, la consonant gradual té un grau d'articulació més tancat que en altres posicions, de manera que hom pot arribar a assimilar el diftong que té aquestes característiques amb la combinació de consonant prototípica seguida de vocal. En aquesta gramàtica no distingirem entre els diversos graus d'articulació i usarem en tots dos casos tant el terme genèric de *gradual* com les transcripcions corresponents.

El caràcter marcat de les síl·labes sense obertura i la tendència a evitar aquest tipus de síl·labes expliquen diversos fenòmens de sil·labificació o d'inserció de segments consonàntics que eviten els hiats; concretament:

a) La formació de diftongs a partir de vocals en hiat. Aquest fenomen es pot exemplificar històricament a partir de formes com ara *creia* o *feina*, procedents de les formes hiàtiques antigues (i dialectals) *creïa* i *faena*. La mateixa tendència es constata en la

llengua actual, ja que una part dels mots que tradicionalment presentaven hiat amb vocals altes i àtones se solen pronunciar amb diftong, sobretot en la parla ràpida o en el llenguatge espontani. Aquest tipus de pronúncia, per exemple, és general en mots com ara *gràcia* o *atenció*.

b) La fusió de dues vocals àtones idèntiques, sobretot si la primera pertany a un prefix bisil·làbic: *antiincendis*, *microorganisme*, *ultraambiciós*. En aquests casos, la fusió alterna amb una pronúncia amb allargament vocàlic en elocució lenta o estils acurats de parla.

c) L'addició, espontània i no recomanable, de segments consonàntics antihiàtics en casos com ara ***ideia*** per *idea*, ***dugues*** per *dues* o ***ravó*** (o ***rauó***) per *raó*.

5.1. ELS DIFTONGS DECREIXENTS

Com a regla general, la *i* i la *u* tendeixen a formar diftong decreixent amb la vocal que les precedeix (quadre I.9).

QUADRE I.9
Diftongs decreixents

Estructura	*Exemples*
vocal + [j] en síl·laba tònica	**ai**gua, **Ei**na, f**ei**na, r**ei**na, alm**oi**na, b**ui**t, Ardan**ui**
vocal + [j] en síl·laba àtona	**ai**güera, **Ai**tona, f**ei**ner, alm**oi**ner, b**ui**dar
vocal + [w] en síl·laba tònica	bl**au**, p**eu**, cr**eu**, c**ou**re, Oloc**au**, p**ou**, ll**uu**
vocal + [w] en síl·laba àtona	g**au**dir, cr**eu**ràs, c**iu**tat, c**iu**tadà, R**iu**mors, Òrr**iu**s, c**ou**ràs

El diftong [uw] àton és quasi inexistent. En balEàric apareix en formes de primera persona com ara ***suu*** (de *suar*). En el català central, formes com ara *mourà* o *roureda* no es realitzen normalment amb el diftong àton [uw] sinó amb el diftong [ow] (*m*[ow]*rà*, *r*[ow]*reda*), i més esporàdicament amb el diftong dissimilat [əw] (*m*[əw]*rà*, *r*[əw]*reda*) o solament amb simplificació en [u] (*m*[u]*rà*, *r*[u]*reda*). També es tendeix a simplificar en [u] el diftong tònic de les formes verbals ***duus***, ***duu***, ***lluus*** i ***lluu*** dels verbs *dur* i *lluir*.

En el domini del mot, el diftong [ij] únicament existeix en balEàric en determinades formes de primera persona del present d'indicatiu (*estud**ii***, *conf**ii***) i en uns pocs mots (*must**ii*** i *nov**ii***).

Els diftongs amb els grups *ui* són decreixents en el català general, però creixents en parlars valencians: ***buit*** ([wí]), ***cuinar*** ([wi]).

En síl·laba tònica, no formen diftong la *i* i la *u* precedides d'una vocal no alta en els contextos següents:

a) La *i* o la *u* d'un mot derivat és tònica en el mot primitiu: ***veïnat*** (format a partir de *veí*), ***païdor*** (a partir de *pair*), ***traïció*** (a partir de *trair*), ***raïmet*** (a partir de *raïm*).

b) La primera vocal pertany al radical d'una forma verbal conjugada i la segona, a la desinència: *obeirem*, *trairien*; *estudiï*, *creï* (però en balearic: *estudii*, *crei*).

c) La primera vocal pertany al prefix i la segona, al radical: *contraindicar*, *infrautilització*, *reintegrar*.

d) La primera vocal pertany al radical àton i la segona, a un sufix derivatiu: *hebraïtzant*, *heroïcitat*, *continuïtat*.

e) En topònims com ara *Cruïlles*, *Montjuïc*, *Sanaüja*, *Talteüll*.

Pel que fa al context de la lletra *d*, és interessant remarcar el contrast que es produeix entre la pronúncia amb hiat i amb diftong en mots de la mateixa família: *circuir/circuit*, *fluïdesa/fluid*, *país/paisatge*, *proteïforme/proteic*, *heroïcitat/heroic*, *hebraïtzant/hebraic*, *trapezoïdal/trapezoide*. El primer mot de cada parella presenta radical àton i es pronuncia amb hiat, mentre que el segon presenta radical tònic i es pronuncia amb diftong.

Malgrat el que acabem d'assenyalar, en la parla ràpida i espontània sovint es formen diftongs, sobretot quan es tracta de mots llargs, com ara *espontaneïtat*, o de mots prefixats usuals o que es deixen de percebre com a derivats, com ara *coincidir* o *reunir*. En els registres formals, tanmateix, convé evitar el diftong en casos com aquests.

5.2. ELS DIFTONGS CREIXENTS

Els diftongs creixents presenten més restriccions que no pas els decreixents. D'una manera general, la *i* i la *u* es pronuncien com a consonants graduals en els contextos següents (quadre I.10):

a) La *u* és precedida de consonant velar i seguida de vocal. No hi ha diftong, tanmateix, en mots com ara *cua*, *cuota* i *vàcua*, grafiats amb *c* per tal de marcar l'existència d'un hiat.

b) La *i* o la *u* es troben entre vocals.

c) La *i* es troba en posició inicial de mot.

QUADRE I.10
Diftongs creixents

Estructura	*Exemples*
consonant velar + [w] + vocal	Alaq**uà**s, pasq**ua**, q**ua**tre, q**üe**stió, q**uo**ta, g**ua**nt, G**ua**rdamar, aig**ua**, lleng**üe**s
vocal + [j] + vocal	Ga**ià**, jo**ie**r, cre**ia**, jo**ia**, re**ia**lesa, jo**ie**ria
vocal + [w] + vocal	ca**ue**n, mo**ue**n, Alfa**ui**r, pe**uo**t, esti**ue**jar, enca**ua**rem
#[j] + vocal	**ia**ia, **ia**mbe, **ia**nqui, **Ià**tova, **io**de, **io**gurt, **hie**na

Pel que fa a aquest darrer context, cal tenir en compte que es produeix una certa vacil·lació entre la pronúncia amb hiat o amb diftong en mots cultes com ara: *a'*) ***hiat***, ***hiatus***, ***hialí***, ***hioglòs***; *b'*) ***ió*** (i els derivats ***iònic***, ***ionitzar***), i *c'*) en sigles del tipus ***IEC***, ***IESE***, ***IUCE***. En el primer cas s'ha de mantenir la pronúncia gradual o consonàntica. En el segon, s'ha de realitzar una pronúncia vocàlica. Pel que fa a les sigles, es recomana la pronúncia vocàlica.

En català general no hi ha mots patrimonials amb la consonant [w] en posició inicial. Els únics mots que presenten aquesta consonant són manlleus lèxics o sigles: ***web***, ***whisky***, ***uadi***, *UEFA*.

En diversos parlars orientals es tendeix, col·loquialment, a absorbir la gradual dels diftongs precedits de velar o a monoftongar-los: *aiga* (o *aigo*), *gordar*, *cotre*, *la Cor* i *pasca* (o *pasco*), en comptes de ***aigua***, ***guardar***, ***quatre***, ***la Quar*** i ***pasqua***, respectivament. En tots aquests casos, però, cal pronunciar el diftong.

La *i* i la *u* postconsonàntiques (amb l'excepció ja comentada dels mots en què la *u* és precedida d'una consonant velar) es pronuncien tradicionalment com a vocals (i no formen, per tant, diftong). No obstant això, en determinats casos, són corrents, i fins i tot generals, les pronúncies amb diftong creixent. Així, el diftong és normal quan la *i* es troba seguida de vocal en posició final de mot (*València*, *gràcia*, *acció*). La vocal *u* és molt més resistent a convertir-se en gradual i la pronúncia amb diftong sols és habitual en els grups àtons finals *-ua* i *-ues*, sobretot en mots que tenen més de tres síl·labes (*contínua*, *ingènua*, *assídues*). En tots aquests casos, són acceptables les pronúncies amb diftong, encara que convé mantenir el hiat en els registres més formals i en la versificació.

5.3. LA RESIL·LABIFICACIÓ DE VOCALS EN CONTACTE

La tendència a evitar les síl·labes sense obertura consonàntica permet explicar també determinades resil·labificacions de vocals en contacte pertanyents a mots diferents. Aquestes resil·labificacions poden produir o bé una *sinalefa* (o formació d'un diftong), o bé l'elisió d'una de les dues vocals, o bé la fusió de vocals idèntiques. La resil·labificació o el manteniment del hiat depenen sovint de la rapidesa de pronunciació del discurs o del registre de llengua utilitzat: els processos de resil·labificació es veuen afavorits pel discurs ràpid i espontani, i el manteniment dels hiats, pel discurs lent i acurat. A grans trets, però, podem delimitar unes quantes tendències molt generals:

a) La sinalefa consisteix a convertir una vocal alta en gradual i a resil·labificar-la com a marge de la síl·laba anterior o posterior. Aquest procés de consonantització és freqüent entre vocals àtones d'altura diferent, entre vocals altes diferents i amb els pronoms febles *hi* i *ho* i la conjunció *i*:

Porta ulleres, *Que ho sap?*, *Espera uns amics* ([w]); *qui avisa*, *veure-hi*, *I ara vindrà a dinar* ([j]).

b) L'elisió es dóna entre vocals diferents; com a norma general, la vocal elidida és una *a* o una *e* en síl·laba àtona: *No (e)l saludes*, *sens(e) impostos*, *armari (e)spaiós*, *ferro (e)scalfat*, *Quin(a) hor(a) és?*, *quinz(e) anys*. Corrobora la tendència del català a l'elisió de vocals àtones el comportament dels articles *el* i *la* i la preposició *de* davant mots que comencen per una vocal (cf. IV, § 4.1): *l'estiu*, *l'aula*, *l'honor*, *l'única*, *d'espant*, *d'unitat*, *d'inexperiència*.

c) La fusió és corrent entre vocals àtones idèntiques: *Porta americana*, *llengua antiga*, *dona airosa*.

d) El manteniment del hiat és general quan les dues vocals pertanyen a síl·labes tòniques, i és relativament freqüent entre una vocal de síl·laba tònica i una altra de síl·laba àtona no pertanyent a un mot funcional o d'ús freqüent: *cançó ètnica*, *cremà herba*, *el furgó isotèrmic*, *un clixé ocult*.

6. LA DISTRIBUCIÓ DE DIVERSOS SEGMENTS CONSONÀNTICS

Hi ha consonants que presenten restriccions en determinades posicions sil·làbiques. Els paràgrafs que segueixen en recullen els casos més importants, però ometen les restriccions motivades per processos assimilatoris, que són estudiades d'una manera global en l'apartat 7.

6.1. LES CONSONANTS RÒTIQUES

Les consonants ròtiques contrasten en posició intervocàlica en el domini del mot, ja que en aquest context pot aparèixer tant la consonant bategant ([ɾ]) com la vibrant ([r]) (quadre I.11).

QUADRE I.11
Consonants ròtiques

Consonant	*Exemples*
[ɾ]	era, mira, para, careta, Caseres
[r]	erra, mirra, parra, carreta, Casserres

En els altres contextos, tanmateix, les dues consonants es troben en distribució complementària, o en variació estilística, segons la posició que ocupen dins la síl·laba en el domini del mot i entre mots en contacte:

Porta ulleres, *Que ho sap?*, *Espera uns amics* ([w]); *qui avisa*, *veure-hi*, *I ara vindrà a dinar* ([j]).

b) L'elisió es dóna entre vocals diferents; com a norma general, la vocal elidida és una *a* o una *e* en síl·laba àtona: *No (e)l saludes*, *sens(e) impostos*, *armari (e)spaiós*, *ferro (e)scalfat*, *Quin(a) hor(a) és?*, *quinz(e) anys*. Corrobora la tendència del català a l'elisió de vocals àtones el comportament dels articles *el* i *la* i la preposició *de* davant mots que comencen per una vocal (cf. IV, § 4.1): *l'estiu*, *l'aula*, *l'honor*, *l'única*, *d'espant*, *d'unitat*, *d'inexperiència*.

c) La fusió és corrent entre vocals àtones idèntiques: *Porta americana*, *llengua antiga*, *dona airosa*.

d) El manteniment del hiat és general quan les dues vocals pertanyen a síl·labes tòniques, i és relativament freqüent entre una vocal de síl·laba tònica i una altra de síl·laba àtona no pertanyent a un mot funcional o d'ús freqüent: *cançó ètnica*, *cremà herba*, *el furgó isotèrmic*, *un clixé ocult*.

6. LA DISTRIBUCIÓ DE DIVERSOS SEGMENTS CONSONÀNTICS

Hi ha consonants que presenten restriccions en determinades posicions sil·làbiques. Els paràgrafs que segueixen en recullen els casos més importants, però ometen les restriccions motivades per processos assimilatoris, que són estudiades d'una manera global en l'apartat 7.

6.1. LES CONSONANTS RÒTIQUES

Les consonants ròtiques contrasten en posició intervocàlica en el domini del mot, ja que en aquest context pot aparèixer tant la consonant bategant ([ɾ]) com la vibrant ([r]) (quadre I.11).

QUADRE I.11
Consonants ròtiques

Consonant	*Exemples*
[ɾ]	era, mira, para, careta, Caseres
[r]	erra, mirra, parra, carreta, Casserres

En els altres contextos, tanmateix, les dues consonants es troben en distribució complementària, o en variació estilística, segons la posició que ocupen dins la síl·laba en el domini del mot i entre mots en contacte:

a) La consonant bategant apareix en posició final de mot seguida d'un altre mot començat per vocal (*bar obert*, *mar Adriàtic*), en la segona posició d'una obertura complexa (*bram*, *premsa*, *frau*) i en obertura simple precedida d'una consonant gradual (*caure*, *coure*, *cairell*, *flaire*).

b) La consonant vibrant apareix en posició inicial de mot (*ras*, *rentar*, *ruc*) i en obertura simple darrere de consonant no gradual (*honrat*, *colrada*, *Manresa*).

c) La consonant vibrant i la bategant presenten una certa variació estilística, i en part dialectal, en posició de coda seguida de pausa (*Bar, Er, Té molt bon cor*, *Se n'han anat al bar*, *És molt auster*) o quan és seguida de consonant, tant en el domini del mot com entre mots en contacte (*parlament*, *porta*, *amor passional*).

En aquest darrer context, la consonant bategant és més habitual darrere de vocal àtona i en elocució ràpida, mentre que la vibrant sol aparèixer en els casos contraris. La consonant bategant, a més, predomina en valencià i en una part del nord-occidental, mentre que la vibrant predomina en la resta del català. Caldria notar que, en balear, els radicals amb vibrant la mantenen en posició final, i es distingeixen, per tant, formes verbals com *amar* (de *amarar*), amb bategant, de *amarr* (de *amarrar*), amb vibrant.

L'aparició de la vibrant en posició d'obertura simple darrere de consonant no gradual és bastant esporàdica, i en diferents mots s'ha evitat introduint des d'antic una *-d-* epentètica i creant una obertura complexa amb bategant. Aquest fet s'observa en l'infinitiu i en les formes de futur i condicional de verbs com ara *moldre* o *pondre*, i en formes nominals com ara *divendres* o *tendre*. Amb tot, les pronúncies amb vibrant sense epèntesi de *-d-* (*mol*[r]*e*, *pon*[r]*e*, *diven*[r]*es*) es mantenen en parlars balears i nord-orientals, on són admissibles en els registres informals.

6.2. LES CONSONANTS LATERALS

La consonant lateral alveolar ([l]) i la consonant lateral palatal ([ʎ]) contrasten en posició d'obertura i de coda simples (quadre I.12).

QUADRE I.12
Consonants laterals

Consonant	*Exemples*
[l]	cala, mal, col, Nules
[ʎ]	calla, mall, coll, Nulles

En posició inicial de mot, però, els mots patrimonials presenten regularment la consonant palatal (a excepció dels clítics —cf. § 8.5—): *llapis*, *llengua*, *llit*, *llop*, *lluna*. Aquest fet explica que la consonant palatal tendeixi a generalitzar-se espontàniament en mots cultes que presenten la consonant alveolar: *llògic* i *llingüística* en lloc de *lògic* i

lingüística. Aquestes pronúncies analògiques no són recomanables en cap registre, llevat del cas de *lliberal*, que perviu al costat de la forma culta *liberal*.

En català oriental i nord-occidental, la lateral alveolar és generalment velaritzada ([ɫ]); això és, presenta com a articulació secundària una aproximació del dors de la llengua a la zona velar o faríngia. El grau de velarització resulta molt marcat en els contextos següents:

a) en posició de coda, sobretot davant de pausa (*sol*, *vol*, *mal*) i de consonant labial i velar (*alba*, *colgar*);

b) en la segona posició d'una obertura complexa (*pla*, *clar*), i

c) entre vocals no anteriors (*pala*, *mula*).

A causa de l'alt grau de velarització, en baleàric i, ocasionalment, en català central, septentrional i nord-occidental, la *l* tendeix a convertir-se en gradual velar [w] en posició implosiva, sobretot seguida de consonant labial i fricativa palatal sonora. Es tracta de pronúncies, no recomanables, del tipus *aubercoc* per *albercoc*, *aumoina* per *almoina* o *aujub* per *aljub*.

Per raons històriques, en baleàric i en una zona recessiva del català central, no es pronuncien amb lateral palatal sinó amb gradual palatal ([j]) mots com ara *all*, *ull*, *conill*, *Malla*, *palla* i *Torelló*. Aquesta pronúncia, coneguda com a *ieisme històric* o *iodització*, és acceptable en registres informals. No és acceptable, en canvi, la substitució generalitzada de la lateral per la gradual que, per causes externes al català, es constata sobretot entre parlants joves de sectors urbans: la substitució, per exemple, de [ʎ]*àgrima*, *e*[ʎ]*a* o *co*[ʎ] per [j]*àgrima*, *e*[j]*a* i *co*[j], respectivament.

6.3. LES CONSONANTS SIBILANTS

Amb el terme de *sibilants* designem les consonants articulades en l'àrea dentoalveolar o palatoalveolar que es caracteritzen per l'alt grau de turbulència produït durant la sortida de l'aire. Les sibilants poden ésser fricatives i africades. Són fricatives les consonants alveolars [s] i [z] i les palatals [ʃ] i [ʒ], i africades les consonants [t͡s] i [d͡z], articulades en l'àrea dentoalveolar, i [t͡ʃ] i [d͡ʒ], articulades en l'àrea palatoalveolar (quadre I.13).

QUADRE I.13
Consonants sibilants

Consonant sorda	*Exemples*	*Consonant sonora*	*Exemples*
[s]	sopar, caça, Flaçà, cas	[z]	zero, Pilzà, casa, Isona
[ʃ]	xarop, Xile, Xilxes, caixa, Oix	[ʒ]	gent, Algemesí, Juneda, pluja
[t͡s]	potser, gots, els Guiamets	[d͡z]	dotze, normalitzar, Atzeneta, l'Atzúvia
[t͡ʃ]	txec, Llutxent, metxa, Felanitx, Urtx, mig, puig	[d͡ʒ]	Alcoletge, metge, Fatjó, mitja

Les consonants palatals presenten diferències considerables en els dos grans blocs dialectals. Simplificant una mica aquestes diferències, podem afirmar que en els parlars orientals predominen les consonants fricatives, mentre que en els parlars occidentals predominen les consonants africades.

En els parlars orientals, les consonants fricatives [ʃ] i [ʒ] no presenten restriccions en posició inicial de mot, però sí les africades [d͡ʒ] i [t͡ʃ]: la consonant [d͡ʒ] no apareix mai en aquesta posició i la consonant [t͡ʃ] únicament es presenta en mots de procedència estrangera (*Txèquia*, *txadià*) i en pronúncies poc acurades de mots com ara *xocolata* i *xàfec*. Cal notar que en balear hi ha africació ([d͡ʒ]) en mots com ara *passejar*, *festejar*, *glopejar*, *plantejar* i *roja*.

En els parlars occidentals, en canvi, no presenten restriccions les consonants africades però sí les fricatives. La consonant fricativa [ʒ] no té valor contrastiu en aquests parlars, i mots com ara *jove* i *pluja* s'hi pronuncien amb la consonant africada [d͡ʒ], tret del nord-occidental i del parlar del Camp de Tarragona, en què es realitza [jʒ] en posició intervocàlica. La consonant [ʃ], d'altra banda, no apareix mai en posició postconsonàntica, i sols s'utilitza en posició inicial en un conjunt molt delimitat de mots, d'origen no llatí en molts casos (*xaloc*, *xeringa*, *Xúquer*); mots com ara *anxova* i *xàfec* s'hi pronuncien, per tant, amb la consonant africada [t͡ʃ]. La consonant fricativa [ʃ] presenta encara una altra peculiaritat en aquests parlars, ja que, amb l'excepció del valencià meridional, es pronuncia precedida de la gradual [j] quan no és inicial de mot: *caixa*, *peix*, *arruixar* ([jʃ]).

En aquests contextos, són igualment acceptables tant les peculiaritats dels parlars orientals (on prevalen les pronúncies fricatives) com les dels parlars occidentals (on prevalen les africades i on la fricativa sorda intervocàlica o final es pronuncia precedida de [j]).

Les consonants africades dentoalveolars no presenten diferències dialectals. En aquest cas, les restriccions posicionals són iguals en tots els parlars. Tenint en compte això, la consonant [t͡s] només apareix en posició inicial de mot en manlleus lèxics (*tsar*, *tse-tse*) i es troba rarament en posició interior de mot (*potser*, *lletsó*). La consonant [d͡z], en canvi, no apareix mai a principi de mot, i en posició interior de mot únicament es troba en un

conjunt limitat de mots (*dotze*, *tretze*, *setze*, *atzucac*) i en el sufix causatiu -*itzar* (*analitzar*, *formalitzar*).

En el valencià apitxat, es va produir en l'antic l'ensordiment de totes les consonants sibilants sonores. En aquest parlar, per tant, es pronuncien amb [t͡ʃ] mots com ara *metge* i *pluja*, amb [t͡s] mots com ara *dotze* i *atzucac* i amb [s] mots com ara *casa* i *zero*. Aquests tipus d'ensordiments, que també es constaten actualment en determinats parlars de grups urbans, no són recomanables.

6.4. LA DISTRIBUCIÓ DE LES FRICATIVES LABIODENTALS

La consonant [v] es manté amb valor contrastiu en posició d'obertura en balearic, en part del valencià i, d'una manera recessiva, en el parlar del Camp de Tarragona. En aquests parlars, la consonant [v] contrasta amb la consonant [f] pel caràcter sonor de la primera i sord de la segona (quadre I.14).

QUADRE I.14
Consonants fricatives labiodentals

Consonant sorda	*Exemples*	*Consonant sonora*	*Exemples*
[f]	fel, fan, rafal	[v]	vel, van, raval

En els altres parlars, la consonant [v] ha confluït amb la bilabial (realitzada [b] o [β], segons el context).

En posició de coda, la situació és una mica diferent. En aquest context pot aparèixer la consonant [f], o la variant sonoritzada [v]: *baf*, *golf* ([f]); *afganès* ([v]). Deixant de banda aquesta variant sonoritzada, que serà analitzada després (cf. § 7.1), la labiodental sonora es convertí, en posició de coda, en la gradual velar [w]. Aquest fet es pot constatar fàcilment en parells del tipus *nou/nova*, *blau/blava*, *esclau/esclava*, *neu/nevada*, *beu/bevem*, *deu/devem*. En tots aquests parells, pertanyents a formes flexionades d'un mateix mot o a mots de la mateixa família, la consonant gradual en posició de coda alterna amb la labial (labiodental o bilabial, segons el parlar) en posició d'obertura.

L'alternança, tanmateix, no és totalment sistemàtica, com ho mostra l'existència de formes com ara *blauet*, al costat de *blavet*, o *hereua*, al costat de *hereva*, i, en la flexió verbal, la forma de tercera persona del present d'indicatiu *deuen*.

En central i en altres parlars, la relació entre aquestes consonants s'ha generalitzat analògicament als possessius: *meu/meva*, *teu/teva*, *seu/seva*. Les formes antigues amb [w] intervocàlica (*meua*, *teua*, *seua*) es mantenen en valencià i esporàdicament en altres parlars, on són acceptables en tots els registres.

6.5. LA DISTRIBUCIÓ DE LES CONSONANTS OCLUSIVES

Les consonants oclusives nasals [m], [n] i [ɲ] poden aparèixer en posició d'obertura (tant en posició inicial de mot com en posició intervocàlica) i de coda, encara que en aquest cas es produeixen, a vegades, certes modificacions articulatòries provocades per processos assimilatoris (quadre I.15; cf. § 7.2).

QUADRE I.15
Consonants oclusives nasals en posició d'obertura o de coda sil·làbica

Consonant	*Exemples*
[m]	**m**eu, ca**m**a, pre**m**s, va**m**
[n]	**n**eu, ca**n**a, pre**n**s, va**n**
[ɲ]	**ny**u, ca**ny**a, pre**ny**s, ba**ny**

En canvi, en posició interior de mot precedides de consonant, únicament poden aparèixer la *m* i la *n* (quadre I.16).

QUADRE I.16
Consonants oclusives nasals precedides de consonant en posició interior de mot

Consonant	*Exemples*
[m]	ar**m**a, as**m**a, sub**m**arí
[n]	ar**n**a, sag**n**a, hip**n**osi

Més complexa és la distribució de les consonants oclusives orals, ja que aquestes consonants es veuen sotmeses a diferents processos de modificació articulatòria que són analitzats en l'apartat 7. Deixant de banda les restriccions provocades per aquestes assimilacions, les consonants oclusives orals sordes no presenten restriccions i poden aparèixer en posició d'obertura o de coda (quadre I.17).

QUADRE I.17
Consonants oclusives orals en posició d'obertura o de coda sil·làbica

Consonant	*Exemples*
[p]	**p**aga, **p**lec, ca**p**a, tram**p**a, ca**p**, Cas**p**
[t]	**t**ia, **t**rau, da**t**a, fes**t**a, po**t**, sor**t**
[k]	**c**alma, **c**lor, sa**c**a, for**c**a, pi**c**, tal**c**

7. ELS PROCESSOS DE MODIFICACIÓ DE SEGMENTS CONSONÀNTICS

Els segments consonàntics sovint experimenten modificacions provocades pel context fònic en què apareixen. La major part d'aquestes modificacions es produeixen en posició de coda sil·làbica. Aquesta posició és especialment feble dins la síl·laba, i això justifica que les consonants es puguin veure sotmeses a determinades alteracions. Tenint en compte el tipus de tret articulatori modificat, es poden diferenciar els processos relatius a la sonoritat, al lloc d'articulació i al mode d'articulació.

7.1. ELS PROCESSOS RELATIUS A LA SONORITAT

La distinció entre obstruents (cf. § 3.*c*) sordes i sonores resulta pertinent en posició d'obertura sil·làbica, com podem constatar en els parells de mots següents: *bany/pany*, *esbart/espart*, *dall/tall*, *carda/carta*, *gol/col*, *falcar/falgar*, *caça/casa*, etc. En posició de coda consonàntica, tanmateix, desapareix aquesta distinció, ja que les consonants obstruents es realitzen com a sordes o sonores segons el context fònic en què es troben i independentment de la grafia que s'utilitzi:

a) En posició final absoluta de mot o davant de pausa no hi ha mai obstruents sonores, i, per tant, les consonants oclusives, les fricatives i les africades es pronuncien sempre sordes (quadre I.18).

QUADRE I.18
Consonants obstruents davant de pausa

Subclasse d'obstruents	*Consonant*	*Exemples*
oclusives	[p]#	llo**p**, ca**p**, estir**p**, esno**b**, clu**b**, cal**b**
	[t]#	cri**t**, pos**t**, àlgi**d**, ver**d**
	[k]#	dra**c**, por**c**, ma**g**, alber**g**
fricatives	[f]#	trióm**f**, geògra**f**, leitmoti**v**, ser**f**
	[s]#	lla**ç**, mar**ç**, ma**s**, ver**s**, brun**z**, ja**zz**
	[ʃ]#	pe**ix**, Ale**ix**, flu**ix**, gu**ix**
africades	[t͡s]#	po**ts**, go**ts**, er**ts**, àlgi**ds**, per**ds**, her**tz**
	[t͡ʃ]#	E**lx**, cartu**tx**, despa**tx**, Ur**tx**, mi**g**, pui**g**

Notem, a més, que la consonant fricativa sonora que apareix en els parlars orientals en posició interior de mots com ara *fugir* o *pujar* ([ʒ]) es realitza sorda però també africada en posició final: *fuig*, *puig* ([t͡ʃ]).

b) En posició interior o final de mot, les consonants obstruents es poden realitzar sordes o sonores segons el context fònic en què apareixen. Concretament, totes les obstruents en posició de coda assimilen el caràcter sord o sonor de la consonant següent, i es realitzen sordes quan la síl·laba (o el mot) següent comença per una consonant sorda, i sonores quan comença per una consonant sonora (quadre I.19).

QUADRE I.19
Consonants obstruents en posició de coda sil·làbica

Subclasse d'obstruents	*Consonant*	*Exemples*
oclusives	[p]	a**p**te, du**b**te, ca**p** calent
	[b]	ca**p**bussar, a**b**domen, ca**p** bullent
	[t]	to**t** temps, fre**d** terrible
	[d]	a**d**dició, to**t** d'una, fre**d** viu
	[k]	a**c**te, re**c** privat, ma**g** tarragoní
	[g]	anè**c**dota, mara**g**da, re**c** major, ma**g** valencià
fricatives	[f]	di**f**tong, bolígra**f** petit, geògra**f** castellonenc
	[v]	a**f**ganès, bolígra**f** negre, geògra**f** gironí
	[s]	po**s**tal, be**s**cuit, go**s** pelut
	[z]	bi**s**be, be**s**nét, go**s** de raça
	[ʃ]	pe**ix** fresc, mate**ix** tema
	[ʒ]	ca**ix**mir, pe**ix** de roca
africades	[t͡s]	a**ds**cripció, a**ds**trat, po**ts** petits
	[d͡z]	go**ts** buits, po**ts** venir
	[t͡ʃ]	mi**g** segon, despa**tx** tancat
	[d͡ʒ]	mi**g** buit, despa**tx** modern

c) En posició final de mot, les consonants fricatives i les africades es pronuncien sonores davant d'un mot que comença per una vocal, a diferència de les oclusives, que sempre són sordes en aquest context (quadre I.20).

QUADRE I.20
Consonants obstruents en posició final de mot

Subclasse d'obstruents	*Consonant*	*Exemples*
fricatives	[v]	bolígra**f** antic, cartògra**f** alacantí
	[z]	el**s** avis, do**s** amics
	[ʒ]	pei**x** alat, crei**x** a poc a poc
africades	[d͡z]	fre**ds** hivernals, to**ts** ells
	[d͡ʒ]	va**ig** escriure, despa**tx** endreçat
oclusives	[p]	clu**b** animat, ca**p** indi
	[t]	fre**d** insòlit, to**t** ell
	[k]	diàle**g** obert, par**c** espaiós

7.2. ELS PROCESSOS RELATIUS AL LLOC D'ARTICULACIÓ

En posició de coda, les consonants poden experimentar alteracions del lloc d'articulació i, concretament, es poden assimilar al lloc d'articulació de les consonants adjacents. La major part d'aquestes assimilacions tenen un caràcter regressiu, ja que les consonants afectades per aquesta modificació articulatòria normalment precedeixen les consonants a les quals s'assimilen.

Els principals processos d'assimilació són:

a) Les consonants oclusives dentals *t* i *d* tendeixen a assimilar-se al lloc d'articulació de la consonant següent, o bé s'assimilen parcialment pel que fa al tret de sonoritat (cf. § 7.1), tant en el domini del mot com entre mots en contacte (quadre I.21). Si la consonant següent és nasal o lateral, aleshores també es produeix una assimilació del mode d'articulació (cf. § 7.3.1).

QUADRE I.21
Assimilació de consonants obstruents en posició de coda sil·làbica

Subclasse d'obstruents	*Assimilació*	*Exemples*
bilabials	[mm]	ri**tm**e, Xe**tm**ar, prome**t-m**e, po**t m**emoritzar
	[pp]	to**tp**oderós, to**t p**le, vui**t p**assos
	[bb]	peti**tb**urgès, se**t b**ancs, fre**d b**enigne
alveolars	[nn]	pi**tn**egre, to**t n**oi, fre**d n**efast
	[t͡s]	se**tc**iències, se**t s**avis
	[d͡z]	se**t z**ones, se**t z**oològics
	[ll]	a**tl**es, xico**t l**etó
palatals	[ʎʎ]	ame**tll**a, se**t ll**ums
	[ɲɲ]	se**t ny**us, se**t ny**ores
	[t͡ʃ]	estima**t X**avier
	[d͡ʒ]	se**t j**ardins, to**t j**ust
velars	[kk]	ba**tc**oll, se**t c**ases, fre**d c**atastròfic
	[gg]	se**t g**ats, fre**d g**al·lès

En el domini del mot, la pronúncia amb assimilació és l'única possible en casos com ara *sotmetre* i *espatlla* (o *espatla*, segons els parlars), on l'antiga *t* s'ha assimilat totalment a la consonant nasal o lateral següent. Entre mots en contacte, o entre els radicals d'un mot compost, la pronúncia amb assimilació o sense varia segons la rapidesa del discurs o el registre emprat: les assimilacions són molt freqüents en la parla espontània i en les pronúncies ràpides, però no en les pronúncies lentes i acurades.

b) En altres parlars es donen, en totes les oclusives, assimilacions semblants a les que acabem de descriure, per bé que no són recomanables en registres formals.

Concretament, en part del balear, i també en altres parlars, totes les oclusives, i no sols les oclusives dentals, poden experimentar un procés d'assimilació d'aquesta mena: *escri**c p**oemes* ([pp]); *escri**c b**é* ([bb]); *ce**pt**re*, *escri**c t**eatre* ([tt]); *sa**p c**antar* ([kk]). Com acabem de dir, aquestes assimilacions no són recomanables en els registres formals.

c) La nasal alveolar *n* s'assimila al lloc d'articulació de qualsevol consonant que la segueixi, tant en el domini del mot com entre mots en contacte. La nasal bilabial *m*, en canvi, només s'assimila al lloc d'articulació de la labiodental ([f], i [v] en els parlars on es manté), tant en el domini del mot com entre mots en contacte. Aquestes assimilacions es poden constatar en els exemples següents (quadre I.22).

QUADRE I.22
Assimilació de la nasal alveolar n *(I)*

Consonant	*Exemples*
[ɱ]	i**n**fant, i**n**vent, só**n** francesos, u**n** familiar; à**m**fora, tra**m**via, so**m** francesos
[ɲ]	u**n** nyanyo, porte**n** nyores
[ŋ]	bla**n**cor, co**n**gre, sa**n**g, ve**n**c, só**n** guatemalencs, u**n** gos

A més de les variants bàsiques anteriors, la *n* també presenta la variant dental [n̪], seguida d'una consonant dental, i prepalatal ([n̠]), seguida sobretot de *ll* i *j* (quadre I.23).

QUADRE I.23
Assimilació de la nasal alveolar n *(II)*

Consonant	*Exemples*
[n̪]	i**n**teressant, e**n**dinsar, só**n** tailandesos, u**n** dau
[n̠]	e**n**giny, li**n**xament, e**n**llaç, só**n** txecs, u**n** xàfec, u**n** japonès

d) En posició final de mot, la consonant fricativa alveolar *s* tendeix a assimilar-se al lloc d'articulació de la consonant següent quan aquesta és palatal (quadre I.24).

QUADRE I.24
Assimilació de la fricativa alveolar s *(I)*

Consonant	*Exemples*
[ʃ]	do**s** xinesos, el**s** xais
[ʒ]	do**s** generals, el**s** joves

e) La consonant fricativa alveolar experimenta un procés d'assimilació progressiva i es palatalitza totalment o parcialment quan es troba en posició final de mot precedida de la nasal palatal i, en determinades varietats, de la líquida palatal (quadre I.25).

QUADRE I.25
Assimilació de la fricativa alveolar s *(II)*

Consonant	*Exemples*
[ɲʃ]	pu**nys**, a**nys**, empe**nys**
[ʎʃ]	a**lls**, escarafa**lls**, bu**lls**

f) La consonant lateral alveolar *l* tendeix a assimilar-se al lloc d'articulació de la consonant següent si aquesta és dental ([l̪]) o palatal ([l̠] o [ʎ]). En aquest darrer cas, el

grau de palatalització és variable a causa de la qualitat velaritzada d'aquesta consonant: la consonant tendeix a realitzar-se palatal ([ʎ]) davant de les consonants palatals [ʎ] i [ɲ], i prepalatal ([l̠]) en la resta de casos (quadre I.26).

QUADRE I.26
Assimilació de la lateral alveolar l

Consonant	*Exemples*
[l̪]	a**l**ta, a**l**tre, ca**l**dera, me**l** tèbia, e**l** deure
[ʎ]	pè**l**-llarg, e**l** llamp, e**l** nyu
[l̠]	à**l**gebra, a**l**jub, e**l** jove, e**l** xicot

7.3. ALTRES PROCESSOS RELATIUS AL MODE D'ARTICULACIÓ

7.3.1. *Les assimilacions*

Les consonants oclusives bilabials i dentals tendeixen a adoptar el mode d'articulació de la consonant següent quan aquesta és nasal o lateral, i també les velars quan aquesta és nasal, tant en el domini del mot com entre mots en contacte (quadre I.27).

QUADRE I.27
Assimilació d'oclusives bilabials, dentals i velars

Consonant	*Exemples*
[mm]	su**bm**arí, ca**pm**oix, se**tm**esó, so**tm**etre, ca**p** **m**ania, si**gm**a, se**gm**ent
[nn]	pi**tn**egre, vie**tn**amita, to**t** **n**oi, se**t** **n**acions, si**gn**e, re**gn**e, i**gn**orant, sa**c** **n**ou
[ll]	a**tl**es, a**tl**eta, deca**tl**ó, se**t** **l**ocals
[ʎʎ]	ve**tll**ar, ra**tll**a, se**t** **ll**ibres, fre**d** **ll**euger

Hi ha parlars en què, sobretot en pronúncies ràpides o poc acurades, les consonants sibilants es poden convertir en vibrants per a fusionar-se amb la consonant següent si aquesta és una vibrant, tant en el domini del mot com entre mots en contacte. Les sibilants, però, es mantenen en pronúncies acurades (quadre I.28).

QUADRE I.28
Assimilació de sibilants

Consonant	*Exemples*
[r] ([zr] *en pronúncies acurades*)	i**sr**aelita, de**sr**ovellar, do**s** **r**eis, le**s** **r**odes
[r]/[jr] ([ʒr] *en pronúncies acurades*)	mate**ix** **r**esultat, pe**ix** **r**oig

En parlars baleàrics, la consonant *r* tendeix a convertir-se en líquida seguida de *l* en el domini de mot: *parlar*, *perla* ([ll]). Aquestes assimilacions no són recomanables en els registres formals.

7.3.2. *L'aproximantització*

En posició d'obertura, les consonants oclusives sonores tendeixen a convertir-se en aproximants quan van precedides d'una vocal o d'una consonant africada, fricativa, ròtica, lateral o gradual en el domini del mot o entre mots en contacte (quadre I.29).

QUADRE I.29
Aproximantització d'oclusives sonores

Consonant	*Exemples*
[β]	ro**b**a, ca**b**ra, cor**b**a, àl**b**er, vaig **b**eure, coll **b**lau, més **b**lanc, vol **b**erenar, vaig **b**rodar
[ð]	ca**d**ira, pe**d**ra, per**d**ut, al**d**arull, més **d**ret, vol **d**ur, vaig **d**ir
[ɣ]	pa**g**ar, col**g**ar, per**g**amí, des**g**ravar, més **g**ran, vol **g**audir, vaig **g**ravar

En general, les oclusives sonores apicals no esdevenen aproximants després d'una lateral (alveolar o palatal): *aldarull*, *vol dur*, *Valldoreix*, *coll d'ampolla*.

En valencià es produeix fins i tot la caiguda de l'aproximant dental en determinats casos en què aquesta consonant es troba a l'interior del mot en posició intervocàlica: *llaura(d)or*, *fideua(d)a*, *vespra(d)es*. En aquest context, també es produeix esporàdicament la caiguda de l'aproximant velar: *ai(g)ua* (o *auia*), *ju(g)ar*. Aquestes elisions no són recomanables.

7.3.3. *La geminació i l'ensordiment de l'oclusiva dels grups* bl *i* gl

Malgrat el que acabem d'assenyalar en el punt anterior, en el català central, les consonants *b* i *g* es geminen o s'ensordeixen en una part del domini lingüístic quan es troben en posició interior de mot precedides de vocal tònica i seguides de *l*, i en els derivats d'aquests mots (quadre I.30).

QUADRE I.30
Geminació i ensordiment d'oclusives sonores

Consonant	*Exemples*
[bbl]/[pl]	po**bl**e, ama**bl**e, do**bl**e, po**bl**et
[ggl]/[kl]	se**gl**e, re**gl**a, re**gl**e, re**gl**eta

Aquestes pronunciacions són pròpies del català oriental i del nord-occidental; en al part més meridional d'aquests parlars i en valencià, en canvi, es pronuncien aproximants. Les pronúncies amb consonant sonora geminada o amb consonant aproximant són acceptables en tots els registres; les pronúncies amb consonant sorda, en canvi, no són recomanables.

7.4. ELS PROCESSOS D'ELISIÓ EN POSICIÓ FINAL DE MOT

En posició final de mot es produeix l'elisió de determinats segments consonàntics; concretament, l'elisió de consonants oclusives en grups consonàntics amb nasal o lateral, l'elisió de la consonant nasal alveolar i de la consonant ròtica.

7.4.1. *L'elisió de consonants oclusives en grups consonàntics*

Les consonants oclusives s'elideixen en posició final de mot, excepte en parlars valencians i baleàrics, quan estan precedides d'una consonant nasal o lateral, i totes dues es produeixen en el mateix lloc o àrea articulatòria (els llavis, l'àrea dentoalveolar, el vel) (quadre I.31).

QUADRE I.31
Elisió de consonants oclusives

Consonant	*Exemples*
[m]	ca**mp**, lla**mp**, ru**mb**
[n]	abse**nt**, rie**nt**, suma**nd**
[l]	a**lt**, empe**lt**, hera**ld**
[ŋ]	ave**nc**, fa**ng**, sa**ng**, ve**nc**

En aquest darrer cas, la consonant nasal, assimilada al lloc d'articulació de l'oclusiva velar, manté el caràcter velar malgrat l'elisió de l'oclusiva.

Tanmateix, les consonants oclusives es mantenen entre mots en contacte, sobretot en el cas de la preposició ***amb*** (***amb** ell*), en certs mots compostos i en frases més o menys fixades (*vi**nt**-i-dos*, *Sa**nt** Andreu*, *ce**nt** anys*, *qua**nt** és*, *ci**nc** hores*, *bla**nc** i negre*, *sa**ng** i fetge*, *sa**ng** espessa*), i en formes verbals seguides dels pronom febles *hi* i *ho* (*interro**mp**-ho*, *ana**nt**-hi*, *fe**nt**-ho*). En tots aquests casos convé evitar l'elisió.

Les oclusives dentals precedides de *s* o *r* mantenen una pronúncia vacil·lant en posició final de mot (*ago**st***, *esba**rt***, *aco**rd***) i davant de vocal

(*agost horrorós, esbart olotí, acord econòmic*); en canvi, s'elideixen davant de consonant (*agost calorós*, *esbart dansaire*, *acord polític*) i, generalment, en posició final davant de la marca de plural (*esbarts, acords*). El manteniment o l'elisió de l'oclusiva en els contextos esmentats depèn de la naturalesa i la freqüència d'ús del mot.

Aquestes oclusives en posició final de mot, però, tendeixen a mantenir-se en parlars valencians, en parlars baleàrics i en el septentrional.

7.4.2. *L'elisió de la consonant nasal alveolar*

Els noms i els adjectius amb radical acabat en vocal accentuada seguida de *n* han perdut històricament aquesta consonant en posició final de mot: *pa*, *mà*, *germà*. La nasal, però, es manté en el plural masculí (*pans*, *mans*, *germans*) i en la resta de formes flexionades i derivades (*germana*, *germanet*, *germanívol*). La mateixa elisió afecta els verbs *tenir* i *venir*, que no presenten nasal en les formes *té* i *ve*, però sí que en presenten en les formes amb desinència flexiva (*tens*, *véns*, *tenien*, *venien*). Tanmateix, els mots *algun*, *ben*, *bon*, *quin* i *un* (al costat de *algú, bé, bo, qui* i *u*, respectivament), no segueixen aquesta regla i mantenen la consonant nasal: *un bon home*, però *un home bo*; *No sap quin vols*, però *No sap qui ho diu.*

En una part del català septentrional, les formes sense nasal s'han generalitzat analògicament en els plurals masculins: *pas*, *mas*, *germàs*. Aquestes formes no són recomanables en els registres formals.

L'elisió de la nasal s'ha produït també en els mots plans amb radical acabat en vocal àtona: *home*, *verge*. En aquest cas, la nasal es manté en les formes flexionades o derivades en què el radical està seguit de vocal (*homenet*, *homenot*, *homenívol*). En les formes plurals, però, la nasal s'ha perdut en la major part del domini i únicament es manté en nord-occidental, en valencià, en eivissenc i en el parlar del Camp de Tarragona, sobretot en mots d'ús freqüent (*hòmens*, *jóvens*). En aquests parlars, les formes plurals amb *n* són acceptables en tots els registres.

7.4.3. *L'elisió de la consonant ròtica*

La consonant *r* ha caigut històricament en posició final de mot agut, llevat de la major part de parlars valencians. En el català general, per tant, no es pronuncia la *r* gràfica de mots com ara *clar*, *dur*, *guanyador*.

Tanmateix, hi ha mots que, en general, es pronuncien amb *r*, tret dels parlars baleàrics, on la caiguda és més general. És el cas d'uns quants monosíl·labs nominals (*bar*, *car*, *cor*, *llar*, *mar*, *or*); de la preposició *per* i el possessiu *llur*; dels adjectius polisíl·labs de caràcter culte acabats en *-ar* (*balear*, *lumbar*, *peculiar*), en *-er* (*auster*, *sever*), en *-or* (*anterior*, *sonor*,

superior) i en *-ur* (*obscur*, *prematur*); dels noms abstractes regulars (*amor*, *fervor*, *rigor*, *terror*, *valor*); dels noms cultes, els estrangerismes i els neologismes (*basar*, *berber*, *carbur*, *emir*, *licor*, *motor*); de certs antropònims (*Empar*, *Isidor*, *Llor*, *Mir*, *Sever*), i d'una sèrie de topònims valencians (*Ador*, *Alfauir*, *Biar*, *la Safor*, *Rafelcofer*) i d'altres territoris (*Er*, *la Quar*).

Amb tot, la consonant ròtica reapareix en mots flexionats o derivats seguida de vocal: *cla(r)* però *clara*, *claret*, *claríssim*. Aquesta consonant també es pronuncia en el cas dels infinitius aguts seguits de clític (*anar-hi*, *portar-ho*, *cantar-la*), excepte en diversos parlars occidentals i en el Camp de Tarragona, que elideixen la ròtica, malgrat que aquesta elisió no és recomanable.

7.5. ELS PROCESSOS DE FUSIÓ

En el domini del mot, la fusió de dues consonants contigües és bastant corrent en registres informals quan les dues consonants són nasals bilabials, nasals alveolars, laterals alveolars o laterals palatals ([m], [n], [l], [ʎ]): *gamma*, *gemma*, *summa*, *setmana*, *annex; til·la*, *fal·lera*, *espatlla*, *bitllet.* Aquestes fusions, que a vegades varien de parlar a parlar, no són recomanables en els registres formals. En el domini dels mots en contacte, la fusió d'aquestes consonants no es produeix normalment: *com menja*, *un nen*, *el lector*, *ball llatí.*

Entre mots en contacte, és general la fusió i eventual allargament de dues fricatives, graduals palatals o ròtiques idèntiques: *fotògraf formidable* ([f]), *dos sabres* ([s]), *boix xinès* ([ʃ]); *noi iugoslau* ([j]); *mur romà* ([r]). En canvi, en el domini del mot, en el cas de les fricatives alveolars, es produeix una fusió total sense allargament ([s]): *ascensor*, *adolescent*, *efervescent*, *consciència*, *disciplina*, *fascicle*, *piscina*.

En parlars baleàrics dos sons sibilants fricatius tendeixen a diferenciar-se quan es troben en els límits sil·làbics de coda i obertura en el domini del mot o entre mots en contacte: *piscina* ([t͡s]), *dos sacs* ([t͡s]), *dos xinesos* ([t͡ʃ]), *dos joves* ([d͡ʒ]). Aquestes pronúncies dissimilades no són recomanables en els registres formals.

8. LES CATEGORIES SUPRASEGMENTALS

Les categories suprasegmentals afecten seqüències de segments agrupades en unitats superiors. L'accent i l'entonació són categories suprasegmentals.

8. LES OPOSICIONS DE MARCATGE

Més amunt ja hem fet referència al fet que determinades formes flexionades no contenen cap afix flexiu (cf. § 3.1.2). L'adjectiu *alt*, per exemple, no conté cap element que assenyali explícitament que es tracta d'una forma masculina singular. La forma verbal *dorm*, igualment, no té cap marca que assenyali que és una forma de tercera persona del present d'indicatiu d'un verb de la conjugació III. L'existència d'aquest tipus de formes sense marques flexives explícites està directament relacionada amb les oposicions de marcatge que s'estableixen en les categories gramaticals. De fet, les categories gramaticals s'estructuren generalment a partir d'oposicions binàries, en les quals un dels membres de l'oposició és marcat i l'altre, no marcat. La categoria de nombre, per exemple, s'estructura en català a partir dels valors (o de les subcategories) singular i plural, i en aquesta oposició el singular és el valor no marcat i el plural, el marcat: el primer s'expressa sense afixos flexius —o, si es vol, amb un afix sense contingut fònic o afix zero (Ø)— i el segon, amb l'afix *-s*. La categoria de temps resulta una mica més complexa, ja que s'hi distingeixen tres valors diferents: present, passat i futur. Tanmateix, també en aquest cas es poden establir oposicions binàries: l'una, basada en l'anterioritat de la referència temporal (passat enfront de no passat), i l'altra, basada en la posterioritat d'aquesta referència (futur enfront de no futur). D'acord amb aquestes oposicions, el present és el temps no marcat (no indica anterioritat ni posterioritat), i el passat i el futur són marcats (indiquen, respectivament, anterioritat i posterioritat). D'aquesta manera, en tant que temps no marcat, el present no té cap marca formal explícita de temps, com es pot comprovar en la forma dorms. Per contra, els temps de passat o de futur sí que tenen marques formals explícites, com mostren les formes *dormires* o *dormiràs*.

La distinció entre els valors marcats i no marcats d'una categoria respon tant a propietats formals com a propietats funcionals. Des d'un punt de vista funcional, els valors no marcats d'una oposició se solen diferenciar dels marcats perquè posseeixen alguna de les propietats següents (o totes):

a) Presenten un significat més bàsic: el singular designa una unitat i el plural, més d'una unitat; el present es pot caracteritzar com l'absència de temps (és un no passat i un no futur) enfront dels temps passats o futurs, que indiquen bé anterioritat bé posterioritat.

b) Tenen una freqüència d'ús més gran: les formes singulars són més freqüents que no pas les plurals, i, almenys en el llenguatge oral, les de present, més que les de passat i les de futur.

c) Tenen un significat extensiu, ja que poden usar-se en lloc dels valors marcats o amb un significat que inclou el dels marcats: l'expressió singular *la balena*, per exemple, assumeix un valor genèric (i, per tant, plural) en l'oració *La balena és un animal mamífer*;

el present es pot usar tant per a referir-se al passat (*L'altre dia me'l trobo pel carrer i em diu…*) com al futur (*Demà me'n vaig a París*).

Aquesta oposició funcional se sol traduir formalment en el fet ja assenyalat que les categories marcades se solen expressar amb afixos i les no marcades, sense afixos (o amb l'afix zero).

B) LA FLEXIÓ NOMINAL

9. INTRODUCCIÓ A LA FLEXIÓ NOMINAL

Tradicionalment, es designa amb el terme accident qualsevol de les categories gramaticals que tenen un reflex formal sistemàtic. Per exemple, les categories nominals presenten els accidents de gènere, de nombre i, de vegades, de cas i de persona. Deixant de banda la categoria de cas, restringida a algunes formes pronominals, i la de persona, restringida als pronoms i als possessius, moltes categories nominals presenten paradigmes flexius amb quatre formes diferents, d'acord amb l'oposició de gènere establerta entre el masculí i el femení, i la de nombre establerta entre el singular i el plural. Aquestes oposicions morfològiques es poden exemplificar amb el paradigma de l'adjectiu alt (quadre II.2).

QUADRE II.2
Paradigma flexiu de l'adjectiu alt

Gènere	*Nombre*	
	Singular	*Plural*
Masculí	alt	alts
Femení	alta	altes

Com podem comprovar en aquest paradigma, les formes masculines són no marcades respecte a les femenines: les primeres no tenen cap marca explícita de gènere, enfront de les segones, que tenen l'afix -*a* o -*e*- ([ə] en tots dos casos en els parlars orientals —o [a] en el cas de l'alguerès—, i [a] o [e] en els parlars occidentals). Les formes singulars, al seu torn, són no marcades respecte a les de plural: les primeres no tenen cap marca explícita de nombre, mentre que les segones tenen l'afix -*s*.

Aquestes oposicions de marcatge formal tenen una clara correlació funcional en el cas del nombre, ja que, com hem indicat més amunt (cf. § 8), el singular té un significat més bàsic (o menys marcat), un caràcter extensiu i una major freqüència d'ús. En el cas del gènere, la relació entre el marcatge formal i la funció és menys evident, però també en aquest cas podem assenyalar propietats que donen suport a la idea que el masculí és el gènere no marcat respecte al femení (cf. § 10.1.2).

La major part de les categories nominals presenten oposicions morfològiques com les delimitades fins ara. No obstant això, n'hi ha que s'aparten d'aquest model i que plantegen alguna anomalia morfològica. En uns casos, l'anomalia es deu a la presència de marques flexives diferents per al mateix morfema (*al·lomorfia*); en d'altres, a la manca d'oposició formal entre dues formes diferents del paradigma (*sincretisme* o *invariabilitat*); en algun cas, finalment, a la manca d'una o més formes del paradigma, la qual rep el nom de *defectivitat*. Totes aquestes particularitats seran esmentades en delimitar les propietats morfològiques de les diferents categories nominals.

10. LA FLEXIÓ DELS NOMS I ELS ADJECTIUS (I): EL GÈNERE

El *gènere* és una categoria gramatical íntimament relacionada amb diferents nivells de la gramàtica: evidentment amb el nivell morfològic, però també amb el sintàctic i amb el semàntic. Amb el nivell morfològic, perquè el gènere s'expressa mitjançant una sèrie de marques flexives que permeten delimitar diferents classes nominals; amb el nivell sintàctic, perquè, juntament amb el nombre, serveix per a marcar la concordança que s'estableix entre les categories nominals dins el sintagma nominal o en determinades relacions predicatives; finalment, amb el nivell semàntic, perquè l'oposició de gènere s'associa en alguns casos a distincions basades en el sexe i, en menor mesura, en un altre tipus de distincions conceptuals. Aquest apartat se centra bàsicament en l'expressió formal que aquesta categoria presenta en els noms i els adjectius, tot i que també introdueix consideracions sobre els altres aspectes quan és necessari.

10.1. EL GÈNERE EN ELS NOMS

Com hem vist més amunt (cf. § 4), els noms tenen gènere inherent i són o bé masculins o bé femenins. En la resta de categories nominals, en canvi, el gènere no és inherent, i l'ús d'una forma masculina o femenina està condicionat sintàcticament per la concordança establerta amb el nom. El nom femení *casa*, per exemple, exigeix que l'article i l'adjectiu tinguin forma

Aquestes oposicions de marcatge formal tenen una clara correlació funcional en el cas del nombre, ja que, com hem indicat més amunt (cf. § 8), el singular té un significat més bàsic (o menys marcat), un caràcter extensiu i una major freqüència d'ús. En el cas del gènere, la relació entre el marcatge formal i la funció és menys evident, però també en aquest cas podem assenyalar propietats que donen suport a la idea que el masculí és el gènere no marcat respecte al femení (cf. § 10.1.2).

La major part de les categories nominals presenten oposicions morfològiques com les delimitades fins ara. No obstant això, n'hi ha que s'aparten d'aquest model i que plantegen alguna anomalia morfològica. En uns casos, l'anomalia es deu a la presència de marques flexives diferents per al mateix morfema (*al·lomorfia*); en d'altres, a la manca d'oposició formal entre dues formes diferents del paradigma (*sincretisme* o *invariabilitat*); en algun cas, finalment, a la manca d'una o més formes del paradigma, la qual rep el nom de *defectivitat*. Totes aquestes particularitats seran esmentades en delimitar les propietats morfològiques de les diferents categories nominals.

10. LA FLEXIÓ DELS NOMS I ELS ADJECTIUS (I): EL GÈNERE

El *gènere* és una categoria gramatical íntimament relacionada amb diferents nivells de la gramàtica: evidentment amb el nivell morfològic, però també amb el sintàctic i amb el semàntic. Amb el nivell morfològic, perquè el gènere s'expressa mitjançant una sèrie de marques flexives que permeten delimitar diferents classes nominals; amb el nivell sintàctic, perquè, juntament amb el nombre, serveix per a marcar la concordança que s'estableix entre les categories nominals dins el sintagma nominal o en determinades relacions predicatives; finalment, amb el nivell semàntic, perquè l'oposició de gènere s'associa en alguns casos a distincions basades en el sexe i, en menor mesura, en un altre tipus de distincions conceptuals. Aquest apartat se centra bàsicament en l'expressió formal que aquesta categoria presenta en els noms i els adjectius, tot i que també introdueix consideracions sobre els altres aspectes quan és necessari.

10.1. EL GÈNERE EN ELS NOMS

Com hem vist més amunt (cf. § 4), els noms tenen gènere inherent i són o bé masculins o bé femenins. En la resta de categories nominals, en canvi, el gènere no és inherent, i l'ús d'una forma masculina o femenina està condicionat sintàcticament per la concordança establerta amb el nom. El nom femení *casa*, per exemple, exigeix que l'article i l'adjectiu tinguin forma

femenina en el sintagma *la casa vella*; el nom masculí *llibre*, d'altra banda, exigeix que l'article i l'adjectiu adoptin la forma masculina en el sintagma *el llibre vell*.

10.1.1. *Les classes de noms i les marques de gènere*

Els noms no tenen unes marques flexives uniformes associades a les diferències de gènere. Aquestes marques estan condicionades lèxicament (varien segons el nom) i permeten establir diferents classes formals.

Pel que fa als noms masculins, es poden diferenciar les classes formals següents:

a) La classe més nombrosa i regular està formada pels noms que no tenen cap marca flexiva i que, conseqüentment, es redueixen al radical: *amor*, *camió*, *cap*, *mas*, *peu*, *port*, *prat*, *puny*, *rei*, etc. Com podem observar en els exemples anteriors, els noms acaben generalment en consonant o en una vocal en aquells mots en què s'ha elidit la consonant final del radical, que apareix en altres formes flexionades o derivades (*camió* però *camions*, *amo(r)* —pronunciat sense la *r* final en molts parlars— però *amorós*). Són bastant esporàdics els noms amb un radical acabat en vocal (*geni*, *odi*, *ritu*, *sofà*).

b) Un comportament morfològic semblant al de la classe anterior tenen la major part dels noms masculins acabats en *-e*. Aquesta vocal final sol acomplir una funció bàsicament fonològica (és una vocal de suport) i permet evitar l'aparició de determinades seqüències consonàntiques en posició final de mot (cf. I, § 4.2.2): *arbre*, *baladre*, *batlle* (o *batle*), *ceptre*, *deixeble*, *poltre*, *quadre*, etc. Amb tot, també hi ha contextos en què no està condicionada fonològicament (puix que el radical acaba en una consonant o en un grup consonàntic que apareix en posició final en altres mots) i en què assumeix, llavors, una funció de marca flexiva: *frare*, *hoste*, *mètode*, *pare*, *període*.

c) Un grup més reduït de noms masculins afegeixen la vocal *-o* al radical: *amo*, *carro*, *ferro*, *motllo*, *musclo*, *suro*, *toro*.

d) Un petit grup de noms presenten una *-u* (fonèticament, la gradual [w]) en mots acabats en el diftong *-eu* ([έw]). Generalment, es tracta de noms de procedència ètnica o geogràfica formats a partir d'adjectius de dues terminacions: *egeu*, *europeu*, *hebreu*, *pigmeu*.

e) En un grup de nombre superior a l'anterior, els noms masculins tenen la marca *-a*, que és la més característica dels noms femenins: *anagrama*, *dia*, *drama*, *mapa*, *papa*, *pentagrama*, *poeta*, *problema*.

f) En casos molt esporàdics, finalment, els noms masculins adopten altres marques més idiosincràtiques i difícilment sistematitzables. Es tracta, per exemple, de les marques, que apareixen sobretot en manlleus i cultismes, constituïdes per una vocal àtona seguida de *s* (*anus*, *porus*, *tipus*, *virus*;

termos; *brindis*; *pàncrees*), per una *-s* (*socors*, *temps*) o per una *-i* (*alumini*, *bigoti*, *termini*).

Aquestes terminacions, igual que la *-e* de *pare* o la *-o* de *ferro*, no poden ésser considerades com a part del radical, ja que no participen en la formació de derivats: *pare* però *paràs*, *ferro* però *ferrer*, *virus* però *viroide*, *temps* però *temporal*, *brindis* però *brindar*.

La situació delimitada per als noms masculins és bastant semblant a la que caracteritza els noms femenins:

g) La classe més nombrosa i regular presenta la marca *-a* (*-e-* en plural): *casa*, *clínica*, *dona*, *porta*, *roba*, *taula*, *vaca*.

h) Un grup molt més reduït, però relativament important, no té cap marca flexiva. Pertanyen a aquest grup noms com ara *col*, *dent*, *nau*, *por*, *sal*, els noms derivats amb sufixos com *-ció* (*indemnització*, *organització*), *-ió* (*comunió*, *divisió*), *-itat* (*cordialitat*, *parcialitat*) o amb qualsevol de les variants *-dat*, *-edat*, *-tat* i *-etat* (*bondat*, *claredat*, *lleialtat*, *seguretat*), *-etud* o *-itud* (*inquietud*, *solitud*), etc., i molts dels que tenen el sufix *-or* (*blancor*, *calor*, *claror*).

i) Són molt esporàdics els noms femenins que adopten marques flexives diferents de les anteriors. Uns quants mots, que provenen de manlleus o de compostos cultes femenins truncats, presenten la vocal *-o*: *libido*, *dinamo*, *moto* (de *motocicleta*), *ràdio* (de *radiodifusió* o *radioreceptor*), *soprano*. En uns altres casos, adopten la vocal *-e*: *mare*, *efígie*, *intempèrie*, *sèrie*. En alguns mots cultes, finalment, apareixen marques més idiosincràtiques semblants a les que hem apuntat més amunt per al masculí: marques del tipus *-us* (*Venus*), *-is* (*diabetis*, *glotis*), *-es* (*càries*), *-s* (*bilis*, *pelvis*), *-i* (*anàlisi*, *dosi*, *metròpoli*), *-u* (*tribu*).

Com en el cas dels noms masculins, aquests tipus de terminacions no formen part del radical, ja que no participen en la formació de derivats: *glotis* però *glotal*, *dosi* però *dosatge*, *tribu* però *tribal*.

Les diferents classes de noms delimitades fins ara, i les marques flexives associades a aquestes classes, apareixen esquematitzades en el quadre II.3.

QUADRE II.3
Classes de noms segons el gènere i marques flexives corresponents

Gènere	*Classe majoritària*	*Classe minoritària*	*Classes marginals*
Masculí	-∅: cabell, pot	-a: drama, poeta	-o: carro, suro -e: frare, mode *Altres:* brindis, temps
Femení	-a: casa, porta	-∅: dent, nou, sal	-o: moto, ràdio -e: mare, sèrie *Altres:* glotis, anàlisi

Les marques flexives són certament heterogènies. Aquesta heterogeneïtat no pot amagar, tanmateix, alguns fets bastant generals i, fins i tot, sistemàtics. El primer, aplegat explícitament en el quadre II.3, fa referència al caràcter majoritari dels noms masculins sense marca flexiva explícita i dels noms femenins amb l'afix *-a*. El segon té a veure amb el fet que, en aquells casos en què dos noms mantenen una oposició de gènere expressada per mitjà d'afixos flexius, el femení presenta sistemàticament l'afix *-a* allà on el masculí no té cap afix que es realitzi fonèticament (i es redueix simplement al radical o al radical seguit de la vocal de suport *e*) o té els afixos *-o* o *-u* ([w]), tal com podem veure en el quadre II.4.

QUADRE II.4
Oposicions de marcatge de gènere en els noms

Tipus d'alternança	*Masculí*	*Femení*
-∅/-a	client germà llop Ramon	clienta germana lloba Ramona
-e/-a	alumne psiquiatre fillastre Alexandre	alumna psiquiatra fillastra Alexandra
-o/-a	burro monjo viudo Ximeno	burra monja viuda Ximena
-u ([w])/-a	ateu europeu hebreu Doroteu	atea europea hebrea Dorotea

L'oposició més general es basa en l'alternança *-∅/-a*. En aquest cas, es produeixen a vegades variacions en el radical que seran delimitades al § 10.3. L'oposició *-e/-a* apareix en casos en què el masculí necessita una vocal de suport per a sil·labificar la seqüència final del radical, o del sufix derivatiu en el cas de *-iatre* (*foniatre*, *pediatre*, *psiquiatre*) i *-astre* (*fillastre*, *musicastre*). Les altres dues oposicions apareixen restringides a un nombre molt reduït de noms. Cal tenir en compte que no responen a l'alternança *-u/-a*, sinó a l'alternança *-∅/-a*, els noms que acaben en *-eu* en el masculí i en *-eva* (o en *-eua*) en el femení, perquè en aquest cas la *-u* forma part del radical i no és, per tant, una marca flexiva associada al masculí: *jeu/jueva*, *hereu/hereva* (o *hereua*), *romeu/romeva* (o *romeua*), *sueu/sueva*.

Tenint en compte el que hem vist fins ara, podem considerar que les marques flexives delimitades en aquest apartat assumeixen una doble funció. En tots els casos es comporten com a marques de classe (en el sentit que permeten establir diferents classes formals de noms). En la major part dels casos, a més, funcionen com a marques de gènere i assenyalen explícitament si es tracta d'un nom masculí o femení.

10.1.2. *La relació entre gènere i sexe en els noms que designen éssers sexuats*

En els noms referits a éssers sexuats, l'oposició de gènere presenta una certa motivació semàntica i, en molts casos, el gènere masculí designa el mascle d'una determinada espècie i el gènere femení, la femella. Aquestes oposicions de base sexual es poden constatar fàcilment en parelles del tipus: *avi/àvia*, *llop/lloba*, *metge/metgessa*, *gall/gallina*, *home/dona*, *boc/cabra*. La relació entre gènere i sexe és bastant sistemàtica en els noms referits a humans, amb l'excepció d'uns quants mots que poden referir-se indistintament a ambdós sexes amb independència que siguin masculins (com *bebè* o *infant*) o femenins (com *persona* o *víctima*). La relació entre gènere i sexe resulta menys sistemàtica en el cas dels éssers no humans. Els noms referits a animals domèstics solen establir oposicions de gènere, però en la resta de casos generalment hi ha un únic nom (masculí o femení) per a designar els dos sexes de l'espècie. Són masculins, per exemple, els noms *cocodril*, *rossinyol*, *tauró* o *voltor*, i femenins els noms *balena*, *cadernera*, *formiga* o *sargantana*. En aquests casos, la distinció de sexe es fa, quan és necessari, per mitjà de l'aposició dels mots *mascle* o *femella* (*una balena mascle/una balena femella*).

En els noms en què el gènere estableix oposicions de sexe, el masculí és la forma no marcada semànticament. El caràcter no marcat del masculí es pot constatar fàcilment en el valor extensiu d'aquest gènere en contextos plurals. Efectivament, un nom masculí plural (com *els avis* o *els llops*) pot designar un grup sexualment heterogeni de mascles i femelles, però un nom femení ha de fer referència necessàriament a un grup de femelles (com *les àvies* o *les llobes*). El caràcter no marcat del masculí es pot constatar igualment en el fet que la concordança amb mots de gènere diferent es fa en masculí (*El meu pare i la meva àvia eren rossellonesos; tots els avantpassats meus són italians menys ells dos*).

10.1.3. *El marcatge de gènere en els noms que designen éssers sexuats*

Les oposicions de gènere associades a oposicions sexuals es poden establir per mitjans diferents, flexius en alguns casos i no flexius en d'altres. Ja s'ha fet referència a les oposicions flexives en l'apartat anterior. Hem de recordar

que aquestes oposicions es poden establir mitjançant les alternances -∅/-*a*, -*e*/-*a*, -*o*/-*a*, -*u* [w]/-*a*: *client/clienta*, *alumne/alumna*, *monjo/monja*, *ateu/atea*. En aquells casos en què el marcatge no és flexiu, l'oposició sexual es pot expressar per mitjà de procediments sintàctics (concordança), per mitjà de mots de radical diferent o per mitjans derivatius:

a) Hi ha noms que, tot i mantenir una oposició de gènere, tenen la mateixa forma per al masculí i el femení, i únicament marquen el gènere per mitjà de la concordança establerta amb altres categories nominals, fonamentalment amb l'article: *el cantant / la cantant*, *És un bon cantant / És una bona cantant*. En la major part dels casos, es tracta de noms que provenen, per conversió, d'adjectius d'una sola terminació. Tenint en compte la classe formal a què pertanyen aquests noms, es poden diferenciar els noms acabats en -*e* (generalment una vocal de suport), en -*a* o en consonant. A tall purament orientatiu, en el quadre II.5 podem veure les principals terminacions associades a cada classe.

QUADRE II.5
Terminacions dels radicals dels noms invariables respecte al gènere

Terminació		*Exemples*
-a	-ta	acròbata, astronauta, celta, pirata, xipriota
	-ista	artista, excursionista, publicista
	-cida	homicida, infanticida, suïcida
	-arca	jerarca, monarca, oligarca
	-cola	arborícola, cavernícola, terrícola
	-latra	egòlatra, idòlatra, zoòlatra
	altres	asteca, espia, nòmada, persa, trapella
-e		cònjuge, conserge, jove, noble, salvatge
consonant	-nt	cantant, delinqüent, terratinent, viatjant (*però* ajudant/ajudanta, client/clienta)
	altres	àrab, etíop, miop

Molts dels noms acabats en -*nt*, sovint provinents d'adjectius postverbals, han adoptat la marca -*a* en el femení i no són, per tant, invariables: *ajudant/ajudanta*, *aprenent/aprenenta*, *client/clienta*, *comediant/comedianta*, *comerciant/comercianta*, *pretendent/pretendenta*, *servent/serventa*.

En els parlars nord-occidentals i valencians, d'altra banda, els noms amb el sufix -*ista* diferencien el masculí del femení per mitjà de l'alternança -[e]/-[a]: *artiste/artista*,

taxiste/taxista. Aquesta variació de gènere, corrent en la llengua parlada, no s'admet en la llengua escrita.

b) El masculí i el femení adopten a vegades radicals diferents, amb independència que també puguin presentar les marques flexives característiques de cada gènere: *amo/mestressa*, *ase/somera*, *boc* (o *cabró*, o *cabrot*) / *cabra*, *cavall* / *egua* (o *euga*), *gall dindi* / *polla díndia*, *gall fer* / *polla fera*, *gendre* / *nora* (o *jove*), *hereu/pubilla*, *home/dona*, *marit/muller*, *marrà/ovella*, *mascle/femella*, *oncle/tia*, *padrastre/madrastra*, *pare/mare*, *porc/truja*, *bou* (o *toro*, o *brau*) / *vaca*.

c) L'oposició de gènere, finalment, s'estableix en uns quants noms per mitjà de sufixos derivatius o terminacions diferents. En uns casos, el nom femení es forma afegint un sufix al radical del nom masculí, tal com podem veure en el quadre II.6.

QUADRE II.6
Sufixos feminitzadors

Terminació	*Exemples*
-essa	alcalde/alcaldessa, comte/comtessa, hoste/hostessa, poeta/poetessa, sastre/sastressa
-ina	gall/gallina, heroi/heroïna, rei/reina, tsar/tsarina *i alguns noms propis* (Ernest/Ernestina, Jordi/Jordina, Josep/Josefina)

El sufix *-ina* és improductiu i apareix fossilitzat en un grup molt reduït de paraules. El sufix *-essa*, amb moltes més ocurrències, ha estat la forma habitual per a formar el femení de noms referits a càrrecs i oficis. Actualment, però, aquest sufix no és productiu i, en els casos en què es manifesta formalment l'oposició de gènere, el femení es forma simplement amb l'afix flexiu *-a* (*catedràtica*, *fustera*, *notària*, *presidenta*).

En un petit grup de noms, és el masculí el que es forma afegint el sufix *-ot* al radical del nom femení (quadre II.7).

QUADRE II.7
Sufixos masculinitzadors

Terminació	*Exemples*
-ot	abella/abellot, àguila/aguilot, bruixa/bruixot, cabra/cabrot, dida/didot, fura/furot, guatlla/guatllot, guilla/guillot, llebre, llebrot, merla/merlot, nina/ninot, perdiu/perdigot, rabosa/rabosot

Hi ha, finalment, algun cas en què el masculí i el femení tenen terminacions diferents. Es tracta, concretament, dels sufixos *-dor/-driu* o les variants *-or/-riu*, el femení dels quals és un sufix fossilitzat i actualment improductiu, i de les formes sufixades *-leg/-loga* (quadre II.8).

QUADRE II.8
Sufixos amb terminacions diferents per al masculí i el femení

Terminació	*Exemples*
-dor/-driu	actor/actriu, emperador/emperadriu, institutor/institutriu
-leg/-loga	lexicòleg/lexicòloga, podòleg/podòloga, psicòleg/psicòloga

10.1.4. *El marcatge de gènere en els noms que designen entitats inanimades*

En els noms que designen entitats inanimades, la distinció de gènere no té una base semàntica i en la major part dels casos no hi ha cap motivació semàntica que justifiqui que un nom sigui masculí o femení. A més a més, en aquells casos en què hi ha parelles de noms amb el mateix radical però amb marques de gènere diferents, l'oposició establerta entre el nom masculí i el femení no és sistemàtica. En un petit grup de mots, el femení serveix per a designar un objecte de mida superior al designat pel paral·lel masculí. Es tracta d'oposicions com les existents entre els parells de mots següents: *cistell/cistella*, *ganivet/ganiveta*, *gerro/gerra*, *plat/plata*, *porró/porrona*, *roc/roca*, *sac/saca*. En altres casos, el masculí és un nom més abstracte o genèric i el femení, més concret, específic o especialitzat o amb un cert matís resultatiu: *balanç/balança*, *bram/brama*, *cim/cima*, *crit/crida*, *faig/faja*, *forc/forca*, *gest/gesta*, *gir/gira*, *pal/pala*, *pas/passa*, *prat/prada*, *tall/talla*, *tint/tinta*. Hi ha parelles de mots, amb tot, que tenen el mateix significat (*llimó/llimona*, *sutge/sutja*, *gruix/gruixa*, *rajol/rajola*) o que estableixen distincions semàntiques no predictibles (*anell/anella*, *grapat/grapada*, *hort/horta*, *jaç/jaça*, *parell/parella*).

A més de les diferències semàntiques a què acabem de fer referència, hi ha altres relacions semàntiques més esporàdiques que també s'associen a diferències de gènere. Per exemple, en els noms amb la forma sufixada *-scopi* el masculí designa l'aparell i el femení, la tècnica relacionada amb l'entitat a què es refereix l'arrel: *laringoscopi/laringoscòpia*, *microscopi/microscòpia*. En el cas de certs noms amb el sufix en *-ic*, les formes masculina i femenina alternen d'acord amb les diferències de base sexual quan designen persones que es dediquen a una matèria d'estudi o treball (*gramàtic/gramàtica*, *informàtic/informàtica*, *matemàtic/matemàtica*). En canvi, aquesta alternança de formes no es produeix quan el nom designa la matèria d'estudi o treball en qüestió i adopta la forma femenina (*gramàtica*, *informàtica*, *matemàtica*).

En els exemples delimitats fins ara en què es donen distincions semàntiques no sexuals, la relació establerta entre les formes masculines i les femenines no és flexiva, sinó derivativa (o *pseudoderivativa*), puix que el morfema de femení permet formar mots nous a partir del nom masculí. Aquesta formació, però, no és productiva i es redueix a un grup molt delimitat de mots pertanyents a classes semàntiques molt concretes.

10.1.5. *Els noms amb doble gènere*

El caràcter no motivat del gènere dels noms que designen entitats no animades es pot constatar fàcilment en el fet que hi ha una sèrie de noms que es poden usar tant en masculí com en femení, o en el fet que hi ha noms formalment iguals però amb gènere diferent. Deixant de banda la possibilitat que es tracti de noms diferents o d'un únic nom, la diferència de gènere es tradueix en diferència de significat en mots com els del quadre II.9.

QUADRE II.9
Exemples de noms amb doble gènere

Masculí	*Femení*
el canal 'via d'aigua, medi'	la canal 'conducte, canonada'
el clau (*que es clava*)	la clau (*que obre i tanca un pany*)
el còlera 'malaltia'	la còlera 'indignació'
un editorial 'article periodístic'	una editorial 'empresa editora'
el fi 'objectiu, finalitat'	la fi 'acabament'
el llum 'estri, aparell'	la llum 'claror, electricitat'
un ordre (*oposat a* desordre)	una ordre 'manament'
el pols 'batec'	la pols 'conjunt de partícules diminutes'
el pudor 'modèstia'	la pudor 'mala olor'
el son 'acte de dormir'	la son 'ganes de dormir'
el terra 'superfície, soler'	la terra 'planeta, terreny, sòl'
el vall 'excavació'	la vall 'accident geogràfic'

En algun cas, el significat del nom és el mateix, o molt pròxim, encara que l'ús d'un gènere o un altre s'associa generalment a contextos diferents. Per exemple, el nom *mar* admet tots dos gèneres en casos com ara *el mar blau* o *la mar blava*, però sol aparèixer en masculí en contextos com *el nivell del mar*, *la superfície del mar*, i en femení, en contextos com *alta mar*, *bona mar*, *mala mar*, *mar arrissada*, *anar a la mar* (cf. § 10.1.6; cf. III, § 4.1.2). El nom *art*, d'altra banda, sol aparèixer com a masculí en *Viure és un art*, *l'art*

dramàtic, però en femení en *l'art poètica*, *les arts gràfiques*, *les males arts*. Un darrer exemple: el nom *vessant* és masculí quan designa pròpiament el coster d'una muntanya (*Van enfilar el cim de l'Everest pel vessant nord*), però pot ésser masculí o femení quan té el significat més general de 'declivitat' (*Ha lliscat pel vessant de la teulada*, *El temporal ha afectat la vessant pirinenca*) o el significat figurat de 'faceta' (*El problema del finançament té diverses vessants*, *No coneixia aquest vessant de la teva personalitat*).

Hi ha casos, finalment, en què la variació de gènere no respon a cap diferència ni semàntica ni contextual, i en què el gènere es pot considerar totalment ambigu. Cal tenir en compte, amb tot, que aquesta ambigüitat és més teòrica que no pas real, ja que en uns casos es tracta de diferències dialectals (*el fel* i *el fred*, però en alguns parlars *la fel* i *la fred*), i en d'altres l'ús social tendeix a resoldre l'ambigüitat a favor d'un gènere o de l'altre. Així, hi ha certa tendència a usar com a masculins noms amb doble gènere del tipus *aglà*, *antípoda*, *aviram*, *boval* (o *boual*), *bricbarca*, *crin*, *èmfasi*, *fantasma*, (*la màquina*) *rentaplats*, *sarment* o *vodka*. En canvi, s'usen preferentment com a femenins crisma o serpent.

Un cas especial presenten els noms abstractes acabats en el sufix *-or*: *amor*, *ardor*, *candor*, *clamor*, *color*, *dolor*, *error*, *estridor*, *estupor*, *fervor*, *fragor*, *fulgor*, *furor*, *honor*, *horror*, *humor*, *rigor*, *rubor*, *rumor*, *sabor*, *sopor*, *temor*, *terror*, *valor*, *vigor*. Actualment s'usen d'una manera generalitzada en masculí, tot i que solien ésser femenins en la llengua antiga, i n'hi ha que encara es poden documentar amb aquest gènere en alguns parlars i en algunes obres literàries.

Deixant de banda les variacions delimitades fins ara, convé apuntar que en alguns casos es produeixen col·loquialment canvis de gènere per influència externa o per una interpretació incorrecta de les marques flexives. Així, són masculins casos com *els afores*, *un anell*, *un avantatge*, *el compte* (i *el compte corrent*), *el corrent*, *el costum*, *el deute*, *el dubte*, *el front*, *el llegum*, *el lleixiu*, *els narius*, *un orde* (*religiós*), *el pendent*, *el senyal*, *el titella*. D'una manera paral·lela, són femenins casos com *una anàlisi*, *la calor*, *la cercavila*, *la dent*, *una esplendor*, *la frescor*, *la gènesi*, *la marató*, *una olor*, *les postres*, *la resta*, *la síndrome*, *la suor*, *la verdor*.

10.1.6. *Observacions sobre el gènere dels noms propis*

Els noms propis geogràfics (principalment, els topònims i els corònims) acabats en *-a* àtona se solen considerar femenins (*la Tortosa visigoda*, *l'Eivissa púnica*, *la Tordera*), malgrat que també s'hi poden anteposar les formes *tot* i *mig* (*recórrer tot Europa*, *Ho sap mig Barcelona*) sense flexionar. Els que presenten altres terminacions se solen considerar masculins (*el Perpinyà d'abans*, *el París nocturn*), amb alguna excepció com *la Safor*, *la Tet*.

D'acord amb la tendència assenyalada suara, són femenins certs noms de rius i afluents com ara *la Garona*, *la Noguera* (*de Cardós*, *de Tor*…), *la Sénia*, *la Valira* (*d'Encamp*, *d'Ordino*…). Alguns noms de mars, d'altra banda, tenen forma masculina i femenina (d'acord amb el doble gènere característic del nom *mar*): *Bàltic*/*Bàltica*, *Mediterrani*/*Mediterrània*.

En els noms propis formats a partir d'un nom comú conegut, aquest darrer determina el gènere (*el Parlament de Catalunya*, *la Unió Europea*, *els Estats Units*, *les Corts Valencianes*). En el cas d'objectes mòbils, recintes, institucions, el gènere sol ésser el del nom comú de la classe a què pertanyen, sigui o no explícit: (*l'avió*) *Bona Ventura* (m.), *la* (*caravel·la*) *Santa Maria* (f.), *la* (*locomotora*) *Llobregat* (f.), *el* (*tren*) *Costa Daurada* (m.), (*Hospital Universitari*) *Germans Trias i Pujol* (m. sing.), (*Estadi Olímpic de Montjuïc*) *Lluís Companys* (m.), *la* (*Sala*) *Prat de la Riba de l'Institut d'Estudis Catalans* (f.), *la* (*Universitat*) *Pompeu Fabra* (f.).

10.2. EL GÈNERE EN ELS ADJECTIUS

El gènere de l'adjectiu, com s'ha indicat reiteradament, no té un caràcter inherent i està condicionat per la concordança que aquesta categoria estableix amb el nom dins el sintagma nominal (*el llibre vell* i *la casa vella*) o en determinades relacions predicatives (*Aquest llibre és molt bonic* i *Aquesta casa és molt bonica*; *En Pere dorm tranquil* i *La Marta dorm tranquil·la*).

No hi ha, per tant, adjectius lèxicament masculins o femenins, malgrat que alguns adjectius es puguin associar a un determinat tipus de nom i s'usin generalment en un únic gènere. L'adjectiu *bixest*, per exemple, s'associa al nom *any* i s'usa d'una manera gairebé exclusiva en masculí (*els anys bixestos*), tot i que és possible buscar un context adequat en què pugui assumir el gènere femení (*no té sentit parlar de setmanes bixestes*).

Des d'un punt de vista formal, els adjectius es poden classificar en *adjectius variables* (o *adjectius de dues terminacions*) i *adjectius invariables* (o *adjectius d'una terminació*): els primers tenen formes diferents per a cada gènere; els segons, en canvi, presenten sincretisme de les dues formes flexionades.

10.2.1. *Els adjectius variables respecte al gènere*

D'una manera semblant al que hem assenyalat per als noms, en els adjectius variables, el femení adopta sistemàticament la marca *-a* (*-e-* en plural), mentre que el masculí no té cap marca o bé presenta una *-e*, una *-o* o una *-u* ([w]), com podem veure en el quadre II.10.

QUADRE II.10
Oposicions de marcatge de gènere en els adjectius

Tipus d'alternança	*Masculí*	*Femení*
-∅/-a	amarg conspicu nul tou	amarg**a** conspícu**a** nul·l**a** tov**a**
-e/-a	agr**e** cult**e** doct**e** vagu**e**	agr**a** cult**a** doct**a** vag**a**
-o/-a	flonj**o** mins**o** moren**o**	flonj**a** mins**a** moren**a**
-u ([w]) / -a	europe**u** ege**u** hebre**u**	europe**a** ege**a** hebre**a**

La classe amb l'alternança *-∅/-a* és, amb molta diferència, la més nombrosa de totes. En aquesta classe es produeixen a vegades variacions en el radical que seran analitzades més endavant (cf. § 10.3). Molt menys nombrosa és la classe amb l'alternança *-e/-a*, que inclou bàsicament els adjectius que necessiten una vocal de suport en el masculí per tal d'evitar l'aparició de determinades seqüències consonàntiques en posició final (*agre*, *apte*, *digne*, *perfecte*, *pulcre*, *triple*). Esporàdicament, però, també s'integren en aquesta classe alguns adjectius cultes on la *-e* del masculí no està condicionada fonològicament (*bípede*, *culte*, *ímprobe*, *vague*). Les altres dues classes són molt minoritàries i tenen unes característiques semblants a les que ja han estat assenyalades més amunt per als noms amb aquestes terminacions (cf. § 10.1.1).

10.2.2. *Els adjectius invariables respecte al gènere*

Els adjectius invariables es poden classificar en tres grups atenent al tipus de terminació que presenten (cf. § 10.1.3.*a*):

a) La classe més nombrosa són els adjectius invariables que no tenen cap marca flexiva i es redueixen al radical, acabat generalment en consonant. Pertanyen a aquest grup molts dels adjectius que acaben en una de les terminacions que podem veure en el quadre II.11.

QUADRE II.11
Terminacions dels radicals dels adjectius invariables respecte al gènere

Terminació	*Exemples*
-color	bicolor, multicolor, versicolor (*però* incolor/incolora)
-al	actual, amical, brutal, casual, cordial, igual, lleial, natural, principal (*però* mal/mala)
-ant	brillant, constant, distant, inquietant, pesant, picant (*però* comboiant/comboianta, sant/santa)
-ar	auxiliar, escolar, familiar, nuclear, regular, similar, vulgar (*però* avar/avara, clar/clara, rar/rara)
-el	cruel, fidel, rebel (*però* paral·lel/paral·lela)
-ent	coherent, evident, excel·lent, impacient, intel·ligent, següent (*però* calent/calenta, content/contenta)
-il	*tant si és àton* (àgil, dèbil, difícil, hàbil, útil; *llevat dels acabats en* -òfil *i* -dàctil: bibliòfil/bibliòfila, catalanòfil/catalanòfila, tetradàctil/tetradàctila) *com si és tònic* (humil, infantil; *però* tranquil/tranquil·la)
-ior	anterior, exterior, inferior, superior (*i també, amb sufixos etimològicament equivalents*, millor, pitjor, major, menor, júnior, sènior)

Dins d'aquest grup, presenten una situació especial els adjectius amb un radical agut acabat en vocal seguida de *ç*. Aquests adjectius tenen una única terminació en singular, però dues en plural, ja que prenen una *-o-* en masculí i una *-e-* en el femení per tal de sil·labificar la *-s* del plural (quadre II.12).

QUADRE II.12
Terminacions dels adjectius amb el radical acabat en vocal seguida de ç

Terminació	*Exemples*		
	Singular	*Plural*	
		Masculí	*Femení*
-aç	capaç	capaços	capaces
-iç	feliç	feliços	felices
-oç	feroç	feroços	feroces

La tendència a diferenciar el masculí del femení explica la formació de femenins analògics amb *-a* en diferents adjectius invariables. En el cas dels acabats en *-nt*, n'hi ha que resulten acceptables en els registres informals o en els casos que ja tenen una certa tradició (*amarganta*, *bullenta*, *coenta*, *lluenta*). No són, però, admissibles altres formes menys generals, com les que presenten alguns adjectius acabats en *-ç* (*feliça* per *feliç*, *capaça* per

capaç) o en *-al* (*iguala* per *igual*, *fàcila* per *fàcil* o *dòcila* per *dòcil*). Cal evitar igualment l'ús com a invariables dels adjectius variables *comú/comuna*, *cortès/cortesa* o *gris/grisa*.

A banda dels adjectius acabats en aquestes terminacions, n'hi ha d'altres, també invariables i sense cap marca flexiva, més difícils de generalitzar. Aquest és el cas d'*afí*, *àrab*, *beix*, *breu*, *cursi*, *gran*, *greu*, *lleu*, *màrtir*, *mat*, *miop*, *motriu*, *partícip*, *púber* (i *impúber*), *suau*, *sublim*, *unisex*, entre d'altres.

b) Un grup bastant important d'adjectius acaben en la vocal *-e* que, en la major part dels casos, es comporta com a vocal de suport. La distinció entre els adjectius invariables acabats en *-e* i els variables amb l'alternança *-e/-a* és purament gràfica en els parlars orientals, ja que en aquests parlars les vocals *e* i *a* àtones es pronuncien com a [ə]. Tenint en compte les dificultats de delimitar les dues classes en els parlars orientals, en el quadre II.13 podem veure les principals terminacions dels adjectius invariables.

QUADRE II.13
Principals terminacions en -e *dels adjectius invariables respecte al gènere*

Terminació	*Exemples*
-ble	amable, criticable, feble, increïble, notable, possible
-aire	preguntaire, rondinaire, somicaire, trinxeraire, xerraire
-ense	castrense, circense, forense, hortense, tarraconense
-oide	androide, antropoide, cel·luloide
-ànime	equànime, exànime, pusil·lànime, unànime
-forme	conforme, deforme, oviforme, uniforme
-angle	acutangle, rectangle, triangle
-corde	concorde, discorde
-corne	bicorne, tricorne, unicorne
-lingüe	bilingüe, monolingüe, plurilingüe
consonant + -re	alegre, bimembre, cafre, cèlebre, fúnebre, grandirostre, il·lustre, lacustre, lúgubre, mediocre, terrestre (*però* aspre/aspra, destre/destra, íntegre/íntegra, negre/negra, pobre/pobra, pulcre/pulcra, tendre/tendra)

A banda dels acabats en aquestes terminacions, també són invariables els adjectius *enorme*, *immune*, *indemne*, *insigne*, *lliure*, *perenne*, *rude*, *salvatge*, *sapastre*, *simple*, *tènue*, *verge*, *ximple*, i, en canvi, no ho són els adjectius

abrupte/abrupta, *ample/ampla*, *culte/culta*, *digne/digna*, *docte/docta*, *perfecte/perfecta*, entre d'altres.

c) Finalment, un petit grup d'adjectius prenen la marca *-a* en tots dos gèneres. Aquesta classe està formada bàsicament per adjectius que poden funcionar també com a noms: *belga*, *homicida*, *iconoclasta*, *indígena*, *patriota*, *persa*, *pirata*, *suïcida*; tot i que en alguns casos s'usen predominantment com a adjectius: *agrícola*, *cosmopolita*, *vinícola*.

10.3. LES ALTERNANCES FORMALS EN EL RADICAL

Les categories nominals en què l'oposició de gènere s'estableix per mitjà de l'alternança -∅/-*a* presenten en diferents casos variants formals en el radical. La major part de les variants tenen a veure amb canvis experimentats per la consonant final del radical de la forma masculina. Es tracta dels canvis següents:

a) Elisió de la consonant *n*: *cosí/cosina*, *guardià/guardiana*, *orfe/òrfena*, *xilè/xilena*. La consonant *n*, tanmateix, es manté esporàdicament en algunes formes masculines, com ara en els noms monosil·làbics *nan*, *nen*, *nin*.

També mantenen la consonant n alguns modificadors que s'anteposen a noms (modificadors prenominals) com ara *bon* i *ben*. En certs casos s'estableixen oposicions formals entre les formes que mantenen la *n* quan s'anteposen a l'element que modifiquen i les que l'elideixen, seguint la regla general, en altres contextos: *algun/algú* (*algun home / hi ha algú*), *ben/bé* (*ben vist / hi veu bé*), *bon/bo* (*bon home / home bo*), *un/u* (*un llibre / el número u*).

b) En la major part dels parlars, elisió, sense repercussió gràfica, de la consonant ròtica ([r] o [□]): *du(r)* ([du□]) / *dura*, *segu(r)* ([sʊ□u□] o [se□u□], segons els parlars) /*segura*.

c) Ensordiment d'obstruents, amb repercussió gràfica en els casos previstos per les regles d'ortografia: *llop/lloba*, *nebot/neboda*, *amic/amiga*, *lleig* ([t͡ʃ]) / *lletja* ([d͡ʒ]), *gris* ([s]) / *grisa* ([z]). En els parlars que diferencien l'africada de la fricativa palatal sonora, la fricativa, a més d'ensordir-se, s'africa: *roig* ([t͡ʃ]) / *roja* ([ʒ]).

d) Canvi de *v* ([v] o [β], segons el parlar) en *u* ([w]): *blau/blava*, *executiu/executiva*, *nou/nova*.

No tenen un radical acabat en *v* i no presenten, per tant, l'alternança anterior casos com ara *geliu/geliua*, *joliu/joliua*, *nadiu/nadiua*, *soliu/soliua*.

e) Canvi de *l·l* ([ll] o [l]) en *l* ([l]): *gal/gal·la*, *nul/nul·la*, *tranquil/tranquil·la*.

f) Canvi de *qu* ([kw]) en *c* ([k]) en adjectius cultes del tipus *inic/iniqua*, *oblic/obliqua*, *propinc/propinqua*, *ventríloc/ventríloqua*.

11. LA FLEXIÓ DELS NOMS I ELS ADJECTIUS (II): EL NOMBRE

La categoria gramatical de nombre presenta un alt grau de regularitat formal i de motivació semàntica. Certament, hi ha mots que tenen la mateixa forma per al singular i el plural, i també mots mancats d'una de les dues formes flexionades. Es tracta, però, de casos més aviat esporàdics, que en absolut no es poden comparar amb el grau de variació i de manca de motivació semàntica que s'ha pogut constatar en la categoria de gènere. Com hem apuntat en la introducció a la flexió nominal (cf. § 9), el singular és la forma no marcada perquè té un afix sense contingut fònic o afix zero (∅), enfront del plural, que és la forma marcada i té l'afix *-s* com a marca general: *alt/alts*, *port/ports*.

En els mots acabats en *-a* àtona, com hem indicat repetides vegades, aquesta vocal esdevé *-e-* seguida de l'afix de plural: *casa/cases*, *porta/portes*. Aquest canvi, però, és purament gràfic en els parlars orientals, ja que en tots dos casos la vocal es pronuncia [ə].

11.1. LES ALTERNANCES FORMALS EN EL RADICAL

En la major part dels casos, les formes de singular i de plural no presenten cap variació formal en el radical. Sí que hi ha variació, tanmateix, en els mots aguts que tenen un radical acabat en *n*. La consonant *n*, que apareix en el plural i en les altres formes flexionades o derivades, s'elideix en el singular (quadre II.14).

e) Canvi de *l·l* ([ll] o [l]) en *l* ([l]): *gal/gal·la*, *nul/nul·la*, *tranquil/tranquil·la*.

f) Canvi de *qu* ([kw]) en *c* ([k]) en adjectius cultes del tipus *inic/iniqua*, *oblic/obliqua*, *propinc/propinqua*, *ventríloc/ventríloqua*.

11. LA FLEXIÓ DELS NOMS I ELS ADJECTIUS (II): EL NOMBRE

La categoria gramatical de nombre presenta un alt grau de regularitat formal i de motivació semàntica. Certament, hi ha mots que tenen la mateixa forma per al singular i el plural, i també mots mancats d'una de les dues formes flexionades. Es tracta, però, de casos més aviat esporàdics, que en absolut no es poden comparar amb el grau de variació i de manca de motivació semàntica que s'ha pogut constatar en la categoria de gènere. Com hem apuntat en la introducció a la flexió nominal (cf. § 9), el singular és la forma no marcada perquè té un afix sense contingut fònic o afix zero (∅), enfront del plural, que és la forma marcada i té l'afix *-s* com a marca general: *alt/alts*, *port/ports*.

En els mots acabats en *-a* àtona, com hem indicat repetides vegades, aquesta vocal esdevé *-e-* seguida de l'afix de plural: *casa/cases*, *porta/portes*. Aquest canvi, però, és purament gràfic en els parlars orientals, ja que en tots dos casos la vocal es pronuncia [ə].

11.1. LES ALTERNANCES FORMALS EN EL RADICAL

En la major part dels casos, les formes de singular i de plural no presenten cap variació formal en el radical. Sí que hi ha variació, tanmateix, en els mots aguts que tenen un radical acabat en *n*. La consonant *n*, que apareix en el plural i en les altres formes flexionades o derivades, s'elideix en el singular (quadre II.14).

QUADRE II.14
Exemples de mots aguts que elideixen la -n *del radical*

Singular	*Plural*	*Altres formes*
mà	ma**n**s	ma**n**eta, ma**n**ual
ple	ple**n**s	ple**n**a, ple**n**íssim
cosí	cosi**n**s	cosi**n**a, cosi**n**eta
bo	bo**n**s	bo**n**a, bo**n**íssim
oportú	oportu**n**s	oportu**n**a, oportu**n**itat

Alguns compostos mantenen la *-n* d'aquests mots: *manllevar*, *pancuit*, *vinagre*. No tenen un radical acabat en *-n* i no presenten, per tant, aquesta alternança els noms de les lletres i de les notes musicals (*les bes*, *els las*, *els dos sostinguts*), els mots invariables usats, per conversió, com a noms (*els perquès*, *els peròs*); els adjectius *cru* i *nu* (*crus*, *nus*), i mots, bàsicament manlleus, com ara *bisturí/bisturís*, *cafè/cafès*, *canapè/canapès*, *clixé/clixés*, *comitè/comitès*, *consomé/consomés*, *sofà/sofàs*, *tabú/tabús*.

Una variació semblant a la que apareix en els mots aguts es troba en determinats parlars en mots plans com ara *home*, *jove*, *orfe*. Encara que en aquests parlars el plural d'aquests mots manté la consonant *-n* del radical, tal com ocorre en els contextos en què el radical és seguit d'un afix vocàlic, en la major part del català, la forma del plural no presenta aquesta -*n* (quadre II.15).

QUADRE II.15
Exemples de plurals de mots plans que, en alguns parlars, mantenen la -n *del radical*

Singular	*Plural*		*Formes derivades generals amb* -n
	Forma general	*Forma amb* -n	
home	homes	hòme**n**s	home**n**et, home**n**ívol
jove	joves	jóve**n**s	jove**n**et, jove**n**ívol
orfe	orfes	òrfe**n**s	òrfe**n**a, orfe**n**esa

11.2. ELS PLURALS EN -*OS*

Un cas especial presenten els mots aguts acabats en consonant sibilant o en els grups *-sc*, *-st*, *-sp* o *-xt* ([kst]). Aquests mots formen el plural per mitjà d'una vocal condicionada morfològicament que permet la sil·labificació de l'afix *-s* del plural. En tots els casos, es tracta de noms o adjectius masculins, que prenen la vocal *-o-* i, consegüentment, presenten la terminació *-os* ([us] o [os] segons els parlars): *comerç/comerços*, *feix/feixos*. Hi ha, a més, un petit grup d'adjectius acabats en *-ç* que prenen una *-o-* en masculí i una *-e-* en femení: *feliç*, però *feliços* i *felices* en plural. Ja hem fet referència a aquests

adjectius més amunt (cf. § 10.2.2); ara, per tant, tractarem els noms i adjectius masculins.

11.2.1. *El marcatge de nombre dels noms i els adjectius aguts acabats en sibilant (*-s,-ç, -x, -ix, -tx *i* -ig*)*

Els noms i adjectius masculins acabats en *-ç*, *-x*, *-ix* i *-tx* formen el plural corresponent afegint la terminació *-os* a la forma del singular (quadre II.16).

QUADRE II.16
Formació del plural dels mots aguts acabats en -ç, -x, -ix *o* -tx

Terminació	*Singular*	*Plural*
-ç ([s])	comerç	comerços
	enllaç	enllaços
	lluç	lluços
	reforç	reforços
-x ([ks])	annex	annexos
	fix	fixos
	ortodox	ortodoxos
	reflex	reflexos
-ix ([ʃ] o [jʃ])	calaix	calaixos
	feix	feixos
	gruix	gruixos
	peix	peixos
-tx ([t͡ʃ])	cartutx	cartutxos
	despatx	despatxos
	esquitx	esquitxos
	sandvitx	sandvitxos

El mateix comportament tenen els acabats en *-s*. En aquest cas, tanmateix, la consonant final del radical és sorda en posició final absoluta, però pot ésser sorda o sonora seguida de la terminació *-os* del plural. D'acord amb les regles ortogràfiques, en aquest darrer cas la grafia és *-ss-* o *-s-* (cf. IV, § 2.6.1 i 2.6.2), tal com podem veure en el quadre II.17.

QUADRE II.17

Formació del plural dels mots aguts acabats en -s

Singular		*Plural*	
So	*Exemples*	*So*	*Exemples*
[s]	arròs	[s]	arrossos
	ingrés		ingressos
	ros		rossos
	tros		trossos
	curs		cursos
	dispers		dispersos
	fals		falsos
	avís	[z]	avisos
	bes		besos
	gris		grisos
	pagès		pagesos

Pel que fa als mots aguts acabats en *-ig* ([t͡ʃ] en posició final absoluta), en la llengua parlada és habitual el plural per mitjà de la terminació *-os*, tot i que en la llengua escrita encara mantenen una forta vitalitat els plurals formats per simple addició de la marca *-s* (que es pronuncien acabats en [t͡ʃ], com el singular, o en [jt͡s]). En el quadre II.18 en podem veure uns quants, classificats en dos grups segons la grafia de la consonant final del radical en els plurals en *-os*.

QUADRE II.18

Formació del plural dels mots aguts acabats en -ig

Singular	*Plural*
desig	desitjos (*o* desigs)
enuig	enutjos (*o* enuigs)
lleig	lletjos (*o* lleigs)
boig	bojos (*o* boigs)
passeig	passejos (*o* passeigs)
sorteig	sortejos (*o* sorteigs)

Els mots *puig* i *raig*, però, solen formar el plural només en *-s*, tant en la llengua parlada com en l'escrita. El fet que els plurals en *-s* mantinguin una forta vitalitat en la llengua escrita, cal atribuir-lo a la tradició gràfica, però també a la variació que es produeix en la llengua parlada pel que fa a la pronúncia fricativa o africada de la consonant final del radical. Efectivament, la consonant final del radical es pronuncia com a africada sorda en posició final absoluta ([t͡ʃ]), però seguida de la vocal o pot ésser africada sonora ([d͡ʒ]) o fricativa sonora ([ʒ]) en els parlars que estableixen aquesta distinció, o simplement africada sonora en els parlars que no presenten la distinció (cf. I, § 3 i 7.1). Sense aprofundir més en aquest terreny, que pertany a l'àmbit de la fonètica i la fonologia, només volem apuntar que la consonant final del radical s'ha de grafiar *tj* o *j* (corresponent, respectivament, a [d͡ʒ]

i [ʒ]) atenent als parlars que fan la distinció entre l'africada i la fricativa, i tenint en compte la grafia utilitzada en altres mots flexionats o de la mateixa família: *rojos* (com *roja*, *rogenc*, *enrogir*), *desitjos* (com *desitjar*, *desitjós*) (cf. IV, § 2.6.5-2.6.8).

11.2.2. *El marcatge de nombre dels mots acabats en sibilant seguida d'oclusiva (*-sc, -st, -xt *i* -sp*)*

Els noms i els adjectius acabats en un grup consonàntic amb *s* seguida d'una consonant oclusiva feien tradicionalment el plural afegint l'afix *-s* a la forma del singular. Actualment, però, s'han generalitzat els plurals que afegeixen la terminació *-os*, i les formes sense la vocal únicament es mantenen en la llengua escrita i, d'una manera recessiva, en alguns parlars valencians i balears (quadre II.19).

QUADRE II.19

Formació del plural dels mots acabats en -sc, -st, -xt *o* -sp

Terminació	*Singular*	*Plural*
-sc	disc fosc	discos (*o* discs) foscos (*o* foscs)
-st	gust trist	gustos (*o* gusts) tristos (*o* trists)
-xt ([kst])	mixt text	mixtos (*o* mixts) textos (*o* texts)
-sp	cresp gesp	crespos (*o* cresps) gespos (*o* gesps)

El mot *test* (en el sentit de 'prova'), però, només forma el plural afegint-hi *-s*.

11.3. ELS NOMS I ELS ADJECTIUS INVARIABLES RESPECTE AL NOMBRE

Alguns noms acabats en [s] o [ks] són invariables respecte al nombre. No obstant això, cal diferenciar gramaticalment els que no canvien en la pronúncia ni en la forma gràfica, dels que, essent invariables en la pronúncia, tanmateix en l'escriptura afegeixen una *-s* a la forma del singular. Els que ortogràficament acaben en *-s* [s] no varien en el singular; els que ortogràficament acaben en *-ç* [s] o bé *-x* [ks] afegeixen una *-s* a la forma del singular (quadre II.20).

QUADRE II.20

Noms invariables fonèticament respecte al nombre

Terminació	*Exemples*
-s ([s])	el llapis / els llapis, el dilluns / els dilluns, el cutis / els cutis
-ç ([s])	la falç / les falçs
-x ([ks])	l'índex / els índexs

Els noms invariables fonèticament es poden classificar en tres grups, atenent a la posició de l'accent, al gènere i a l'estructura morfològica. Així, són invariables fonèticament les classes següents de noms acabats en [s] o [ks]:

a) Tots els mots plans o esdrúixols, independentment que siguin masculins o femenins (quadre II.21).

QUADRE II.21

Noms plans o esdrúixols invariables fonèticament respecte al nombre

Terminació	*Exemples*
-s ([s])	atles, caos, càries, croquis, cutis, dimecres, llapis, mecenes, necròpolis, pàncrees, piscolabis, sífilis, *i tots els acabats en* -us (estatus, focus, globus, venus)
-x ([ks])	apèndix(s), cèrvix(s), còdex(s), hèlix(s), índex(s), vèrtex(s)

b) Dins els mots aguts, tots els femenins i uns quants de masculins (quadre II.22).

QUADRE II.22

Noms aguts invariables fonèticament respecte al nombre

Gènere	*Terminació*	*Exemples*
Masculí	-s ([s])	ananàs, blocaus, bordeus, cros (*i els compostos* ciclocròs *o* motocròs), dijous, dimarts, edelweiss, ens, fons (*i compostos com ara* aiguafons, rerefons), gauss, gneis, pus, rais, reps, temps (*i compostos com ara* entretemps, migtemps)
	-x ([ks])	linx(s), lux(s), tex(s)
Femení	-s ([s])	plebs, pols, tos, urbs
	-ç ([s])	calç(s), faç(s), falç(s)
	-x ([ks])	esfinx(s), flox(s), larinx(s)

c) Els noms compostos el segon constituent morfològic dels quals ja és plural: *comptagotes*, *emprenyavelles*, *llepafils*, *mataaranyes*, *matafaves*, *milfulles*, *obrellaunes*, *paracaigudes*, *penja-robes*, *portaavions*, *portamonedes*, *trencaclosques*, *trencaolles*.

La tendència a diferenciar el singular del plural explica la formació de plurals col·loquials no acceptables del tipus *llàpissos* (per *llapis*), *dillunsos* (per *dilluns*), *dijousos* (per *dijous*).

Ultra els noms esmentats, hi ha uns quants adjectius que són invariables respecte al nombre. Es tracta d'adjectius derivats de noms mitjançant el prefix *anti-* (*antiboira*, *antitabac*) o manllevats (*beix*, *esport*, *estàndard*, *light*, *marengo*, *multimèdia*, *unisex*).

11.4. ELS NOMS DEFECTIUS

Els noms defectius estan mancats d'una de les formes flexionades del paradigma. El cas més habitual és el conegut com a *pluralia tantum*, això és, el dels noms que s'usen en plural, encara que semànticament es puguin referir a una única entitat. El nom *tisores*, per exemple, és morfològicament plural tant quan designa una entitat (*Em compraré unes bones tisores*) com quan en designa diverses (*Cap d'aquestes tisores no talla gens bé*).

De vegades, un mot només és defectiu en algun dels seus usos o accepcions (*les tisores*, però *fer la tisora*; *cobrar els interessos*, però *tenir interès per l'astronomia*; *Això són imaginacions teves*, però *tenir poca imaginació*) o en algun dels parlars.

Els *pluralia tantum* són bastant habituals en aquells casos en què el nom fa referència a objectes o eines que estan formats per la unió de dues parts iguals (*alicates*, *balances*, *clemàstecs*, *pinces*, *setrilleres*, *tisores*, *ulleres*) o a

peces de roba amb dos camals o dues parts iguals (*calces*, *calçotets*, *pantalons*, *sostenidors*). En altres casos, menys sistematitzables, es tracta de noms que fan referència a entitats amb una certa heterogeneïtat o imprecisió: *acaballes*, *afores*, *envolts*, *escarafalls*, *escombraries, estovalles*, *farinetes*, *llimbs*, *postres*, *voltants*, *xurriaques*.

Convé notar que s'usen normalment en singular noms de festes com ara *Carnaval*, *Pasqua* (noteu, però, *més alegre que unes pasqües*) *Rams* o *el Ram*, *Nadal*, i noms de valor col·lectiu o genèric, com ara *informació* i *rodalia*.

Els casos de *singularia tantum* o noms usats exclusivament en singular són molt més estranys, ja que fins i tot quan el nom designa una entitat única és possible utilitzar-los en plural en un sentit figurat o en alguns usos concrets. No obstant això, se solen comportar com a *singularia tantum* noms com ara *cel*, *gent* (noteu, però, *do de gents*), *humanitat*, *marxisme*, *món*; els que designen les ciències o les arts (*l'àlgebra*, *la botànica*, *l'escultura*); els que designen els sentits i els punts cardinals (*l'olfacte*, *l'est*), i els que designen entitats abstractes (*l'angoixa*, *la bondat*, *la virtut*). Un cas especial que mereix un tractament diferenciat és el dels noms propis (cf. § 11.5).

11.5. OBSERVACIONS SOBRE EL NOMBRE DELS NOMS PROPIS

Els noms propis se solen emprar preferentment en singular, atès el seu caràcter individualitzador. Amb tot, a vegades poden prendre una forma de plural per tal d'indicar aspectes diversos de llur significació (*les Barcelones d'ahir*, *el primat de les Espanyes*, *fer les Amèriques*). Alguns noms propis presenten un referent que indica pluralitat (ens associats, illes, serralades extenses: *les Nacions Unides*, *les Pitiüses*, *els Alps*), encara que el nom propi comprengui el conjunt considerat com un ens individual. Per aquest motiu, si s'ha perdut el sentit de pluralitat, la concordança amb altres mots que no són part intrínseca del nom propi a vegades es fa en singular (*l'Arenys mariner*, *el Copons pretèrit*, *el Planoles actual*).

Entre els noms de llinatges o cognoms, n'hi ha que invariablement tenen forma de plural: *Canals* (*Antoni Canals*), *Casals* (*Pau Casals*), *Companys* (*Lluís Companys*), *Mestres* (*Apel·les Mestres*), *Pujols* (*Francesc Pujols*), *Torres* (*Màrius Torres*). Deixant de banda aquests casos, hi sol haver variació a l'hora mantenir una forma invariable o d'adoptar una forma de plural quan es fa referència a diversos membres d'una mateixa nissaga o a tota la nissaga: *Els Bofarull/Bofarulls residiren al Palau Bofarull fins al 1836*; *Els Montcada/Montcades també van anar a la conquesta de Mallorca*. En els prenoms, la forma de plural designa una col·lectivitat de persones amb el nom coincident: *les tres Maries*; *De Joans, Joseps i ases, n'hi ha a totes les cases*.

12. LA MORFOLOGIA DELS PRONOMS PERSONALS

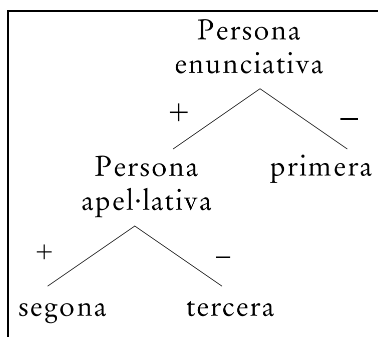
Els *pronoms personals* es refereixen bàsicament a la persona gramatical del discurs, tenen caràcter díctic o anafòric i es classifiquen en dues sèries diferents: la dels *pronoms forts* (o *pronoms tònics*) i la dels *pronoms febles* (o *pronoms àtons*). Els primers es caracteritzen pel fet de tenir accent de mot i, des d'un punt de vista sintàctic, pel fet de funcionar com a subjecte o complement introduït per una preposició i ocupar les posicions sintàctiques pròpies dels sintagmes nominals. Els segons, en canvi, són clítics i recolzen necessàriament en el verb, amb el qual formen un únic mot fonològic (cf. I, § 8.5). Des d'un punt de vista sintàctic, d'altra banda, els pronoms febles s'adjunten al verb i no poden ocupar cap altra posició ni estar regits per una preposició. El seu mateix caràcter àton fa que tampoc no puguin ésser objecte de focalització.

Morfològicament, els pronoms personals es caracteritzen perquè inclouen categories gramaticals que no apareixen en altres categories nominals (persona i cas) i, a més a més, perquè els accidents que són compartits amb la resta de categories nominals (gènere i nombre) tenen en alguns pronoms certes peculiaritats diferenciadores:

a) La categoria de persona estableix, en els pronoms personals, una triple oposició relacionada amb les persones del discurs. La *primera persona*, així, s'identifica totalment o parcialment amb l'emissor de l'enunciat (amb el *jo*); la *segona persona*, amb el receptor (amb el *tu*), i la *tercera persona*, amb la persona que no participa en l'acte de parla (*ell* o *ella*, per exemple), o, en determinats casos, amb una entitat no humana o no animada, com en *Vuit i quinze són dos nombres primers entre ells*. Les dues primeres persones, conseqüentment, tenen un caràcter díctic (de dixi personal), ja que designen elements que participen en l'enunciació. La tercera, per contra, sovint té un caràcter anafòric i fa referència a elements apareguts en el discurs previ.

Les dues primeres persones, conseqüentment, poden ésser caracteritzades com a *persones enunciatives* (en el sentit que participen en l'enunciació) enfront de la tercera (la persona exclosa de l'enunciació). Pel que fa a les persones enunciatives, d'altra banda, la primera té un caràcter subjectiu (s'identifica amb el subjecte de l'enunciació) i la segona, un caràcter apel·latiu (és la persona a qui s'adreça l'enunciació i, doncs, la *persona apel·lativa*). Aquestes oposicions es poden esquematitzar com mostra el quadre II.23.

QUADRE II.23
Esquema d'oposicions entre les persones enunciatives

D'acord amb aquest sistema d'oposicions, la tercera persona és la menys marcada i la segona, la més marcada: la tercera és la més integrada en el sistema nominal, enfront de les altres dues, que, com veurem tot seguit, presenten especificitats pel que fa al nombre i no incorporen marca de gènere.

b) La categoria de nombre se superposa a la de persona i, per a cada persona, estableix una oposició entre el singular i el plural. En les dues primeres persones, l'oposició s'expressa per mitjà de formes diferents: per exemple, *jo* (singular) enfront de *nosaltres* (plural), *tu* (singular) enfront *vosaltres* (plural). Únicament en el cas de la tercera persona, l'oposició de nombre s'estableix mitjançant la presència o l'absència de l'afix *-s*, per exemple: *ell/ells*, *ella/elles*.

Aquestes diferències formals estan íntimament relacionades amb diferències de significat, ja que sols en el cas de la tercera persona la categoria de nombre és realment equiparable a la resta de categories nominals i designa un conjunt d'entitats homogènies: *ells*, per exemple, té el significat d''ell + ell…', de la mateixa manera que *nens* té el significat de 'nen + nen…'. La primera persona del plural, però, té el valor de *jo* més una o unes altres persones (per exemple, 'jo + tu', 'jo + ell', etc.). La segona persona del plural, d'altra banda, té un valor inclusiu si fa referència a un conjunt d'interlocutors ('tu + tu…') i un valor exclusiu si designa, a més de l'interlocutor, una o unes altres persones que no participen en l'acte de parla ('tu + ell(s)').

c) La categoria de cas estableix, d'una manera esporàdica i en determinats pronoms, oposicions relacionades amb el cas, és a dir, amb la funció sintàctica que acompleixen. Pel que fa als pronoms forts, únicament en la primera persona del singular s'estableix una oposició entre una forma de subjecte o de cas nominatiu (*jo*) i una forma que apareix en determinats contextos preposicionals (*mi*): ***Jo** he escrit la carta* / ***La** carta és per a mi.* Quant als pronoms febles, en la tercera persona hi ha formes diferents per al complement directe, de cas acusatiu, i per al complement indirecte, o cas datiu: *En Xavier, avui no **l'**hem vist* (acusatiu) / *A en Xavier, no **li** hem dit res* (datiu).

Fora d'aquests casos, en català, com en totes les llengües romàniques, s'han perdut els casos llatins, els quals han passat de tenir una expressió morfològica a una expressió sintàctica, bàsicament definida per l'ordre dins l'oració i per mitjà de preposicions: *En Pere no ha vist la Maria*; *La Maria no ha vist en Pere*; *Ho ha dit en Pere*; *Ho ha dit a en Pere*.

d)La categoria de gènere estableix oposicions entre formes masculines i femenines en alguns pronoms de tercera persona (*ell*/*ella*, per exemple), però no en els de primera o segona. Amb tot, tant els de tercera persona com els de primera i segona estableixen concordança de gènere amb altres categories nominals atenent a les diferències sexuals de la persona que denoten; així, *ella sola* igual que *jo sola* o *nosaltres soles*. Dins els pronoms febles, d'altra banda, hi ha una forma neutra (*ho*), que, d'una manera paral·lela als demostratius neutres, té un valor abstracte o indeterminat.

12.1. LA MORFOLOGIA DELS PRONOMS PERSONALS FORTS

12.1.1. *Les formes principals dels pronoms forts*

Tenint en compte el que hem assenyalat en l'apartat anterior, els pronoms personals forts poden ésser classificats atenent a les distincions bàsiques de persona (primera, segona i tercera) i nombre (singular i plural), i a les distincions més marginals de cas (nominatiu i no nominatiu) i gènere (masculí i femení). En el quadre II.24 delimitem esquemàticament els principals pronoms personals forts a partir d'aquestes distincions morfològiques.

QUADRE II.24
Oposicions morfològiques de les formes principals dels pronoms personals forts

Persona	*Cas*	*Singular*		*Plural*	
		Masculí	*Femení*	*Masculí*	*Femení*
Primera	*Nominatiu*	jo		nosaltres	
	No nominatiu	mi			
Segona	*Nominatiu*	tu		vosaltres	
	No nominatiu				
Tercera	*Nominatiu*	ell	ella	ells	elles
	No nominatiu				

La forma de primera persona del singular presenta dues pronúncies diferents, l'una amb palatal fricativa ([ʒ]) i l'altra amb gradual palatal ([j]), totes dues igualment acceptables

d'acord amb les tendències de cada parlar. La primera i la segona persones del plural, d'altra banda, presenten en la llengua parlada tota una sèrie de variants formals, producte de canvis fonètics i analògics, que no són, però, recomanables.

La distinció entre les formes *jo* i *mi*, relacionada, com hem indicat, amb diferències de cas, requereix alguns comentaris addicionals. La forma *jo* és la més general; la forma *mi*, en canvi, s'usa després de les preposicions *a*, *amb*, *contra*, *de*, *en*, *entre*, *envers*, *per*, *sense* i de les preposicions compostes el segon element de les quals és *a* (*per a*, *fins a*) o *de* (*des de*, *abans de*): *a mi*, *amb mi*, *contra mi*, *per a mi*, etc. Amb tot, s'usa la forma *jo* en aquells casos en què aquestes preposicions regeixen més d'un element coordinat: *contra tu i contra mi*, però *contra tu i jo*.

Encara que en alguns parlars, sobretot en els baleàrics, s'empri *jo* també com a règim de preposició (*amb jo*, *contra jo*), no és acceptable en els registres formals.

12.1.2. *Altres pronoms forts*

A més dels pronoms delimitats en el quadre anterior, n'hi ha d'altres que tenen un ús més restringit. Es tracta, d'una banda, del pronom reflexiu (o recíproc) *si* i, de l'altra, de les formes de cortesia *vostè(s)* i *vós*, i del plural majestàtic *nós*.

Parlem de *pronom reflexiu* quan el pronom, regit per una preposició, funciona com a complement i té la mateixa referència que el subjecte. Els pronoms de primera i segona persones tenen la mateixa forma amb independència que es comportin com a reflexius o no. En el cas que tinguin valor de reflexius, és bastant habitual que el pronom aparegui reforçat amb l'indefinit *mateix*, el qual hi concorda en gènere i nombre: *Ho vaig fer per a mi (mateix)*, *Ens ho vam regalar a nosaltres (mateixos)*. Pel que fa a la tercera persona, també poden tenir un valor reflexiu les formes *ell/ella/ells/elles*, que també es poden reforçar (per claredat) amb l'indefinit *mateix*: *Sempre parla d'ella mateixa*. Juntament amb aquestes formes hi ha, però, una forma específicament reflexiva de tercera persona que, a diferència dels altres pronoms de tercera persona, presenta sincretisme de nombre i persona. Es tracta del pronom *si*, que, com en els casos anteriors, pot aparèixer reforçat amb l'indefinit *mateix*: *Sempre parla de si mateixa*, *Lluitaven entre si molt aferrissadament*. (Quant a les restriccions d'ús del pronom reflexiu, cf. la part V.)

Els pronoms *vostè*, *vós* i *nós* introdueixen matisos relacionats amb la dixi social, puix que designen l'emissor o el receptor de l'acte de parla (igual que els pronoms de primera i segona persones delimitats en l'apartat anterior) però amb un valor de distanciament social o de cortesia. Els pronoms

vostè(s) i *vós* són formes de segona persona i fan referència, per tant, al receptor o els receptors de l'acte de parla. Dels dos pronoms, *vós* és el més tradicional, però ha estat progressivament desplaçat per *vostè* i, actualment, el primer apareix en l'ús col·loquial d'alguns parlars del Principat de Catalunya i de les Illes Balears, en els llenguatges administratiu i acadèmic, i en altres registres formals. El pronom *nós*, d'altra banda, és una forma de plural majestàtic de primera persona del singular usat antigament per reis, papes, etc., però amb escàs, o nul, ús en el moment present: *Nós, en Pere, per la gràcia de Déu rei d'Aragó…*

Totes aquestes formes de cortesia estableixen una concordança formal amb el verb, i no una concordança de sentit, quan funcionen com a subjectes. El pronom *vostè(s)*, així, exigeix que el verb aparegui en tercera persona (del singular o del plural): *Vostè ho sap millor*, *Vostès ho saben millor*. Els pronoms *vós* i *nós*, d'altra banda, mantenen la concordança de persona però no la de nombre, ja que exigeixen que el verb aparegui en forma plural, tot i tenir una referència singular: *Vós ho sabeu fefaentment*, *Nós ho sabem fefaentment*.

12.2. LA MORFOLOGIA DELS PRONOMS FEBLES

Els pronoms febles, d'una manera semblant als forts, es poden classificar a partir de les distincions bàsiques de persona (primera, segona i tercera) i nombre (singular i plural), d'una banda, i de les distincions més marginals de cas (acusatiu i datiu) i de gènere (masculí, femení i neutre), de l'altra. Els pronoms de primera i segona persones no estableixen diferenciacions pel que fa al cas o al caràcter reflexiu i sempre s'expressen amb la mateixa forma, mentre que la tercera persona presenta formes diferents atenent al cas o al caràcter reflexiu, tal com exemplifica el quadre II.25.

QUADRE II.25
Oposicions morfològiques de cas i de reflexivitat dels pronoms febles

Referència	*Cas*	*Primera persona del singular*	*Segona persona del singular*	*Tercera persona del singular*
No reflexiva	*Acusatiu*	**Em** coneixen	**Et** coneixen	**El** coneixen
	Datiu	**Em** donen això	**Et** donen això	**Li** donen això
Reflexiva	*Acusatiu*	**Em** rento	**Et** rentes	**Es** renta
	Datiu	**Em** rento les mans	**Et** rentes les mans	**Es** renta les mans

Els pronoms febles inclouen també el pronom neutre *ho*, i els pronoms *en* i *hi*, tradicionalment anomenats *pronoms adverbials*.

En el quadre II.26 reproduïm esquemàticament les oposicions morfològiques que caracteritzen els diferents pronoms febles. En els casos en què els pronoms admeten diferents formes contextuals, se citen amb la forma que presenten quan s'anteposen a un verb començat per consonant (***Em*** *van donar això*, *No* ***el*** *conec*, ***Es*** *va afaitar*).

QUADRE II.26
Oposicions morfològiques dels pronoms febles

Pronom feble			*Singular*	*Plural*
De primera persona			em	ens
De segona persona			et	us
De tercera persona	*Acusatiu*	*Masculí*	el	els
		Femení	la	les
	Datiu		li	els
	Reflexiu		es	
Neutre			ho	
Adverbial			en	
			hi	

Com podem observar en el quadre II.26, en les tres persones s'estableix una distinció entre el singular i el plural, amb l'única excepció del pronom reflexiu, que presenta sincretisme de nombre. Totes les formes plurals, d'altra banda, tenen la marca *-s*, però sols en la tercera persona les formes de singular i de plural tenen una forma comuna en el radical (la consonant *l*). En les formes de tercera persona del plural, finalment, es produeix un sincretisme entre l'acusatiu masculí i el datiu (*els* en tots dos casos).

12.2.1. *La col·locació dels pronoms febles*

Dins la classe dels clítics, els pronoms febles tenen un comportament particular, ja que poden tenir una *forma proclítica*, si aquesta forma enllaça amb el mot següent, o una *forma enclítica*, si aquesta forma enllaça amb el mot precedent (cf. I, § 8.5). Com a norma general, els pronoms precedeixen el mot amb el qual enllacen (i, doncs, adopten una forma proclítica): *No ho sabíem*, *Hi anirem*, *Li han telefonat*. En canvi, quan enllacen amb un verb en infinitiu, gerundi o imperatiu s'hi posposen i, per tant, adopten una forma enclítica: *saber-ho*, *anant-hi*, *telefona-li*. Si els pronoms es combinen amb una perífrasi verbal amb infinitiu o gerundi, poden anteposar-se a la perífrasi

o posposar-s'hi: *Li ho vam dir* / *Vam dir-li-ho*, *Hi hem d'anar* / *Hem d'anar-hi*, *S'ho està mirant* / *Està mirant-s'ho*, *No ho ha volgut deixar fer* / *No ha volgut deixar-ho fer* / *No ha volgut deixar fer-ho*.

Per a una descripció detallada dels usos i les funcions dels pronoms febles, cf. la part V.

12.2.2. *Polimorfisme dels pronoms febles*

La major part dels pronoms febles presenten polimorfisme, és a dir, poden revestir formes diferents condicionades per la posició que ocupen respecte al verb o un altre pronom feble (formes proclítiques i formes enclítiques) i per la possibilitat o no de sil·labificar-se amb el verb o amb un altre pronom feble en combinacions pronominals (*formes asil·làbiques* i *formes sil·làbiques*). Tenint en compte aquestes variacions formals, cal distingir els pronoms que no canvien de forma dels que adopten formes diferents. No canvien de forma els pronoms *li*, *les*, *ho* i *hi* (quadre II.27).

QUADRE II.27
Forma dels pronoms li, les, ho *i* hi *segons la posició respecte al verb*

Pronom	*Exemples*	
	Forma proclítica	*Forma enclítica*
li	**li** parla malament	parla-**li** bé!
les	**les** he vistes	vull veure-**les**
ho	no **ho** he sentit	comenta-**ho** a ells
hi	**hi** anirem	no volien anar-**hi**

La resta de pronoms adopten formes diferents, tot i que aquesta variació formal no és idèntica en tots els casos. Atenent a aquestes diferències, els pronoms amb variació formal es poden classificar en quatre grups diferents, amb el benentès que a continuació només es considera la concurrència d'una forma pronominal i una forma verbal:

a) El primer grup està constituït pel pronom *la*, que adopta la forma asil·làbica *l* davant un verb començat per vocal (o per vocal precedida de *h* muda) altra que *i* o *u* àtones (quadre II.28).

QUADRE II.28
Forma del pronom la *segons la posició respecte al verb*

Pronom	*Exemples*		
	Forma proclítica		*Forma enclítica*
	Forma asil·làbica	*Forma sil·làbica*	
la		**la** inflaven	inflar-**la**
		la uneixen	uniu-**la**
		la miraven	mirant-**la**
	l'escoltaven		guaita-**la**
	l'han duta		tiri-**la**

b) El segon grup és constituït pels pronoms *em*, *et*, *es* i *en*. Aquests pronoms presenten una forma asil·làbica quan es poden sil·labificar amb el verb; això és, quan el pronom s'anteposa a un verb començat per vocal (o per vocal precedida de *h* muda) o quan es pospasa a un verb acabat en vocal. Si el pronom no es pot sil·labificar amb el verb, pren la vocal de suport *e*. En la forma proclítica, la vocal precedeix la consonant del pronom, i en la forma enclítica, segueix la consonant del pronom. Vegem totes aquestes combinacions en el quadre II.29.

QUADRE II.29
Forma dels pronoms em, et, es *i* en *segons la posició respecte al verb*

Pronom	*Exemples*			
	Forma proclítica		*Forma enclítica*	
	Forma asil·làbica	*Forma sil·làbica*	*Forma asil·làbica*	*Forma sil·làbica*
em	**m'**escoltava	**em** diu	escriure'**m**	dir-**me**
et	**t'**entenia	**et** veu	renta'**t**	parlar-**te**
es	**s'**asseu	**es** mira	perdre'**s**	mirar-**se**
en	**n'**ha comprat tres	**en** vénen tres	vendre'**n** tres	comprar-**ne** tres

Les formes sil·làbiques *me*, *te*, *se* i *ne*, de fet, les més antigues, es conserven com a proclítiques davant consonant en diferents parlars i han quedat fossilitzades en expressions com ara *Tant me fa*, *Com te dius?*, *Tant se val*, *No se sap mai*, *Quant ne vols?* En la llengua escrita i en els registres formals convé utilitzar les formes començades per vocal.

c) Els pronoms *el*, *els* i *ens* també tenen tres formes diferents. Aquests pronoms adopten una forma asil·làbica quan es poden sil·labificar amb el verb, sigui amb les formes proclítica o enclítica en el cas del pronom *el*, sigui només amb la forma enclítica en el cas dels altres dos pronoms. Quan no és possible la sil·labificació amb el verb, també prenen una vocal, la qual varia segons la posició que ocupi el pronom. Les formes proclítiques prenen la vocal de suport *e*, que, com en el cas anterior, precedeix la consonant del

pronom. Les formes enclítiques, en canvi, adopten la vocal *o* situada després del radical. Vegem totes aquestes combinacions en el quadre II.30.

QUADRE II.30
Forma dels pronoms el, els *i* ens *segons la posició respecte al verb*

Pronom	*Exemples*			
	Forma proclítica		*Forma enclítica*	
	Forma asil·làbica	*Forma sil·làbica*	*Forma asil·làbica*	*Forma sil·làbica*
el	l'estima	**el** veig	estima'**l**	obriu-**lo**
els		**els** coneixem	estima'**ls**	ateneu-**los**
ens		**ens** parlem	estima'**ns**	escriviu-**nos**

Les formes sil·làbiques *nos* (i les seves variants), *lo* i *los* es conserven com a proclítiques davant consonant en certs parlars. En la llengua escrita i en els registres formals convé utilitzar les formes començades per vocal.

d)Finalment, el pronom *us* té dues formes: la forma *us*, que quan és proclítica té caràcter sil·làbic ([us]) i quan és enclítica darrere vocal és asil·làbica ([ws]), i la forma enclítica *vos* darrere consonant o [w].

QUADRE II.31
Forma del pronom us segons la posició respecte al verb

Pronom	*Exemples*		
	Forma proclítica	*Forma enclítica*	
		Forma asil·làbica	*Forma sil·làbica*
us	**us** escriu	veure-**us**	parlar-**vos** feu-**vos** el sopar

La forma *vos* es conserva com a proclítica davant consonant en certs parlars i també en expressions fossilitzades com ara *Déu vos guard!* En la llengua escrita i en els registres formals convé utilitzar la forma *us*.

D'acord amb aquesta descripció i classificació, la forma bàsica dels pronoms febles és l'asil·làbica, en els casos que en tenen, de la qual deriven les formes sil·làbiques per la interacció de processos fònics i morfològics. Cal advertir que les formes *hi* [i], *ho* (en els parlars on es pronuncia [u]) i *us* [us], clarament sil·làbiques pel seu caràcter vocàlic —com es manifesta en la pronúncia en contextos fonètics en què són precedides o seguides de consonant (*s'ho fa, fent-s'ho; s'hi va, anant-hi, com us deia*) i en la possibilitat que rebin accent en posició final darrere el verb en els parlars baleàrics (*Ha fet fer-ho* / *És millor que hàgiu fet fer-vos-ho*) (cf. I, § 8.5)— poden esdevenir asil·làbiques per raons de fonètica sintàctica quan, en una pronúncia més o menys laxa, es converteixen en sons graduals (cf. I, § 5.3): *Ho ha volgut així*, *No n'hi ha prou*, *Vaig veure-ho de seguida*, *Passa-hi un drap*, *No us deu res*, *Procureu entendre-us bé.*

En el quadre II.32 podem veure reproduïdes, a tall de resum, les formes principals que poden adoptar els pronoms febles. Indiquem entre parèntesis les variants asil·làbiques de *hi*, *ho* i *us* a què ens acabem de referir.

QUADRE II.32
Formes principals dels pronoms febles

<table>
<tr><th colspan="4" rowspan="2">Pronom</th><th colspan="2">Forma asil·làbica</th><th colspan="2">Forma sil·làbica</th></tr>
<tr><th>Proclítica</th><th>Enclítica</th><th>Proclítica</th><th>Enclítica</th></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="2">Primera persona</td><td>Singular</td><td colspan="2">m</td><td>em</td><td>me</td></tr>
<tr><td>Plural</td><td></td><td>ns</td><td>ens</td><td>nos</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="2">Segona persona</td><td>Singular</td><td colspan="2">t</td><td>et</td><td>te</td></tr>
<tr><td>Plural</td><td></td><td>(us)</td><td>us</td><td>vos</td></tr>
<tr><td rowspan="7">Tercera persona</td><td rowspan="4">Acusatiu</td><td rowspan="2">Masculí</td><td>Singular</td><td colspan="2">l</td><td>el</td><td>lo</td></tr>
<tr><td>Plural</td><td></td><td>ls</td><td>els</td><td>los</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Femení</td><td>Singular</td><td>l</td><td></td><td colspan="2">la</td></tr>
<tr><td>Plural</td><td></td><td></td><td colspan="2">les</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Datiu</td><td>Singular</td><td></td><td></td><td colspan="2">li</td></tr>
<tr><td>Plural</td><td></td><td>ls</td><td>els</td><td>los</td></tr>
<tr><td colspan="3">Reflexiu</td><td colspan="2">s</td><td>es</td><td>se</td></tr>
<tr><td colspan="4" rowspan="2">Adverbial</td><td colspan="2">n</td><td>en</td><td>ne</td></tr>
<tr><td colspan="2">(hi)</td><td colspan="2">hi</td></tr>
<tr><td colspan="4">Neutre</td><td colspan="2">(ho)</td><td colspan="2">ho</td></tr>
</table>

Des del punt de vista ortogràfic, les formes asil·làbiques s'apostrofen, de manera que les formes proclítiques són *m'*, *t'*, *s'*, *n'*, *l'* (corresponent a *el* i *la*), i les formes enclítiques són *'m*, *'t*, *'s*, *'n*, *'l*, *'ls*, *'ns*.

Tradicionalment, en el cas de les formes asil·làbiques es parla de formes elidides (*m'*, *t'*, *s'*, *l'*, *n'*) o de formes reduïdes (*'m*, *'t*, *'s*, *'n*, *'l*, *'ls*, *'ns*). Així mateix, les formes sil·làbiques també reben el nom de formes plenes (*me*, *te*, *se*, *ne*, *lo*, *los*, *nos*, *vos*, *la*, *les*, *li*, *ho*, *hi*) i de formes reforçades (*em*, *et*, *es*, *en*, *el*, *els*, *ens*, *us*).

12.2.3. *Les combinacions pronominals: l'ordre dels pronoms*

Els pronoms febles apareixen sovint en combinacions pronominals formant grups clítics. Teòricament, són possibles les combinacions de quatre o més pronoms, però les més habituals són les de dos pronoms. L'ordre en què es col·loquen els pronoms en els grups clítics és fix i independent de la posició anteposada o posposada respecte al verb.

L'ordre més general, i estàndard, es pot esquematitzar per mitjà del quadre II.33 que reproduïm a continuació. En aquest quadre, les ratlles horitzontals assenyalen la impossibilitat de combinar els pronoms que són en la mateixa columna i les ratlles verticals dobles, la impossibilitat de combinar els pronoms de les caselles contigües.

QUADRE II.33
Ordenació dels pronoms febles quan formen grups clítics

<table>
<tr><th rowspan="2">Pronom reflexiu</th><th rowspan="2">Pronom de segona persona</th><th rowspan="2">Pronom de primera persona</th><th colspan="2">Pronom de tercera persona</th><th rowspan="2" colspan="2">Pronoms adverbials i neutre</th></tr>
<tr><th>Datiu</th><th>Acusatiu</th></tr>
<tr><td rowspan="5">es</td><td rowspan="2">et</td><td rowspan="2">em</td><td>li</td><td></td><td>en</td><td>hi</td></tr>
<tr><td rowspan="4">els</td><td>el</td><td rowspan="4" colspan="2">ho</td></tr>
<tr><td rowspan="3">us</td><td rowspan="3">ens</td><td>els</td></tr>
<tr><td>la</td></tr>
<tr><td>les</td></tr>
</table>

No són possibles, per exemple, combinacions del tipus *em* + *ens*, *en* + *ho* o *hi* + *ho*, que són en la mateixa columna. Tampoc no és possible la combinació dels pronoms acusatius de tercera persona amb el pronom neutre *ho*. Finalment, en la combinació entre formes del pronom de tercera persona (de datiu i d'acusatiu), l'ordre datiu + acusatiu ({*li*/*els*} + {*el*/*la*/*els*/*les*}), que es manté en tots els casos en parlars valencians, s'inverteix en la major part del domini lingüístic amb el datiu singular, que adopta la forma *hi*, d'acord amb la posició característica d'aquest altre pronom ({*el*/*la*/*els*/*les*} + *hi*).

La inversió de l'ordre canònic de formes pronominals també ocorre en determinats parlars en la combinació del datiu singular de tercera persona amb el pronom *en* (*li'n*), quan el datiu singular adopta, com en el cas anterior, la forma *hi*, i en resulta la combinació *n'hi*: *Compreu-n'hi* en lloc de *Compreu-li'n*.

En alguns parlars es donen ordenacions diferents de les delimitades fins ara o usos de la variant de datiu hi en altres tipus de combinacions. Es tracta de casos com els següents:

a') L'ús molt estès de la combinació *els hi* amb el valor de datiu plural (*Els hi diré la veritat* en lloc de *Els diré la veritat*) o de la variant *hi* amb un valor de datiu plural en combinació amb un pronom acusatiu de tercera persona o amb el pronom neutre *ho* (per exemple, *Els hi compraré* en lloc de *Els ho compraré*, *Els els compraré*, *Els el compraré*). Totes aquestes construccions, admissibles en els registres informals, no són recomanables en els formals.

b') En parlars mallorquins, l'anteposició del pronom acusatiu de tercera persona (*el*/*els*/*la*/*les*) a qualsevol pronom que funcioni com a complement indirecte, independentment de la persona de què es tracti. Així, *Dóna-les-me* (pel general *Dóna-me-*

les), *El me donen* (pel general *Me'l donen*). Aquesta ordenació, pròpia dels registres informals, no és recomanable en els formals.

c') En parlars septentrionals i valencians, anteposició dels pronoms de primera i segona persones al pronom reflexiu; per exemple, *Me se fa tard* (pel general *Se'm fa tard*), *Te se fa tard* (pel general *Se't fa tard*). Aquesta ordenació no és en cap cas acceptable.

Per a una descripció detallada dels usos i les funcions dels pronoms febles, cf. la part V.

12.2.4. *Les combinacions pronominals: la forma dels pronoms*

En les combinacions pronominals, els pronoms també revesteixen formes diferents condicionades per la posició i pel context fònic. Per a delimitar els complexos mecanismes que regeixen aquesta variació formal, convé diferenciar novament tres grups de pronoms: els pronoms *em*, *et*, *es*, *en* i *el*, els pronoms *ens* i *els*, i, finalment, el pronom *us*.

Les formes que adopten els pronoms del primer grup poden ésser delimitades a partir de les indicacions següents:

a) Sempre que sigui possible els pronoms se sil·labifiquen amb l'element de la dreta, sigui un verb o un pronom començat per vocal: *Li **n**'agafa tres*, *No **m**'ho diran*, ***T'**hi van veure*, *Posa-**l**'hi*, *No vol menjar-**s**'ho*.

b) Descartada la possibilitat anterior, els pronoms se sil·labifiquen, si és possible, amb un pronom precedent acabat en vocal: *Li'**n** dónes tres*, *La'**n** trauràs*.

c) Si les opcions anteriors no són possibles, els pronoms prenen la vocal de suport *e* situada sempre entre pronom i pronom: ***Me'l** donaran*, ***L'en** trauré*, ***Te'l** comprarem*; ***Se** n'adona*, ***Se** t'escapa*, ***Me** l'enduc*; *Dóna-**me'l***, *emportar-**se'l***; *Ens **en** portaran tres*, *Aneu-vos-**en***. No cal dir que en aquest cas, com en els anteriors, l'ús de l'apòstrof i del guionet segueix les convencions ortogràfiques delimitades en la part IV (cf. IV, § 4.1-4.3, i quadre II.34).

Els pronoms *els* i *ens*, d'altra banda, adopten les formes delimitades per les indicacions següents:

d) Els pronoms se sil·labifiquen, si és possible, amb el constituent anterior, sigui un verb acabat en vocal o un pronom amb la vocal de suport *e*: *Porta'**ns**-hi*, *Comenta'**ls**-ho*; *Se'**ns** enduran*, *Te'**ls** portaré*.

e) Si no és possible, adopten les formes amb la vocal *e* o amb la vocal *o* segons que corresponguin, respectivament, a formes proclítiques o enclítiques: ***Ens** n'anirem*, ***Els** hi enviarà*; *anar-**nos**-en*, *enviar-**los**-hi*.

El pronom *us*, finalment, adopta les mateixes formes que presenta quan apareix tot sol; això és, té la forma proclítica *us*, que també és la forma enclítica darrere vocal, i la forma enclítica *vos* darrere consonant o [w]: ***Us** n'anireu*, ***Us** hi portaran*; *veure-**us**-hi*, *escriure-**us**-la*; *anar-**vos**-en*, *mirar-**vos**-hi*.

El quadre II.34 reprodueix les diferents combinacions binàries de pronoms febles en la seva forma gràfica quan no formen part d'altres combinacions de més pronoms. La línia discontínua hi separa les variants que té una mateixa seqüència segons que aquesta precedeixi o segueixi el verb, respectivament: en el primer cas, apareixen damunt la línia discontínua, i en el segon, davall aquesta línia. La posició dins una mateixa casella distingeix la variant que enllaça amb un segment consonàntic de la que enllaça amb un segment vocàlic: la primera apareix damunt la segona. Tanmateix, en les combinacions que acaben amb el pronom *la*, la primera de les variants que precedeixen el verb és la que enllaça amb un segment consonàntic o amb una *i* o *u* àtones, precedides o no de *h* (cf. § 12.2.2.*a*).

QUADRE II.34
Combinacions binàries de pronoms febles

1r pronom	*en*	*hi*	*ho*	*les (compl. dir.)*	*la (compl. dir.)*	*els (compl. dir.)*	*el (compl. dir.)*	*els (compl. indir.)*	*li (compl. indir.)*	*ens*	*em*	*us*	*et*
es	se'n se n'	s'hi	s'ho	se les	se la se l'	se'ls	se'l se l'	se'ls	se li	se'ns	se'm se m'	se us	se't se t'
es (enclític)	-se'n	-s'hi	-s'ho	-se-les	-se-la	-se'ls	-se'l	-se'ls	-se-li	-se'ns	-se'm	-se-us	-se't
et	te'n te n'	t'hi	t'ho	te les	te la te l'	te'ls	te'l te l'	te'ls	te li	te'ns	te'm te m'		
et (enclític)	-te'n	-t'hi	-t'ho	-te-les	-te-la	-te'ls	-te'l	-te'ls	-te-li	-te'ns	-te'm		
us	us en us n'	us hi	us ho	us les	us la us l'	us els	us el us l'	us els	us li	us ens	us em us m'		
us (enclític)	-vos-en -us-en	-vos-hi -us-hi	-vos-ho -us-ho	-vos-les -us-les	-vos-la -us-la	-vos-els -us-els	-vos-el -us-el	-vos-els -us-els	-vos-li -us-li	-vos-ens -us-ens	-vos-em -us-em		
em	me'n me n'	m'hi	m'ho	me les	me la me l'	me'ls	me'l me l'	me'ls	me li				
em (enclític)	-me'n	-m'hi	-m'ho	-me-les	-me-la	-me'ls	-me'l	-me'ls	-me-li				
ens	ens en ens n'	ens hi	ens ho	ens les	ens la ens l'	ens els	ens el ens l'	ens els	ens li				
ens (enclític)	-nos-en 'ns-en	-nos-hi 'ns-hi	-nos-ho 'ns-ho	-nos-les 'ns-les	-nos-la 'ns-la	-nos-els 'ns els	-nos-el 'ns-el	-nos-els 'ns-els	-nos-li 'ns-li				
li – *general*	li'n li n'	li hi	li ho	les hi	la hi	els hi	l'hi						
li – *general* (enclític)	-li'n	-li-hi	-li-ho	-les-hi	-la-hi	-los-hi 'ls-hi	-l'hi						
li – *valencià*	li'n li n'	li hi	li ho	li les	li la li l'	li'ls	li'l li l'						
li – *valencià* (enclític)	-li'n	-li-hi	-li-ho	-li-les	-li-la	-li'ls	-li'l						
els (compl. indir.)	els en els n'	els hi	els ho	els les	els la els l'	els els	els el els l'						
els (compl. indir.) (enclític)	-los-en 'ls-en	-los-hi 'ls-hi	-los-ho 'ls-ho	-los-les 'ls les	-los-la 'ls-la	-los-els 'ls-els	-los-el 'ls-el						
el (compl. dir.)	l'en el n'	l'hi											
el (compl. dir.) (enclític)	-l'en	-l'hi											
els (compl. dir.)	els en els n'	els hi											
els (compl. dir.) (enclític)	-los-en 'ls-en	-los-hi 'ls-hi											
la (compl. dir.)	la'n la n'	la hi											
la (compl. dir.) (enclític)	-la'n	-la-hi											
les (compl. dir.)	les en les n'	les hi											
les (compl. dir.) (enclític)	-les-en	-les-hi											
en		n'hi											
en (enclític)		-n'hi											

13. LA MORFOLOGIA DELS DETERMINANTS

La categoria lèxica dels determinants és integrada per l'article, la major part dels demostratius i els possessius.

Des d'un punt de vista sintàctic, els determinants funcionen com a especificadors dels noms i hi concorden en gènere i nombre.

L'article introdueix una especificació basada en el caràcter conegut o no del referent designat pel nom; el demostratiu, una especificació basada en la dixi espacial, i el possessiu, una especificació basada en la dixi personal.

13.1. LA MORFOLOGIA DELS ARTICLES

Els articles, com la major part de les categories nominals, presenten distincions morfològiques de gènere (masculí i femení) i de nombre (singular i plural).

Tenint en compte el tipus d'especificació que introdueixen i el tipus de nom que modifiquen, els articles es classifiquen en: *article definit*, si especifica un nom que té una referència unívoca; *article indefinit*, si especifica un nom que té una referència indeterminada, i *article personal*, si especifica un nom propi.

L'article indefinit presenta el radical *un* i les marques flexives típiques de les dues categories gramaticals esmentades (quadre II.35).

QUADRE II.35
Flexió de l'article indefinit

Gènere	*Nombre*	
	Singular	*Plural*
Masculí	un	uns
Femení	una	unes

L'article definit, com els pronoms febles, pertany a la categoria fonològica dels clítics i, des d'un punt de vista formal, pot presentar en alguns casos formes asil·làbiques (reduïdes a la consonant *l*). Les diferents formes del singular de l'article definit tenen un comportament semblant al que hem delimitat més amunt per a les formes proclítiques d'acusatiu del pronom de tercera persona (cf. § 12.2.2.*a* i 12.2.2.*c*). En el quadre II.36 podem veure les diferents formes de l'article definit.

QUADRE II.36
Flexió de l'article definit

<table>
<tr><th rowspan="3">Gènere</th><th colspan="4">Nombre</th></tr>
<tr><th colspan="2">Singular</th><th colspan="2">Plural</th></tr>
<tr><th>Forma sil·làbica</th><th>Forma asil·làbica</th><th>Forma sil·làbica</th><th>Forma asil·làbica</th></tr>
<tr><td>Masculí</td><td>el</td><td rowspan="2">l</td><td>els</td><td>ls</td></tr>
<tr><td>Femení</td><td>la</td><td>les</td><td></td></tr>
</table>

L'article masculí singular adopta la forma asil·làbica *l* davant els mots començats per vocal (o vocal precedida de *h* muda) o darrere els mots també acabats en vocal, encara que en aquest segon cas només es representa gràficament per *l* darrere les preposicions *a*, *de* i *per* i el mot *ca* ('casa') quan precedeix un mot començat per consonant (*al*, *del*, *pel*, *cal*), i la forma amb la vocal de suport *e* en els altres casos: ***l'****avi*, ***l'****àmbit*, ***al*** *corrent*, ***del*** *dia*, ***pel*** *tren*; ***el*** *pare*, ***el*** *teatre*.

L'article femení singular adopta la forma asil·làbica *l* davant els mots començats per vocal (o per vocal precedida de *h* muda) altra que *i* o *u* àtones, i la forma amb la marca *-a* de femení en els altres casos: ***l'****àvia*, ***l'****ombra*, ***l'****americana*, ***l'****única*, ***l'****índia*; ***la*** *dona*, ***la*** *universitat*, ***la*** *humitat*, ***la*** *intel·ligència*, ***la*** *història*.

L'article definit presenta, en plural, a part de la forma asil·làbica masculina *ls* que forma part de les contraccions (*a****ls***, *de****ls***, *pe****ls***, *ca****ls***), formes sil·làbiques; el masculí, amb la vocal de suport *e*, i el femení, amb la marca de gènere *-e-*: ***els*** *avis*, ***els*** *dies*, ***els*** *poemes*; ***les*** *àvies*, ***les*** *portes*, ***les*** *fonts*.

Les formes masculines antigues *lo* i *los* es mantenen en la llengua general en certs contextos fossilitzats (*tot* ***lo*** *món*, *tot* ***lo*** *dia*, *per* ***lo*** *senyal*), i en alguns parlars nord-occidentals, en registres informals (***lo*** *pare*, ***lo*** *cotxe*, ***los*** *carrers*, ***los*** *pobles*).

En parlars baleàrics, d'altra banda, les formes de l'article general delimitades suara conviuen amb l'anomenat article salat, usat sobretot en la llengua parlada i en registres informals. Aquestes formes presenten un radical amb *s* en lloc del radical amb *l* propi de l'article general, i adopten formes sil·làbiques i asil·làbiques semblants a les d'aquest, amb la particularitat que la forma asil·làbica de plural que intervé en les contraccions coincideix amb la forma asil·làbica de singular. L'article salat, a més, presenta en masculí les variants *so* i *sos* quan segueix la preposició amb (quadre II.37): *s'ha fet un tall amb so ganivet*.

QUADRE II.37
Flexió de l'article salat

Gènere	*Nombre*			
	Singular		*Plural*	
	Forma sil·làbica	*Forma asil·làbica*	*Forma sil·làbica*	*Forma asil·làbica*
Masculí	es / so	s	es / sos	s
Femení	sa		ses	

Els noms propis de persona o *antropònims* poden anar precedits, en singular, de l'*article personal* (*en*/*na*) o de l'article definit (*el*/*la*), que en aquest cas també fa d'article personal. Convé notar que l'article personal només té formes del singular i s'usa amb noms en singular: ***En*** *Riera* (o ***el*** *Riera*) *és conegut nostre*, però ***Els*** *Riera són coneguts nostres* (només amb l'article definit). En els parlars del Principat de Catalunya, generalment s'usa l'article definit amb els noms femenins i masculins començats per vocal, i l'article personal o el definit amb els noms masculins començats per consonant: ***en*/*el*** *Pere*, ***l'****Antoni*; ***la*** *Maria*, ***la*** *Isabel*, ***l'****Antònia*. Els parlars baleàrics, en canvi, presenten l'article personal en tots els casos; es tracta de la forma *en* (o *n'*) per al masculí i *na* (o *n'*) per al femení: ***en*** *Pere*, ***n'****Enric*, ***n'****Antoni*; ***na*** *Maria*, ***na*** *Isabel*, ***n'****Antònia* (quadre II.38). En els parlars valencians no s'anteposa, generalment, cap article als noms propis.

QUADRE II.38
Flexió de l'article personal

Gènere	*Nombre*		
	Singular		*Plural*
	Forma sil·làbica	*Forma asil·làbica*	
Masculí	en	n	
Femení	na		

Per a l'ús de l'apòstrof i les contraccions de l'article amb *a*, *ca*, *de* i *per*, cf. IV, § 4.1 i 4.2; i I, § 8.5.

13.2. LA MORFOLOGIA DELS DEMOSTRATIUS

Els *demostratius* tenen una funció díctica i expressen relacions de proximitat o llunyania que tenen per referència l'espai en què se situen els interlocutors de l'acte de parla i, en alguns casos, que tenen per referència el discurs mateix (cf. la part V). Els demostratius comprenen els determinants

demostratius *aquest* (o *este*), *aqueix* (o *eixe*) i *aquell*; els pronoms demostratius neutres *açò*, *això* i *allò*, i els adverbis demostratius *ací*, *aquí*, *allí*, *allà*. Els determinants demostratius especifiquen el nom, que pot ésser explícit o elidit (*Aquesta jaqueta abriga molt, però aquella és d'entretemps*); els anomenats *pronoms neutres* (*això*, *allò*), en canvi, designen una entitat abstracta o genèrica (*Què és això que portes?*).

En la major part dels parlars, els demostratius presenten un sistema de caràcter binari i estableixen una oposició de dos graus: el primer grau per a les formes que indiquen proximitat a l'espai dels interlocutors de l'acte de parla, i el segon per a les formes que indiquen llunyania respecte a l'espai dels interlocutors. Des d'un punt de vista morfològic, aquestes formes es classifiquen a partir de l'oposició de gènere (masculí i femení els que són determinants, i neutre en el cas dels pronoms) i nombre (singular i plural els que són determinants), tal com podem veure en el quadre II.39.

QUADRE II.39
Flexió dels demostratius (sistema díctic binari)

Demostratius	*Gènere*	*Nombre*	
		Singular	*Plural*
De 1r grau	*Masculí*	aquest	aquests
	Femení	aquesta	aquestes
	Neutre	això	
De 2n grau	*Masculí*	aquell	aquells
	Femení	aquella	aquelles
	Neutre	allò	

En els parlars valencians i en algun dels nord-occidentals els demostratius presenten especificitats de caràcter formal i funcional. Des d'una perspectiva funcional, tant els determinants demostratius com els pronoms demostratius hi mantenen un sistema d'oposicions ternari i diferencien tres graus de proximitat o llunyania: el primer grau per a les formes que fan referència a l'espai de l'emissor de l'acte de parla (o proximitat respecte a l'emissor), el segon per a l'espai del receptor (o proximitat respecte al receptor), i el tercer per a l'espai diferent dels interlocutors (o llunyania). Des d'un punt de vista formal, d'altra banda, els determinants demostratius tenen *formes reforçades* (formes amb el constituent *aqu-*) i *formes no reforçades* (sense aquest constituent) per als dos primers graus: *este*, *eixe* (*est*, *eix*, en alguns parlars). Totes dues formes són acceptables, però en registres formals són preferibles les reforçades. El sistema ternari amb les formes reforçades se sol limitar als registres formals d'altres parlars (quadre II.40): ***Aquest** llibre que et comentava i **aqueix** que tens a les mans són dels encants; en canvi, tots aquells del prestatge els vaig comprar a un antiquari.*

QUADRE II.40
Flexió dels demostratius (sistema díctic ternari)

Demostratius	*Gènere*	*Nombre*	
		Singular	*Plural*
De 1r grau	*Masculí*	aquest (*o* este)	aquests (*o* estos)
	Femení	aquesta (*o* esta)	aquestes (*o* estes)
	Neutre	açò	
De 2n grau	*Masculí*	aqueix (*o* eixe)	aqueixos (*o* eixos)
	Femení	aqueixa (*o* eixa)	aqueixes (*o* eixes)
	Neutre	això	
De 3r grau	*Masculí*	aquell	aquells
	Femení	aquella	aquelles
	Neutre	allò	

Els demostratius també poden indicar proximitat o llunyania respecte dels elements dits anteriorment en el discurs: *Els cartaginesos s'enfrontaren amb els romans vora l'Ebre; **aquests** anaven armats fins a les dents, però **aquells** duien una colla d'elefants que feia feredat.*

La coexistència d'un sistema binari i un altre de ternari en els determinants demostratius es reprodueix en el cas dels anomenats *adverbis demostratius*, amb els quals estan directament relacionats: *aquí* i *allí/allà* en els parlars amb sistema binari, i *ací*, *aquí* i *allí/allà* en els parlars amb sistema ternari (cf. la part V).

13.3. LA MORFOLOGIA DELS POSSESSIUS

Els *possessius*, com els altres determinants, concorden amb els noms i presenten els accidents de gènere i nombre. Els possessius, a més, designen el posseïdor i presenten formes diferents relacionades amb les tres persones del discurs i amb el caràcter singular (un sol posseïdor) o plural (diversos posseïdors) d'aquestes persones: *el meu llibre*, *la nostra empresa*. Tot i així, sovint el concepte de possessió és figurat i es refereix a una dependència o relació: *el seu director*, *el meu parer*.

Els possessius s'han dividit tradicionalment en *possessius forts*, perquè són tònics (quadre II.41) i *possessius febles*, que són àtons (quadre II.42): *el meu pare / mon pare*.

QUADRE II.41

Flexió dels possessius forts

<table>
<tr><th rowspan="2">Persona</th><th rowspan="2">Nombre de posseïdors</th><th rowspan="2">Gènere</th><th colspan="4">Nombre</th></tr>
<tr><th colspan="2">Singular</th><th colspan="2">Plural</th></tr>
<tr><td rowspan="4">Primera</td><td rowspan="2">Un posseïdor</td><td>Masculí</td><td colspan="2">meu</td><td colspan="2">meus</td></tr>
<tr><td>Femení</td><td colspan="2">meva / meua</td><td colspan="2">meves / meues</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Diversos posseïdors</td><td>Masculí</td><td colspan="2">nostre</td><td colspan="2" rowspan="2">nostres</td></tr>
<tr><td>Femení</td><td colspan="2">nostra</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Segona</td><td rowspan="2">Un posseïdor</td><td>Masculí</td><td colspan="2">teu</td><td colspan="2">teus</td></tr>
<tr><td>Femení</td><td colspan="2">teva / teua</td><td colspan="2">teves / teues</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Diversos posseïdors</td><td>Masculí</td><td colspan="2">vostre</td><td colspan="2" rowspan="2">vostres</td></tr>
<tr><td>Femení</td><td colspan="2">vostra</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Tercera</td><td rowspan="2">Un posseïdor</td><td>Masculí</td><td colspan="2">seu</td><td colspan="2">seus</td></tr>
<tr><td>Femení</td><td colspan="2">seva / seua</td><td colspan="2">seves / seues</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Diversos posseïdors</td><td>Masculí</td><td>seu</td><td rowspan="2">llur</td><td>seus</td><td rowspan="2">llurs</td></tr>
<tr><td>Femení</td><td>seva / seua</td><td>seves / seues</td></tr>
</table>

Les formes *meva*, *meves*, *teva*, *teves*, *seva* i *seves* predominen en els parlars orientals, mentre que les formes *meua*, *meues*, *teua*, *teues*, *seua* i *seues* predominen en els parlars occidentals i en els baleàrics.

La distinció que s'estableix en les persones primera i segona entre un i diversos posseïdors (*meu*/*teu* enfront *nostre*/*vostre*) existia en català antic també per a la tercera persona (*seu* enfront de *llur*). Avui, la forma *llur* s'usa habitualment en parlars septentrionals i és disponible en els registres formals de la llengua general.

Semblantment a allò que s'esdevé amb els adjectius de dues terminacions (*pobre*/*pobra*), en els parlars orientals els possessius singulars de diversos posseïdors *nostre*/*nostra*, *vostre*/*vostra* solament es diferencien en la llengua escrita, perquè essent àtones la *-e* i la *-a* finals ambdues s'articulen amb el mateix so neutre [ʊ].

Des d'un punt de vista sintàctic, els possessius forts poden precedir o seguir el nom que especifiquen; en el primer cas, van precedits sempre de l'article —en general, el definit—, excepte *llur*, que normalment no és precedit d'article davant un nom.

Els possessius febles són clítics i constitueixen un únic mot fonològic amb el nom que especifiquen. Des del punt de vista morfològic, a diferència dels possessius forts, els febles són defectius: únicament presenten formes referides a un sol posseïdor (quadre II.42).

QUADRE II.42
Flexió dels possessius febles

Persona	*Gènere*	*Nombre*	
		Singular	*Plural*
Primera	*Masculí*	mon	mos
	Femení	ma	mes
Segona	*Masculí*	ton	tos
	Femení	ta	tes
Tercera	*Masculí*	son	sos
	Femení	sa	ses

En certs parlars, el masculí plural adopta les formes analògiques *mons*, *tons*, *sons*.

Des d'un punt de vista sintàctic, els possessius febles es diferencien dels forts pel fet que sols precedeixen el nom que especifiquen i exclouen l'ús d'un altre determinant. Actualment, a més, únicament s'utilitzen amb certs noms de parentiu (***mon** pare*, ***ta** mare*), davant d'alguns mots (*Vine a **ma** casa*, *Això no ho faré en **ma** vida*), precedint certs tractaments protocol·laris, en el cas de les formes de tercera persona (***sa** il·lustríssima*, ***sa** santedat*, ***ses** gracioses majestats*, ***ses** senyories*), i en certes frases fetes i refranys (*Cada terra fa **sa** guerra*).

Quan les formes del femení dels possessius àtons *ma*, *ta* i *sa* van seguides d'un nom femení començat per vocal o per *h* muda, poden ésser substituïdes per les formes corresponents del masculí: ***mon** àvia*, ***son** hereua*, ***Son** ànsia no el deixa viure*.

13.4. LA MORFOLOGIA DELS INTERROGATIUS I DELS RELATIUS VARIABLES

Dins la categoria dels determinants també cal incloure l'interrogatiu i exclamatiu *quin* i el relatiu compost.

L'interrogatiu i exclamatiu *quin* concorda amb el nom que determina i presenta els accidents de gènere i nombre (*quin, quina, quins, quines*): ***Quin** dia vindràs?*, ***Quina** mena de te li agrada?*, ***Quin** partit tan emocionant!* Com la major part dels determinants, pot aparèixer sense el nom que especifica quan el context lingüístic o extralingüístic permet de sobreentendre'l: ***Quin** (pastís) t'estimes més?*; *De tots aquests itineraris, **quin** (itinerari) em recomanaríeu?*

El *relatiu compost* està format per l'article definit i la forma *qual*, i concorda amb el nom que precedeix en nombre i en gènere (marcat solament per l'article): *el qual*, *la qual*, *els quals*, *les quals*. El relatiu compost relaciona el nom que determina amb un nom aparegut anteriorment, dit *antecedent*, amb el qual pot coincidir o bé tenir una relació d'equivalència de significat (*sinonímia*) o d'inclusió (*hiperonímia*): *Aquest llibre versa sobre la cuina mediterrània, **la qual** cuina hi és considerada com una de les més equilibrades*; *La factura puja a 1.200 euros, **el qual** import s'haurà de satisfer amb un taló al portador.*

Actualment, l'ús del relatiu compost com a determinant és molt limitat: en general s'usa sense el nom (d'una manera comparable al que hem vist per a *quin*). Per a més informació, cf. la part V.

14. LA MORFOLOGIA DELS QUANTIFICADORS

La categoria lèxica dels *quantificadors* és integrada pels numerals, els quantitatius i els indefinits.

Des d'un punt de vista sintàctic, els quantificadors es comporten típicament com a especificadors nominals (***tres** ciutats, el **quart** poder, **pocs** aliments, **certes** experiències*), tot i que, com veurem detalladament en la part V, també poden acomplir funcions diferents, concretament nominals i pronominals: en les construccions ***un terç** de la població, **una quarta** de sal, **una dotzena** de clòtxines, **un miler** de pàgines*, es pot considerar que els elements *terç*, *quarta*, *dotzena* i *miler* funcionen com a nuclis d'un sintagma nominal (amb els especificadors *un* i *una*) i que els fragments *de la població*, *de sal*, etc., funcionen com a complements d'aquest nucli, encara que semànticament l'element principal sigui *població*, *sal*, etc.; i en les construccions *No ha vingut **ningú*** i *No vull **res***, els elements *ningú* i *res* no modifiquen cap nucli nominal explícit ni implícit, i per tant es poden considerar pronoms.

Des d'un punt de vista semàntic, els quantificadors delimiten d'una manera més o menys precisa l'extensió quantitativa de l'element que especifiquen o assenyalen algun tipus d'especificació de caràcter numèric.

14.1. LA MORFOLOGIA DELS NUMERALS

En general, els numerals es caracteritzen perquè especifiquen el nom comú concretant-ne l'extensió o l'ordre dins una sèrie d'una manera precisa. Atenent al tipus d'especificació que aporten, els numerals es classifiquen en cardinals, ordinals, partitius, col·lectius i multiplicatius.

14.1.1. *La morfologia dels cardinals*

Els *numerals cardinals* (o, simplement, *cardinals*) designen una quantitat d'una manera exacta i, en la major part dels casos, no admeten flexió de gènere ni de nombre. En són una excepció els cardinals *un* i *dos*, i el cardinal *cent*, que solament presenta flexió de gènere en el plural (quadre II.43).

Actualment, l'ús del relatiu compost com a determinant és molt limitat: en general s'usa sense el nom (d'una manera comparable al que hem vist per a *quin*). Per a més informació, cf. la part V.

14. LA MORFOLOGIA DELS QUANTIFICADORS

La categoria lèxica dels *quantificadors* és integrada pels numerals, els quantitatius i els indefinits.

Des d'un punt de vista sintàctic, els quantificadors es comporten típicament com a especificadors nominals (***tres** ciutats, el **quart** poder, **pocs** aliments, **certes** experiències*), tot i que, com veurem detalladament en la part V, també poden acomplir funcions diferents, concretament nominals i pronominals: en les construccions ***un terç** de la població, **una quarta** de sal, **una dotzena** de clòtxines, **un miler** de pàgines*, es pot considerar que els elements *terç*, *quarta*, *dotzena* i *miler* funcionen com a nuclis d'un sintagma nominal (amb els especificadors *un* i *una*) i que els fragments *de la població*, *de sal*, etc., funcionen com a complements d'aquest nucli, encara que semànticament l'element principal sigui *població*, *sal*, etc.; i en les construccions *No ha vingut **ningú*** i *No vull **res***, els elements *ningú* i *res* no modifiquen cap nucli nominal explícit ni implícit, i per tant es poden considerar pronoms.

Des d'un punt de vista semàntic, els quantificadors delimiten d'una manera més o menys precisa l'extensió quantitativa de l'element que especifiquen o assenyalen algun tipus d'especificació de caràcter numèric.

14.1. LA MORFOLOGIA DELS NUMERALS

En general, els numerals es caracteritzen perquè especifiquen el nom comú concretant-ne l'extensió o l'ordre dins una sèrie d'una manera precisa. Atenent al tipus d'especificació que aporten, els numerals es classifiquen en cardinals, ordinals, partitius, col·lectius i multiplicatius.

14.1.1. *La morfologia dels cardinals*

Els *numerals cardinals* (o, simplement, *cardinals*) designen una quantitat d'una manera exacta i, en la major part dels casos, no admeten flexió de gènere ni de nombre. En són una excepció els cardinals *un* i *dos*, i el cardinal *cent*, que solament presenta flexió de gènere en el plural (quadre II.43).

QUADRE II.43
Numerals cardinals que admeten flexió

Xifra	*Gènere*	
	Masculí	*Femení*
1	un	una
2	dos	dues
21	vint-i-un	vint-i-una
22	vint-i-dos	vint-i-dues
200	dos-cents	dues-centes
300	tres-cents	tres-centes

En el cas dels numerals *un* i *cent*, l'oposició de gènere s'expressa d'una manera regular, però en el cas de *dos* es produeix una variació al·lomòrfica en el radical.

En els registres informals de certs parlars, el numeral *dos* no presenta flexió de gènere: ***dos** llapis*, ***dos** llibretes*. Tanmateix, en els registres formals, cal mantenir sempre la variació de gènere del numeral *dos*: ***dos** llapis*, ***dues** llibretes*.

La forma *u* té valor nominal per a designar el nombre 1 (segons el context, es representa *u* o *1*): *l'**u***, *el número **1***, *Hi he posat un **1** en lloc d'un 2*, *El número **1** es confon amb una ela*. Aquesta forma s'usa també en aposició en casos com *el dia **1*** o *l'**1** de gener* (cf. IV, § 5.3.2).

El numeral *un* és inherentment singular, però pot adoptar la forma plural en aquells casos en què especifica un nom amb el valor de *pluralia tantum* (cf. § 11.4): *Només hi van trobar **unes** tisores*, *Sols m'he comprat **uns** pantalons*. Tots els numerals cardinals, d'altra banda, presenten flexió de nombre quan s'usen, per un procés de conversió, com a noms: *Això són **vuits** i **nous**, i cartes que no lliguen*; *una fonda de **sisos***. En canvi, tendeixen a mantenir-se invariables quan s'usen, també per un procés de conversió, com a adjectius: *Van quedar per a les **vuit** (hores) en punt*, *la crisi del petroli dels (anys) **setanta***, *els feliços (anys) **vint**, la dècada dels (anys) **seixanta**.*

Deixant de banda les variacions flexives, els cardinals que designen els primers nombres naturals i les desenes presenten formes bàsiques (quadre II.44). Cal apuntar que l'expressió de les desenes i les unitats no és unitària per a tots els cardinals. En els numerals amb formes bàsiques tenen un únic constituent morfològic els que van de l'onze al setze, mentre que del disset al dinou presenten dos constituents morfològics juxtaposats, amb l'al·lomorf *di-* (en lloc de *deu*, usat com a forma simple) per a l'expressió de la desena. En el cas de les desenes, a partir de la tercera desena presenten la terminació *-nta*. Al costat d'aquests cardinals bàsics, hi ha els numerals *cent* i *mil*, i els noms que designen potències decimals (*milió*, *miliard*, *bilió*, etc.) o una quantitat nul·la (*zero*).

QUADRE II.44
Formes bàsiques dels numerals cardinals

Unitats				*Desenes*		*Centenes*		*Milers*	
Xifra	*Numeral*	*Xifra*	*Numeral*	*Xifra*	*Numeral*	*Xifra*	*Numeral*	*Xifra*	*Numeral*
1	u, un / una	11	onze	10	deu	100	cent	1.000	mil
2	dos / dues	12	dotze	20	vint				
3	tres	13	tretze	30	trenta				
4	quatre	14	catorze	40	quaranta				
5	cinc	15	quinze	50	cinquanta				
6	sis	16	setze	60	seixanta				
7	set	17	disset	70	setanta				
8	vuit	18	divuit	80	vuitanta				
9	nou	19	dinou	90	noranta				

En parlars valencians, tenen formes particulars els numerals corresponents als nombres 8 (*huit*, pron. [wít]), 17 (*dèsset*), 18 (*díhuit*, pron. [díwit]), 19 (*dèneu* o *dènou*) i 80 (*huitanta*, pron. [witánta]). En parlars baleàrics, igualment, tenen formes particulars els numerals 17 (*desset*), 18 (*devuit*) i 19 (*denou*).

En els altres casos, els numerals tenen formes compostes totalment regulars i transparents. Els constituents d'aquestes formes compostes apareixen coordinats per mitjà de la conjunció *i* en el cas dels numerals que van del vint-i-u al vint-i-nou, i juxtaposats en la resta de casos fins al noranta-nou. L'expressió és igualment transparent i juxtaposada en el cas de les centenes i els milers. A partir de les formes del quadre II.44 i de les combinacions més bàsiques del quadre II.45 es poden obtenir tots els altres numerals compostos.

Com podem observar en les formes reproduïdes en el quadre II.45, el guionet uneix els constituents de les formes compostes que representen les desenes i les unitats, tant quan estan coordinats (*vint-i-dos*, *vint-i-tres*) com quan estan juxtaposats (*trenta-dos*, *trenta-tres*), i les unitats i les centenes (*dos-cents*, *tres-centes*), però no en la resta de casos (*cent dos*, *dos mil*, *dos milions*) (cf. IV, § 4.3.*e*).

QUADRE II.45
Combinacions bàsiques de numerals cardinals

Combinació	Exemples	
	Xifra	*Numeral*
vint + i + *unitat*	21	vint-i-u, vint-i-un / vint-i-una
	22	vint-i-dos / vint-i-dues
	23	vint-i-tres
desena + *unitat*	31	trenta-u, trenta-un / trenta-una
	32	trenta-dos / trenta-dues
	33	trenta-tres
unitat + cents / centes	200	dos-cents / dues-centes
	300	tres-cents / tres-centes
	800	vuit-cents / vuit-centes
unitat / *desena* / cent + mil	2.000	dos mil / dues mil
	10.000	deu mil
	100.000	cent mil

14.1.2. *La morfologia dels ordinals*

Els *ordinals* fan referència a l'ordre o a la situació que ocupa una entitat dins una sèrie. Des d'un punt de vista morfològic, tots els ordinals es comporten com els adjectius de dues terminacions i presenten variació de gènere i de nombre.

Els quatre primers ordinals presenten formes específiques no relacionades amb les dels cardinals corresponents (quadre II.46).

QUADRE II.46
Flexió dels numerals ordinals que tenen formes específiques

Posició dins la sèrie	*Gènere*	*Nombre*	
		Singular	*Plural*
1	*Masculí*	primer	primers
	Femení	primera	primeres
2	*Masculí*	segon	segons
	Femení	segona	segones
3	*Masculí*	tercer	tercers
	Femení	tercera	terceres
4	*Masculí*	quart	quarts
	Femení	quarta	quartes

Tots els altres ordinals s'obtenen afegint el sufix derivatiu *-è/-ena* a la forma del cardinal corresponent, llevat del cas de *deu*, en què, per raons històriques, es reemplaça la *u* per *s*: *desè*, *desena* (quadre II.47).

QUADRE II.47
Flexió dels numerals ordinals formats amb el sufix -è/-ena

Posició dins la sèrie	*Gènere*	*Nombre*	
		Singular	*Plural*
5	*Masculí*	cinquè	cinquens
	Femení	cinquena	cinquenes
6	*Masculí*	sisè	sisens
	Femení	sisena	sisenes
7	*Masculí*	setè	setens
	Femení	setena	setenes
8	*Masculí*	vuitè	vuitens
	Femení	vuitena	vuitenes
9	*Masculí*	novè	novens
	Femení	novena	novenes
10	*Masculí*	desè	desens
	Femení	desena	desenes
11	*Masculí*	onzè	onzens
	Femení	onzena	onzenes
20	*Masculí*	vintè	vintens
	Femení	vintena	vintenes
21	*Masculí*	vint-i-unè	vint-i-unens
	Femení	vint-i-unena	vint-i-unenes
22	*Masculí*	vint-i-dosè	vint-i-dosens
	Femení	vint-i-dosena	vint-i-dosenes
100	*Masculí*	centè	centens
	Femení	centena	centenes
1.000	*Masculí*	milè	milens
	Femení	milena	milenes

Hi ha diversos ordinals que admeten formes alternatives a les delimitades fins ara. Es tracta dels ordinals *prim* ('primer'), *terç* ('tercer'), *quint* ('cinquè'), *sext* ('sisè'), *sèptim* ('setè'), *octau* ('vuitè'), *dècim* ('desè'), *vigèsim* ('vintè'), etc., que, generalment, apareixen usats en expressions molt concretes (*cosins **prims***, *a **prim** son*; *els **terços** d'un castell*; *Carles V* (llegit «quint»), *la **quinta** essència*, *a la **quinta** forca*, etc.), i, en certs casos, s'usen nominalitzats per a fer referència als intervals musicals (*una **quinta***, *una **sexta***) o a les combinacions de versos (*una **dècima***, *una **octava***). Més enllà dels exemples esmentats, els ordinals *quint*, *sext*, *sèptim* i *octau* es mantenen en la llengua corrent, mentre que la llengua culta tendeix a adoptar els ordinals *cinquè*, *sisè*, *setè* i *vuitè*, respectivament.

Els numerals cardinals es poden usar amb valor ordinal quan es posposen a un nom i s'hi pot pressuposar el nom *número*. Així, *la fila (número)* ***u***, *la pàgina (número)* ***trenta-dos***. També es poden usar amb valor d'ordinals els cardinals superiors a deu posposats a noms propis: *Joan* ***XXIII*** (llegit «vint-i-tres») però *Ramon Berenguer* ***IV*** (llegit «quart»).

14.1.3. *La morfologia dels partitius, els col·lectius i els multiplicatius*

Els *partitius* o *fraccionaris* assenyalen una part d'un conjunt numerable o quantificable i, llevat de *mig* (amb les variants flexives *mitja*, *mitjos* i *mitges*), tenen formes idèntiques a les dels numerals ordinals corresponents: *un quart* (1/4), *tres cinquens* (3/5). Convé notar que la forma per a 1/3 és *terç* —*un terç* (1/3); *dos terços* (2/3)—, i que en comptes de *desè*, *centè* i *milè* se solen usar les formes *dècim* (1/10), *centèsim* (1/100) i *mil·lèsim* (1/1.000).

Mig, amb flexió de gènere i nombre, és l'únic partitiu que funciona com a especificador nominal (cf. § 10.1.6): *Abocava* ***mig*** *cos per la finestra*, *Es partiren* ***mitja*** *taronja*, *Canvien les* ***mitges*** *soles de les sabates*, *Ho sabia* ***mig*** *València*. Els altres partitius tenen funcions exclusivament nominals: *La* ***meitat*** *de nosaltres hi érem*, *Treballant el* ***terç*** *que tu rendia el triple*, ***tres quarts*** *de pollastre*, ***un dècim*** *dels guanys*. En la major part dels casos sol ésser més freqüent la construcció partitiva formada amb un ordinal (a partir de *tercer*) i el nom *part* (o *fracció*, davant unitats de mesura): *la* ***tercera part***, *la* ***quarta part***; *una* ***dècima*** *(part) de la collita*; ***tres dècimes*** *(fraccions) de segon*; ***una milionèsima*** *(fracció) de gram*.

Els *col·lectius* fan referència a conjunts formats per un nombre concret d'entitats i, en la major part dels casos, s'expressen per mitjà de les formes femenines dels ordinals: *una* ***dotzena*** *(d'ous)*, *una* ***trentena*** *(de persones)*, *una* ***centena*** *(de manifestants)*, etc. Tenen, però, forma específica, generalment masculina, col·lectius com *parell* (2), *tern* i *terna* (3), *qüern* (4), *quintern* (5), *centenar* (100), *milenar* i *miler* (1.000).

Al costat dels col·lectius esmentats s'usen en contextos molt específics els mots *duo* (2) i *trio* (3): *un* ***duo*** *d'arpa i oboè*, *un* ***trio*** *d'asos*. Així mateix, té valor col·lectiu l'ús nominalitzat del diminutiu d'alguns ordinals en la designació de determinades combinacions de versos (*quartet*, *quarteta*) o de peces musicals i conjunts de músics (*trio*, *quartet*). Pren també aquest valor el diminutiu nominalitzat de certs cardinals quan designa grups de notes musicals (*doset*, *treset*).

Des del punt de vista sintàctic, els col·lectius constitueixen una excepció en el si de la categoria dels quantificadors, atesa la seva incapacitat per a funcionar com a especificadors del nom; les seves funcions es limiten a les nominals: *un quintet, la segona quinzena d'abril, un centenar de raons*.

Els *multiplicatius* designen el nombre de vegades que s'augmenta una entitat i, amb l'excepció de *doble*, presenten flexió de gènere (quadre II.48).

QUADRE II.48
Flexió dels numerals multiplicatius

Factor multiplicador	*Gènere*	
	Masculí	*Femení*
2	doble (*o* duple)	doble (*o* dupla)
3	triple	tripla
4	quàdruple	quàdrupla
5	quíntuple	quíntupla
6	sèxtuple	sèxtupla
7	sèptuple	sèptupla
8	òctuple	òctupla
9	nònuple	nònupla
10	dècuple	dècupla
100	cèntuple	cèntupla

Cal tenir en compte, amb tot, que els multiplicatius tenen variació de gènere quan s'apliquen a expressions de magnituds (*T'hem esperat la* ***quàdrupla*** *estona que tu*, *una dosi* ***tripla***), però es comporten com a invariables quan es refereixen al nombre d'elements que componen alguna cosa (*la* ***triple*** *aliança*, *la* ***quàdruple*** *confrontació*).

El valor dels multiplicatius sovint s'expressa per mitjà de la perífrasi *x vegades més*. Aquesta perífrasi, de fet, és el procediment més habitual, sobretot en els casos superiors a *quàdruple*.

14.2. LA MORFOLOGIA DELS QUANTITATIUS

Els *quantitatius* designen una quantitat d'una manera vaga, general o imprecisa. Des d'un punt de vista estrictament morfològic, els quantitatius poden ésser variables o invariables tant pel que fa al gènere, com ocorre amb els adjectius, com pel que fa al nombre. La categoria dels quantificadors inclou també una subclasse d'adverbis, força productiva en la llengua, els quals no tractarem ara. En aquest sentit, no cal dir que la variació morfològica en els quantificadors només es produeix quan funcionen com a especificadors del nom (***moltes*** *persones*), però no quan són adverbis (***molt*** *bona*, ***molt*** *lluny*, ***molt*** *grans*, *mengen* ***molt***).

Presenten flexió completa els quantitatius *bastant*, *molt*, *poc*, *quant*, *quisap-lo* i *tant*; té flexió de nombre, però no de gènere, *gaire* (quadre II.49).

QUADRE II.49
Flexió dels quantitatius

Singular		*Plural*	
Masculí	*Femení*	*Masculí*	*Femení*
bastant	bastanta	bastants	bastantes
molt	molta	molts	moltes
poc	poca	pocs	poques
quant	quanta	quants	quantes
qui-sap-lo	qui-sap-la	qui-sap-los	qui-sap-les
tant	tanta	tants	tantes
gaire		gaires	

En parlars baleàrics, tanmateix, *gaire* manté el caràcter invariable que tenia originàriament aquest quantificador: *No hi havia* ***gaire*** *assistents*.

Bastant tenia, en la llengua antiga, un funcionament diferent i no presentava flexió de gènere, particularitat que ha pervingut fins a la llengua escrita moderna, en què, tanmateix, la flexió de gènere és corrent i acceptada. Aquest quantitatiu no és propi dels estils de parla més espontanis dels parlars valencians, on s'usa *prou*.

No tenen cap classe de flexió els quantitatius *més*, *menys*, *prou*, *massa*, *força*, *que* i *gens*.

En la llengua parlada es constata una certa tendència a dotar alguns d'aquests quantitatius de flexió de nombre. Aquest és el cas de *prou* (que en certs parlars també presenta el femení analògic *prouta*), *massa* i *força*, amb els plurals analògics *prous* (i *proutes*), *masses* i *forces*, que no transcendeixen als registres formals. Aquesta tendència no es produeix en el cas dels quantitatius *més* i *menys*, inherentment plurals, en el cas del quantitatiu *gens*, inherentment singular, ni en el cas de *que*.

En parlars baleàrics també s'usen els indefinits invariables *manco* ('menys') i *pus* ('més'), aquest usat solament en contextos negatius, condicionals i interrogatius (*No en vull* ***pus***, *En vols* ***pus***?).

Quant als usos sintàctics dels quantitatius, cf. la part V.

14.3. LA MORFOLOGIA DELS INDEFINITS

Dins la categoria dels quantificadors, els *indefinits* es caracteritzen perquè aporten una significació d'indeterminació o vaguetat.

Des del punt de vista sintàctic, els indefinits poden ésser pronoms o bé funcionar com a especificadors, i en molts casos presenten formes específiques per a cadascuna d'aquestes funcions.

14.3.1. *La morfologia dels indefinits amb funció especificadora*

La major part dels indefinits presenten flexió de gènere i nombre (quadre II.50).

QUADRE II.50
Flexió dels indefinits que tenen funció especificadora

Singular		*Plural*	
Masculí	*Femení*	*Masculí*	*Femení*
algun	alguna	alguns	algunes
altre	altra	altres	altres
cert	certa	certs	certes
mateix	mateixa	mateixos	mateixes
tot	tota	tots	totes
un	una	uns	unes

A part de les particularitats de flexió davant noms propis geogràfics (cf. § 10.1.6), *tot* no presenta flexió de nombre quan té un caràcter eminentment distributiu (acostat, per exemple, al que té *qualsevol*): *Més enllà de tot acte i de tot desig*, *Tota regla té les seves excepcions*.

Dins d'aquest grup cal incloure igualment altres indefinits usats en àmbits més restringits. Es tracta de *qualcun / qualcuna / qualcuns / qualcunes* 'algun' (*En queda **qualcuna***), propi de parlars baleàrics, i *mant / manta / mants / mantes* 'nombrosos' (*Hi va haver d'anar **mantes** vegades*), arcaic i propi de registres marcadament formals. D'altra banda, és propi de parlars valencians l'indefinit *ningun / ninguna / ninguns / ningunes* 'cap' (*No va suspendre **ningun** alumne*), per bé que en registres formals cal emprar la forma equivalent i general *cap* (*No va suspendre **cap** alumne*).

L'indefinit *cadascun* o *cada un* 'tota persona o tota cosa' només presenta flexió de gènere (*cadascuna* o *cada una*), i va sempre seguit de la preposició *de* (***cadascun dels** assistents*).

També presenten flexió de gènere alguns indefinits que són inherentment plurals i que, per tant, sols tenen formes plurals. Es tracta, concretament, dels indefinits *diversos / diverses* 'de mena diversa o més d'un' (*He adquirit **diversos** rellotges*), *varis / vàries* 'de mena diversa' (*En aquesta qüestió, les opinions són **vàries***) i *ambdós / ambdues* 'l'un i l'altre' (***Ambdós** experts ho van considerar inviable*), i de l'indefinit compost *uns quants / unes quantes* 'més d'un' (*Tinc **uns quants** llibres que et poden agradar*).

Convé tenir present que *varis* es posposa sempre al nom que especifica: *aparells varis*, *trifulgues vàries*.

Un altre grup d'indefinits està format pels que tenen flexió de nombre però no de gènere; es tracta de *tal / tals* 'aquest i no un altre' (*No vull sentir*

tal** cosa!*) i *qualsevol* / *qualssevol* 'un, sense preferència respecte als altres' (*No eren unes persones **qualssevol).

En el cas de *qualsevol*, la forma del singular i la del plural tenen la mateixa pronunciació, cosa que segurament ha afavorit la formació del plural analògic, i no acceptable, *qualsevols*. Aquest indefinit també posseeix les formes arcaïtzants *qualsevulla* i *qualssevulla*, pròpies únicament de registres marcadament formals.

En parlars baleàrics, d'altra banda, s'usa també l'indefinit *qualque* 'algun' (*Si vols **qualque** cosa, truca'm*). Aquest indefinit pot adoptar la forma plural *qualques*, però generalment se solen usar amb aquest valor locucions del tipus *un parell* (fent referència a dos elements), *una partida*, *uns quants*.

No admeten flexió els indefinits *cada* i *cap*, inherentment singulars, ni *diferents*, inherentment plural.

També té un caràcter inherentment plural l'indefinit *sengles*, propi de registres marcadament formals: *un home i una dona amb **sengles** cistells* ('...amb un cistell cadascun').

14.3.2. *La morfologia dels indefinits amb funció pronominal*

La major part dels indefinits amb funció pronominal presenten una forma idèntica o relacionada amb els que es comporten com a especificadors, com podem observar en el quadre II.51, on les formes pronominals s'acaren amb les formes especificadores corresponents (en el cas que n'hi hagi).

QUADRE II.51
Correspondència entre les formes pronominals
i les formes especificadores dels indefinits

Forma pronominal	*Forma especificadora*
algú	algun / alguna / alguns / algunes
altre	altre / altra / altres
altri	
cada u	cada un / cada una
cadascú	cadascun / cadascuna
hom (*o* un hom)	
ningú	
qualsevol	qualsevol / qualssevol
quelcom	
res	
tal	tal / tals
tot	tot / tota / tots / totes
tothom	
un / una / uns / unes	un / una / uns / unes

Les formes pronominals *algú*, *hom*, *ningú*, *tothom*, *altri, cada u*, *cadascú i qualsevol* es refereixen a persones. Convé notar que, en general, *un altre* (o *algú altre* o, segons el context, *cap altre*) és més usual que *altri* (que forma part d'expressions com *casa d'**altri***, *treballar per compte d'**altri***).

A més de les formes pronominals *res*, *ningú* i *tothom*, tampoc no tenen formes paral·leles amb funció d'especificadors *hom* 'un' (o la variant composta *un hom*), *quelcom* 'alguna cosa' i l'arcaïtzant *quisvulla* 'qualsevol persona', totes tres pròpies de registres marcadament formals.

Deixant de banda els indefinits que tenen la mateixa forma en tots dos casos i els indefinits amb funció pronominal que no tenen formes paral·leles amb funció especificadora, cal remarcar l'oposició formal que s'estableix si la forma pronominal acaba en *u* tònica i l'especificadora masculina singular té una forma acabada en *u* tònica seguida de *n*: *algú/algun*, *cadascú/cadascun* (o *cada u / cada un*). Aquest tipus d'oposició formal ja ha estat apuntada en altres casos, i respon al fet que la consonant nasal es manté en posició final absoluta en formes usades en contextos prenominals (***algun** dia*, ***cadascun** dels meus amics*), però no en formes que no funcionen com a modificadors prenominals (cf. § 10.3.*a*): ***Algú** s'acosta*, ***Cadascú** és lliure de fer el que vol.*

La mateixa oposició formal es retroba en parlars valencians en el cas de la forma especificadora *ningun* i la pronominal general *ningú*, i de la forma especificadora *un* i la pronominal *u*. En parlars balears, igualment, aquesta relació també es dóna en el cas de la forma especificadora *qualcun* i la pronominal *qualcú*.

C) LA FLEXIÓ VERBAL

15. INTRODUCCIÓ A LA FLEXIÓ VERBAL

Els paradigmes verbals presenten un grau de complexitat molt superior al dels paradigmes nominals. Aquests darrers es redueixen generalment a quatre formes diferents, d'acord amb la distinció establerta entre la categoria de *gènere* (masculí i femení) i la de *nombre* (singular i plural), tal com hem vist a la secció B d'aquesta part.

Els paradigmes verbals, per contra, presenten fins a cinquanta formes simples diferents: set temps de sis persones, més dues persones del mode imperatiu, més quatre formes del participi, més l'infinitiu i el gerundi. Si, a més de les formes tradicionalment anomenades *formes simples*, comptabilitzem també les construïdes amb un verb auxiliar, tradicionalment anomenades *formes compostes* o *formes perifràstiques* —segons l'auxiliar—, la xifra ultrapassa el centenar de formes.

La relativa complexitat d'aquests sistemes flexius explica que en diversos casos es produeixi una certa variació dialectal, com ara en les formes de primera persona (persona 1) del present d'indicatiu (*canto*, *cante*, *cant* o *canti*, segons el parlar) o del present de subjuntiu (*canti* o *cante*, segons el parlar). Es tracta, però, de variacions molt localitzades dins els paradigmes verbals.

16. LES CATEGORIES VERBALS

Tradicionalment, es considera que el verb presenta les categories gramaticals següents: el *temps*, l'*aspecte*, el *mode*, la *persona*, el *nombre* i la *conjugació*. Tanmateix, no sempre s'estableix una relació directa entre la

C) LA FLEXIÓ VERBAL

15. INTRODUCCIÓ A LA FLEXIÓ VERBAL

Els paradigmes verbals presenten un grau de complexitat molt superior al dels paradigmes nominals. Aquests darrers es redueixen generalment a quatre formes diferents, d'acord amb la distinció establerta entre la categoria de *gènere* (masculí i femení) i la de *nombre* (singular i plural), tal com hem vist a la secció B d'aquesta part.

Els paradigmes verbals, per contra, presenten fins a cinquanta formes simples diferents: set temps de sis persones, més dues persones del mode imperatiu, més quatre formes del participi, més l'infinitiu i el gerundi. Si, a més de les formes tradicionalment anomenades *formes simples*, comptabilitzem també les construïdes amb un verb auxiliar, tradicionalment anomenades *formes compostes* o *formes perifràstiques* —segons l'auxiliar—, la xifra ultrapassa el centenar de formes.

La relativa complexitat d'aquests sistemes flexius explica que en diversos casos es produeixi una certa variació dialectal, com ara en les formes de primera persona (persona 1) del present d'indicatiu (*canto*, *cante*, *cant* o *canti*, segons el parlar) o del present de subjuntiu (*canti* o *cante*, segons el parlar). Es tracta, però, de variacions molt localitzades dins els paradigmes verbals.

16. LES CATEGORIES VERBALS

Tradicionalment, es considera que el verb presenta les categories gramaticals següents: el *temps*, l'*aspecte*, el *mode*, la *persona*, el *nombre* i la *conjugació*. Tanmateix, no sempre s'estableix una relació directa entre la

categoria gramatical i l'expressió formal d'aquesta categoria i, en alguns casos, diferents categories s'expressen d'una manera fusionada.

16.1. LES CATEGORIES VERBALS DE PERSONA I NOMBRE

La *persona* i el *nombre* són categories de concordança amb el subjecte i fan referència, per tant, a l'actor o els actors que participen més directament en la situació designada pel verb. Les dues categories estableixen unes oposicions semblants a les que hem delimitat més amunt per als pronoms personals, i no cal, per tant, tornar-hi a insistir (cf. § 12.*a* i 12.*b*). Ara només assenyalarem que aquestes dues categories s'expressen sempre d'una manera fusionada, i no és possible, per tant, distingir marques relacionades amb la persona de marques relacionades amb el nombre. Tenint en compte el caràcter fusionat d'aquestes categories, i per tal de facilitar-ne la designació, en aquest apartat diferenciarem sis persones: les persones 1, 2 i 3, que es corresponen a les persones del singular, i les persones 4, 5 i 6, que s'identifiquen amb les persones del plural. En el quadre II.52 podem veure exemplificades aquestes sis persones amb el present d'indicatiu del verb *cantar*; així mateix, hi ha indicats entre parèntesis els pronoms personals amb què el verb pot establir la concordança.

QUADRE II.52
Exemplificació de les categories verbals de persona i nombre

Nombre	*Persona*	*Pronoms personals amb què estableix concordança*	*Exemple*
Singular	1	jo	canto
	2	tu	cantes
	3	ell, ella; vostè	canta
Plural	4	nosaltres	cantem
	5	vosaltres; vós	canteu
	6	ells, elles; vostès	canten

Les oposicions de marcatge existents en la categoria de persona ja han estat apuntades en analitzar els pronoms personals (cf. § 12.1). S'ha de recordar que les persones del plural (4, 5 i 6) són marcades respecte a les del singular (1, 2 i 3), i que, dins el singular, la 3 és la menys marcada i la 2 la més marcada. D'altra banda, també hem vist que les formes de cortesia (*vós*, *vostè*) estableixen una concordança formal amb el verb que no coincideix amb la concordança de sentit (cf. § 12.1.2).

Totes les formes verbals tenen morfema, de persona llevat de les anomenades *formes no personals* (o *formes no finites*), integrades per l'infinitiu, el gerundi i el participi.

L'expressió *no personal* fa referència, òbviament, al fet que estan mancades de morfema de persona; l'expressió *no finita*, al seu torn, al fet que no estableixen cap distinció temporal i poden fer referència, segons el context sintàctic en què apareguin, a qualsevol temps (passat, present i futur).

També presenta particularitats pel que fa a la categoria de persona el mode imperatiu. L'*imperatiu* és un mode apel·latiu, un mode amb què s'expressen ordres adreçades típicament a l'interlocutor o els interlocutors de l'acte de parla. Això explica que l'imperatiu estigui mancat de la persona 1 (la persona subjectiva i no apel·lativa) i que aparegui bàsicament amb les persones 2 i 5 (les persones apel·latives). Aquesta especificitat funcional es tradueix també en especificitats formals, ja que les persones 3, 4 i 6 de l'imperatiu es construeixen sistemàticament a partir de les persones paral·leles del present de subjuntiu, temps que s'empra a totes les persones en l'imperatiu negatiu. Les úniques persones que tenen formes pròpiament imperatives són la 2 i la 5, per bé que, normalment, coincideixen amb la 3 i la 5 de l'indicatiu, respectivament. Tenint en compte aquest fet, en els paradigmes reproduïts en aquesta secció únicament es tenen en compte les persones 2 i 5 de l'imperatiu.

A diferència del que passa en la resta de modes i temps verbals, en l'imperatiu la persona menys marcada i més natural és la 2.

16.2. LES CATEGORIES VERBALS DE TEMPS, ASPECTE I MODE

Les categories de *temps*, *aspecte* i *mode* són analitzades d'una manera detallada en la part V. Aquí ens limitem a apuntar que, des d'un punt de vista morfològic, totes tres categories s'expressen d'una manera fusionada.

En la forma verbal *cantava*, per exemple, l'afix *-va* representa la categoria de temps (passat), però també la d'aspecte (imperfectiu) i la de mode (indicatiu). Tenint en compte aquest fet no és estrany que tradicionalment s'usi l'expressió *temps verbal* per a referir-se a la combinació d'un temps en sentit estricte amb un aspecte i un mode, i que es parli, per exemple, del present d'indicatiu, de l'imperfet de subjuntiu, etc. En aquesta gramàtica hem adoptat aquest mateix criteri i, si no indiquem el contrari, emprem *temps* i *morfema de temps* en aquest sentit inclusiu. Pel que fa a les formes simples, hem diferenciat els temps verbals indicats en el quadre II.53, que exemplifiquem amb la persona 3 del verb *cantar*, i amb la 2 en el cas de l'imperatiu.

QUADRE II.53
Temps verbals amb formes personals simples

Temps	*Exemple*
Present d'indicatiu	canta
Passat simple d'indicatiu	cantà
Imperfet d'indicatiu	cantava
Futur	cantarà
Condicional	cantaria
Present de subjuntiu	canti
Imperfet de subjuntiu	cantés
Imperatiu	canta!

Respecte a les formes compostes i les perifràstiques, així mateix, hem delimitat els temps verbals indicats en el quadre II.54, que exemplifiquem novament amb la persona 3 del verb *cantar*.

QUADRE II.54
Temps verbals amb formes personals compostes o perifràstiques

Temps	*Exemple*
Perfet d'indicatiu	ha cantat
Passat perifràstic d'indicatiu	va cantar
Plusquamperfet d'indicatiu	havia cantat
Passat anterior d'indicatiu	hagué cantat
Passat anterior perifràstic d'indicatiu	va haver cantat
Futur perfet	haurà cantat
Condicional perfet	hauria cantat
Perfet de subjuntiu	hagi cantat
Passat perifràstic de subjuntiu	vagi cantar
Plusquamperfet de subjuntiu	hagués cantat
Passat anterior perifràstic de subjuntiu	vagi haver cantat

A aquests temps verbals cal afegir, encara, les formes no personals que tenen expressió d'aspecte, però no de temps ni de mode (quadre II.55).

QUADRE II.55
Formes no personals del verb

Temps	*Exemple*
Infinitiu	cantar
Infinitiu perfet	haver cantat
Gerundi	cantant
Gerundi perfet	havent cantat
Participi	cantat / cantada

L'anàlisi detallada de les categories de temps, aspecte i mode és desenvolupada, com hem assenyalat, a la part V. Respecte a les oposicions de marcatge, cal dir que, pel que fa al temps, el present és no marcat respecte al passat i al futur: no endebades el present pot ésser caracteritzat com a no passat i no futur. Pel que fa a l'aspecte, les formes imperfectives són no marcades respecte a les perfectives. Pel que fa, finalment, al mode, l'indicatiu és el mode no marcat, el mode de la pura assertivitat, deixant de banda les particularitats del condicional; mentre que el subjuntiu i l'imperatiu són modes marcats: el subjuntiu, perquè aporta valors modals de subjectivitat, possibilitat, voluntat i, en general, valors de no-assertivitat; l'imperatiu, perquè s'usa per a donar ordres típicament a l'interlocutor de l'acte de parla. Tenint en compte aquestes oposicions de marcatge, es pot concloure que el temps verbal menys marcat és el present d'indicatiu, ja que no és marcat respecte a la categoria de temps (és present), ni respecte a la d'aspecte (és imperfectiu), ni respecte a la de mode (pertany al mode indicatiu).

16.3. LA CATEGORIA DE CONJUGACIÓ

La darrera categoria verbal té a veure amb la *conjugació*. A diferència de les categories anteriors, la conjugació no acompleix cap funció sintàctica ni s'associa a cap significat concret. La funció d'aquesta categoria és, doncs, purament morfològica, ja que es limita a establir classes morfològiques; això és, classes que segueixen uns patrons flexius determinats.

En català, diferenciem tradicionalment tres conjugacions verbals. La tercera conjugació, així mateix, presenta dues subclasses diferents: la *conjugació pura* i l'anomenada *conjugació incoativa*, a causa del valor que tenia en llatí l'increment que s'afegeix a l'arrel. En el quadre II.56 podem veure exemplificades aquestes conjugacions amb les formes corresponents a l'infinitiu.

QUADRE II.56
Conjugacions verbals

Conjugació	*Exemples*
I	cantar, mirar, parlar, caminar
II	batre, témer, voler, dir
IIIa (*pura*)	dormir, sentir, collir
IIIb (*incoativa*)	servir, patir, seguir

Com podem comprovar a partir dels exemples anteriors, pertanyen a la primera conjugació (*conjugació I*) els verbs que tenen un infinitiu acabat en *-ar* i a la tercera (*conjugació III*), els que tenen un infinitiu acabat en *-ir*. La situació és una mica més complexa en la segona (*conjugació II*), ja que en aquest cas l'infinitiu acaba normalment en *-re* o *-er* àtones (*batre* i *témer*), però en casos esporàdics també acaba en *-er* tònica (*haver*, *voler*, *saber*…) i en *-r* (*dir*, *dur* i *fer*).

Com veurem d'una manera detallada més endavant (cf. § 18.3.1 i 18.3.2), aquesta classificació es basa fonamentalment en dues marques conjugacionals situades immediatament després del radical en algunes formes del paradigma: la *vocal temàtica* i l'*increment del radical* (o *extensió del radical*).

La *vocal temàtica* permet caracteritzar les tres conjugacions, com podem observar en les formes de gerundi següents: *cantant* (conjugació I) *batent* (conjugació II) *dormint* (conjugació III); l'increment del radical, al seu torn, permet diferenciar les dues subclasses de la conjugació III: la conjugació pura (sense increment) i la incoativa (amb l'increment incoatiu en algunes formes de present), com podem observar en les formes de persona 3 del present d'indicatiu següents: *dorm* (conjugació III*a*) i *serveix* (conjugació III*b*).

Deixant de banda aquestes marques, és interessant assenyalar que les conjugacions presenten importants diferències pel que fa al nombre de verbs i a la capacitat de crear-ne de nous. La conjugació I és la més nombrosa i estable, i l'única realment productiva. A una distància considerable, però també amb un nombre important de verbs i amb una relativa productivitat i estabilitat, hi ha la conjugació III*b*. No són productives ni estables les altres dues conjugacions, que tenen un nombre bastant reduït de verbs.

Les diferències assenyalades es poden constatar fàcilment en el nombre de verbs de cada conjugació aplegats en les flexions verbals i els diccionaris. A tall d'exemple, d'un total de 8.638 verbs recollits en la primera edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (1a reimpressió, Barcelona, 1997), pertanyen a la conjugació I 7.482 verbs; a la III*b*, 770; a la II, 289, i a la III*a*, únicament 97. Tenint en compte aquestes dades, no fa estrany que les conjugacions II i III*a* siguin les menys estables i les que més fàcilment experimentin canvis conjugacionals.

Aquests canvis són especialment importants en la conjugació III*a*, i ja des d'antic els verbs d'aquesta conjugació han tendit a adoptar el model incoatiu de la III*b*. Aquesta tendència s'ha consumat en uns casos en tot el català, però presenta diferències dialectals en uns altres casos. En parlars valencians i baleàrics, per exemple, es mantenen com a purs una sèrie de verbs que han adoptat el model incoatiu en la resta del domini; es tracta, concretament, dels verbs (i llurs derivats) *afegir*, *fregir*, *llegir*, *teixir*, *tenyir* i *vestir* (parlars valencians i baleàrics); *engolir* i *renyir* (parlars valencians), i *ferir* i *penedir* (parlars baleàrics). La mateixa tendència al canvi també provoca algunes vacil·lacions i usos incorrectes àdhuc en el llenguatge col·loquial (per exemple, l'ús com a incoatiu de *consentir*).

Els canvis són menys importants en els verbs de la conjugació II, i generalment es deuen a fenòmens d'interferència lingüística. Es tracta de l'adopció del model de la III*b* en usos no acceptables del tipus *concebir* o *rebatir* (en lloc dels correctes i generals *concebre* i *rebatre*).

17. ELS MORFEMES I ELS AFIXOS VERBALS

Les formes verbals simples flexionades poden tenir fins a quatre constituents morfològics diferents, que s'identifiquen, per aquest ordre, amb

Com veurem d'una manera detallada més endavant (cf. § 18.3.1 i 18.3.2), aquesta classificació es basa fonamentalment en dues marques conjugacionals situades immediatament després del radical en algunes formes del paradigma: la *vocal temàtica* i l'*increment del radical* (o *extensió del radical*).

La *vocal temàtica* permet caracteritzar les tres conjugacions, com podem observar en les formes de gerundi següents: *cantant* (conjugació I) *batent* (conjugació II) *dormint* (conjugació III); l'increment del radical, al seu torn, permet diferenciar les dues subclasses de la conjugació III: la conjugació pura (sense increment) i la incoativa (amb l'increment incoatiu en algunes formes de present), com podem observar en les formes de persona 3 del present d'indicatiu següents: *dorm* (conjugació III*a*) i *serveix* (conjugació III*b*).

Deixant de banda aquestes marques, és interessant assenyalar que les conjugacions presenten importants diferències pel que fa al nombre de verbs i a la capacitat de crear-ne de nous. La conjugació I és la més nombrosa i estable, i l'única realment productiva. A una distància considerable, però també amb un nombre important de verbs i amb una relativa productivitat i estabilitat, hi ha la conjugació III*b*. No són productives ni estables les altres dues conjugacions, que tenen un nombre bastant reduït de verbs.

Les diferències assenyalades es poden constatar fàcilment en el nombre de verbs de cada conjugació aplegats en les flexions verbals i els diccionaris. A tall d'exemple, d'un total de 8.638 verbs recollits en la primera edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (1a reimpressió, Barcelona, 1997), pertanyen a la conjugació I 7.482 verbs; a la III*b*, 770; a la II, 289, i a la III*a*, únicament 97. Tenint en compte aquestes dades, no fa estrany que les conjugacions II i III*a* siguin les menys estables i les que més fàcilment experimentin canvis conjugacionals.

Aquests canvis són especialment importants en la conjugació III*a*, i ja des d'antic els verbs d'aquesta conjugació han tendit a adoptar el model incoatiu de la III*b*. Aquesta tendència s'ha consumat en uns casos en tot el català, però presenta diferències dialectals en uns altres casos. En parlars valencians i baleàrics, per exemple, es mantenen com a purs una sèrie de verbs que han adoptat el model incoatiu en la resta del domini; es tracta, concretament, dels verbs (i llurs derivats) *afegir*, *fregir*, *llegir*, *teixir*, *tenyir* i *vestir* (parlars valencians i baleàrics); *engolir* i *renyir* (parlars valencians), i *ferir* i *penedir* (parlars baleàrics). La mateixa tendència al canvi també provoca algunes vacil·lacions i usos incorrectes àdhuc en el llenguatge col·loquial (per exemple, l'ús com a incoatiu de *consentir*).

Els canvis són menys importants en els verbs de la conjugació II, i generalment es deuen a fenòmens d'interferència lingüística. Es tracta de l'adopció del model de la III*b* en usos no acceptables del tipus *concebir* o *rebatir* (en lloc dels correctes i generals *concebre* i *rebatre*).

17. ELS MORFEMES I ELS AFIXOS VERBALS

Les formes verbals simples flexionades poden tenir fins a quatre constituents morfològics diferents, que s'identifiquen, per aquest ordre, amb

el *radical*, el *morfema de conjugació*, el *morfema de temps* i el *morfema de persona*. La forma *cantàvem*, per exemple, es pot segmentar com segueix:

cant + à + ve + m

El primer constituent s'identifica amb el radical, amb el constituent que aporta el significat lèxic del verb; el segon, amb el morfema de conjugació i, més concretament, amb la vocal temàtica *a* de la conjugació I; el tercer, amb el morfema d'imperfet d'indicatiu, i el quart, amb el morfema de persona 4.

Aquests constituents se solen agrupar de dos en dos. El radical i l'afix de conjugació constitueixen el *tema*, o la *base temàtica*. Els afixos de temps i de persona, d'altra banda, constitueixen les *desinències flexives* i s'identifiquen amb els morfemes que tenen un comportament sintàctic: el morfema de persona, que reflecteix la concordança del verb amb el subjecte, i el morfema de temps, que està regit sovint per relacions sintàctiques com ara la subordinació (en el cas del mode) o la correlació de temps (en el cas del temps i l'aspecte). Vegem-ho esquemàticament en el quadre II.57.

QUADRE II.57
Constituents morfològics de la forma verbal

Tema		*Desinència*	
Radical	*Vocal temàtica*	*Temps*	*Persona*
cant	à	ve	m

En alguns treballs fonamentalment descriptius i normatius, el morfema de conjugació s'agrupa amb les desinències flexives per tal de mostrar d'una manera clara els constituents més identificadors de cada forma verbal. En aquest cas, generalment, s'usa el terme *terminació* per a referir-se a aquest constituent integrat per tots els constituents morfològics diferents del radical.

Tanmateix, no tots els morfemes tenen realització fonètica, i, per tant, hi ha formes flexionades que no presenten marca de conjugació, o de temps, o de persona, o de cap d'aquestes categories. La forma *cantava*, per exemple, no té afix de persona; la forma *cantem* no té afix de temps; la forma *cantin* no té afix de conjugació, i la forma *dorm* no té cap afix i es redueix, per tant, al radical.

Com hem assenyalat més amunt, la manca d'afixos (o l'existència de morfemes sense realització fonètica) està motivada per les diferències de marcatge, ja que les categories funcionalment menys marcades són igualment aquelles que tendeixen a aparèixer sense marques formals.

Finalment, a l'hora d'estudiar els verbs segons llurs constituents morfològics, els podem classificar en *verbs regulars* i *verbs irregulars* (cf. § 18 i 20, respectivament).

18. ELS VERBS REGULARS

Els *verbs regulars* contenen un paradigma flexiu que segueix unes pautes morfològiques recurrents. Seguint el punt de vista més tradicional, considerem que són regulars els verbs de la conjugació I que segueixen el model de *cantar*, els de la conjugació II que segueixen el model de *batre* o de *témer* i els de la conjugació III que segueixen el model de *dormir*, si són purs, o de *servir*, si són incoatius.

18.1. EL RADICAL VERBAL

En la major part dels verbs catalans, el radical consta d'un únic constituent morfològic i presenta l'estructura segmental CVC⟨C⟩: *cant-*, *dorm-*, *tem-*, *bat-*. Menys habituals són els radicals que tenen una estructura segmental diferent (*compr-* de *comprar*, *cre-* de *crear*, *bram-* de *bramar*, *evacu-* de *evacuar*, etc.) o que estan formats per més d'un constituent morfològic (com ocorre en les formes derivades *normal**itz**-* de *normalitzar*, ***pre**jutj-* de *prejutjar*, o en les formes compostes ***mal**parl-* de *malparlar*, ***car**compr-* de *carcomprar*).

En els verbs regulars, el radical és uniforme en totes les formes del paradigma i únicament es veu sotmès als canvis fònics derivats de processos fonològics regulars (cf. § 2, i I, § 2 i 7). El canvi més important té a veure amb els processos de reaccentuació i de reducció vocàlica.

La major part de les formes flexives són *arizotòniques*, això és, tenen un radical àton. En aquestes formes, l'accent cau sobre la síl·laba que conté el morfema de conjugació (la vocal temàtica o l'increment incoatiu, en el cas dels verbs de la conjugació III*b*) o sobre l'afix de futur i de condicional: per exemple, *cantava*, *serveix*, *cantarà* i *cantaria*. Tenen, però, forma *rizotònica*, o formes amb accent en el radical (o en la darrera síl·laba d'aquest si en té més d'una), les persones 1, 2, 3 i 6 del present d'indicatiu i de subjuntiu de tots els verbs excepte els incoatius, i la majoria d'infinitius dels verbs de la conjugació II, per exemple, *canto*, *canti*, *perdre*.

Aquestes diferències accentuals poden provocar canvis de timbre en la vocal del radical derivats del procés de reducció vocàlica: el verb *dormir*, per exemple, té el radical [dɔ́ɾm] en les formes rizotòniques i el radical [duɾm] o [doɾm], segons el bloc dialectal, en les formes arizotòniques.

En el segment final del radical es poden produir també algunes alteracions formals justificades pel context fònic. El verb *perdre*, per exemple, té un radical acabat en [t] en les formes *perd* i *perds*, i en [ð] en formes com ara *perdem*, *perdre* o *perdut*. Aquestes variacions, com hem indicat més amunt, són regides per processos fonològics regulars i no tenen, per tant, cap valor morfològic.

18.2. ELS MORFEMES VERBALS DE PERSONA

La categoria de persona presenta una forta regularitat no solament en els diferents temps i modes d'un verb, sinó també en les diferents conjugacions verbals. Com podem observar en les formes reproduïdes en el quadre II.58, la major part de les persones tenen afixos fonèticament realitzats; únicament les persones 1 i 3, les menys marcades de la categoria, no tenen marca formal realitzada fonèticament.

QUADRE II.58
Afixos de persona

Persona	*Marca formal*
1	∅
2	-s
3	∅
4	-m
5	-u ([w])
6	-n

En general, la manca d'afix en les persones 1 i 3 no resulta problemàtica en la majoria de temps verbals, ja que en uns casos les dues persones es diferencien a partir d'altres afixos, i en aquells casos en què es produeix sincretisme entre les dues persones, el context o la situació comunicativa permeten establir la distinció amb facilitat. Pel que fa a les formes simples, presenten afixos diferents el futur (1 *cantaré*, 3 *cantarà*) i el passat (1 *cantí*, 3 *cantà*). Per contra, tenen formes sincrètiques l'imperfet d'indicatiu (1 i 3 *cantava*), el condicional (1 i 3 *cantaria*), el present de subjuntiu (1 i 3 *canti*) i l'imperfet de subjuntiu (1 i 3 *cantés*). Un cas especial, com veurem més avall, és el del present d'indicatiu.

En parlars nord-occidentals i valencians septentrionals, tanmateix, s'estableix una diferenciació fònica en les formes de les persones 1 i 3 que acaben gràficament en *a*. En aquests casos, la vocal final es realitza [a] (o [ɛ]) en la persona 1 i [e] en la 3; per exemple: 1 *cantava* ([a] o [ɛ]) i 3 *cantava* ([e]); 1 *cantaria* ([a] o [ɛ]) i 3 *cantaria* ([e]).

Hi ha dues formes verbals que posseeixen una forta especificitat pragmàtica i se separen de la situació descrita suara. Es tracta, concretament, de la persona 1 del present d'indicatiu (que designa l'emissor en el moment de l'acte de parla) i de la persona 2 de l'imperatiu (que designa el receptor en

el moment de rebre una ordre). La persona 1 del present d'indicatiu presenta diferències segons els parlars:

a) En una part important del domini lingüístic adopta l'afix -*o* en totes les conjugacions (*canto*, *bato*, *dormo*), excepte en els verbs velaritzats de la conjugació II (*caic*, *conec*, *dec*, *dic*, *escric*, *molc*, *prenc*).

b) En la major part dels parlars valencians té l'afix -*e* en els verbs de la conjugació I (*cante*), però no presenta cap afix vocàlic en la resta de conjugacions (*bat*, *dorm*).

c) En els parlars baleàrics i en alguerès no presenta cap afix en cap conjugació (*cant*, *bat*, *dorm*).

d) En els parlars septentrionals té l'afix -*i* en totes les conjugacions (*canti*, *bati*, *dormi*), excepte en els verbs velaritzats de la conjugació II (*dic*, etc.).

La persona 2 de l'imperatiu, la menys marcada d'aquest mode, no té cap afix en la majoria de verbs i únicament en alguns verbs molt irregulars de la conjugació II pren l'afix -*s* característic d'aquesta persona (cf. § 20.5): *canta*, *bat*, *dorm* (però *digues*, *veges*, etc.).

18.3. ELS MORFEMES DE CONJUGACIÓ

D'una manera general, s'anomenen *morfemes de conjugació* els afixos que estan situats entre el radical i les desinències flexives, i que es caracteritzen pel fet de no tenir un significat lèxic, com el radical, ni un significat gramatical, com les desinències flexives. La funció d'aquests constituents consisteix més aviat a establir classes morfològiques i a formar temes o bases temàtiques als quals es poden adjuntar les desinències flexives. Com hem indicat més amunt, en català acompleixen aquesta funció la vocal temàtica i l'increment de radical (o extensió del radical) —tradicionalment anomenat *increment incoatiu*— dels verbs incoatius.

18.3.1. *La vocal temàtica*

La *vocal temàtica* permet diferenciar tres grans conjugacions verbals, però planteja greus problemes teòrics i descriptius, ja que no apareix en totes les formes del paradigma, presenta variació al·lomòrfica i una mateixa vocal es pot utilitzar en més d'una conjugació.

Davant d'aquestes dificultats, alguns autors han adoptat un criteri formal unívoc, segons el qual la vocal temàtica s'identifica amb la vocal tònica que va immediatament després del radical i que únicament pot experimentar un procés de desplaçament de l'accent (i de

reducció vocàlica, segons el tipus de vocal) quan apareix un afix tònic a la dreta; això és, en les formes de futur i de condicional. Aquesta perspectiva té l'avantatge teòric de la regularitat de l'accent, però planteja el problema d'excloure d'aquesta categoria algunes vocals àtones clarament relacionades amb les vocals temàtiques tòniques. Es tracta, concretament, de les vocals *a* o *e* de les formes rizotòniques del present d'indicatiu dels verbs de la conjugació I (*cantes*, *canta*, *canten*) i de la vocal *e* de l'infinitiu d'alguns verbs de la conjugació II (*témer*, *merèixer*, *vèncer*).

Tenint en compte aquests fets, assumim que la vocal temàtica té caràcter àton quan apareix en formes rizotòniques (bàsicament, en el present d'indicatiu dels verbs de la conjugació I i en alguns infinitius de verbs de la conjugació II) i quan apareix seguida d'un afix tònic (en les formes de futur i de condicional); en la resta de contextos, en canvi, té un caràcter tònic.

En termes molt generals, podem afirmar que la conjugació I té la vocal temàtica *a*, la segona, la vocal temàtica *e* i la tercera, la vocal temàtica *i*. Aquestes vocals bàsiques, tanmateix, alternen amb altres vocals, com podem comprovar en els exemples reproduïts en el quadre II.59, on la vocal temàtica apareix marcada en negreta.

QUADRE II.59
Alternances de vocals temàtiques en les diferents conjugacions

Conjugació	*Exemples*
I	cantar, cantaré, cantaria, cantant, cantat, cantava, canta, cantes, canten, cantem, canteu, cantés
II	témer, temeré, temeria, tement, temut, temia, temem, temeu, temés
	batent, batut, batia, batem, bateu, batés
III	dormir, dormiré, dormiria, dormint, dormit, dormia, dormim, dormiu, dormís

Com podem observar en aquests exemples, la conjugació III és la més regular, ja que presenta sistemàticament la vocal *i*; les altres dues tenen una distribució més complexa: en la conjugació I predomina la vocal *a*, però també apareix la vocal *e*; en la conjugació II, predomina la vocal *e*, però també apareixen en alguns casos les vocals *i* i *u*. En la conjugació II, a més, cal diferenciar els verbs del tipus *témer*, que tenen vocal temàtica en l'infinitiu, el futur i el condicional, dels verbs del tipus *batre*, que no tenen vocal temàtica en aquestes formes.

En els verbs de la conjugació I es produeix una certa variació dialectal en determinades formes verbals. En els parlars baleàrics es manté l'antiga vocal *a*, en lloc de la *e* d'àmbit general, en les persones 4 i 5 del present d'indicatiu, en la 5 de l'imperatiu i en l'imperfet de subjuntiu (quadre II.60).

QUADRE II.60
Vocal temàtica de la conjugació I en els parlars baleàrics

Temps o mode	*Exemples*
Present d'indicatiu	4 cantam 5 cantau
Imperatiu	5 cantau
Imperfet de subjuntiu	1 cantàs 2 cantassis 3 cantàs 4 cantàssim 5 cantàssiu 6 cantassin

Els parlars valencians, al seu torn, també tenen la vocal *a* en les formes d'imperfet de subjuntiu en *-ra*: 1 *cantara*, 2 *cantares*…

Deixant de banda aquestes variacions, cal afegir que la pronúncia de vocals temàtiques no és homogènia en tots els parlars a causa de les diferències existents en el timbre de les vocals àtones (cf. I, § 2.2.1) i de la variació en la distribució de les es tòniques (cf. I, § 2.1.1).

En el quadre II.61 podem veure la distribució de les vocals temàtiques. En els casos en què hi ha dues formes, la primera correspon als parlars orientals i la segona, als occidentals; en els casos en què n'hi ha tres, la primera correspon als parlars centrals i a parlars baleàrics, la segona, a la resta dels baleàrics i la tercera, als parlars nord-occidentals i valencians.

QUADRE II.61
Distribució de les vocals temàtiques

Temps i modes	*Vocals temàtiques*			
	cantar	batre	témer	dormir
Infinitiu	[á]	∅	[ə]/[e]	[í]
Futur i condicional	[ə]/[a]	∅	[ə]/[e]	[í]
Passat simple i gerundi (persones 2, 3, 4, 5 i 6)	[á]	[é]	[é]	[í]
Participi	[á]	[ú]	[ú]	[í]
Imperfet d'indicatiu	[á]	[í]	[í]	[í]
Present d'indicatiu (persona 3) i imperatiu (persona 2)	[ə]/[a]	∅	∅	∅
Present d'indicatiu (persones 2 i 6)	[ə]/[e]	∅	∅	∅
Presents d'indicatiu i subjuntiu (persones 4 i 5) i imperatiu (persona 5)	[έ]/[ə́]/[é]	[έ]/[ə́]/[é]	[έ]/[ə́]/[é]	[í]
Imperfet de subjuntiu	[é]	[é]	[é]	[í]
Present d'indicatiu (persona 1) i passat simple	∅	∅	∅	∅

18.3.2. *L'increment del radical*

L'*increment del radical* o *extensió del radical* permet establir subclasses verbals dins els verbs de la conjugació III i és el morfema de conjugació característic dels verbs de la conjugació III*b*. Aquest increment té un caràcter

tònic i apareix immediatament després del radical en les formes que no tenen vocal temàtica; això és, en les persones 1, 2, 3 i 6 dels presents d'indicatiu i de subjuntiu, i en la 2 de l'imperatiu (quadre II.62).

QUADRE II.62
Formes dels verbs de la conjugació IIIb que presenten l'increment del radical

Temps o mode	*Exemples*
Present d'indicatiu	1 serv**eix**o 2 serv**eix**es 3 serv**eix** 6 serv**eix**en
Present de subjuntiu	1 serv**eix**i 2 serv**eix**is 3 serv**eix**i 6 serv**eix**in
Imperatiu	2 serv**eix**

L'increment del radical presenta algunes peculiaritats dialectals tant pel que fa a la vocal com pel que fa a la consonant que el constitueixen. En els parlars orientals, l'increment té la vocal *e*, pronunciada [ɛ́] en els parlars centrals i en certs parlars baleàrics i [ə́] en la resta dels baleàrics. En els parlars occidentals, però, l'increment té, des d'antic, la vocal *i* (1 *servisc*; 1 *servisca*, 2 *servisques*, etc.), que es conserva en les variants 2 *servixes*, 3 *servix*, etc. Pel que fa a la consonant, cal afegir, encara, que en alguns parlars la consonant palatal [ʃ] alterna amb el grup [sk] en algunes formes verbals; concretament, en la persona 1 del present d'indicatiu i en el present de subjuntiu en els parlars baleàrics i valencians (quadre 63).

QUADRE II.63
Formes de les variants dialectals de la conjugació IIIb que presenten increment del radical en [sk]

Temps o mode	*Exemples*
Present d'indicatiu	1 serv**isc**/serv**esc**
Present de subjuntiu	1 serv**isc**a/serv**esqu**i 2 serv**isqu**es/serv**esqu**is 3 serv**isc**a/serv**esqu**i 6 serv**isqu**en/serv**esqu**in

18.4. ELS MORFEMES VERBALS DE TEMPS, ASPECTE I MODE DE LES FORMES SIMPLES

Els morfemes de temps se situen entre el tema verbal i els afixos de persona, com podem observar en el quadre II.64.

QUADRE II.64
Situació dels morfemes de temps en la desinència verbal

Tema		*Desinència*	
Radical	*Vocal temàtica*	*Temps*	*Persona*
cant	a	re	m
cant	à	ve	m
cant	a	ríe	m

En aquestes formes, els afixos *-re-*, *-ve-* i *-rie-* s'identifiquen, respectivament, amb el morfema de futur, d'imperfet i de condicional del mode indicatiu.

18.4.1. *Els morfemes verbals dels temps del mode indicatiu*

Tots els temps del mode indicatiu tenen afixos de temps tret d'algunes formes no marcades. No en tenen, concretament, les formes de present d'indicatiu, no marcades temporalment ni aspectualment ni modalment, ni la persona 3 del passat simple, la persona menys marcada d'aquesta categoria. En la resta de formes, els afixos de temps són bastant homogenis i presenten escasses variacions, com podem comprovar en els paradigmes reproduïts en el quadre II.65.

QUADRE II.65

Formes dels temps verbals d'indicatiu que presenten afixos de temps

Temps o mode	*Exemples*		
	Conjugació I	*Conjugació II*	*Conjugació III*
Passat	1 cantí 2 cantares 3 cantà 4 cantàrem 5 cantàreu 6 cantaren		
Imperfet d'indicatiu	1 cantava 2 cantaves 3 cantava 4 cantàvem 5 cantàveu 6 cantaven	1 batia 2 baties 3 batia 4 batíem 5 batíeu 6 batien	1 dormia 2 dormies 3 dormia 4 dormíem 5 dormíeu 6 dormien
Futur	1 cantaré 2 cantaràs 3 cantarà 4 cantarem 5 cantareu 6 cantaran		
Condicional	1 cantaria 2 cantaries 3 cantaria 4 cantaríem 5 cantaríeu 6 cantarien		

Tot i la uniformitat gràfica, aquests afixos no tenen una pronúncia homogènia en tots els parlars. Com en el cas de la vocal temàtica, la manca d'homogeneïtat es deu a les diferències de timbre de les vocals àtones i a la distribució d'algunes es tòniques.

Aquestes diferències apareixen aplegades en el quadre II.66. Igual que s'ha fet en delimitar la vocal temàtica, si hi ha dues formes la primera és pròpia dels parlars orientals i la segona, dels occidentals; si n'hi ha tres, la primera és pròpia dels parlars centrals i part dels balears, la segona, de la resta dels balears i la tercera, dels parlars occidentals. Pel que fa a les formes d'imperfet, no reflectim la variació entre la pronúncia [β] o [v] de la consonant dels verbs de la conjugació I, que no coincideix amb la variació de la vocal.

QUADRE II.66

Afixos de temps

<table>
<tr><th>PERSONES</th><th>Passat</th><th>Futur</th><th>Imperfet</th><th>Condicional</th></tr>
<tr><td>1</td><td>[í]</td><td>[ɾé]</td><td rowspan="2">[(β)ə] / [(β)a]</td><td rowspan="2">[ɾíə] / [ɾía]</td></tr>
<tr><td>3</td><td>∅</td><td rowspan="2">[ɾá]</td></tr>
<tr><td>2 i 6</td><td rowspan="2">[ɾə] / [ɾe]</td><td rowspan="2">[(β)ə] / [(β)e]</td><td rowspan="2">[ɾíə] / [ɾíe]</td></tr>
<tr><td>4 i 5</td><td>[ɾɛ́] / [ɾá] / [ɾé]</td></tr>
</table>

Com hem indicat més amunt, únicament tenen afixos tònics la persona 1 del passat simple, el futur i el condicional. El caràcter tònic d'aquests afixos es justifica pel seu origen. L'afix del futur i el del condicional provenen de la fusió de les formes de l'infinitiu i de l'auxiliar *haver*: *cantar he* > *cantaré*; *cantar hia* > *cantaria*. D'altra banda, l'afix de persona 1 del passat simple prové de la monoftongació de la vocal temàtica tònica i la vocal de l'afix de perfet llatí: *dormii* > *dormí*.

18.4.2. *Els morfemes verbals dels temps del mode subjuntiu*

El present de subjuntiu té afixos de temps en les formes rizotòniques però no en les arizotòniques, que s'han igualat, i presenten, per tant, sincretisme amb les del present d'indicatiu. En la major part del domini lingüístic, el present de subjuntiu adopta l'afix *-i* en totes les conjugacions.

En els parlars valencians, i en menor mesura en altres parlars, es mantenen les formes antigues amb l'afix *-e* en els verbs de la conjugació I, i l'afix *-a* (o *-e-* seguit de consonant) en els verbs de les conjugacions II i III (quadre II.67).

QUADRE II.67
Formes del present de subjuntiu

Conjugació	*Exemples*
I	1 canti (cante) 2 cantis (cantes) 3 canti (cante) 4 cantem 5 canteu 6 cantin (canten)
II	1 bati (bata) 2 batis (bates) 3 bati (bata) 4 batem 5 bateu 6 batin (baten)
III	1 dormi (dorma) 2 dormis (dormes) 3 dormi (dorma) 4 dormim 5 dormiu 6 dormin (dormen)

Les formes anteriors són les més generals. Juntament amb aquestes, n'hi ha d'altres que tenen un àmbit més restringit. Es tracta, concretament, de les formes arizotòniques amb l'afix *-igue-* en els verbs de la conjugació III, pròpies de parlars balears: 4 *dormiguem*, *serviguem*, 5 *dormigueu*, *servigueu*.

No són, però, acceptables altres tipus de subjuntius d'ús bastant residual; concretament, les formes rizotòniques amb l'afix *-o* emprades en alguns parlars nord-occidentals (1 *canto*,

2 *cantos*, 3 *canto*, 6 *cànton*) o les formes rizotòniques amb *-iga* (o *-ega*) emprades en alguns parlars baleàrics i, en menor mesura, en altres de nord-occidentals (1 *càntiga*, *bàtiga* o *bàtega*, *séntiga*…).

L'imperfet de subjuntiu presenta afixos de temps en totes les persones. En gran part del domini lingüístic, aquests afixos prenen la vocal *i* típica del subjuntiu en les persones 2, 4, 5 i 6. En els parlars valencians, i en menor mesura en altres parlars, es mantenen les formes antigues amb la vocal *e* (quadre II.68).

QUADRE II.68
Formes de l'imperfet de subjuntiu

Conjugació	*Exemples*
I	1 cantés 2 cantessis (cantesses) 3 cantés 4 cantéssim (cantéssem) 5 cantéssiu (cantésseu) 6 cantessin (cantessen)
II	1 batés 2 batessis (batesses) 3 batés 4 batéssim (batéssem) 5 batéssiu (batésseu) 6 batessin (batessen)
III	1 dormís 2 dormissis (dormisses) 3 dormís 4 dormíssim (dormíssem) 5 dormíssiu (dormísseu) 6 dormissin (dormissen)

D'una manera semblant al que ocorre en el present de subjuntiu, també en l'imperfet hi ha altres formes d'àmbit més restringit. Concretament, es tracta de:

a) Les formes amb l'afix *-ra* (o *-re-* seguit de consonant), pròpies de parlars valencians: 1 *cantara*, 2 *cantares*, 3 *cantara*, 4 *cantàrem*, 5 *cantàreu*, 6 *cantaren*.

b) Les formes amb la vocal temàtica *a* en els verbs de la conjugació I, pròpies de parlars baleàrics: 1 *cantàs*, 2 *cantassis*, 3 *cantàs*, 4 *cantàssim*, 5 *cantàssiu*, 6 *cantassin*.

No són acceptables les formes amb l'afix *-igués*, *-iguessis*… emprades en les conjugacions II i III en alguns parlars baleàrics (1 *batigués*, *sentigués*…, en lloc de les correctes 1 *batés*, *sentís*…).

18.4.3. *Els morfemes verbals del mode imperatiu*

Les persones 2 i 5 del mode imperatiu no tenen afixos de temps i adopten, en la gran majoria dels casos, una forma que coincideix amb les persones 3 i 5, respectivament, del present d'indicatiu: per exemple, *dorm* (3 pres. d'ind. i 2 imper.) i *dormiu* (5 pres. d'ind. i 5 imper.). La propietat formal més delimitadora d'aquest mode no és segmental, sinó suprasegmental. Efectivament, les formes del mode imperatiu (igual que el vocatiu en el sistema nominal) es diferencien clarament de la resta de formes verbals pel fet que s'identifiquen amb el focus oracional, això és, amb l'element tonalment realçat i l'element que ocupa la primera posició oracional: ***Pregunta**-li-ho tu!*

18.4.4. *Els morfemes verbals de les formes no personals*

Les formes no personals, finalment, tenen els afixos *-r* en l'infinitiu, *-nt* en el gerundi i *-t* o *-d-* en el participi (quadre II.69).

QUADRE II.69
Formes no personals dels verbs

Conjugació	*Infinitiu*	*Gerundi*	*Participi*			
			Singular		*Plural*	
			Masculí	*Femení*	*Masculí*	*Femení*
I	cantar	cantant	cantat	cantada	cantats	cantades
II	batre, témer	batent, tement	batut, temut	batuda, temuda	batuts, temuts	batudes, temudes
III	dormir	dormint	dormit	dormida	dormits	dormides

Pel que fa al participi, cal remarcar que pot dur afixos de gènere i nombre, ja que aquesta forma, com els adjectius, pot establir relacions de concordança amb noms i pronoms: *No les he vistes*; *Feta la llei, feta la trampa*.

Els afixos de les formes no personals presenten algunes especificitats fonètiques. La *r* de l'infinitiu s'elideix en la llengua parlada de la major part dels parlars, malgrat que se sol mantenir quan l'infinitiu apareix seguit d'un pronom feble (cf. I, § 7.4.3). La *t* final del gerundi també s'elideix en una part important del català, encara que se sol mantenir seguida dels pronoms febles *hi* i *ho* (cf. I, § 7.4.1). L'afix del participi, finalment, té realitzacions diferents segons el context fònic en què apareix: pot ésser sord o sonor ([t]/[d]) quan no és seguit d'un altre afix (cf. I, § 7.1); es realitza, en canvi, com a aproximant ([ð]) seguit d'un afix vocàlic (cf. I, § 7.3.2).

18.5. LES FORMES VERBALS AMB SEGMENTS DE SUPORT

Algunes formes verbals presenten segments vocàlics o consonàntics de suport; això és, segments que no posseeixen cap funció morfològica però permeten atorgar estructura sil·làbica, o una estructura sil·làbica més canònica, als constituents morfològics (cf. I, § 4.2). Aquests segments de suport poden ésser la vocal *e* ([ə] o [e], segons el bloc dialectal) i la consonant *d*. La vocal de suport permet sil·labificar alguns afixos consonàntics o algunes consonants finals de radical en formes sense desinències vocàliques. Aquesta vocal, concretament, apareix en els contextos següents:

a) En la persona 2 del present d'indicatiu dels verbs de les conjugacions II i III que tenen el radical (o l'increment del radical) acabat en consonant sibilant: *coneixes*, *mereixes*, *serveixes*; *fuges*; *torces*, *tusses*, *vences*; *brunzes*, *cuses*.

b) En les persones 2 i 3 del present d'indicatiu dels verbs *córrer*, *obrir* i *omplir* (i els derivats): *corres*, *corre*; *obres*, *obre*; *omples*, *omple*.

En alguns parlars baleàrics aquests verbs no tenen vocal en la persona 1 (*obr*, *corr*, *ompl*). En parlars valencians i baleàrics, d'altra banda, els verbs *obrir* i *omplir* adopten una vocal *i* en les formes rizotòniques del present d'indicatiu, clarament relacionada amb la vocal temàtica de la conjugació III a què pertanyen aquests verbs: 1 *òbric* (parlars valencians), 2 *obris*, 3 *obri*, 6 *obrin* (parlars valencians i baleàrics).

c) En la persona 6 del present d'indicatiu dels verbs de les conjugacions II i III: *baten*, *temen*, *dormen*.

d) En els infinitius rizotònics de la conjugació II amb el radical acabat en consonant oclusiva o gradual: *batre*, *entendre*, *perdre*, *prendre*, *rompre*; *beure*, *moure*.

Cal tenir en compte que hi ha autors que interpreten com a vocal de suport la vocal *e* de les formes d'infinitiu, futur i condicional dels verbs de la conjugació II del tipus *témer* (*témer*, *temeré*, *temeria*), que en aquesta gramàtica interpretem com a vocal temàtica.

La consonant de suport *d*, d'altra banda, permet evitar el contacte entre una consonant líquida i una ròtica (cf. I, § 6.1) i apareix en els infinitius rizotònics i en les formes de futur i de condicional dels verbs de la conjugació II amb el radical acabat en *l* o *n*: *moldre*, *moldré*, *moldria*; *doldre, doldré, doldria*.

18.6. ELS PARADIGMES FLEXIUS DE LES FORMES SIMPLES DELS VERBS REGULARS

A tall de resum, reproduïm tot seguit els paradigmes generals dels verbs model *cantar*, *batre*, *témer, dormir* i *servir* (quadre II.70). En aquests paradigmes apareixen segmentats, i classificats en quatre columnes, els diferents constituents morfològics de cada forma verbal. Aquests constituents s'identifiquen, per aquest ordre, amb el radical, el morfema de conjugació, el morfema de temps i el morfema de persona i nombre (o el de gènere i nombre en el participi). Així mateix, posem entre claus angulars obtuses les vocals de suport que apareixen en algunes formes verbals, d'acord amb el criteri adoptat al § 18.5.

QUADRE II.70
Models dels paradigmes flexius de les formes simples dels verbs regulars

INDICATIU

PRESENT

	I				II								IIIa				IIIb			
1	cant			o	bat			o	tem			o	dorm			o	serv	eix		o
2	cant	e		s	bat			s	tem			s	dorm			s	serv	eix		(e)s
3	cant	a			bat				tem				dorm				serv	eix		
4	cant	e		m	bat	e		m	tem	e		m	dorm	i		m	serv	i		m
5	cant	e		u	bat	e		u	tem	e		u	dorm	i		u	serv	i		u
6	cant	e		n	bat			(e)n	tem			(e)n	dorm			(e)n	serv	eix		(e)n

FUTUR

	I				II								IIIa				IIIb			
1	cant	a	ré		bat		ré		tem		(e)ré		dorm	i	ré		serv	i	ré	
2	cant	a	rà	s	bat		rà	s	tem		(e)rà	s	dorm	i	rà	s	serv	i	rà	s
3	cant	a	rà		bat		rà		tem		(e)rà		dorm	i	rà		serv	i	rà	
4	cant	a	re	m	bat		re	m	tem		(e)re	m	dorm	i	re	m	serv	i	re	m
5	cant	a	re	u	bat		re	u	tem		(e)re	u	dorm	i	re	u	serv	i	re	u
6	cant	a	ra	n	bat		ra	n	tem		(e)ra	n	dorm	i	ra	n	serv	i	ra	n

CONDICIONAL

	I				II								IIIa				IIIb			
1	cant	a	ria		bat		ria		tem		(e)ria		dorm	i	ria		serv	i	ria	
2	cant	a	rie	s	bat		rie	s	tem		(e)rie	s	dorm	i	rie	s	serv	i	rie	s
3	cant	a	ria		bat		ria		tem		(e)ria		dorm	i	ria		serv	i	ria	
4	cant	a	ríe	m	bat		ríe	m	tem		(e)ríe	m	dorm	i	ríe	m	serv	i	ríe	m
5	cant	a	ríe	u	bat		ríe	u	tem		(e)ríe	u	dorm	i	ríe	u	serv	i	ríe	u
6	cant	a	rie	n	bat		rie	n	tem		(e)rie	n	dorm	i	rie	n	serv	i	rie	n

PASSAT SIMPLE

	I				II								IIIa				IIIb			
1	cant	í			bat	í			tem	í			dorm	í			serv		í	
2	cant	a	re	s	bat	e	re	s	tem	e	re	s	dorm	i	re	s	serv	i	re	s
3	cant	à			bat	é			tem	é			dorm	í			serv	í		
4	cant	à	re	m	bat	é	re	m	tem	é	re	m	dorm	í	re	m	serv	í	re	m
5	cant	à	re	u	bat	é	re	u	tem	é	re	u	dorm	í	re	u	serv	í	re	u
6	cant	a	re	n	bat	e	re	n	tem	e	re	n	dorm	i	re	n	serv	i	re	n

IMPERFET

	I				II								IIIa				IIIb			
1	cant	a	va		bat	i	a		tem	i	a		dorm	i	a		serv	i	a	
2	cant	a	ve	s	bat	i	e	s	tem	i	e	s	dorm	i	e	s	serv	i	e	s
3	cant	a	va		bat	i	a		tem	i	a		dorm	i	a		serv	i	a	
4	cant	à	ve	m	bat	í	e	m	tem	í	e	m	dorm	í	e	m	serv	í	e	m
5	cant	à	ve	u	bat	í	e	u	tem	í	e	u	dorm	í	e	u	serv	í	e	u
6	cant	a	ve	n	bat	i	e	n	tem	i	e	n	dorm	i	e	n	serv	i	e	n

	I	II		IIIa	IIIb
	SUBJUNTIU				
	PRESENT				
1	cant i	bat i	tem i	dorm i	serv eix i
2	cant i s	bat i s	tem i s	dorm i s	serv eix i s
3	cant i	bat i	tem i	dorm i	serv eix i
4	cant e m	bat e m	tem e m	dorm i m	serv i m
5	cant e u	bat e u	tem e u	dorm i u	serv i u
6	cant i n	bat i n	tem i n	dorm i n	serv eix i n
	IMPERFET				
1	cant é s	bat é s	tem é s	dorm í s	serv í s
2	cant e ssi s	bat e ssi s	tem e ssi s	dorm i ssi s	serv i ssi s
3	cant é s	bat é s	tem é s	dorm í s	serv í s
4	cant é ssi m	bat é ssi m	tem é ssi m	dorm í ssi m	serv í ssi m
5	cant é ssi u	bat é ssi u	tem é ssi u	dorm í ssi u	serv í ssi u
6	cant e ssi n	bat e ssi n	tem e ssi n	dorm i ssi n	serv i ssi n
	IMPERATIU				
2	cant a	bat	tem	dorm	serv eix
5	cant e u	bat e u	tem e u	dorm i u	serv i u
	FORMES NO PERSONALS				
	INFINITIU				
	cant a r	bat r(e)	tém (e) r	dorm i r	serv i r
	GERUNDI				
	cant a nt	bat e nt	tem e nt	dorm i nt	serv i nt
	PARTICIPI				
MS	cant a t	bat u t	tem u t	dorm i t	serv i t
FS	cant a d a	bat u d a	tem u d a	dorm i d a	serv i d a
MP	cant a t s	bat u t s	tem u t s	dorm i t s	serv i t s
FP	cant a d es	bat u d es	tem u d es	dorm i d es	serv i d es

19. LES FORMES CONSTRUÏDES AMB UN VERB AUXILIAR

Hi ha un conjunt de formes verbals que es construeixen per mitjà de perífrasis formades per un verb auxiliar i per una forma no personal pròpia del verb que es conjuga. Usem l'adjectiu *perfet* per a referir-nos a les formes construïdes amb l'auxiliar *haver* (que tradicionalment es denominen *formes*

	I	II		IIIa	IIIb
	SUBJUNTIU				
	PRESENT				
1	cant i	bat i	tem i	dorm i	serv eix i
2	cant i s	bat i s	tem i s	dorm i s	serv eix i s
3	cant i	bat i	tem i	dorm i	serv eix i
4	cant e m	bat e m	tem e m	dorm i m	serv i m
5	cant e u	bat e u	tem e u	dorm i u	serv i u
6	cant i n	bat i n	tem i n	dorm i n	serv eix i n
	IMPERFET				
1	cant é s	bat é s	tem é s	dorm í s	serv í s
2	cant e ssi s	bat e ssi s	tem e ssi s	dorm i ssi s	serv i ssi s
3	cant é s	bat é s	tem é s	dorm í s	serv í s
4	cant é ssi m	bat é ssi m	tem é ssi m	dorm í ssi m	serv í ssi m
5	cant é ssi u	bat é ssi u	tem é ssi u	dorm í ssi u	serv í ssi u
6	cant e ssi n	bat e ssi n	tem e ssi n	dorm i ssi n	serv i ssi n
	IMPERATIU				
2	cant a	bat	tem	dorm	serv eix
5	cant e u	bat e u	tem e u	dorm i u	serv i u
	FORMES NO PERSONALS				
	INFINITIU				
	cant a r	bat r(e)	tém (e) r	dorm i r	serv i r
	GERUNDI				
	cant a nt	bat e nt	tem e nt	dorm i nt	serv i nt
	PARTICIPI				
MS	cant a t	bat u t	tem u t	dorm i t	serv i t
FS	cant a d a	bat u d a	tem u d a	dorm i d a	serv i d a
MP	cant a t s	bat u t s	tem u t s	dorm i t s	serv i t s
FP	cant a d es	bat u d es	tem u d es	dorm i d es	serv i d es

19. LES FORMES CONSTRUÏDES AMB UN VERB AUXILIAR

Hi ha un conjunt de formes verbals que es construeixen per mitjà de perífrasis formades per un verb auxiliar i per una forma no personal pròpia del verb que es conjuga. Usem l'adjectiu *perfet* per a referir-nos a les formes construïdes amb l'auxiliar *haver* (que tradicionalment es denominen *formes*

compostes) i l'adjectiu *perifràstic*, per a referir-nos a les construïdes amb l'auxiliar *anar*.

19.1. LES FORMES COMPOSTES

La major part de les formes simples tenen com a correlat anterior i perfectiu una forma formada amb l'auxiliar *haver* i el participi corresponent al verb conjugat. El present *canta*, per exemple, té com a correlat anterior el perfet *ha cantat*, i el futur *cantaré* té com a correlat anterior el futur perfet *hauré cantat*.

No tenen formes compostes ni el participi ni l'imperatiu: l'imperatiu, perquè designa ordres que s'han de realitzar posteriorment a l'acte de parla i no admet, lògicament, el valor d'anterioritat i perfectivitat propi de les formes compostes; el participi, perquè ja posseeix els valors d'anterioritat i perfectivitat propis d'aquestes formes.

En el quadre II.71 podem veure exemplificades amb el verb *cantar* les diferents formes compostes.

QUADRE II.71
Formes compostes del verb cantar

	Perfet d'indicatiu	*Futur perfet*	*Condicional perfet*	*Plusquamperfet d'indicatiu*
1	he cantat	hauré cantat	hauria cantat	havia cantat
2	has cantat	hauràs cantat	hauries cantat	havies cantat
3	ha cantat	haurà cantat	hauria cantat	havia cantat
4	hem cantat	haurem cantat	hauríem cantat	havíem cantat
5	heu cantat	haureu cantat	hauríeu cantat	havíeu cantat
6	han cantat	hauran cantat	haurien cantat	havien cantat
	Passat anterior	*Perfet de subjuntiu*	*Plusquamperfet de subjuntiu*	*Infinitiu perfet*
1	haguí cantat	hagi cantat	hagués cantat	haver cantat
2	hagueres cantat	hagis cantat	haguessis cantat	
3	hagué cantat	hagi cantat	hagués cantat	
4	haguérem cantat	hàgim cantat	haguéssim cantat	
5	haguéreu cantat	hàgiu cantat	haguéssiu cantat	*Gerundi perfet*
6	hagueren cantat	hagin cantat	haguessin cantat	havent cantat

L'auxiliar del condicional perfet pot tenir dues formes diferents. La més general, que ha estat reproduïda més amunt, es construeix amb l'afix *-ria* (o *-rie-*), propi també del condicional simple. Juntament amb aquesta forma, n'hi ha una altra que es construeix amb

el tema acabat en consonant velar, la vocal temàtica *e* i l'afix *-ra* (o *-re-*): 1 *haguera*, 2 *hagueres*, 3 *haguera*, 4 *haguérem*, 5 *haguéreu*, 6 *hagueren*.

D'una manera semblant al que passa en les formes simples, l'auxiliar *haver* presenta, en alguns parlars, formes diferents de les delimitades suara:

a) Són pròpies de parlars valencians i, en menor mesura, de nord-occidentals les formes de subjuntiu amb l'afix *-a* (o *-e-* seguida de consonant) en lloc de l'afix *-i*, tant en el perfet com en l'imperfet: 1 *haja*, 2 *hages*, 3 *haja*, 4 *hàgem*, 5 *hàgeu*, 6 *hagen*; 2 *haguesses*, 4 *haguéssem*, 5 *haguésseu*, 6 *haguessen*.

b) En parlars valencians també s'usen les formes d'imperfet de subjuntiu amb l'afix *-ra* (o *-re-*) en l'auxiliar: 1 *haguera*, 2 *hagueres*, 3 *haguera*, 4 *haguérem*, 5 *haguéreu*, 6 *hagueren*.

L'auxiliar de perfet d'indicatiu presenta també, en determinats registres cultes, les formes 4 *havem*, 5 *haveu*.

19.2. LES FORMES PERIFRÀSTIQUES

Les formes simples del verb auxiliar *anar* seguit de l'infinitiu del verb principal permeten formar les variants perifràstiques del passat (anomenat *passat perifràstic*), les quals, en la llengua escrita, alternen estilísticament amb les variants simples del passat en totes les formes excepte en la primera; en canvi, en la llengua parlada, les perifràstiques són les formes més usuals en el conjunt del domini lingüístic. A diferència del verb predicatiu *anar*, l'auxiliar de passat té un radical uniforme en totes les persones (quadre II.72).

QUADRE II.72
Formes perifràstiques simples
del verb cantar

	Passat perifràstic
1	vaig cantar
2	vas cantar
3	va cantar
4	vam cantar
5	vau cantar
6	van cantar

En alguns parlars, el radical *va-* apareix seguit de l'afix *-re-* en les mateixes persones que tenen aquest afix en el passat simple: 2 *vares cantar*, 4 *vàrem cantar*, 5 *vàreu cantar*, 6 *varen cantar*.

L'auxiliar *anar* també permet formar altres variants que, a diferència de les del passat d'indicatiu, tenen un caràcter exclusivament literari. Es tracta de les formes perifràstiques

del passat anterior d'indicatiu (que també té l'auxiliar *haver*), del passat de subjuntiu i del passat anterior de subjuntiu (quadre II.73).

QUADRE II.73
Formes perifràstiques compostes del verb cantar

	Passat anterior perifràstic d'indicatiu	*Passat perifràstic de subjuntiu*	*Passat anterior perifràstic de subjuntiu*
1	vaig haver cantat	vagi cantar	vagi haver cantat
2	vas haver cantat	vagis cantar	vagis haver cantat
3	va haver cantat	vagi cantar	vagi haver cantat
4	vam haver cantat	vàgim cantar	vàgim haver cantat
5	vau haver cantat	vàgiu cantar	vàgiu haver cantat
6	van haver cantat	vagin cantar	vagin haver cantat

El primer és equivalent al passat anterior format únicament amb l'auxiliar *haver* i, per tant, té un valor que, generalment, és acomplert pel passat (simple o perifràstic) o pel plusquamperfet. Els altres dos temps són molt esporàdics, fins i tot en obres literàries. El valor de passat de subjuntiu que poden assumir aquests temps en contextos de subordinació s'expressa d'una manera gairebé sistemàtica per l'imperfet de subjuntiu, en el cas del passat perifràstic, o pel plusquamperfet de subjuntiu, en el cas del passat anterior perifràstic.

En els parlars valencians, l'auxiliar *anar* presenta en els temps de subjuntiu les formes següents: 1 *vaja*, 2 *vages*, 3 *vaja*, 4 *vàgem*, 5 *vàgeu*, 6 *vagen*.

20. ELS VERBS IRREGULARS

Els *verbs irregulars* són els que no segueixen els paradigmes considerats model i que han estat exemplificats fins ara amb els verbs *cantar*, *batre*, *témer*, *dormir* i *servir*. La irregularitat, òbviament, és una qüestió de grau, ja que alguns verbs irregulars sols es diferencien en una forma dels verbs model, mentre que d'altres presenten particularitats en moltes formes del paradigma. Tots els verbs de la conjugació I tenen un caràcter regular, a excepció del verb defectiu *dar* i dels verbs *estar* i *anar*, que presenten formes de les conjugacions I i II. Dins la conjugació III, són regulars la majoria dels incoatius i una bona part dels purs. La conjugació II, finalment, té un alt grau d'irregularitat; de fet, són més nombrosos els verbs amb alguna irregularitat que no pas els que segueixen el patró considerat regular.

La major part d'irregularitats tenen a veure amb variacions al·lomòrfiques en el radical. Són bastant esporàdiques les variacions en la vocal temàtica i molt estranyes les variacions en les desinències flexives.

No poden ésser considerats irregulars els verbs que contenen variacions ortogràfiques en algunes de les seves formes, ja que aquestes variacions responen a les regles ortogràfiques generals. En aquest apartat, no comentarem, per tant, els verbs que

del passat anterior d'indicatiu (que també té l'auxiliar *haver*), del passat de subjuntiu i del passat anterior de subjuntiu (quadre II.73).

QUADRE II.73
Formes perifràstiques compostes del verb cantar

	Passat anterior perifràstic d'indicatiu	*Passat perifràstic de subjuntiu*	*Passat anterior perifràstic de subjuntiu*
1	vaig haver cantat	vagi cantar	vagi haver cantat
2	vas haver cantat	vagis cantar	vagis haver cantat
3	va haver cantat	vagi cantar	vagi haver cantat
4	vam haver cantat	vàgim cantar	vàgim haver cantat
5	vau haver cantat	vàgiu cantar	vàgiu haver cantat
6	van haver cantat	vagin cantar	vagin haver cantat

El primer és equivalent al passat anterior format únicament amb l'auxiliar *haver* i, per tant, té un valor que, generalment, és acomplert pel passat (simple o perifràstic) o pel plusquamperfet. Els altres dos temps són molt esporàdics, fins i tot en obres literàries. El valor de passat de subjuntiu que poden assumir aquests temps en contextos de subordinació s'expressa d'una manera gairebé sistemàtica per l'imperfet de subjuntiu, en el cas del passat perifràstic, o pel plusquamperfet de subjuntiu, en el cas del passat anterior perifràstic.

En els parlars valencians, l'auxiliar *anar* presenta en els temps de subjuntiu les formes següents: 1 *vaja*, 2 *vages*, 3 *vaja*, 4 *vàgem*, 5 *vàgeu*, 6 *vagen*.

20. ELS VERBS IRREGULARS

Els *verbs irregulars* són els que no segueixen els paradigmes considerats model i que han estat exemplificats fins ara amb els verbs *cantar*, *batre*, *témer*, *dormir* i *servir*. La irregularitat, òbviament, és una qüestió de grau, ja que alguns verbs irregulars sols es diferencien en una forma dels verbs model, mentre que d'altres presenten particularitats en moltes formes del paradigma. Tots els verbs de la conjugació I tenen un caràcter regular, a excepció del verb defectiu *dar* i dels verbs *estar* i *anar*, que presenten formes de les conjugacions I i II. Dins la conjugació III, són regulars la majoria dels incoatius i una bona part dels purs. La conjugació II, finalment, té un alt grau d'irregularitat; de fet, són més nombrosos els verbs amb alguna irregularitat que no pas els que segueixen el patró considerat regular.

La major part d'irregularitats tenen a veure amb variacions al·lomòrfiques en el radical. Són bastant esporàdiques les variacions en la vocal temàtica i molt estranyes les variacions en les desinències flexives.

No poden ésser considerats irregulars els verbs que contenen variacions ortogràfiques en algunes de les seves formes, ja que aquestes variacions responen a les regles ortogràfiques generals. En aquest apartat, no comentarem, per tant, els verbs que

experimenten aquests canvis gràfics. Aquestes variacions, amb tot, sí que figuren en els models de conjugació reproduïts al final d'aquesta secció.

20.1. VERBS DE LA CONJUGACIÓ II AMB ALTERNANCES CONSONÀNTIQUES EN EL RADICAL

La major part dels verbs irregulars de la conjugació II es caracteritzen pel fet que no tenen en cap parlar afix vocàlic en la persona 1 del present d'indicatiu, i pel fet que presenten alternances en les consonants finals del radical. El verb *beure*, per exemple, té en tots els parlars la forma *bec* en la persona 1 del present d'indicatiu. Aquest verb, a més, té formes amb obstruent velar (sorda o sonora, segons el context fònic), amb gradual velar ([w]) i amb labial sonora ([β] o [v], segons el parlar). Aquestes formes es poden exemplificar, respectivament, amb les persones 1, 3 i 4 del present d'indicatiu: *bec*, *beu* i *bevem*.

Les consonants que estan en alternança en aquests verbs varien en cada cas. La major part dels verbs, però, tenen en comú el fet que una d'aquestes consonants és l'obstruent velar, com podem observar en el quadre II.74. En aquest quadre recollim diferents models de variació i exemplifiquem, novament, a partir de les formes de les persones 1, 3 i 4 del present d'indicatiu.

QUADRE II.74
Verbs de la conjugació II amb alternances consonàntiques en el radical

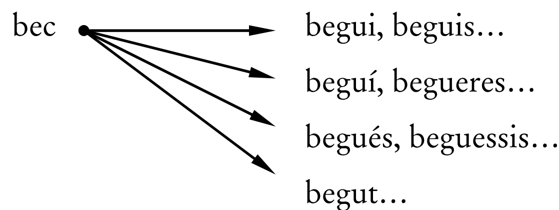
Verb	*Formes verbals del present d'indicatiu*		
	Persona 1	*Persona 3*	*Persona 4*
beure	bec	beu	bevem
coure	coc	cou	coem
seure	sec	seu	seiem
caure	caic	cau	caiem
moldre	molc	mol	molem
prendre	prenc	pren	prenem
conèixer	conec	coneix	coneixem
viure	visc	viu	vivim
veure	veig	veu	veiem

Tenint en compte la recurrència de l'obstruent velar, diversos autors han defensat que aquesta consonant es comporta morfològicament com un increment del radical paral·lel a l'increment incoatiu. Aquesta consonant s'assembla a l'increment incoatiu pel fet que: *a*)

permet establir una subclasse ben delimitada de verbs de la conjugació II, i *b*) té una distribució bastant regular dins el paradigma (i tendeix a generalitzar-se col·loquialment a un conjunt de formes ben delimitades). Per tal de facilitar la descripció de les alternances consonàntiques, seguim el punt de vista més tradicional, segons el qual aquesta consonant s'identifica amb el darrer segment d'un dels al·lomorfs del radical.

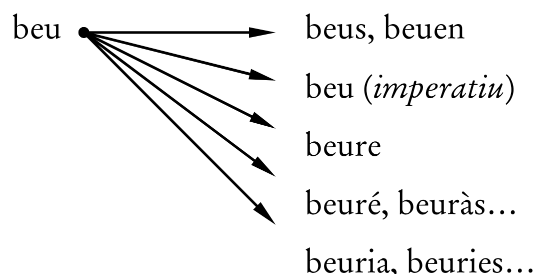
La distribució dels radicals amb variants consonàntiques sol seguir uns patrons bastant recurrents, i en molts casos és possible recuperar totes les formes del paradigma a partir de les tres persones del present d'indicatiu amb què hem exemplificat aquestes variacions. En aquests casos, les úniques modificacions formals tenen a veure amb els processos fonològics generals (cf. § 2, i I, § 2 i 7). Aquest comportament es pot exemplificar fàcilment amb el verb *beure*. A partir del radical de la persona 1 del present d'indicatiu s'obtenen el present de subjuntiu, el passat simple, l'imperfet de subjuntiu i, en menor mesura, el participi (quadre II.75).

QUADRE II.75
Formes del verb beure *obtingudes a partir del radical de la persona 1 del present d'indicatiu*

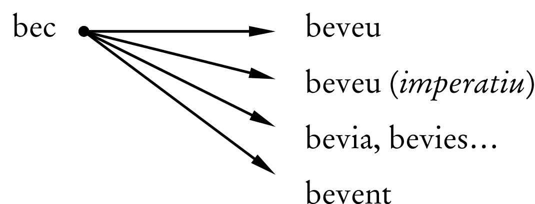

A partir del radical de la persona 3 del present d'indicatiu s'obtenen les persones 2 i 6 del mateix temps, la 2 de l'imperatiu, l'infinitiu, el futur i el condicional (quadre II.76).

QUADRE II.76
Formes del verb beure *obtingudes a partir del radical de la persona 3 del present d'indicatiu*

La resta de formes, finalment, s'obtenen a partir del radical de la persona 4 del present d'indicatiu; es tracta de la persona 5 del present d'indicatiu i de l'imperatiu, l'imperfet d'indicatiu i el gerundi (quadre II.77).

QUADRE II.77
Formes del verb beure *obtingudes a partir del radical de la persona 4 del present d'indicatiu*

Aquestes relacions formals establertes dins el paradigma tenen, com hem indicat, un caràcter bastant recurrent i, fins a un cert punt, regular. Hi ha, però, tota una sèrie de verbs que presenten particularitats en alguna o en algunes formes.

20.1.1. *Els radicals velaritzats*

Els verbs amb formes velaritzades es poden classificar en tres grans grups, tenint en compte la distribució d'aquestes formes dins el paradigma:

a) La major part dels verbs segueixen el patró exemplificat amb el verb *beure* (cf. § 20.1) i tenen formes velaritzades en la persona 1 del present d'indicatiu, en el present de subjuntiu, en el passat simple, en l'imperfet de subjuntiu i en el participi. Pertanyen a aquest grup, entre d'altres, els verbs *beure*, *caure*, *jeure* o *jaure*; *doldre* o *doler*, *valdre* o *valer*; *tenir* o *tindre* i *venir* o *vindre*.

En els parlars sense afix de persona 1 (o amb afix zero) del present d'indicatiu, també s'integren en aquest grup els verbs *fènyer*, *pertànyer* i *plànyer*. En els parlars en què la persona 1 del present d'indicatiu té l'afix *-o* (o *-i*), aquests verbs són regulars i únicament en el participi l'antiga forma velaritzada alterna, segons els parlars, amb la moderna regular: *fengut* i *fenyut*, *pertangut* i *pertanyut*, *plangut* i *planyut*. En parlars baleàrics també tenen formes velaritzades els verbs *atènyer*, *empènyer*, *espènyer* i *estrènyer* (i derivats), llevat del participi.

En els parlars valencians també segueix aquest model el verb *córrer* (i els derivats). En els altres parlars, però, aquest verb té una distribució irregular, ja que les formes velaritzades únicament apareixen en el passat simple d'indicatiu (*correguí*, *corregueres*…), en l'imperfet de subjuntiu (*corregués*), en el participi (*corregut*) i, optativament, en les persones 4 i 5 del present de subjuntiu (*correm* o *correguem*, *correu* o *corregueu*).

b) Un grup relativament important de verbs tenen formes velaritzades en totes les categories esmentades excepte en el participi. A aquest grup pertanyen verbs amb participis irregulars (cf. § 20.7) com ara *dir*, *moldre*; *entendre*, *fondre*, *prendre*; *pondre*, *respondre*, etc.

c) Un grup molt reduït de verbs tenen formes velaritzades únicament en la persona 1 del present d'indicatiu i en el present de subjuntiu. Tradicionalment, pertanyen a aquest grup el verb *escriure* i tots els seus derivats. Actualment, però, aquests verbs tendeixen a adoptar el model anterior i a generalitzar les formes velaritzades en el passat simple i l'imperfet de subjuntiu. Tenint en compte aquesta forta tendència, són correctes tant les formes tradicionals sense velar (1 *escriví*, 2 *escrivires*, etc.; 1 *escrivís*, etc.) com les formes modernes i analògiques amb velar (1 *escriguí*, 2 *escrigueres*, etc.; 1 *escrigués*, etc.). En els parlars valencians, també segueixen aquest model els verbs de la conjugació III *obrir*, *omplir* i els derivats d'aquests verbs (*òbric*; *òbriga*, *òbrigues*, etc.).

En aquests grups, l'aparició de les formes velaritzades segueix una relació implicativa, segons la qual si una determinada categoria té consonant velar, aleshores aquesta consonant reapareix en unes altres categories. Aquesta relació implicativa es pot esquematitzar com segueix:

participi → passat s. (d'indicatiu) i imperf. de subj. → persona 1 dels presents d' ind. i de subj.

D'acord amb aquesta relació, si un verb té forma velaritzada en el participi, aleshores també té forma velaritzada en el passat simple d'indicatiu i en l'imperfet de subjuntiu; si té forma velaritzada en aquestes categories, aleshores també en té en la persona 1 del present d'indicatiu i en el present de subjuntiu.

Alguns verbs, generalment molt irregulars, no s'adiuen totalment amb la distribució delimitada suara, bé perquè no tenen consonant velar en alguna de les formes en què generalment apareix, bé perquè també velaritzen les persones 2 i 5 de l'imperatiu.

Velaritzen l'imperatiu els verbs que tenen l'afix *-s* en la persona 2 d'aquest mode (cf. § 20.5 i 20.6): per exemple, *dir* (2 *digues*, 5 *digueu*), *poder* (2 *pugues*, 5 *pugueu*), *voler* (2 *vulgues*, 5 *vulgueu*). D'altra banda, tenen formes molt irregulars els verbs següents:

a') El verb *voler* no té forma velar en la persona 1 del present d'indicatiu (*vull*), però sí en l'imperatiu i en la resta de categories.

b') Els verbs *saber* i *cabre* tenen formes velaritzades en el present de subjuntiu (1 *sàpiga*, etc.; 1 *càpiga*, etc.). El primer, a més, té formes velaritzades en l'imperatiu (2 *sàpigues*, 5 *sapigueu*). En els parlars valencians, tanmateix, es mantenen les formes antigues sense consonant velar (1 *sàpia*, etc.; 1 *càpia*, etc.).

c') El verb *ser* (o *ésser*) té formes velaritzades en la persona 1 del present d'indicatiu (*sóc*), en el present de subjuntiu (*sigui*) i en les variants del participi *sigut* i *segut*, però no en

la variant *sét*, ni en el passat simple (*fui*, *fores*, etc.) ni en l'imperfet de subjuntiu (*fos*). En els parlars balears, tanmateix, no velaritza la persona 1 del present d'indicatiu (*som*).

20.1.2. *Generalitzacions analògiques de les formes velaritzades*

En la llengua parlada es pot constatar una certa tendència a generalitzar analògicament la velar obstruent a formes del paradigma diferents de les analitzades fins ara. El fet que la velar aparegui generalment seguida de la vocal temàtica *e* explica que aquesta consonant tendeixi a anteposar-se a la vocal en els contextos següents:

a) En el gerundi. Per exemple, *beguent*, *riguent*, *caiguent*, en lloc dels normatius *bevent*, *rient*, *caient*.

b) En els infinitius arizotònics. Per exemple, *poguer*, *sapiguer*, *volguer*, *valguer*, *haguer*, en lloc dels normatius *poder*, *saber*, *voler*, *valer*, *haver*.

c) En les persones 4 i 5 del present d'indicatiu. Per exemple, *beguem*, *begueu*, en lloc dels normatius *bevem*, *beveu*; *riguem*, *rigueu*, en lloc dels normatius *riem*, *rieu*; *moguem*, *mogueu*, en lloc dels normatius *movem*, *moveu*.

d) En la persona 5 de l'imperatiu. Per exemple, *begueu*, *rigueu*, *mogueu*, en lloc dels normatius *beveu*, *rieu*, *moveu*.

Aquesta tendència, que varia segons els parlars i no té la mateixa intensitat en totes les categories, no és en cap cas acceptable.

En alguns parlars es donen també processos de velarització analògica més particulars. Aquestes velaritzacions ultrapassen els verbs de la conjugació II i, en general, es caracteritzen pel fet que l'increment assoleix el valor de marca d'una determinada categoria gramatical:

a') Com hem assenyalat més amunt (cf. § 18.4.2), la consonant velar, precedida de la vocal *i* o *e*, s'ha convertit en marca de present de subjuntiu dels verbs de totes les conjugacions en parlars balears i dels verbs de les conjugacions II i III en parlars nord-occidentals. Aquestes formes també reapareixen en l'imperfet de subjuntiu dels verbs regulars de la conjugació II i dels verbs de la conjugació III (quadre II.78).

QUADRE II.78
Formes de subjuntiu velaritzades en parlars balears i nord-occidentals

Temps	*Persona*	*Exemples*		
		Conjugació I	*Conjugació II*	*Conjugació IIIa*
Present de subjuntiu	 1 2	cantar càntiga càntigues etc.	perdre pèrdiga (o pèrdega) pèrdigues (o pèrdegues) etc.	dormir dòrmiga dòrmigues etc.
Imperfet de subjuntiu	 1 2		perdre perdigués perdiguesses etc.	sentir sentigués sentiguesses etc.

Les úniques formes que tenen tradició literària en els parlars baleàrics i que hi resulten, per tant, acceptables, són les persones 4 i 5 del present de subjuntiu dels verbs de la conjugació III: 4 *sentiguem*, *dormiguem*; 5 *sentigueu*, *dormigueu*.

b') En els parlars valencians els verbs de la conjugació III*a* i alguns de regulars de la II velaritzen col·loquialment la persona 1 del present d'indicatiu i el present de subjuntiu (quadre II.79).

QUADRE II.79
*Formes velaritzades dels verbs de les conjugacions II i III*a *en parlars valencians*

Temps	*Persona*	*Exemples*	
		Conjugació II	*Conjugació IIIa*
Present d'indicatiu	1	perdre perc etc.	dormir dorc etc.
Present de subjuntiu	1 2	perdre perga pergues etc.	sentir sentigués sentiguesses etc.

Aquesta velarització, motivada per la conveniència de diferenciar les persones 1 i 3 del present d'indicatiu, no és, però, recomanable.

20.1.3. *Els radicals acabats en [sk]*

Els verbs amb radicals acabats en el grup [sk] tenen en molts casos un comportament equivalent al dels verbs amb formes velaritzades. El verb *viure*, d'una manera paral·lela als verbs velaritzats més regulars, té formes amb el grup [sk] en la persona 1 del present d'indicatiu (*visc*), en el present de subjuntiu (*visqui* o *visca*), en el passat simple (*visquí*, *visqueres*, etc.), en l'imperfet de subjuntiu (*visqués*) i en el participi (*viscut*). La mateixa distribució de formes amb [sk] presenten verbs com ara *créixer*, *merèixer* *néixer* (o *nàixer*) en la major part dels parlars que no tenen afix vocàlic en la persona 1 del present d'indicatiu: *cresc*, *meresc*, *nesc* (o *nasc*). Els parlars en què la persona 1 té afix vocàlic, en canvi, han regularitzat la major part del paradigma a partir del radical acabat en la consonant palatal [ʃ], i les formes amb l'antic grup [sk] únicament es mantenen en el participi (*crescut*), i d'una manera residual en el passat simple (*cresquí*, *cresqueres*, etc.) i en l'imperfet de subjuntiu (*cresqués*).

En alguns parlars baleàrics també pertanyen a aquest model el verb *parèixer* i tots els derivats (*aparèixer*, *comparèixer*, etc.), verbs que en la resta del domini tenen formes amb velar obstruent.

La proximitat formal existent entre alguns verbs velaritzats i els verbs analitzats en aquest apartat explica, d'altra banda, que en la llengua parlada es produeixin canvis d'una classe a l'altra. El verb *complaure*, per exemple, adopta a vegades les formes analògiques

amb [sk] (per exemple, *complasc*, *complasqui*, *complascut*) en lloc de les correctes velaritzades (*complac*, *complagui*, *complagut*); el verb *conèixer*, paral·lelament, adopta a vegades formes amb palatal en la persona 1 del present d'indicatiu i en el present subjuntiu (*coneixo*, *coneixi*), en lloc de les formes correctes velaritzades (*conec* i *conegui*).

20.2. ELS RADICALS PALATALITZATS

Molt més irregular és la distribució dels radicals amb consonant palatal que apareixen en els verbs *anar*, *fer*, *haver* i *veure*. El verb *veure* és el més regular dels quatre, i té formes palatalitzades en la persona 1 del present d'indicatiu (*veig*), en tot el present de subjuntiu (*vegi*) i en l'imperatiu (2 *veges*, al costat, però, de *ves*, 5 *vegeu*). El verb *haver* té formes palatalitzades en el present de subjuntiu (*hagi*) i, en alguns parlars, en la persona 1 del present d'indicatiu quan es comporta com a modal (*haig*), però no quan es comporta com a auxiliar (*he*). El verb *anar* es comporta com *veure*, a excepció de les persones 4 i 5 del present de subjuntiu (4 *anem* i 5 *aneu*) i l'imperatiu (2 *vés*, 5 *aneu*). El verb *fer*, finalment, palatalitza la persona 1 del present d'indicatiu (*faig*), però no el present de subjuntiu, que té formes amb [s] (1 *faci*, 2 *facis*, 3 *faci*, 6 *facin*) o sense consonant (4 *fem*, 5 *feu*). En el quadre II.80 podem veure recollides totes aquestes formes.

QUADRE II.80
Formes palatalitzades dels verbs anar, fer, haver *i* veure

Verb	*Temps o mode*		
	Present d'indicatiu	*Present de subjuntiu*	*Imperatiu*
veure	1 veig	1 vegi *o* veja 2 vegis *o* veges etc.	2 veges 5 vegeu
anar	1 vaig	1 vagi *o* vaja 2 vagis *o* vages etc.	
haver (*modal*)	1 haig	1 hagi *o* haja 2 hagis *o* hages etc.	
haver (*auxiliar*)		1 hagi *o* haja 2 hagis *o* hages etc.	
fer	1 faig		

En els parlars baleàrics, però, aquest verb té un radical acabat en [s] en la persona 1 del present d'indicatiu (*faç*) i en les persones 4 i 5 del present de subjuntiu (4 *facem*, 5 *faceu*).

20.2.1. *Els radicals acabats en [j]*

En els verbs de la conjugació II, algunes formes verbals presenten una [j] antihiàtica entre la vocal del radical i la vocal temàtica o la vocal de la desinència. Aquesta [j] permet evitar el contacte de dues vocals pròximes i apareix en dos contextos diferents. D'una banda, apareix en les persones 4 i 5 del present d'indicatiu, en la 5 de l'imperatiu (que coincideix amb l'anterior) i en el gerundi de la major part dels verbs que tenen un radical acabat en les vocals *a* o *e* ([ə] en oriental, i [a] o [e] en occidental): *caiem*, *caieu*, *caient*; *creiem*, *creieu*, *creient*; *jaiem*, *jaieu*, *jaient*; *seiem*, *seieu*, *seient*; *traiem*, *traieu*, *traient*; *veiem*, *veieu*, *veient*.

Alguns parlars adopten formes diferents en alguns d'aquests casos. En els parlars valencians es mantenen les formes antigues sense [j] antihiàtica en totes les formes anteriors dels verbs del darrer grup: *caem*, *caeu*, *caent*; *veem*, *veeu*, *veent*. Els parlars baleàrics, a més, presenten formes rizotòniques sense vocal temàtica en les persones 4 i 5 del present d'indicatiu (i en la 5 de l'imperatiu) dels verbs que, com es veurà tot seguit, tenen un imperfet rizotònic: *queim*, *queis*; *creim*, *creis*; *jeim, jeis; treim, treis; feim*, *feis*; *deim*, *deis*; *reim*, *reis*; *veim*, *veis*; *duim*, *duis*. Aquestes formes són acceptables en els seus respectius territoris.

Les formes amb [j] antihiàtica apareixen, igualment, en els imperfets amb formes rizotòniques; això és, en els imperfets que tenen l'accent sobre el radical i que presenten la consonant [j] en lloc de la vocal temàtica [í] típica dels verbs de la conjugació II: *queia*, *creia*, *jeia*, *treia*, *feia*, *deia*, *reia*, *veia*, *duia* (quadre II.81).

Llevat del verb *dur*, tots els imperfets rizotònics tenen un radical amb la vocal tònica *e* ([ɛ́] en els parlars centrals i en parlars baleàrics, [ə́] en la resta dels baleàrics i [é] en els parlars nord-occidentals i valencians). En els verbs *caure*, *riure* i *dir* es produeix, per tant, una modificació de la vocal general del radical (*a* en el primer cas, *i* en els dos darrers).

QUADRE II.81

Formes amb [j] antihiàtica de diversos verbs de la conjugació II

Verb	*Temps o mode*			
	Present	*Imperfet*	*Imperatiu*	*Formes no personals* / *Gerundi*
caure	4 caiem, 5 caieu	1 queia, *etc.*	5 caieu	caient
creure	4 creiem, 5 creieu	1 creia, *etc.*	5 creieu	creient
jeure *o* jaure	4 jaiem, 5 jaieu	1 jeia, *etc.*	5 jaieu	jaient
seure	4 seiem, 5 seieu	1 seia, *etc.*	5 seieu	seient
treure *o* traure	4 traiem, 5 traieu	1 treia, *etc.*	5 traieu	traient
veure	4 veiem, 5 veieu	1 veia, *etc.*	5 veieu	veient
dir		1 deia, *etc.*		
dur		1 duia, *etc.*		
riure		1 reia, *etc.*		

20.2.2. *Els radicals acabats en consonant gradual en verbs de la conjugació III*a

Les alternances consonàntiques del radical són típiques dels verbs irregulars de la conjugació II. De fet, únicament en casos molt esporàdics reapareixen aquest tipus d'irregularitats consonàntiques en verbs de conjugacions diferents de la II. En el català general aquestes irregularitats es limiten als verbs *pruir* i *lluir* (i els derivats), i en aquest darrer cas únicament quan té el significat d'‘emetre llum’, i es conjuga segons el model de la conjugació III*a* (però no quan té un significat figurat i segueix el model de la III*b*). Aquests verbs tenen un radical acabat en [w] en les persones 2 i 3 del present d'indicatiu i un radical sense consonant final en la resta de formes: 2 *pru**u**s* (o *prus*), 3 *pru**u*** (o *pru*), però 6 *pruen*; 2 *llu**u**s* (o *llus*), 3 *llu**u*** (o *llu*), però 6 *lluen*.

Al costat d'aquests casos, el verb de la conjugació II *dur* també presenta les mateixes irregularitats: 2 *du**u**s* (o *dus*), 3 *du**u*** (o *du*), però 6 *duen*.

En els parlars sense afix vocàlic en la persona 1 del present d'indicatiu, aquesta persona també té en alguns casos radicals acabats en consonant gradual. En parlars valencians i balears, així, també té [w] la persona 1 d'aquests verbs: *pru**u***. En parlars balears, a més, tenen [j] els verbs amb radical acabat en les vocals *e* i *i* en les formes regulars (*menyspre**i*** de *menysprear*, *confi**i*** de *confiar*, per exemple) i [w], els verbs amb radical acabat en les vocals *o* i *u* en les formes regulars (*inco**u*** de *incoar*, *su**u*** de *suar*, per exemple). Tanmateix, no prenen consonant gradual els verbs amb radical acabat en *i* o *u* precedides de vocal (*remei* de *remeiar*, *creu* de *creuar*); els verbs amb radical acabat en *gu* o *qu* adopten la vocal *-o* (*adequ**o*** de *adequar*).

20.3. VERBS AMB ALTERNANCES VOCÀLIQUES EN EL RADICAL

Alguns dels verbs més irregulars de la conjugació II i un petit grup de la III*a* presenten alternances vocàliques en el radical. Les més importants o, com a mínim, les que apareixen en més d'un verb són les següents:

a) Els verbs *tenir* i *venir* tenen un radical amb la vocal *i* en les formes velaritzades, en el futur i en el condicional, i un radical amb la vocal *e* en la resta del paradigma. Aquesta alternança vocàlica es pot constatar fàcilment en les formes de les persones 1 i 2 del present d'indicatiu: *tinc* i *tens*, *vinc* i *véns*.

En els parlars baleàrics, però, totes les formes del paradigma tenen la vocal *e*: *tenc* i *vénc*, per exemple.

b) Els verbs *poder* i *voler* tenen formes amb la vocal *u* en la persona 1 del present d'indicatiu (*puc*) i en el present de subjuntiu (*pugui*), i formes amb la vocal *o* en la resta del paradigma (*pots*, *pot*, etc.).

En els parlars occidentals l'oposició vocàlica es manté en tots els contextos. En els orientals, però, l'oposició sols s'estableix en les formes rizotòniques: *vull* amb [ú] enfront de *vols* amb [ɔ́], per exemple. En les arizotòniques, per contra, l'oposició és purament gràfica, ja que les dues vocals es redueixen a [u] en síl·laba àtona: *volem* i *vulguem*, per exemple.

c) El verb *saber* i l'auxiliar *haver* tenen un radical amb la vocal *e* en la persona 1 del present d'indicatiu, que contrasta amb la vocal *a*: *sé* i *saps*, *he* i *has*, per exemple.

Amb tot, el verb *haver* té la vocal *e*, interpretable com a vocal temàtica, en les persones 4 i 5 del present: *hem*, *heu*. En molts parlars, d'altra banda, aquest verb té la forma *haig* en la persona 1 del present d'indicatiu, quan es comporta com a modal en la perífrasi *haver de* + infinitiu (per exemple, *Haig d'anar-hi*).

d) Els verbs *saber* i *cabre* prenen una *i* àtona en les formes velaritzades que no apareix en la resta de formes del paradigma: *sàpiga*, *càpiga*. El verb *estar* té una *i*, tònica o àtona segons la forma verbal, en les formes velaritzades, la qual alterna amb la vocal regular *a* de la resta del paradigma: *estic* enfront de *estàs*, per exemple. També tenen *i*, àtona o tònica, totes les formes velaritzades del verb *ser* (o *ésser*), excepte la persona 1 del present d'indicatiu: *sigui*, per exemple. En les formes amb el radical començat per *s*, la *i* alterna amb la vocal *o* de les persones 1, 4, 5 i 6 del present d'indicatiu (1 *sóc*, 4 *som*, 5 *sou*, 6 *són*) i la *e* de la resta de casos (*seré*, *seria*, etc.).

e) Alguns verbs de la conjugació III es caracteritzen pel fet de tenir les vocals *i* o *u* en les formes rizotòniques i les vocals *e* o *o*, respectivament, en

les formes arizotòniques. Aquesta oposició es pot constatar fàcilment en les persones 3 i 4 del present d'indicatiu dels verbs *eixir* i *collir*: 3 *ix*, 4 *eixim*; 3 *cull*, 4 *collim*. Presenten l'alternança *i/e*, a més de *eixir*, els verbs *afegir*, *fregir*, *llegir*, *renyir*, *teixir*, *tenyir* i *vestir* quan es conjuguen com a purs. Presenten l'alternança *u/o*, a més del verb *collir*, els verbs *cosir*, *escopir*, *sortir* i *tossir*, i *engolir* quan es conjuga com a pur.

L'alternança *u/o* es purament gràfica en els parlars orientals, per tal com en tots dos casos la pronúncia és *u* ([ú] en el primer i [u] en el segon). L'alternança *i/e*, d'altra banda, es limita en alguns parlars al verb *eixir*, ja que la resta de verbs han adoptat el model de la conjugació III*b* i tenen, per tant, un radical uniforme.

Un comentari especial requereixen uns quants verbs de la conjugació II que tenen un infinitiu amb la vocal *e* en parlars orientals i amb la vocal *a* en parlars occidentals. Es tracta dels verbs *jeure*, *treure*, *heure*, *néixer* i *péixer* en parlars orientals, enfront de *jaure*, *traure*, *haure*, *nàixer* i *pàixer* en parlars occidentals. En els parlars occidentals aquests verbs presenten sistemàticament la vocal *a*. En els orientals, però, s'estableix, almenys gràficament, una alternança, ja que les formes rizotòniques tenen *e* (2 *jeus*, 3 *jeu*, per exemple) i les arizotòniques, *a* (4 *jaiem*, 5 *jaieu*). Aquesta distinció, com hem indicat, és purament gràfica, ja que en les formes arizotòniques la vocal àtona es pronuncia [ə].

20.4. VERBS AMB IRREGULARITATS EN LA VOCAL TEMÀTICA

Els verbs *escriure*, *tenir*, *venir* i *viure* (i els derivats d'aquests verbs) s'inclouen tradicionalment dins la conjugació II. En sentit estricte, però, convindria dir que pertanyen a conjugacions mixtes, ja que, tot i que es comporten en general com els verbs de la conjugació II, presenten en alguns casos formes amb la vocal temàtica *i* pròpies de la conjugació III. Tots aquests verbs tenen la vocal temàtica *i* en les persones 4 i 5 del present d'indicatiu i en el gerundi: *tenim*, *teniu*, *tenint*; *venim*, *veniu*, *venint*; *escrivim*, *escriviu*, *escrivint*; *vivim*, *viviu*, *vivint*. Alguns verbs, a més, tenen aquesta vocal en altres formes del paradigma: els verbs *tenir* i *venir*, en l'infinitiu, i el verb *escriure*, en les formes no velaritzades de passat simple (1 *escriví*, 2 *escrivires*, etc.) i d'imperfet de subjuntiu (*escrivís*).

Pel que fa al verb *escriure*, ja hem comentat més amunt que les formes sense increment velar conviuen amb les formes amb increment velar i amb la vocal temàtica *e* (*escrigueres*, *escrigué*, etc.; *escrigués*, etc.). Els verbs *tenir* i *venir*, d'altra banda, tenen les formes rizotòniques sense vocal temàtica *tindre* i *vindre* (i, en alguns parlars, també els derivats d'aquests verbs). Deixant de banda aquesta variació, és interessant constatar que els verbs que pertanyen a aquest grup es caracteritzen pel fet que: *a*) tenen un radical acabat en

consonant en les formes considerades, i *b*) tenen un radical amb la vocal tònica *i* en la persona 1 del present d'indicatiu: *tinc*, *vinc*, *escric*, *visc*.

Una anomalia diferent apareix en el verb *anar*. Com és sabut, aquest verb té dos radicals supletius pertanyents a conjugacions diferents. El radical *va-* segueix el model de la conjugació II i s'usa en les formes rizotòniques dels presents d'indicatiu i de subjuntiu (1 *vaig*, 2 *vas*, etc.; 1 *vagi*, 2 *vagis*, etc.). El radical *an-* apareix en la resta del paradigma i segueix el model de la conjugació I (*anar*, *anant*, *anat*, per exemple), però pren la vocal temàtica *i* en les formes de futur i de condicional (*aniré* i *aniria*, per exemple).

En parlars septentrionals, a més, el futur i el condicional adopten un altre radical supletiu (el radical *ir-*) i no presenten cap vocal temàtica: 1 *iré*, 2 *iràs*, etc.; 1 *iria*, 2 *iries*, etc.

20.5. VERBS DE LA CONJUGACIÓ II AMB INFINITIUS ARIZOTÒNICS

La quasi totalitat dels verbs de la conjugació II tenen formes rizotòniques en l'infinitiu. Un petit grup de verbs d'aquesta conjugació tenen, però, formes arizotòniques amb la vocal temàtica *e* que alternen en alguns casos amb formes rizotòniques sense vocal temàtica. Pertanyen a aquest grup els verbs *haver*, *poder*, *saber*, *voler*; *cabre* o *caber*, *caldre* o *caler*, *doldre* o *doler*, *soler* i *valdre* o *valer*.

El caràcter anòmal d'aquests infinitius justifica l'existència dels doblets esmentats o la de l'auxiliar *haver* i el verb transitiu *heure* o *haure*. La mateixa anomalia, d'altra banda, explica la formació d'infinitius analògics i no recomanables del tipus *sebre* en lloc de *saber* (parlars baleàrics) o *voldre* en lloc de *voler* (alguns parlars nord-occidentals).

20.6. ELS IMPERATIUS IRREGULARS

Els imperatius de les persones 2 i 5 tenen, en general, unes formes idèntiques a les persones 3 i 5 del present d'indicatiu, per exemple: *beu* (persona 3 del pres. d'ind. i persona 2 de l'imper.) i *beveu* (persona 5 del pres. d'ind. i persona 5 de l'imper.). Uns quants verbs de la conjugació II (o de conjugacions mixtes) tenen, però, uns imperatius ben particulars. Els verbs *dir*, *estar*, *poder*, *saber*, *tenir*, *veure* i *voler*, concretament, formen l'imperatiu a partir de les persones 2 i 5 del present de subjuntiu, però amb la terminació *-es* en la persona 2 (i no la terminació *-is*, pròpia del subjuntiu en la major part del català), tal com podem veure en el quadre II.82.

QUADRE II.82
Formes de l'imperatiu
a partir de les persones del present de subjuntiu

Verb	*Imperatiu*	
	Persona 2	*Persona 5*
dir	digues	digueu
estar	estigues	estigueu
poder	pugues	pugueu
saber	sàpigues	sapigueu
tenir	tingues	tingueu
veure	veges	vegeu
voler	vulgues	vulgueu

En alguns casos, el verb *tenir* adopta també les formes més regulars *ten* (o *té*) i *teniu*. Quant a la persona 2, les formes *tingues* i *ten* són equivalents, però *té* únicament s'usa, sense pronoms febles, en els casos en què s'ofereix una cosa a algú (*Té el llibre que m'havies demanat*) o en construccions exclamatives del tipus *Té ara!*, *Té: ja són aquí*. Pel que fa a la persona 5, generalment s'usa *teniu* quan no porta complement explícit i *tingueu*, quan en porta (*Teniu!*, *Agafeu això!*; però *Tingueu-ho en compte*, *Tingueu-me al corrent*). El verb *veure* adopta també la forma més regular *ves*. En el cas del verb *estar*, les formes generals velaritzades 2 *estigues*, 5 *estigueu* conviuen en alguns parlars al costat de les formes antigues no velaritzades 2 *està*, 5 *esteu/estau*.

Els verbs *anar*, *fer* i *venir* també tenen unes formes irregulars. Els dos primers es construeixen amb l'afix de persona *-s*, però amb un tema diferent del de present de subjuntiu: *fes*, *vés*. El verb *venir*, finalment, té la forma idiosincràtica *vine*.

En alguns parlars, l'imperatiu de persona 2 adopta formes particulars. En parlars occidentals, *dis* (*digues*), *dus* (*duu*), *tin* (*tingues*); en parlars baleàrics, *fé* (*fes*).

20.7. ELS PASSATS SIMPLES I IMPERFETS DE SUBJUNTIU IRREGULARS

Els verbs *fer*, *ser* (o *ésser*) i *veure* tenen formes de passat simple i d'imperfet de subjuntiu amb irregularitats relacionades amb el tema i amb les desinències flexives. En el quadre II.83 reproduïm els paradigmes més generals d'aquests tres verbs.

QUADRE II.83
Formes de passat simple d'indicatiu i d'imperfet de subjuntiu dels verbs fer, ser *(o* ésser*) i* veure

Verb	*Formes*	
	Passat simple d'indicatiu	*Imperfet de subjuntiu*
fer	1 fiu 2 feres 3 féu 4 férem 5 féreu 6 feren	1 fes 2 fessis 3 fes 4 féssim 5 féssiu 6 fessin
ser (*o* ésser)	1 fui 2 fores 3 fou 4 fórem 5 fóreu 6 foren	1 fos 2 fossis 3 fos 4 fóssim 5 fóssiu 6 fossin
veure	1 viu 2 veieres 3 veié 4 veiérem 5 veiéreu 6 veieren	1 veiés 2 veiessis 3 veiés 4 veiéssim 5 veiéssiu 6 veiessin

Com podem observar en aquests paradigmes, els verbs *fer* i *ser* (o *ésser*) i la persona 1 del passat simple del verb *veure* tenen formes rizotòniques totalment irregulars. En el passat simple, a més, les persones 1 de tots els verbs i les persones 3 dels verbs *fer* i *ser* (o *ésser*) presenten desinències flexives irregulars.

En parlars valencians i baleàrics, aquests verbs tenen formes diferents. Deixant de banda les variants en les desinències de l'imperfet de subjuntiu (cf. § 18.4.2), les diferències consisteixen en els casos següents:

a) El verb veure té formes rizotòniques en l'imperfet de subjuntiu: 1 vera, 2 veres, etc., en parlars valencians, i 1 ves, 1 vessis, etc., en parlars baleàrics.

b) El verb veure també té formes rizotòniques en totes les persones del passat simple d'aquest verb: 1 viu, 2 veres, 3 véu, 4 vérem, 5 véreu, 6 veren.

c) El verb ser (o ésser) pot adoptar en la persona 1 del passat simple la forma fon (parlars valencians).

d) El verb fer pot adoptar en la persona 3 del passat simple la forma fé (parlars baleàrics).

20.8. ELS PARTICIPIS IRREGULARS

Un quants verbs de les conjugacions II i III tenen participis irregulars amb formes rizotòniques i sense vocal temàtica. Aquests participis es poden classificar en tres grups diferents segons que presentin l'afix *-s* ([z] entre vocals i [s] en posició final absoluta), l'afix *-st* o l'afix *-t*.

El primer tipus de participi apareix en tots els verbs que tenen un infinitiu acabat en *-ndre* (llevat de *vendre* i *pondre*) i en *-metre*, a més dels verbs *atènyer*, *empènyer*, *espènyer*, *imprimir* i *cloure* (i els derivats dels dos darrers). Així: *fos* (o *fus*), *pres*, *pretès*, *comprès*; *promès*, *remès*; *atès*, *empès*, *espès*, *imprès, clos*. Els participis amb l'afix [st] apareixen únicament en els verbs *pondre* i *veure* (i els derivats): *post*, *compost*, *respost*, *vist*.

El verb *riure* també presenta en alguns parlars aquest participi: *rist* (en lloc del general *rigut*).

Més diversitat tenen els participis amb l'afix [t]. Tenint en compte la forma del radical, aquests participis es poden classificar en els grups següents:

a) Els participis en què l'afix s'afegeix a un radical acabat en vocal. Tenen aquest participi els verbs (i llurs derivats) *dir*, *dur*, *escriure*, *fer*, *treure* i alguns verbs amb infinitiu acabat en *-ènyer*: *dit*, *dut*, *escrit*, *fet*, *tret*, *constret*.

També segueixen aquest model el participi *frit* del verb *fregir* en parlars baleàrics, i la variant *sét* del verb *ser* en diversos parlars.

b) Els participis en què l'afix s'afegeix a un radical acabat en consonant líquida. Tenen aquest participi els verbs (i llurs derivats) *morir*, *absoldre*, *moldre*, *resoldre* i *toldre*: *mort*, *absolt*, *mòlt*, *resolt*, *tolt*.

c) Els participis en què l'afix s'afegeix a un radical irregular acabat en *-er-*. Tenen aquest participi els verbs (i llurs derivats) *cobrir* i *obrir* i, en alguns parlars, els verbs *complir*, *establir*, *oferir*, *omplir*, *reblir*, *sofrir* i *suplir* (que segueixen el model regular en altres parlars): *cobert*, *obert*, *complert* (o *complit*), *establert* (o *establit*), *ofert* (o *oferit*), *omplert* (o *omplit*), *reblert* (o *reblit*), *sofert* (o *sofrit*), *suplert* (o *suplit*). Com es pot observar en aquestes formes, tots els participis tenen una consonant labial, seguida en alguns casos de *l*, davant de la terminació *-ert*.

El verb *coure* presenta una situació particular, ja que s'ha produït una especialització semàntica entre el participi antic acabat en [jt] *cuit* i el participi feble *cogut*: *cuit* s'usa amb el valor de 'cocció' i *cogut*, amb el de 'coïssor'. En parlars baleàrics també tenen formes acabades en [jt] els participis *duit* (o *dut*) i *fuit* (o *fugit*).

20.9. ELS VERBS *ANAR*, *FER*, *HAVER* I *SER* (O *ÉSSER*)

Els verbs més irregulars solen ésser al mateix temps els més usuals. Aquesta relació entre irregularitat i alta freqüència d'ús sembla estar motivada per dos factors diferents: d'una banda, per la relativa facilitat amb què es memoritzen les irregularitats de les formes que tenen una alta freqüència d'ús; de l'altra, per la forta erosió formal que experimenten aquest tipus de formes. Aquesta relació és fàcilment constatable en els verbs *anar*, *fer*, *haver* i *ser* (o *ésser*), sens dubte, els més usuals del català.

Els verbs *anar* i *ser* (o *ésser*), concretament, tenen formes supletives en el radical. Els quatre verbs presenten alternances vocàliques i consonàntiques en el tema difícilment sistematitzables, i en alguns casos adopten desinències flexives irregulars. Tots quatre verbs, a més, adopten formes monosil·làbiques atípiques en el paradigma del present d'indicatiu. Els verbs *fer*, *haver* i *ser* (o *ésser*) tenen formes monosil·làbiques en tot el paradigma (quadre II.84).

QUADRE II.84
Formes monosil·làbiques
dels verbs fer, haver *i* ser *(o* ésser*)*

Verb	*Formes*
fer	1 faig 2 fas 3 fa 4 fem 5 feu 6 fan
haver	1 he (haig) 2 has 3 ha 4 hem 5 heu 6 han
ser (*o* ésser)	1 sóc 2 ets 3 és 4 som 5 sou 6 són

El verb *anar* també té formes monosil·làbiques en tot el paradigma, llevat de les persones 4 i 5, excepció que no es produeix quan funciona com a auxiliar i no pren l'afix *-re-* (quadre II.85) (cf. § 20.3).

QUADRE II.85
Formes monosil·làbiques del verb anar

Verb	*Formes*
anar	1 vaig 2 vas 3 va 4 anem 5 aneu 6 van
anar (*auxiliar*)	1 vaig 2 vas 3 va 4 vam 5 vau 6 van

Les variants supletives del verb *anar* ja han estat comentades més amunt i no cal, per tant, tornar-hi a insistir (cf. § 20.3). Sense tenir en compte les variants vocàliques i consonàntiques, el verb *ser* (o *ésser*) posseeix fins a sis radicals supletius diferents:

a) El radical començat per *s* i amb variació vocàlica i consonàntica apareix en les persones 1, 4, 5 i 6 del present d'indicatiu (1 *sóc* —i, en parlars baleàrics, 1 *som*—, 4 *som*, 5 *sou*, 6 *són*), en el present de subjuntiu (1 *sigui* o *siga*, 2 *siguis* o *sigues*, etc.), en el futur i el condicional (1 *seré*, 2 *seràs*, etc.; 1 *seria*, 2 *series*, etc.), en les formes reduïdes i més generals de l'infinitiu (*ser*) i el gerundi (*sent*), i en les variant del participi *sigut*, *segut* i *sét*.

b) El radical començat per *f* i amb variació vocàlica apareix en el passat simple (1 *fui*, 2 *fores*, etc.), en l'imperfet de subjuntiu (1 *fos*, 2 *fossis*, etc., i en parlars valencians, 1 *fos*, 2 *fosses*, etc.) i en el condicional en *-ra* (1 *fóra*, 2 *fores*, etc.).

c) El radical començat per *er* apareix en l'imperfet d'indicatiu (1 *era*, 2 *eres*, etc.) i, en parlars valencians, en la persona 2 del present d'indicatiu (*eres*).

d) El radical començat per *es* apareix en la persona 3 del present d'indicatiu (*és*), en les variants cultes de l'infinitiu (*ésser*) i el gerundi (*essent*), i en la variant arizotònica de l'infinitiu pròpia de parlars baleàrics (*esser*).

e) El radical *et* apareix en la persona 2 del present d'indicatiu (*ets*).

f) El radical *est*, finalment, apareix en una variant del participi (*estat*).

20.10. ELS VERBS DEFECTIUS

En els apartats anteriors hem delimitat les principals irregularitats formals de la flexió catalana. Per a completar l'anàlisi de les irregularitats verbals, encara cal fer referència a un tipus d'irregularitat que no té un caràcter formal, sinó funcional. Es tracta de la *defectivitat*, això és, de l'absència de determinades formes en els paradigmes flexius d'alguns verbs. En la major part dels casos, la defectivitat està relacionada amb el significat del verb i els contextos sintàctics on pot aparèixer. El verb *soler*, per exemple, és un verb que assenyala situacions que es repeteixen d'una manera habitual, i d'acord

amb aquest significat, únicament s'usa en els temps típicament imperfectius, això és, en el present i en l'imperfet d'indicatiu (1 *sol*, 1 *solia*). Els verbs *caldre* i *haver-hi*, d'altra banda, tenen un caràcter impersonal: el verb *haver-hi* s'utilitza únicament en la persona 3 (*hi ha*, *hi havia*, etc.), i el verb *caldre*, en la 3 i la 6 (*cal*, *calen*; *calia*, *calien*, etc.). El mateix comportament tenen en general els verbs que designen fenòmens naturals com ara *nevar*, *pedregar*, *ploure*, *terratrèmer*, etc., tot i que en aquest cas també és possible usar-los en la persona 6 amb un significat metafòric (*plovien pedres*). En alguns casos esporàdics, però, la defectivitat es deu simplement a raons d'ús: el verb arcaic *dar*, per exemple, és defectiu en totes les persones del present d'indicatiu i el present de subjuntiu llevat de la 4 i la 5, i només s'utilitza en el sentit de 'donar', 'regalar'. Finalment, el verb *lleure* només s'usa en la persona 3 i en les formes no personals d'infinitiu i participi.

21. ELS MODELS DE CONJUGACIÓ

21.1. INTRODUCCIÓ ALS MODELS DE CONJUGACIÓ

En la presentació dels models de conjugació hem seguit un criteri de selecció que situa en primer terme les formes més generals i les variants de referència principals, tenint en compte les formes verbals que tenen més tradició escrita i més prestigi en la llengua comuna i les que responen més clarament a la regularitat paradigmàtica.

Així, per exemple, en la conjugació del model III*a*, *servir*, s'adopten les formes generals i clàssiques 2 *serveixes*, 3 *serveix*, i en totes les conjugacions es dóna preferència —pel que fa a les formes valencianes de l'imperfet de subjuntiu— a les del tipus *cantesses, perdesses, dormisses*, que tenen una afinitat més clara amb el paradigma general que les equivalents *cantares, perderes, dormires*.

Aquesta tria no sols ofereix una imatge més sintètica i unitària dels paradigmes verbals, sinó que subratlla també les formes cap a les quals conflueix el procés social d'estandardització.

En la presentació de cada temps verbal, apareixen separades per la conjunció *o* les variants que tenen una equivalència general —tot i els matisos estilístics— en el conjunt del territori lingüístic: *vas* o *vares cantar*; *hauria* o *haguera cantat*.

Les formes que apareixen entre parèntesis són variants pròpies almenys d'una de les grans varietats de la llengua catalana i compten amb una llarga tradició en la llengua comuna supradialectal: *cantem* (*cantam*), *canti* (*cante*). Quan hi ha més d'una forma a l'interior del parèntesi, apareix en primer lloc la variant més estesa en valencià: *canto* (*cante*, *cant*).

amb aquest significat, únicament s'usa en els temps típicament imperfectius, això és, en el present i en l'imperfet d'indicatiu (1 *sol*, 1 *solia*). Els verbs *caldre* i *haver-hi*, d'altra banda, tenen un caràcter impersonal: el verb *haver-hi* s'utilitza únicament en la persona 3 (*hi ha*, *hi havia*, etc.), i el verb *caldre*, en la 3 i la 6 (*cal*, *calen*; *calia*, *calien*, etc.). El mateix comportament tenen en general els verbs que designen fenòmens naturals com ara *nevar*, *pedregar*, *ploure*, *terratrèmer*, etc., tot i que en aquest cas també és possible usar-los en la persona 6 amb un significat metafòric (*plovien pedres*). En alguns casos esporàdics, però, la defectivitat es deu simplement a raons d'ús: el verb arcaic *dar*, per exemple, és defectiu en totes les persones del present d'indicatiu i el present de subjuntiu llevat de la 4 i la 5, i només s'utilitza en el sentit de 'donar', 'regalar'. Finalment, el verb *lleure* només s'usa en la persona 3 i en les formes no personals d'infinitiu i participi.

21. ELS MODELS DE CONJUGACIÓ

21.1. INTRODUCCIÓ ALS MODELS DE CONJUGACIÓ

En la presentació dels models de conjugació hem seguit un criteri de selecció que situa en primer terme les formes més generals i les variants de referència principals, tenint en compte les formes verbals que tenen més tradició escrita i més prestigi en la llengua comuna i les que responen més clarament a la regularitat paradigmàtica.

Així, per exemple, en la conjugació del model III*a*, *servir*, s'adopten les formes generals i clàssiques 2 *serveixes*, 3 *serveix*, i en totes les conjugacions es dóna preferència —pel que fa a les formes valencianes de l'imperfet de subjuntiu— a les del tipus *cantesses, perdesses, dormisses*, que tenen una afinitat més clara amb el paradigma general que les equivalents *cantares, perderes, dormires*.

Aquesta tria no sols ofereix una imatge més sintètica i unitària dels paradigmes verbals, sinó que subratlla també les formes cap a les quals conflueix el procés social d'estandardització.

En la presentació de cada temps verbal, apareixen separades per la conjunció *o* les variants que tenen una equivalència general —tot i els matisos estilístics— en el conjunt del territori lingüístic: *vas* o *vares cantar*; *hauria* o *haguera cantat*.

Les formes que apareixen entre parèntesis són variants pròpies almenys d'una de les grans varietats de la llengua catalana i compten amb una llarga tradició en la llengua comuna supradialectal: *cantem* (*cantam*), *canti* (*cante*). Quan hi ha més d'una forma a l'interior del parèntesi, apareix en primer lloc la variant més estesa en valencià: *canto* (*cante*, *cant*).

Al peu de cadascun dels models verbals, sota el títol «Altres variants», fem referència, quan s'escau, a formes que tenen un cert arrelament en alguna de les grans varietats geogràfiques de la llengua catalana, encara que no comptin amb la mateixa tradició o sistematicitat, ni amb una difusió tan clara com les anteriors en el conjunt del domini lingüístic. En aquests casos, especifiquem a quins parlars corresponen les variants respectives: *val.* ('valencià', als parlars valencians), *bal.* ('baleàric', als parlars baleàrics), *sept.* ('septentrional', als parlars septentrionals) i algun cop *nord-occ.* ('nord-occidental', als parlars nord-occidentals) o *central* (als parlars centrals). Vegeu-ne uns quants exemples:

Pres. d'ind. 1 *canti* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *cantara*, 2 *cantares*, 3 *cantara*, 4 *cantàrem*, 5 *cantàreu*, 6 *cantaren* (val.)
Pres. de subj. 4 *dormiguem*, 5 *dormigueu* (bal.)
Pres. d'ind. 1 *naixo* (nord-occ.)
Part. *sét* (central i bal.)

Cal entendre totes aquestes adscripcions a determinades varietats geogràfiques en un sentit aproximat i no restrictiu: d'una banda, perquè les formes més generals poden ésser i són usades de fet en qualsevol àrea territorial, sense altra limitació que la coherència sistemàtica de les opcions; i d'altra banda, perquè són abundants els casos en què la forma presentada com a pròpia —encara que no exclusiva— dels parlars d'una zona és coneguda i usada també legítimament en alguns parlars d'altres varietats geogràfiques del català. Així succeeix, per exemple, amb diverses formes acompanyades de la marca *val.* ('valencià') —com els subjuntius *moga, crega* o *diga*— que també apareixen en alguns parlars nord-occidentals o baleàrics.

Quan és necessari, s'inclouen també sota el títol «Observacions» altres comentaris i aclariments sobre trets específics d'algun dels models verbals.

Dels vuitanta-cinc models de conjugació que segueixen, els cinc primers corresponen als models de conjugació regular i inclouen la conjugació dels temps amb auxiliars. La resta dels models tan sols consignen els temps que no es conjuguen amb auxiliars. Com consta més amunt (cf. § 16.1), les formes consignades en l'imperatiu són solament les corresponents a les persones 2 i 5, respectivament.

L'índex de verbs recull tots els que s'inclouen en la primera edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, ordenats alfabèticament a partir de la forma de l'infinitiu. Això permet localitzar en cada cas el model pel qual es regeix un verb, al qual remet el número que figura a tocar. Si el número de la pàgina del verb consultat porta un asterisc al darrere (*), cal que ens remetem a la informació inclosa en l'apartat «Observacions» del model corresponent, per tal de determinar-ne la flexió.

21.2. PARADIGMES DELS VERBS MODEL

A continuació, podem veure la relació numerada dels paradigmes de conjugació amb la indicació de la pàgina corresponent.

1) CANTAR

INDICATIU

Present	*Perfet*	*Imperfet*	*Plusquamperfet*
canto (cante, cant)	he cantat	cantava	havia cantat
cantes	has cantat	cantaves	havies cantat
canta	ha cantat	cantava	havia cantat
cantem (cantam)	hem cantat	cantàvem	havíem cantat
canteu (cantau)	heu cantat	cantàveu	havíeu cantat
canten	han cantat	cantaven	havien cantat

Passat simple	*Passat anterior*	*Passat perifràstic*	*Passat anterior perifràstic*
cantí	haguí cantat	vaig cantar	vaig haver cantat
cantares	hagueres cantat	vas o vares cantar	vas o vares haver cantat
cantà	hagué cantat	va cantar	va haver cantat
cantàrem	haguérem cantat	vam o vàrem cantar	vam o vàrem haver cantat
cantàreu	haguéreu cantat	vau o vàreu cantar	vau o vàreu haver cantat
cantaren	hagueren cantat	van o varen cantar	van o varen haver cantat

Futur	*Futur perfet*	*Condicional*	*Condicional perfet*
cantaré	hauré cantat	cantaria	hauria o haguera cantat
cantaràs	hauràs cantat	cantaries	hauries o hagueres cantat
cantarà	haurà cantat	cantaria	hauria o haguera cantat
cantarem	haurem cantat	cantaríem	hauríem o haguérem cantat
cantareu	haureu cantat	cantaríeu	hauríeu o haguéreu cantat
cantaran	hauran cantat	cantarien	haurien o hagueren cantat

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*	*Passat perifràstic*
canti (cante)	cantés (cantàs)	vagi (vaja) cantar
cantis (cantes)	cantessis (cantesses, cantassis)	vagis (vages) cantar
canti (cante)	cantés (cantàs)	vagi (vaja) cantar
cantem	cantéssim (cantéssem, cantàssim)	vàgim (vàgem) cantar
canteu	cantéssiu (cantésseu, cantàssiu)	vàgiu (vàgeu) cantar
cantin (canten)	cantessin (cantessen, cantassin)	vagin (vagen) cantar

Perfet	*Plusquamperfet*	*Passat anterior perifràstic*
hagi (haja) cantat	hagués cantat	vagi (vaja) haver cantat
hagis (hages) cantat	haguessis (haguesses) cantat	vagis (vages) haver cantat
hagi (haja) cantat	hagués cantat	vagi (vaja) haver cantat
hàgim (hàgem) cantat	haguéssim (haguéssem) cantat	vàgim (vàgem) haver cantat
hàgiu (hàgeu) cantat	haguéssiu (haguésseu) cantat	vàgiu (vàgeu) haver cantat
hagin (hagen) cantat	haguessin (haguessen) cantat	vagin (vagen) haver cantat

IMPERATIU

canta
canteu (cantau)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu	*Gerundi*	*Participi*
cantar	cantant	cantat
		cantada
Infinitiu perfet	*Gerundi perfet*	cantats
haver cantat	havent cantat	cantades

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *canti* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *cantara*, 2 *cantares*, 3 *cantara*, 4 *cantàrem*, 5 *cantàreu*, 6 *cantaren* (val.)

OBSERVACIONS. *Matar* també admet el part. *mort*. El verb *donar* fa el pres. d'ind. 2 *dónes*, 3 *dóna*, i l'imper. 2 *dóna*. El participi de *despertar* en parlars baleàrics és *despert*. En la persona 1 del pres. d'ind. dels parlars baleàrics, els radicals acabats en *-l·l*, *-nn* i *-ss* es redueixen, respectivament, a *-l*, *-n* i *-s*: *vacil* (de *vacil·lar*), *nan* (de *nannar*), *pas* (de *passar*); es manté, en canvi, la terminació *-rr*: *amarr* (de *amarrar*). Quant a la grafia de la persona 1 dels verbs acabats en *-enar* i *-esar* en aquests parlars cf. IV, § 3.1..3.

2) BATRE

INDICATIU

Present	*Perfet*	*Imperfet*	*Plusquamperfet*
bato (bat)	he batut	batia	havia batut
bats	has batut	baties	havies batut
bat	ha batut	batia	havia batut
batem	hem batut	batíem	havíem batut
bateu	heu batut	batíeu	havíeu batut
baten	han batut	batien	havien batut
Passat simple	*Passat anterior*	*Passat perifràstic*	*Passat anterior perifràstic*
batí	haguí batut	vaig batre	vaig haver batut
bateres	hagueres batut	vas o vares batre	vas o vares haver batut
baté	hagué batut	va batre	va haver batut
batérem	haguérem batut	vam o vàrem batre	vam o vàrem haver batut
batéreu	haguéreu batut	vau o vàreu batre	vau o vàreu haver batut
bateren	hagueren batut	van o varen batre	van o varen haver batut
Futur	*Futur perfet*	*Condicional*	*Condicional perfet*
batré	hauré batut	batria	hauria o haguera batut
batràs	hauràs batut	batries	hauries o hagueres batut
batrà	haurà batut	batria	hauria o haguera batut
batrem	haurem batut	batríem	hauríem o haguérem batut
batreu	haureu batut	batríeu	hauríeu o haguéreu batut
batran	hauran batut	batrien	haurien o hagueren batut

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*	*Passat perifràstic*
bati (bata)	batés	vagi (vaja) batre
batis (bates)	batessis (batesses)	vagis (vages) batre
bati (bata)	batés	vagi (vaja) batre
batem	batéssim (batéssem)	vàgim (vàgem) batre
bateu	batéssiu (batésseu)	vàgiu (vàgeu) batre
batin (baten)	batessin (batessen)	vagin (vagen) batre
Perfet	*Plusquamperfet*	*Passat anterior perifràstic*
hagi (haja) batut	hagués batut	vagi (vaja) haver batut
hagis (hages) batut	haguessis (haguesses) batut	vagis (vages) haver batut
hagi (haja) batut	hagués batut	vagi (vaja) haver batut
hàgim (hàgem) batut	haguéssim (haguéssem) batut	vàgim (vàgem) haver batut
hàgiu (hàgeu) batut	haguéssiu (haguésseu) batut	vàgiu (vàgeu) haver batut
hagin (hagen) batut	haguessin (haguessen) batut	vagin (vagen) haver batut

IMPERATIU

bat
bateu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu	*Gerundi*	*Participi*
batre	batent	batut
		batuda
Infinitiu perfet	*Gerundi perfet*	batuts
haver batut	havent batut	batudes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *bati* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *batera*, 2 *bateres*, 3 *batera*, 4 *batérem*, 5 *batéreu*, 6 *bateren* (val.)

3) TÉMER

INDICATIU

Present	*Perfet*	*Imperfet*	*Plusquamperfet*
temo (tem)	he temut	temia	havia temut
tems	has temut	temies	havies temut
tem	ha temut	temia	havia temut
temem	hem temut	temíem	havíem temut
temeu	heu temut	temíeu	havíeu temut
temen	han temut	temien	havien temut
Passat simple	*Passat anterior*	*Passat perifràstic*	*Passat anterior perifràstic*
temí	haguí temut	vaig témer	vaig haver temut
temeres	hagueres temut	vas o vares témer	vas o vares haver temut
temé	hagué temut	va témer	va haver temut
temérem	haguérem temut	vam o vàrem témer	vam o vàrem haver temut
teméreu	haguéreu temut	vau o vàreu témer	vau o vàreu haver temut
temeren	hagueren temut	van o varen témer	van o varen haver temut
Futur	*Futur perfet*	*Condicional*	*Condicional perfet*
temeré	hauré temut	temeria	hauria o haguera temut
temeràs	hauràs temut	temeries	hauries o hagueres temut
temerà	haurà temut	temeria	hauria o haguera temut
temerem	haurem temut	temeríem	hauríem o haguérem temut
temereu	haureu temut	temeríeu	hauríeu o haguéreu temut
temeran	hauran temut	temerien	haurien o hagueren temut

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*	*Passat perifràstic*
temi (tema)	temés	vagi (vaja) témer
temis (temes)	temessis (temesses)	vagis (vages) témer
temi (tema)	temés	vagi (vaja) témer
temem	teméssim (teméssem)	vàgim (vàgem) témer
temeu	teméssiu (temésseu)	vàgiu (vàgeu) témer
temin (temen)	temessin (temessen)	vagin (vagen) témer
Perfet	*Plusquamperfet*	*Passat anterior perifràstic*
hagi (haja) temut	hagués temut	vagi (vaja) haver temut
hagis (hages) temut	haguessis (haguesses) temut	vagis (vages) haver temut
hagi (haja) temut	hagués temut	vagi (vaja) haver temut
hàgim (hàgem) temut	haguéssim (haguéssem) temut	vàgim (vàgem) haver temut
hàgiu (hàgeu) temut	haguéssiu (haguésseu) temut	vàgiu (vàgeu) haver temut
hagin (hagen) temut	haguessin (haguessen) temut	vagin (vagen) haver temut

IMPERATIU

tem
temeu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu	*Gerundi*	*Participi*
témer	tement	temut
		temuda
Infinitiu perfet	*Gerundi perfet*	temuts
haver temut	havent temut	temudes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *temi* (sept.)

Imperf. de subj. 1 *temera*, 2 *temeres*, 3 *temera*, 4 *temérem*, 5 *teméreu*, 6 *temeren* (val.)

4) SERVIR

INDICATIU

Present	*Perfet*	*Imperfet*	*Plusquamperfet*
serveixo (servisc, servesc)	he servit	servia	havia servit
serveixes (servixes)	has servit	servies	havies servit
serveix (servix)	ha servit	servia	havia servit
servim	hem servit	servíem	havíem servit
serviu	heu servit	servíeu	havíeu servit
serveixen (servixen)	han servit	servien	havien servit
Passat simple	*Passat anterior*	*Passat perifràstic*	*Passat anterior perifràstic*
serví	haguí servit	vaig servir	vaig haver servit
servires	hagueres servit	vas o vares servir	vas o vares haver servit
serví	hagué servit	va servir	va haver servit
servírem	haguérem servit	vam o vàrem servir	vam o vàrem haver servit
servíreu	haguéreu servit	vau o vàreu servir	vau o vàreu haver servit
serviren	hagueren servit	van o varen servir	van o varen haver servit
Futur	*Futur perfet*	*Condicional*	*Condicional perfet*
serviré	hauré servit	serviria	hauria o haguera servit
serviràs	hauràs servit	serviries	hauries o hagueres servit
servirà	haurà servit	serviria	hauria o haguera servit
servirem	haurem servit	serviríem	hauríem o haguérem servit
servireu	haureu servit	serviríeu	hauríeu o haguéreu servit
serviran	hauran servit	servirien	haurien o hagueren servit

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*	*Passat perifràstic*
serveixi (servisca)	servís	vagi (vaja) servir
serveixis (servisques)	servissis (servisses)	vagis (vages) servir
serveixi (servisca)	servís	vagi (vaja) servir
servim	servíssim (servíssem)	vàgim (vàgem) servir
serviu	servíssiu (servísseu)	vàgiu (vàgeu) servir
serveixin (servisquen)	servissin (servissen)	vagin (vagen) servir
Perfet	*Plusquamperfet*	*Passat anterior perifràstic*
hagi (haja) servit	hagués servit	vagi (vaja) haver servit
hagis (hages) servit	haguessis (haguesses) servit	vagis (vages) haver servit
hagi (haja) servit	hagués servit	vagi (vaja) haver servit
hàgim (hàgem) servit	haguéssim (haguéssem) servit	vàgim (vàgem) haver servit
hàgiu (hàgeu) servit	haguéssiu (haguésseu) servit	vàgiu (vàgeu) haver servit
hagin (hagen) servit	haguessin (haguessen) servit	vagin (vagen) haver servit

IMPERATIU

serveix (servix)
serviu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu	*Gerundi*	*Participi*
servir	servint	servit
		servida
Infinitiu perfet	*Gerundi perfet*	servits
haver servit	havent servit	servides

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 1 *servixo* (nord-occ.); 1 *serveixi* (sept.)
Pres. de subj. 1 *servesqui*, 2 *servesquis*, 3 *servesqui*, 4 *serviguem*, 5 *servigueu*, 6 *servesquin* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *servira*, 2 *servires*, 3 *servira*, 4 *servírem*, 5 *servíreu*, 6 *serviren* (val.)

OBSERVACIONS. En parlars balears i valencians, els verbs *afegir*, *fregir*, *llegir*, *refegir*, *teixir* i *tenyir* (a més de *engolir* i *renyir* en parlars valencians) també poden adoptar formes pures, amb alternances vocàliques en el radical de les formes rizotòniques: *afig-*, *engul-*, *frig-*, *llig-*, *riny-*, *tix-* i *tiny-*. El verb *vestir* pot adoptar formes pures amb alternança vocàlica en el radical en parlars valencians (*vist-*), mentre que en parlars balears és regular (*vest-*); també poden ésser purs *ferir* i *penedir* (parlars balears). En parlars balears, el part. de *fregir* és *frit* (i el de *refregir* i *sofregir* són, respectivament, *refrit* i *sofrit*).

5) DORMIR

INDICATIU

Present	*Perfet*	*Imperfet*	*Plusquamperfet*
dormo (dorm)	he dormit	dormia	havia dormit
dorms	has dormit	dormies	havies dormit
dorm	ha dormit	dormia	havia dormit
dormim	hem dormit	dormíem	havíem dormit
dormiu	heu dormit	dormíeu	havíeu dormit
dormen	han dormit	dormien	havien dormit

Passat simple	*Passat anterior*	*Passat perifràstic*	*Passat anterior perifràstic*
dormí	haguí dormit	vaig dormir	vaig haver dormit
dormires	hagueres dormit	vas o vares dormir	vas o vares haver dormit
dormí	hagué dormit	va dormir	va haver dormit
dormírem	haguérem dormit	vam o vàrem dormir	vam o vàrem haver dormit
dormíreu	haguéreu dormit	vau o vàreu dormir	vau o vàreu haver dormit
dormiren	hagueren dormit	van o varen dormir	van o varen haver dormit

Futur	*Futur perfet*	*Condicional*	*Condicional perfet*
dormiré	hauré dormit	dormiria	hauria o haguera dormit
dormiràs	hauràs dormit	dormiries	hauries o hagueres dormit
dormirà	haurà dormit	dormiria	hauria o haguera dormit
dormirem	haurem dormit	dormiríem	hauríem o haguérem dormit
dormireu	haureu dormit	dormiríeu	hauríeu o haguéreu dormit
dormiran	hauran dormit	dormirien	haurien o hagueren dormit

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*	*Passat perifràstic*
dormi (dorma)	dormís	vagi (vaja) dormir
dormis (dormes)	dormissis (dormisses)	vagis (vages) dormir
dormi (dorma)	dormís	vagi (vaja) dormir
dormim	dormíssim (dormíssem)	vàgim (vàgem) dormir
dormiu	dormíssiu (dormísseu)	vàgiu (vàgeu) dormir
dormin (dormen)	dormissin (dormissen)	vagin (vagen) dormir

Perfet	*Plusquamperfet*	*Passat anterior perifràstic*
hagi (haja) dormit	hagués dormit	vagi (vaja) haver dormit
hagis (hages) dormit	haguessis (haguesses) dormit	vagis (vages) haver dormit
hagi (haja) dormit	hagués dormit	vagi (vaja) haver dormit
hàgim (hàgem) dormit	haguéssim (haguéssem) dormit	vàgim (vàgem) haver dormit
hàgiu (hàgeu) dormit	haguéssiu (haguésseu) dormit	vàgiu (vàgeu) haver dormit
hagin (hagen) dormit	haguessin (haguessen) dormit	vagin (vagen) haver dormit

IMPERATIU

dorm
dormiu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu	*Gerundi*	*Participi*
dormir	dormint	dormit
		dormida
Infinitiu perfet	*Gerundi perfet*	dormits
haver dormit	havent dormit	dormides

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *dormi* (sept.)
Pres. de subj. 4 *dormiguem*, 5 *dormigueu* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *dormira*, 2 *dormires*, 3 *dormira*, 4 *dormírem*, 5 *dormíreu*, 6 *dormiren* (val.)

OBSERVACIONS. El verb *brunzir* pren una *e* de suport en la persona 2 del pres. d'ind. (*brunzes*).

6) ABSOLDRE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
absolc	absolia	absolguí	absoldré	absoldria
absols	absolies	absolgueres	absoldràs	absoldries
absol	absolia	absolgué	absoldrà	absoldria
absolem	absolíem	absolguérem	absoldrem	absoldríem
absoleu	absolíeu	absolguéreu	absoldreu	absoldríeu
absolen	absolien	absolgueren	absoldran	absoldrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
absolgui (absolga)	absolgués
absolguis (absolgues)	absolguessis (absolguesses)
absolgui (absolga)	absolgués
absolguem	absolguéssim (absolguéssem)
absolgueu	absolguéssiu (absolguésseu)
absolguin (absolguen)	absolguessin (absolguessen)

IMPERATIU

absol
absoleu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu absoldre
Gerundi absolent
Participi
absolt absolta absolts absoltes

ALTRES VARIANTS
Imperf. de subj. 1 *absolguera*, 2 *absolgueres*, 3 *absolguera*, 4 *absolguérem*, 5 *absolguéreu*, 6 *absolgueren* (val.)
OBSERVACIONS. Els part. de *moldre* i *remoldre* són, respectivament, *mòlt* i *remòlt*.

7) ADEQUAR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
adequo (adeqüe)	adequava	adeqüí	adequaré	adequaria
adeqües	adequaves	adequares	adequaràs	adequaries
adequa	adequava	adequà	adequarà	adequaria
adeqüem (adequam)	adequàvem	adequàrem	adequarem	adequaríem
adeqüeu (adequau)	adequàveu	adequàreu	adequareu	adequaríeu
adeqüen	adequaven	adequaren	adequaran	adequarien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
adeqüi (adeqüe)	adeqüés (adequàs)
adeqüis (adeqües)	adeqüessis (adeqüesses, adequassis)
adeqüi (adeqüe)	adeqüés (adequàs)
adeqüem	adeqüéssim (adeqüéssem, adequàssim)
adeqüeu	adeqüéssiu (adeqüésseu, adequàssiu)
adeqüin (adeqüen)	adeqüessin (adeqüessen, adequassin)

IMPERATIU

adequa
adeqüeu (adequau)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu jugar
Gerundi jugant
Participi
adequat adequada
adequats adequades

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 1 *adeqüi* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *adequara*, 2 *adequares*, 3 *adequara*, 4 *adequàrem*, 5 *adequàreu*, 6 *adequaren* (val.)

8) AGUAR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
aguo (agüe, aguu)	aguava	agüí	aguaré	aguaria
agües	aguaves	aguares	aguaràs	aguaries
agua	aguava	aguà	aguarà	aguaria
agüem (aguam)	aguàvem	aguàrem	aguarem	aguaríem
agüeu (aguau)	aguàveu	aguàreu	aguareu	aguaríeu
agüen	aguaven	aguaren	aguaran	aguarien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
aguï (agüe)	agüés (aguàs)
aguïs (agües)	agüessis (agüesses, aguassis)
aguï (agüe)	agüés (aguàs)
agüem	agüéssim (agüéssem, aguàssim)
agüeu	agüéssiu (agüésseu, aguàssiu)
aguïn (agüen)	agüessin (agüessen, aguassin)

IMPERATIU

agua
agüeu (aguau)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu aguar
Gerundi aguant
Participi
aguat aguada aguats aguades

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 1 *aguï* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *aguara*, 2 *aguares*, 3 *aguara*, 4 *aguàrem*, 5 *aguàreu*, 6 *aguaren* (val.)
OBSERVACIONS. Aquest model presenta un hiat entre la *u* del radical i la desinència. Les formes que, segons les normes ortogràfiques, haurien de dur dues dièresis, solament mantenen la corresponent a la *i* (cf. la part IV, § 3.2.2).

9) ANAR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
vaig	anava	aní	aniré	aniria
vas	anaves	anares	aniràs	aniries
va	anava	anà	anirà	aniria
anem (anam)	anàvem	anàrem	anirem	aniríem
aneu (anau)	anàveu	anàreu	anireu	aniríeu
van	anaven	anaren	aniran	anirien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
vagi (vaja)	anés (anàs)
vagis (vages)	anessis (anesses, anassis)
vagi (vaja)	anés (anàs)
anem	anéssim (anéssem, anàssim)
aneu	anéssiu (anésseu, anàssiu)
vagin (vagen)	anessin (anessen, anassin)

IMPERATIU

vés
aneu (anau)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu anar
Gerundi anant
Participi
anat anada anats anades

ALTRES VARIANTS
Fut. 1 *iré*, 2 *iràs*, 3 *irà*, 4 *irem*, 5 *ireu*, 6 *iran* (sept.)
Cond. 1 *iria*, 2 *iries*, 3 *iria*, 4 *iríem*, 5 *iríeu*, 6 *irien* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *anara*, 2 *anares*, 3 *anara*, 4 *anàrem*, 5 *anàreu*, 6 *anaren* (val.)
OBSERVACIONS. Pel que fa a l'auxiliar de passat *va*, vegeu la part II, § 19.2.

10) APARÈIXER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
aparec	apareixia	apareguí	apareixeré	apareixeria
apareixes	apareixies	aparegueres	apareixeràs	apareixeries
apareix	apareixia	aparegué	apareixerà	apareixeria
apareixem	apareixíem	apareguérem	apareixerem	apareixeríem
apareixeu	apareixíeu	apareguéreu	apareixereu	apareixeríeu
apareixen	apareixien	aparegueren	apareixeran	apareixerien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
aparegui (aparega)	aparegués
apareguis (aparegues)	apareguessis (apareguesses)
aparegui (aparega)	aparegués
apareguem	apareguéssim (apareguéssem)
aparegueu	apareguéssiu (apareguésseu)
apareguin (apareguen)	apareguessin (apareguessen)

IMPERATIU

apareix
apareixeu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu aparèixer
Gerundi apareixent
Participi
aparegut apareguda
apareguts aparegudes

11) APRENDRE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
aprenc	aprenia	aprenguí	aprendré	aprendria
aprens	aprenies	aprengueres	aprendràs	aprendries
aprèn	aprenia	aprengué	aprendrà	aprendria
aprenem	apreníem	aprenguérem	aprendrem	aprendríem
apreneu	apreníeu	aprenguéreu	aprendreu	aprendríeu
aprenen	aprenien	aprengueren	aprendran	aprendrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
aprengui (aprenga)	aprengués
aprenguis (aprengues)	aprenguessis (aprenguesses)
aprengui (aprenga)	aprengués
aprenguem	aprenguéssim (aprenguéssem)
aprengueu	aprenguéssiu (aprenguésseu)
aprenguin (aprenguen)	aprenguessin (aprenguessen)

IMPERATIU

aprèn
apreneu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu aprendre
Gerundi aprenent
Participi
après apresa apresos apreses

ALTRES VARIANTS
Imperf. de subj. 1 *aprenguera*, 2 *aprengueres*, 3 *aprenguera*, 4 *aprenguérem*, 5 *aprenguéreu*, 6 *aprengueren* (val.)
OBSERVACIONS. Els verbs *prendre* i *fendre* fan els participis *pres* i *fes*, i no prenen accent gràfic en les persones 3 del pres. d'ind. i 2 de l'imper.

12) ARGÜIR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
argüeixo (arguïsc, argüesc)	arguïa	argüí	argüiré	argüiria
argüeixes (arguïxes)	arguïes	arguïres	argüiràs	argüiries
argüeix (arguïx)	arguïa	argüí	argüirà	argüiria
arguïm	argüíem	argüírem	argüirem	argüiríem
arguïu	argüíeu	argüíreu	argüireu	argüiríeu
argüeixen (arguïxen)	arguïen	arguïren	argüiran	argüirien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
argüeixi (arguïsca)	argüís
argüeixis (arguïsques)	arguïssis (arguïsses)
argüeixi (arguïsca)	argüís
arguïm	argüíssim (argüíssem)
arguïu	argüíssiu (argüísseu)
argüeixin (arguïsquen)	arguïssin (arguïssen)

IMPERATIU

argüeix
arguïu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu argüir
Gerundi argüint
Participi
arguït arguïda arguïts arguïdes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *arguïxo* (nord-occ.); 1 *argüeixi* (sept.)
Pres. de subj. 1 *argüesqui*, 2 *argüesquis*, 3 *argüesqui*, 4 *arguïguem*, 5 *arguïgueu*, 6 *argüesquin* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *arguïra*, 2 *arguïres*, 3 *arguïra*, 4 *argüírem*, 5 *argüíreu*, 6 *arguïren* (val.)

OBSERVACIONS. Aquest model presenta un hiat entre la *u* del radical i la desinència. Les formes que, segons les normes ortogràfiques, haurien de dur dues dièresis, solament mantenen la corresponent a la *i* (cf. la part IV, § 3.2.2).

13) ATENDRE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
atenc	atenia	atenguí	atendré	atendria
atens	atenies	atengueres	atendràs	atendries
atén	atenia	atengué	atendrà	atendria
atenem	ateníem	atenguérem	atendrem	atendríem
ateneu	ateníeu	atenguéreu	atendreu	atendríeu
atenen	atenien	atengueren	atendran	atendrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
atengui (atenga)	atengués
atenguis (atengues)	atenguessis (atenguesses)
atengui (atenga)	atengués
atenguem	atenguéssim (atenguéssem)
atengueu	atenguéssiu (atenguésseu)
atenguin (atenguen)	atenguessin (atenguessen)

IMPERATIU

atén
ateneu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu atendre
Gerundi atenent
Participi
atès atesa atesos ateses

ALTRES VARIANTS

Imperf. de subj. 1 *atenguera*, 2 *atengueres*, 3 *atenguera*, 4 *atenguérem*, 5 *atenguéreu*, 6 *atengueren* (val.)

14) BEURE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
bec	bevia	beguí	beuré	beuria
beus	bevies	begueres	beuràs	beuries
beu	bevia	begué	beurà	beuria
bevem	bevíem	beguérem	beurem	beuríem
beveu	bevíeu	beguéreu	beureu	beuríeu
beuen	bevien	begueren	beuran	beurien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
begui (bega)	begués
beguis (begues)	beguessis (beguesses)
begui (bega)	begués
beguem	beguéssim (beguéssem)
begueu	beguéssiu (beguésseu)
beguin (beguen)	beguessin (beguessen)

IMPERATIU

beu
beveu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu beure
Gerundi bevent
Participi
begut beguda beguts begudes

ALTRES VARIANTS
Imperf. de subj. 1 *beguera*, 2 *begueres*, 3 *beguera*, 4 *beguérem*, 5 *beguéreu*, 6 *begueren* (val.)
OBSERVACIONS. El part. de *commoure* pot ésser *commogut* o *commòs*.

15) CABRE O CABER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
cabo (cap)	cabia	cabí	cabré	cabria
caps	cabies	caberes	cabràs	cabries
cap	cabia	cabé	cabrà	cabria
cabem	cabíem	cabérem	cabrem	cabríem
cabeu	cabíeu	cabéreu	cabreu	cabríeu
caben	cabien	caberen	cabran	cabrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
càpiga	cabés
càpigues	cabessis (cabesses)
càpiga	cabés
capiguem	cabéssim (cabéssem)
capigueu	cabéssiu (cabésseu)
càpiguen	cabessin (cabessen)

IMPERATIU

cap
cabeu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu cabre o caber
Gerundi cabent
Participi
cabut cabuda cabuts cabudes

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 1 *cabi* (sept.)
Pres. de subj. 1 *càpia*, 2 *càpies*, 3 *càpia*, 4 *capiem*, 5 *capieu*, 6 *càpien* (val.)
Imperf. de subj. 1 *cabera*, 2 *caberes*, 3 *cabera*, 4 *cabérem*, 5 *cabéreu*, 6 *caberen* (val.)

16) CALDRE O CALER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
—	—	—	—	—
—	—	—	—	—
cal	calia	calgué	caldrà	caldria
—	—	—	—	—
—	—	—	—	—
calen	calien	calgueren	caldran	caldrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
—	—
—	—
calgui (calga)	calgués
—	—
—	—
calguin (calguen)	calguessin (calguessen)

IMPERATIU

—
—

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu caldre o caler
Gerundi calent
Participi
calgut calguda calguts calgudes

ALTRES VARIANTS
Imperf. de subj. 3 *calguera*, 6 *calgueren* (val.)
OBSERVACIONS. Aquest verb és defectiu: habitualment només s'usa en les persones 3 i 6.

17) CANVIAR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
canvio (canvie, canvii)	canviava	canvií	canviaré	canviaria
canvies	canviaves	canviares	canviaràs	canviaries
canvia	canviava	canvià	canviarà	canviaria
canviem (canviam)	canviàvem	canviàrem	canviarem	canviaríem
canvieu (canviau)	canviàveu	canviàreu	canviareu	canviaríeu
canvien	canviaven	canviaren	canviaran	canviarien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
canviï (canvie)	canviés (canviàs)
canviïs (canvies)	canviessis (canviesses, canviassis)
canviï (canvie)	canviés (canviàs)
canviem	canviéssim (canviéssem, canviàssim)
canvieu	canviéssiu (canviésseu, canviàssiu)
canviïn (canvien)	canviessin (canviessen, canviassin)

IMPERATIU

canvia
canvieu (canviau)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu canviar
Gerundi canviant
Participi
canviat canviada canviats canviades

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 1 *canviï* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *canviara*, 2 *canviares*, 3 *canviara*, 4 *canviàrem*, 5 *canviàreu*, 6 *canviaren* (val.)

18) CAURE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
caic	queia	caiguí	cauré	cauria
caus	queies	caigueres	cauràs	cauries
cau	queia	caigué	caurà	cauria
caiem	quèiem	caiguérem	caurem	cauríem
caieu	quèieu	caiguéreu	caureu	cauríeu
cauen	queien	caigueren	cauran	caurien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
caigui (caiga)	caigués
caiguis (caigues)	caiguessis (caiguesses)
caigui (caiga)	caigués
caiguem	caiguéssim (caiguéssem)
caigueu	caiguéssiu (caiguésseu)
caiguin (caiguen)	caiguessin (caiguessen)

IMPERATIU

cau
caieu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu caure
Gerundi caient
Participi
caigut caiguda caiguts caigudes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind.	4 *caem*, 5 *caeu* (val.); 4 *queim*, 5 *queis* (bal.)
Imperf. de subj.	1 *caiguera*, 2 *caigueres*, 3 *caiguera*, 4 *caiguérem*, 5 *caiguéreu*, 6 *caigueren* (val.)
Imper.	5 *caeu* (val.); 5 *queis* (bal.)
Ger.	*caent* (val.)

19) CERNDRE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
cerno (cern)	cernia	cerní	cerndré	cerndria
cerns	cernies	cerneres	cerndràs	cerndries
cern	cernia	cerné	cerndrà	cerndria
cernem	cerníem	cernérem	cerndrem	cerndríem
cerneu	cerníeu	cernéreu	cerndreu	cerndríeu
cernen	cernien	cerneren	cerndran	cerndrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
cerni (cerna)	cernés
cernis (cernes)	cernessis (cernesses)
cerni (cerna)	cernés
cernem	cernéssim (cernéssem)
cerneu	cernéssiu (cernésseu)
cernin (cernen)	cernessin (cernessen)

IMPERATIU

cern
cerneu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu cerndre
Gerundi cernent
Participi
cernut cernuda cernuts cernudes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind.	1 *cerni* (sept.)
Imperf. de subj.	1 *cernera*, 2 *cerneres*, 3 *cernera*, 4 *cernérem*, 5 *cernéreu*, 6 *cerneren* (val.)

20) CLOURE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
cloc	cloïa	cloguí	clouré	clouria
clous	cloïes	clogueres	clouràs	clouries
clou	cloïa	clogué	clourà	clouria
cloem	cloíem	cloguérem	clourem	clouríem
cloeu	cloíeu	cloguéreu	cloureu	clouríeu
clouen	cloïen	clogueren	clouran	clourien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
clogui (cloga)	clogués
cloguis (clogues)	cloguessis (cloguesses)
clogui (cloga)	clogués
cloguem	cloguéssim (cloguéssem)
clogueu	cloguéssiu (cloguésseu)
cloguin (cloguen)	cloguessin (cloguessen)

IMPERATIU

clou
cloeu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu cloure
Gerundi cloent
Participi
clos closa closos closes

ALTRES VARIANTS
Imperf. de subj. 1 *cloguera*, 2 *clogueres*, 3 *cloguera*, 4 *cloguérem*, 5 *cloguéreu*, 6 *clogueren* (val.)
OBSERVACIONS. Els part. dels derivats de *cloure* prenen accent gràfic greu damunt la *o* (*conclòs*, *desclòs*, etc.).

21) COLLIR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
cullo (cull)	collia	collí	colliré	colliria
culls	collies	collires	colliràs	colliries
cull	collia	collí	collirà	colliria
collim	collíem	collírem	collirem	colliríem
colliu	collíeu	collíreu	collireu	colliríeu
cullen	collien	colliren	colliran	collirien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
culli (culla)	collís
cullis (culles)	collissis (collisses)
culli (culla)	collís
collim	collíssim (collíssem)
colliu	collíssiu (collísseu)
cullin (cullen)	collissin (collissen)

IMPERATIU

cull
colliu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu collir
Gerundi collint
Participi
collit collida collits collides

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 1 *culli* (sept.)
Pres. de subj. 4 *colliguem*, 5 *colligueu* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *collira*, 2 *collires*, 3 *collira*, 4 *collírem*, 5 *collíreu*, 6 *colliren* (val.)

22) COMENÇAR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
començo (comence, començ)	començava	comencí	començaré	començaria
comences	començaves	començares	començaràs	començaries
comença	començava	començà	començarà	començaria
comencem (començam)	començàvem	començàrem	començarem	començaríem
comenceu (començau)	començàveu	començàreu	començareu	començaríeu
comencen	començaven	començaren	començaran	començarien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
comenci (comence)	comencés (començàs)
comencis (comences)	comencessis (comencesses, començassis)
comenci (comence)	comencés (començàs)
comencem	comencéssim (comencéssem, començàssim)
comenceu	comencéssiu (comencésseu, començàssiu)
comencin (comencen)	comencessin (comencessen, començassin)

IMPERATIU

comença
comenceu (començau)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu començar
Gerundi començant
Participi
començat començada
començats començades

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *comenci* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *començara*, 2 *començares*, 3 *començara*, 4 *començàrem*, 5 *començàreu*, 6 *començaren* (val.)

23) COMPLAURE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
complac	complaïa	complaguí	complauré	complauria
complaus	complaïes	complagueres	complauràs	complauries
complau	complaïa	complagué	complaurà	complauria
complaem	complaíem	complaguérem	complaurem	complauríem
complaeu	complaíeu	complaguéreu	complaureu	complauríeu
complauen	complaïen	complagueren	complauran	complaurien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
complagui (complaga)	complagués
complaguis (complagues)	complaguessis (complaguesses)
complagui (complaga)	complagués
complaguem	complaguéssim (complaguéssem)
complagueu	complaguéssiu (complaguésseu)
complaguin (complaguen)	complaguessin (complaguessen)

IMPERATIU

complau
complaeu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu complaure
Gerundi complaent
Participi
complagut complaguda
complaguts complagudes

ALTRES VARIANTS

Imperf. de subj. 1 *complaguera*, 2 *complagueres*, 3 *complaguera*, 4 *complaguérem*, 5 *complaguéreu*, 6 *complagueren* (val.)
OBSERVACIONS. El part. de *raure* és *ragut* o *ras*.

24) COMPLIR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
compleixo (complisc, complesc)	complia	complí	compliré	compliria
compleixes (complixes)	complies	complires	compliràs	compliries
compleix (complix)	complia	complí	complirà	compliria
complim	complíem	complírem	complirem	compliríem
compliu	complíeu	complíreu	complireu	compliríeu
compleixen (complixen)	complien	compliren	compliran	complirien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
compleixi (complisca)	complís
compleixis (complisques)	complissis (complisses)
compleixi (complisca)	complís
complim	complíssim (complíssem)
compliu	complíssiu (complísseu)
compleixin (complisquen)	complissin (complissen)

IMPERATIU

compleix
compliu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu complir
Gerundi complint
Participi
complert o complit
completa o complida
complerts o complits
complertes o complides

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind.	1 *complixo* (nord-occ.); 1 *compleixi* (sept.)
Pres. de subj.	1 *complesqui*, 2 *complesquis*, 3 *complesqui*, 4 *compliguem*, 5 *compligueu*, 6 *complesquin* (bal.)
Imperf. de subj.	1 *complira*, 2 *complires*, 3 *complira*, 4 *complírem*, 5 *complíreu*, 6 *compliren* (val.)
Part.	*complit* (val. i bal.)

OBSERVACIONS. El verb *cobrir* i els seus derivats, *descobrir*, *encobrir*, *recobrir* i *redescobrir*, només fan els part. *cobert*, *descobert*, *encobert*, *recobert* i *redescobert*.

25) CONÈIXER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
conec	coneixia	coneguí	coneixeré	coneixeria
coneixes	coneixies	conegueres	coneixeràs	coneixeries
coneix	coneixia	conegué	coneixerà	coneixeria
coneixem	coneixíem	coneguérem	coneixerem	coneixeríem
coneixeu	coneixíeu	coneguéreu	coneixereu	coneixeríeu
coneixen	coneixien	conegueren	coneixeran	coneixerien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
conegui (conega)	conegués
coneguis (conegues)	coneguessis (coneguesses)
conegui (conega)	conegués
coneguem	coneguéssim (coneguéssem)
conegueu	coneguéssiu (coneguésseu)
coneguin (coneguen)	coneguessin (coneguessen)

IMPERATIU

coneix
coneixeu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu conèixer
Gerundi coneixent
Participi
conegut coneguda
coneguts conegudes

ALTRES VARIANTS

Imperf. de subj.	1 *coneguera*, 2 *conegueres*, 3 *coneguera*, 4 *coneguérem*, 5 *coneguéreu*, 6 *conegueren* (val.)

26) CONFONDRE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
confonc	confonia	confonguí	confondré	confondria
confons	confonies	confongueres	confondràs	confondries
confon	confonia	confongué	confondrà	confondria
confonem	confoníem	confonguérem	confondrem	confondríem
confoneu	confoníeu	confonguéreu	confondreu	confondríeu
confonen	confonien	confongueren	confondran	confondrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
confongui (confonga)	confongués
confonguis (confongues)	confonguessis (confonguesses)
confongui (confonga)	confongués
confonguem	confonguéssim (confonguéssem)
confongueu	confonguéssiu (confonguésseu)
confonguin (confonguen)	confonguessin (confonguessen)

IMPERATIU

confon
confoneu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu confondre
Gerundi confonent
Participi
confós confosa confosos confoses

ALTRES VARIANTS

Imperf. de subj. 1 *confonguera*, 2 *confongueres*, 3 *confonguera*, 4 *confonguérem*, 5 *confonguéreu*, 6 *confongueren* (val.)

OBSERVACIONS. Els part. de *enfondre*, *fondre*, *retondre* i *tondre* són, respectivament, *enfús*, *fos*, *retós* i *tos*. En parlars baleàrics, el part. de *fondre* també pot adoptar la forma *fus*.

27) CÓRRER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
corro (córrec, corr)	corria	correguí	correré	correria
corres	corries	corregueres	correràs	correries
corre	corria	corregué	correrà	correria
correm	corríem	correguérem	correrem	correríem
correu	corríeu	correguéreu	correreu	correríeu
corren	corrien	corregueren	correran	correrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
corri (córrega)	corregués
corris (córregues)	correguessis (corregueses)
corri (córrega)	corregués
correm o correguem	correguéssim (correguéssem)
correu o corregueu	correguéssiu (correguésseu)
corrin (córreguen)	correguessin (correguessen)

IMPERATIU

corre
correu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu córrer
Gerundi corrent
Participi
corregut correguda
correguts corregudes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *corri* (sept.); 1 *corr*, 2 *corrs* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *correguera*, 2 *corregueres*, 3 *correguera*, 4 *correguérem*, 5 *correguéreu*, 6 *corregueren* (val.)

28) COSIR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
cuso (cus)	cosia	cosí	cosiré	cosiria
cuses	cosies	cosires	cosiràs	cosiries
cus	cosia	cosí	cosirà	cosiria
cosim	cosíem	cosírem	cosirem	cosiríem
cosiu	cosíeu	cosíreu	cosireu	cosiríeu
cusen	cosien	cosiren	cosiran	cosirien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
cusi (cusa)	cosís
cusis (cuses)	cosissis (cosisses)
cusi (cusa)	cosís
cosim	cosíssim (cosíssem)
cosiu	cosíssiu (cosísseu)
cusin (cusen)	cosissin (cosissen)

IMPERATIU

cus
cosiu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu cosir
Gerundi cosint
Participi
cosit cosida cosits cosides

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 1 *cusi* (sept.)
Pres. de subj. 4 *cosiguem*, 5 *cosigueu* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *cosira*, 2 *cosires*, 3 *cosira*, 4 *cosírem*, 5 *cosíreu*, 6 *cosiren* (val.)

OBSERVACIONS. Els derivats de *cosir* prenen accent gràfic damunt la *u* en les persones 3 del pres. d'ind. i 2 de l'imper. (*descús*, *recús*). En els parlars baleàrics, la persona 1 del pres. d'ind. del verb *tossir* és *tus*.

29) COURE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
coc	coïa	coguí	couré	couria
cous	coïes	cogueres	couràs	couries
cou	coïa	cogué	courà	couria
coem	coíem	coguérem	courem	couríem
coeu	coíeu	coguéreu	coureu	couríeu
couen	coïen	cogueren	couran	courien

SUBJUNTIU

TPresent	*Imperfet*
cogui (coga)	cogués
coguis (cogues)	coguessis (coguesses)
cogui (coga)	cogués
coguem	coguéssim (coguéssem)
cogueu	coguéssiu (coguésseu)
coguin (coguen)	coguessin (coguessen)

IMPERATIU

cou
cogueu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu coure
Gerundi coent
Participi
cuit cuita cuits cuites
cogut coguda coguts cogudes

ALTRES VARIANTS
Imperf. de subj. 1 *coguera*, 2 *cogueres*, 3 *coguera*, 4 *coguérem*, 5 *coguéreu*, 6 *cogueren* (val.)

OBSERVACIONS. La forma de part. *cuit* s'utilitza amb el valor de 'que ha estat sotmès a cocció', mentre que el part. *cogut* s'utilitza amb el valor de 'que ha produït coïssor'.

30) CREAR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
creo (cree, crei)	creava	creí	crearé	crearia
crees	creaves	creares	crearàs	crearies
crea	creava	creà	crearà	crearia
creem (cream)	creàvem	creàrem	crearem	crearíem
creeu (creau)	creàveu	creàreu	creareu	crearíeu
creen	creaven	crearen	crearan	crearien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
creï (cree)	creés (creàs)
creïs (crees)	creessis (creesses, creassis)
creï (cree)	creés (creàs)
creem	creéssim (creéssem, creàssim)
creeu	creéssiu (creésseu, creàssiu)
creïn (creen)	creessin (creessen, creassin)

IMPERATIU

crea
creeu (creau)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu crear
Gerundi creant
Participi
creat creada creats creades

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 1 *creï* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *creara*, 2 *creares*, 3 *creara*, 4 *creàrem*, 5 *creàreu*, 6 *crearen* (val.)

31) CRÉIXER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
creixo (cresc)	creixia	creixí o cresquí	creixeré	creixeria
creixes	creixies	creixeres o cresqueres	creixeràs	creixeries
creix	creixia	creixé o cresqué	creixerà	creixeria
creixem	creixíem	creixérem o cresquérem	creixerem	creixeríem
creixeu	creixíeu	creixéreu o cresquéreu	creixereu	creixeríeu
creixen	creixien	creixeren o cresqueren	creixeran	creixerien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
creixi (cresca)	creixés o cresqués
creixis (cresques)	creixessis o cresquessis (cresquesses)
creixi (cresca)	creixés o cresqués
creixem o cresquem	creixéssim o cresquéssim (cresquéssem)
creixeu o cresqueu	creixéssiu o cresquéssiu (cresquésseu)
creixin (cresquen)	creixessin o cresquessin (cresquessen)

IMPERATIU

creix
creixeu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu créixer
Gerundi creixent
Participi
crescut crescuda crescuts crescudes

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 1 *creixi* (sept.)
Pres. de subj. 1 *cresqui*, 2 *cresquis*, 3 *cresqui*, 6 *cresquin* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *cresquera*, 2 *cresqueres*, 3 *cresquera*, 4 *cresquérem*, 5 *cresquéreu*, 6 *cresqueren* (val.)

32) CREUAR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
creuo (creue, creu)	creuava	creuí	creuaré	creuaria
creues	creuaves	creuares	creuaràs	creuaries
creua	creuava	creuà	creuarà	creuaria
creuem (creuam)	creuàvem	creuàrem	creuarem	creuaríem
creueu (creuau)	creuàveu	creuàreu	creuareu	creuaríeu
creuen	creuaven	creuaren	creuaran	creuarien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
creui (creue)	creués (creuàs)
creuis (creues)	creuessis (creuesses, creuassis)
creui (creue)	creués (creuàs)
creuem	creuéssim (creuéssem, creuàssim)
creueu	creuéssiu (creuésseu, creuàssiu)
creuin (creuen)	creuessin (creuessen, creuassin)

IMPERATIU

creua
creueu (creuau)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu creuar
Gerundi creuant
Participi
creuat creuada creuats creuades

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *creui* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *creuara*, 2 *creuares*, 3 *creuara*, 4 *creuàrem*, 5 *creuàreu*, 6 *creuaren* (val.)

33) CREURE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
crec	creia	creguí	creuré	creuria
creus	creies	cregueres	creuràs	creuries
creu	creia	cregué	creurà	creuria
creiem	crèiem	creguérem	creurem	creuríem
creieu	crèieu	creguéreu	creureu	creuríeu
creuen	creien	cregueren	creuran	creurien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
cregui (crega)	cregués
creguis (cregues)	creguessis (creguesses)
cregui (crega)	cregués
creguem	creguéssim (creguéssem)
cregueu	creguéssiu (creguésseu)
creguin (creguen)	creguessin (creguessen)

IMPERATIU

creu
creieu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu creure
Gerundi creient
Participi
cregut creguda creguts cregudes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 4 *creem*, 5 *creeu* (val.); 4 *creim*, 5 *creis* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *creguera*, 2 *cregueres*, 3 *creguera*, 4 *creguérem*, 5 *creguéreu*, 6 *cregueren* (val.)
Imper. 5 *creeu* (val.); 5 *creis* (bal.)
Ger. *creent* (val.)

OBSERVACIONS. El verb *lleure* és defectiu: només s'usa en la persona 3 i en les formes no personals de l'infinitiu i el participi.

34) CRUIXIR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
cruixo (cruix)	cruixia	cruixí	cruixiré	cruixiria
cruixes	cruixies	cruixires	cruixiràs	cruixiries
cruix	cruixia	cruixí	cruixirà	cruixiria
cruixim	cruixíem	cruixírem	cruixirem	cruixiríem
cruixiu	cruixíeu	cruixíreu	cruixireu	cruixiríeu
cruixen	cruixien	cruixiren	cruixiran	cruixirien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
cruixi (cruixa)	cruixís
cruixis (cruixes)	cruixissis (cruixisses)
cruixi (cruixa)	cruixís
cruixim	cruixíssim (cruixíssem)
cruixiu	cruixíssiu (cruixísseu)
cruixin (cruixen)	cruixissin (cruixissen)

IMPERATIU

cruix
cruixiu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu cruixir
Gerundi cruixint
Participi
cruixit cruixida cruixits cruixides

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *cruixi* (sept.)
Pres. de subj. 4 *cruixiguem*, 5 *cruixigueu* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *cruixira*, 2 *cruixires*, 3 *cruixira*, 4 *cruixírem*, 5 *cruixíreu*, 6 *cruixiren* (val.)

35) DAR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
—	dava	di	daré	daria
das	daves	dares	daràs	daries
da	dava	da	darà	daria
dem (dam)	dàvem	dàrem	darem	daríem
deu (dau)	dàveu	dàreu	dareu	daríeu
dan	daven	daren	daran	darien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
—	des (das)
—	dessis (desses, dassis)
do	des (das)
dem	déssim (déssem, dàssim)
deu	déssiu (désseu, dàssiu)
—	dessin (dessen, dassin)

IMPERATIU

da
deu (dau)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu dar
Gerundi dant
Participi
dat dada dats dades

ALTRES VARIANTS

Imperf. de subj. 1 *dara*, 2 *dares*, 3 *dara*, 4 *dàrem*, 5 *dàreu*, 6 *daren* (val.)

36) DIR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
dic	deia	diguí	diré	diria
dius	deies	digueres	diràs	diries
diu	deia	digué	dirà	diria
diem	dèiem	diguérem	direm	diríem
dieu	dèieu	diguéreu	direu	diríeu
diuen	deien	digueren	diran	dirien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
digui (diga)	digués
diguis (digues)	diguessis (diguesses)
digui (diga)	digués
diguem	diguéssim (diguéssem)
digueu	diguéssiu (diguésseu)
diguin (diguen)	diguessin (diguessen)

IMPERATIU

digues
digueu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu dir
Gerundi dient
Participi
dit dita dits dites

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 4 *deim*, 5 *deis* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *diguera*, 2 *digueres*, 3 *diguera*, 4 *diguérem*, 5 *diguéreu*, 6 *digueren* (val.)
Imper. 5 *digau* (bal.)
OBSERVACIONS. En parlars valencians, la persona 2 de l'imper. també adopta la forma *dis* en usos pronominals.

37) DUR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
duc	duia	duguí	duré	duria
duus o dus	duies	dugueres	duràs	duries
duu o du	duia	dugué	durà	duria
duem	dúiem	duguérem	durem	duríem
dueu	dúieu	duguéreu	dureu	duríeu
duen	duien	dugueren	duran	durien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
dugui (duga)	dugués
duguis (dugues)	duguessis (duguesses)
dugui (duga)	dugués
duguem	duguéssim (duguéssem)
dugueu	duguéssiu (duguésseu)
duguin (duguen)	duguessin (duguessen)

IMPERATIU

duu o du
dueu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu dur
Gerundi duent
Participi
dut duta duts dutes

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 4 *duim*, 5 *duis* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *duguera*, 2 *dugueres*, 3 *duguera*, 4 *duguérem*, 5 *duguéreu*, 6 *dugueren* (val.)
Imper. 2 *dus* (val.); 5 *duis* (bal.)
Part. *duit* (bal.)
OBSERVACIONS. El verb *endur-se* fa el pres. d'ind. 2 *t'enduus* o *t'endús*, 3 *s'enduu* o *s'endú* i l'imper. 2 *endú-te*.

38) EIXIR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
ixo (isc)	eixia	eixí	eixiré	eixiria
ixes	eixies	eixires	eixiràs	eixiries
ix	eixia	eixí	eixirà	eixiria
eixim	eixíem	eixírem	eixirem	eixiríem
eixiu	eixíeu	eixíreu	eixireu	eixiríeu
ixen	eixien	eixiren	eixiran	eixirien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
ixi (isca)	eixís (isqués)
ixis (isques)	eixissis (isquesses)
ixi (isca)	eixís (isqués)
eixim (isquem)	eixíssim (isquéssem)
eixiu (isqueu)	eixíssiu (isquésseu)
ixin (isquen)	eixissin (isquessen)

IMPERATIU

ix
eixiu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu eixir
Gerundi eixint
Participi
eixit eixida eixits eixides

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind.	1 *ixi* (sept.)
Passat s.	1 *isquí*, 2 *isqueres*, 3 *isqué*, 4 *isquérem*, 5 *isquéreu*, 6 *isqueren* (val.)
Pres. de subj.	4 *eixiguem*, 5 *eixigueu* (bal.)
Imperf. de subj.	1 *isquera*, 2 *isqueres*, 3 *isquera*, 4 *isquérem*, 5 *isquéreu*, 6 *isqueren* (val.)

OBSERVACIONS. Els verbs *reeixir* i *sobreeixir* presenten una modificació gràfica consistent en la presència de dièresi damunt la *i* del radical en les persones 1, 2, 3 i 6 del pres. d'ind. i del pres. de subj.

39) EMPÈNYER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
empenyo (empeny, empenc)	empenyia	empenyí	empenyeré	empenyeria
empenys	empenyies	empenyeres	empenyeràs	empenyeries
empeny	empenyia	empenyé	empenyerà	empenyeria
empenyem	empenyíem	empenyérem	empenyerem	empenyeríem
empenyeu	empenyíeu	empenyéreu	empenyereu	empenyeríeu
empenyen	empenyien	empenyeren	empenyeran	empenyerien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
empenyi (empenya)	empenyés
empenyis (empenyes)	empenyessis (empenyesses)
empenyi (empenya)	empenyés
empenyem	empenyéssim (empenyéssem)
empenyeu	empenyéssiu (empenyésseu)
empenyin (empenyen)	empenyessin (empenyessen)

IMPERATIU

empeny
empenyeu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu empènyer
Gerundi empenyent
Participi
empès empesa empesos empeses

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind.	1 *empenyi* (sept.)
Passat s.	1 *empenguí*, 2 *empengueres*, 3 *empengué*, 4 *empenguérem*, 5 *empenguéreu*, 6 *empengueren* (bal.)
Pres. de subj.	1 *empengui*, 2 *empenguis*, 3 *empengui*, 4 *empenguem*, 5 *empengueu*, 6 *empenguin* (bal.)
Imperf. de subj.	1 *empenyera*, 2 *empenyeres*, 3 *empenyera*, 4 *empenyérem*, 5 *empenyéreu*, 6 *empenyeren* (val.); 1 *empengués*, 2 *empenguessis*, 3 *empengués*, 4 *empenguéssim*, 5 *empenguéssiu*, 6 *empenguessin* (bal.)

40) ENAIGUAR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
enaiguo (enaigüe)	enaiguava	enaigüí	enaiguaré	enaiguaria
enaigües	enaiguaves	enaiguares	enaiguaràs	enaiguaries
enaigua	enaiguava	enaiguà	enaiguarà	enaiguaria
enaigüem (enaiguam)	enaiguàvem	enaiguàrem	enaiguarem	enaiguaríem
enaigüeu (enaiguau)	enaiguàveu	enaiguàreu	enaiguareu	enaiguaríeu
enaigüen	enaiguaven	enaiguaren	enaiguaran	enaiguarien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
enaigüi (enaigüe)	enaigüés (enaiguàs)
enaigüis (enaigües)	enaigüessis (enaigüesses, enaiguassis)
enaigüi (enaigüe)	enaigüés (enaiguàs)
enaigüem	enaigüéssim (enaigüéssem, enaiguàssim)
enaigüeu	enaigüéssiu (enaigüésseu, enaiguàssiu)
enaigüin (enaigüen)	enaigüessin (enaigüessen, enaiguassin)

IMPERATIU

enaigua
enaigüeu (enaiguau)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu enaiguar
Gerundi enaiguant
Participi
enaiguat enaiguada
enaiguats enaiguades

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *enaigüi* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *enaiguara*, 2 *enaiguares*, 3 *enaiguara*, 4 *enaiguàrem*, 5 *enaiguàreu*, 6 *enaiguaren* (val.)

41) ESCRIURE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
escric	escrivia	escriguí o escriví	escriuré	escriuria
escrius	escrivies	escrigueres o escrivires	escriuràs	escriuries
escriu	escrivia	escrigué o escriví	escriurà	escriuria
escrivim	escrivíem	escriguérem o escrivírem	escriurem	escriuríem
escriviu	escrivíeu	escriguéreu o escrivíreu	escriureu	escriuríeu
escriuen	escrivien	escrigueren o escriviren	escriuran	escriurien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
escrigui (escriga)	escrigués o escrivís
escriguis (escrigues)	escriguessis o escrivissis (escriguesses)
escrigui (escriga)	escrigués o escrivís
escriguem	escriguéssim o escrivíssim (escriguéssem)
escrigueu	escriguéssiu o escrivíssiu (escriguésseu)
escriguin (escriguen)	escriguessin o escrivissin (escriguessen)

IMPERATIU

escriu
escriviu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu escriure
Gerundi escrivint
Participi
escrit escrita escrits escrites

ALTRES VARIANTS

Imperf. de subj. 1 *escriguera*, 2 *escrigueres*, 3 *escriguera*, 4 *escriguérem*, 5 *escriguéreu*, 6 *escrigueren* (val.)

42) ESGLAIAR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
esglaio (esglaie, esglai)	esglaiava	esglaí	esglaiaré	esglaiaria
esglaies	esglaiaves	esglaiares	esglaiaràs	esglaiaries
esglaia	esglaiava	esglaià	esglaiarà	esglaiaria
esglaiem (esglaiam)	esglaiàvem	esglaiàrem	esglaiarem	esglaiaríem
esglaieu (esglaiau)	esglaiàveu	esglaiàreu	esglaiareu	esglaiaríeu
esglaien	esglaiaven	esglaiaren	esglaiaran	esglaiarien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
esglaï (esglaie)	esglaiés (esglaiàs)
esglaïs (esglaies)	esglaiessis (esglaiesses, esglaiassis)
esglaï (esglaie)	esglaiés (esglaiàs)
esglaiem	esglaiéssim (esglaiéssem, esglaiàssim)
esglaieu	esglaiéssiu (esglaiésseu, esglaiàssiu)
esglaïn (esglaien)	esglaiessin (esglaiessen, esglaiassin)

IMPERATIU

esglaia
esglaieu (esglaiau)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu esglaiar
Gerundi esglaiant
Participi
esglaiat esglaiada esglaiats esglaiades

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *esglaï* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *esglaiara*, 2 *esglaiares*, 3 *esglaiara*, 4 *esglaiàrem*, 5 *esglaiàreu*, 6 *esglaiaren* (val.)

43) ESTAR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
estic	estava	estiguí	estaré	estaria
estàs	estaves	estigueres	estaràs	estaries
està	estava	estigué	estarà	estaria
estem (estam)	estàvem	estiguérem	estarem	estaríem
esteu (estau)	estàveu	estiguéreu	estareu	estaríeu
estan	estaven	estigueren	estaran	estarien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
estigui (estiga)	estigués
estiguis (estigues)	estiguessis (estiguesses)
estigui (estiga)	estigués
estiguem	estiguéssim (estiguéssem)
estigueu	estiguéssiu (estiguésseu)
estiguin (estiguen)	estiguessin (estiguessen)

IMPERATIU

estigues
estigueu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu estar
Gerundi estant
Participi
estat estada estats estades

ALTRES VARIANTS

Imperf. de subj. 1 *estiguera*, 2 *estigueres*, 3 *estiguera*, 4 *estiguérem*, 5 *estiguéreu*, 6 *estigueren* (val.)
Imper. 2 *està*, 5 *estau* (bal.)

OBSERVACIONS. En parlars valencians, les persones 2 i 5 de l'imper. també adopten les formes 2 *està*, 5 *esteu* en usos pronominals.

44) ESTRÈNYER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
estrenyo (estreny, estrenc)	estrenyia	estrenyí	estrenyeré	estrenyeria
estrenys	estrenyies	estrenyeres	estrenyeràs	estrenyeries
estreny	estrenyia	estrenyé	estrenyerà	estrenyeria
estrenyem	estrenyíem	estrenyérem	estrenyerem	estrenyeríem
estrenyeu	estrenyíeu	estrenyéreu	estrenyereu	estrenyeríeu
estrenyen	estrenyien	estrenyeren	estrenyeran	estrenyerien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
estrenyi (estrenya)	estrenyés
estrenyis (estrenyes)	estrenyessis (estrenyesses)
estrenyi (estrenya)	estrenyés
estrenyem	estrenyéssim (estrenyéssem)
estrenyeu	estrenyéssiu (estrenyésseu)
estrenyin (estrenyen)	estrenyessin (estrenyessen)

IMPERATIU

estreny
estrenyeu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu estrènyer
Gerundi estrenyent
Participi
estret estreta estrets estretes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *estrenyi* (sept.)
Passat s. 1 *estrenguí*, 2 *estrengueres*, 3 *estrengué*, 4 *estrenguérem*, 5 *estrenguéreu*, 6 *estrengueren* (bal.)
Pres. de subj. 1 *estrengui*, 2 *estrenguis*, 3 *estrengui*, 4 *estrenguem*, 5 *estrengueu*, 6 *estrenguin* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *estrenyera*, 2 *estrenyeres*, 3 *estrenyera*, 4 *estrenyérem*, 5 *estrenyéreu*, 6 *estrenyeren* (val.);
1 *estrengués*, 2 *estrenguessis*, 3 *estrengués*, 4 *estrenguéssim*, 5 *estrenguéssiu*, 6 *estrenguessin* (bal.)

45) EVACUAR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
evacuo (evacue, evacuu)	evacuava	evacuí	evacuaré	evacuaria
evacues	evacuaves	evacuares	evacuaràs	evacuaries
evacua	evacuava	evacuà	evacuarà	evacuaria
evacuem (evacuam)	evacuàvem	evacuàrem	evacuarem	evacuaríem
evacueu (evacuau)	evacuàveu	evacuàreu	evacuareu	evacuaríeu
evacuen	evacuaven	evacuaren	evacuaran	evacuarien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
evacuï (evacue)	evacués (evacuàs)
evacuïs (evacues)	evacuessis (evacuesses, evacuassis)
evacuï (evacue)	evacués (evacuàs)
evacuem	evacuéssim (evacuéssem, evacuàssim)
evacueu	evacuéssiu (evacuésseu, evacuàssiu)
evacuïn (evacuen)	evacuessin (evacuessen, evacuassin)

IMPERATIU

evacua
evacueu (evacuau)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu evacuar
Gerundi evacuant
Participi
evacuat evacuada evacuats evacuades

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *evacuï* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *evacuara*, 2 *evacuares*, 3 *evacuara*, 4 *evacuàrem*, 5 *evacuàreu*, 6 *evacuaren* (val.)

46) FER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
faig	feia	fiu	faré	faria
fas	feies	feres	faràs	faries
fa	feia	féu	farà	faria
fem	fèiem	férem	farem	faríem
feu	fèieu	féreu	fareu	faríeu
fan	feien	feren	faran	farien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
faci (faça)	fes
facis (faces)	fessis (fesses)
faci (faça)	fes
fem	féssim (féssem)
feu	féssiu (fésseu)
facin (facen)	fessin (fessen)

IMPERATIU

fes
feu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu fer
Gerundi fent
Participi
fet feta fets fetes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind.	1 *faç*, 4 *feim*, 5 *feis* (bal.)
Passat s.	3 *fé* (bal.)
Pres. de subj.	4 *facem*, 5 *faceu* (bal.)
Imperf. de subj.	1 *fera*, 2 *feres*, 3 *fera*, 4 *férem*, 5 *féreu*, 6 *feren* (val.)
Imper.	2 *fé*, 5 *feis* (bal.)

OBSERVACIONS. Els derivats de *fer* prenen accent gràfic greu en les persones 2 i 3 del pres. d'ind. (*desfàs*, *desfà*, etc.), i accent gràfic agut en les persones 1 i 3 de l'imperf. de subj. i 2 de l'imper. (*desfés*, etc.).

47) FUGIR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
fujo (fuig)	fugia	fugí	fugiré	fugiria
fuges	fugies	fugires	fugiràs	fugiries
fuig	fugia	fugí	fugirà	fugiria
fugim	fugíem	fugírem	fugirem	fugiríem
fugiu	fugíeu	fugíreu	fugireu	fugiríeu
fugen	fugien	fugiren	fugiran	fugirien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
fugi (fuja)	fugís
fugis (fuges)	fugissis (fugisses)
fugi (fuja)	fugís
fugim	fugíssim (fugíssem)
fugiu	fugíssiu (fugísseu)
fugin (fugen)	fugissin (fugissen)

IMPERATIU

fuig
fugiu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu fugir
Gerundi fugint
Participi
fugit fugida fugits fugides

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind.	1 *fugi* (sept.)
Pres. de subj.	4 *fugiguem*, 5 *fugigueu* (bal.)
Imperf. de subj.	1 *fugira*, 2 *fugires*, 3 *fugira*, 4 *fugírem*, 5 *fugíreu*, 6 *fugiren* (val.)
Part.	*fuit* (bal.)

48) HAVER (AUXILIAR)

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
he	havia	haguí	hauré	hauria o haguera
has	havies	hagueres	hauràs	hauries o hagueres
ha	havia	hagué	haurà	hauria o haguera
hem	havíem	haguérem	haurem	hauríem o haguérem
heu	havíeu	haguéreu	haureu	hauríeu o haguéreu
han	havien	hagueren	hauran	haurien o hagueren

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
hagi (haja)	hagués
hagis (hages)	haguessis (haguesses)
hagi (haja)	hagués
hàgim (hàgem)	haguéssim (haguéssem)
hàgiu (hàgeu)	haguéssiu (haguésseu)
hagin (hagen)	haguessin (haguessen)

IMPERATIU

—
—

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu haver
Gerundi havent
Participi
hagut haguda haguts hagudes

ALTRES VARIANTS
Imperf. de subj. 1 *haguera*, 2 *hagueres*, 3 *haguera*, 4 *haguérem*, 5 *haguéreu*, 6 *hagueren* (val.)

OBSERVACIONS. Quan es comporta com a modal en perífrasis d'obligació, la forma 1 del pres. d'ind. també adopta la forma *haig*. El pres. d'ind. també presenta les formes regulars 4 *havem*, 5 *haveu*, que són usades en determinats registres cultes i que no tenen caràcter general.

49) HEURE O HAURE O HAVER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
hec o hac	havia	haguí	hauré	hauria
heus o haus	havies	hagueres	hauràs	hauries
heu o hau	havia	hagué	haurà	hauria
havem	havíem	haguérem	haurem	hauríem
haveu	havíeu	haguéreu	haureu	hauríeu
heuen o hauen	havien	hagueren	hauran	haurien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
hegui (haga)	hagués
heguis (hagues)	haguessis (haguesses)
hegui (haga)	hagués
haguem	haguéssim (haguéssem)
hagueu	haguéssiu (haguésseu)
heguin (haguen)	haguessin (haguessen)

IMPERATIU

heu o hau
haveu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu heure o haure o haver
Gerundi havent
Participi
hagut haguda haguts hagudes

ALTRES VARIANTS
Pres. de subj. 1 *hagui*, 2 *haguis*, 3 *hagui*, 6 *haguin* (nord-occ.)
Imperf. de subj. 1 *haguera*, 2 *hagueres*, 3 *haguera*, 4 *haguérem*, 5 *haguéreu*, 6 *hagueren* (val.)

50) IMPRIMIR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
imprimeixo (imprimisc, imprimesc)	imprimia	imprimí	imprimiré	imprimiria
imprimeixes (imprimixes)	imprimies	imprimires	imprimiràs	imprimiries
imprimeix (imprimix)	imprimia	imprimí	imprimirà	imprimiria
imprimim	imprimíem	imprimírem	imprimirem	imprimiríem
imprimiu	imprimíeu	imprimíreu	imprimireu	imprimiríeu
imprimeixen (imprimixen)	imprimien	imprimiren	imprimiran	imprimirien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
imprimeixi (imprimisca)	imprimís
imprimeixis (imprimisques)	imprimissis (imprimisses)
imprimeixi (imprimisca)	imprimís
imprimim	imprimíssim (imprimíssem)
imprimiu	imprimíssiu (imprimísseu)
imprimeixin (imprimisquen)	imprimissin (imprimissen)

IMPERATIU

imprimeix
imprimiu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu imprimir
Gerundi imprimint
Participi
imprès impresa impresos impreses

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind.	1 *imprimixo* (nord-occ.); 1 *imprimeixi* (sept.)
Pres. de subj.	1 *imprimesqui*, 2 *imprimesquis*, 3 *imprimesqui*, 4 *imprimiguem*, 5 *imprimigueu*, 6 *imprimesquin* (bal.)
Imperf. de subj.	1 *imprimira*, 2 *imprimires*, 3 *imprimira*, 4 *imprimírem*, 5 *imprimíreu*, 6 *imprimiren* (val.)

51) JEURE O JAURE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
jec o jac	jeia	jaguí	jauré	jauria
jeus o jaus	jeies	jagueres	jauràs	jauries
jeu o jau	jeia	jagué	jaurà	jauria
jaiem	jèiem	jaguérem	jaurem	jauríem
jaieu	jèieu	jaguéreu	jaureu	jauríeu
jeuen o jauen	jeien	jagueren	jauran	jaurien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
jegui (jaga)	jagués
jeguis (jagues)	jaguessis (jaguesses)
jegui (jaga)	jagués
jaguem	jaguéssim (jaguéssem)
jagueu	jaguéssiu (jaguésseu)
jeguin (jaguen)	jaguessin (jaguessen)

IMPERATIU

jeu o jau
jaieu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu jeure o jaure
Gerundi jaient
Participi
jagut jaguda jaguts jagudes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind.	4 *jaem*, 5 *jaeu* (val.); 4 *jeim*, 5 *jeis* (bal.)
Pres. de subj.	1 *jagui*, 2 *jaguis*, 3 *jagui*, 6 *jaguin* (nord-occ.)
Imperf. de subj.	1 *jaguera*, 2 *jagueres*, 3 *jaguera*, 4 *jaguérem*, 5 *jaguéreu*, 6 *jagueren* (val.)
Imper.	5 *jaeu* (val.); 5 *jeis* (bal.)
Ger.	*jaent* (val.)

52) JUGAR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
jugo (jugue, jug)	jugava	juguí	jugaré	jugaria
jugues	jugaves	jugares	jugaràs	jugaries
juga	jugava	jugà	jugarà	jugaria
juguem (jugam)	jugàvem	jugàrem	jugarem	jugaríem
jugueu (jugau)	jugàveu	jugàreu	jugareu	jugaríeu
juguen	jugaven	jugaren	jugaran	jugarien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
jugui (jugue)	jugués (jugàs)
juguis (jugues)	juguessis (juguesses, jugassis)
jugui (jugue)	jugués (jugàs)
juguem	juguéssim (juguéssem, jugàssim)
jugueu	juguéssiu (juguésseu, jugàssiu)
juguin (juguen)	juguessin (juguessen, jugassin)

IMPERATIU

juga
jugueu (jugau)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu jugar
Gerundi jugant
Participi
jugat jugada jugats jugades

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 1 *jugui* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *jugara*, 2 *jugares*, 3 *jugara*, 4 *jugàrem*, 5 *jugàreu*, 6 *jugaren* (val.)

53) LLOAR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
lloo (lloe, llou)	lloava	lloí	lloaré	lloaria
lloes	lloaves	lloares	lloaràs	lloaries
lloa	lloava	lloà	lloarà	lloaria
lloem (lloam)	lloàvem	lloàrem	lloarem	lloaríem
lloeu (lloau)	lloàveu	lloàreu	lloareu	lloaríeu
lloen	lloaven	lloaren	lloaran	lloarien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
lloï (lloe)	lloés (lloàs)
lloïs (lloes)	lloessis (lloesses, lloassis)
lloï (lloe)	lloés (lloàs)
lloem	lloéssim (lloéssem, lloàssim)
lloeu	lloéssiu (lloésseu, lloàssiu)
lloïn (lloen)	lloessin (lloessen, lloassin)

IMPERATIU

lloa
lloeu (lloau)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu lloar
Gerundi lloant
Participi
lloat lloada lloats lloades

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 1 *lloï* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *lloara*, 2 *lloares*, 3 *lloara*, 4 *lloàrem*, 5 *lloàreu*, 6 *lloaren* (val.)

54) LLUIR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
lluo (lluu)	lluïa	lluí	lluiré	lluiria
lluus o llus	lluïes	lluïres	lluiràs	lluiries
lluu o llu	lluïa	lluí	lluirà	lluiria
lluïm	lluíem	lluírem	lluirem	lluiríem
lluïu	lluíeu	lluíreu	lluireu	lluiríeu
lluen	lluïen	lluïren	lluiran	lluirien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
lluï (llua)	lluís
lluïs (llues)	lluïssis (lluïsses)
lluï (llua)	lluís
lluïm	lluíssim (lluíssem)
lluïu	lluíssiu (lluísseu)
lluïn (lluen)	lluïssin (lluïssen)

IMPERATIU

lluu o llu
lluïu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu lluir
Gerundi lluint
Participi
lluït lluïda lluïts lluïdes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind.	1 *lluï* (sept.)
Pres. de subj.	4 *lluïguem*, 5 *lluïgueu* (bal.)
Imperf. de subj.	1 *lluïra*, 2 *lluïres*, 3 *lluïra*, 4 *lluírem*, 5 *lluíreu*, 6 *lluïren* (val.)

OBSERVACIONS. Emprats figuradament, *lluir* i els seus derivats es conjuguen com *servir*. Els verbs *entrelluir*, *relluir* i *traslluir-se* fan el pres. d'ind. 2 *entrelluus* o *entrellús*, 3 *entrelluu* o *entrellú*, etc.

55) MANTENIR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
mantinc	mantenia	mantinguí	mantindré	mantindria
mantens	manteníes	mantingueres	mantindràs	mantindries
manté	mantenia	mantingué	mantindrà	mantindria
mantenim	manteníem	mantinguérem	mantindrem	mantindríem
manteniu	manteníeu	mantinguéreu	mantindreu	mantindríeu
mantenen	mantenien	mantingueren	mantindran	mantindrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
mantingui (mantinga)	mantingués
mantinguis (mantingues)	mantinguessis (mantinguesses)
mantingui (mantinga)	mantingués
mantinguem	mantinguéssim (mantinguéssem)
mantingueu	mantinguéssiu (mantinguésseu)
mantinguin (mantinguen)	mantinguessin (mantinguessen)

IMPERATIU

mantén o mantingues
manteniu o mantingueu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu mantenir
Gerundi mantenint
Participi
mantingut mantinguda
mantinguts mantingudes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind.	1 *mantenc* (bal.)
Passat s.	1 *mantenguí*, 2 *mantengueres*, 3 *mantengué*, 4 *mantenguérem*, 5 *mantenguéreu*, 6 *mantengueren* (bal.)
Fut.	1 *mantendré*, 2 *mantendràs*, 3 *mantendrà*, 4 *mantendrem*, 5 *mantendreu*, 6 *mantendran* (bal.)
Cond.	1 *mantendria*, 2 *mantendries*, 3 *mantendria*, 4 *mantendríem*, 5 *mantendríeu*, 6 *mantendrien* (bal.)
Pres. de subj.	1 *mantengui*, 2 *mantenguis*, 3 *mantengui*, 4 *mantenguem*, 5 *mantengueu*, 6 *mantenguin* (bal.)
Imperf. de subj.	1 *mantinguera*, 2 *mantingueres*, 3 *mantinguera*, 4 *mantinguérem*, 5 *mantinguéreu*, 6 *mantingueren* (val.); 1 *mantengués*, 2 *mantenguessis*, 3 *mantengués*, 4 *mantenguéssim*, 5 *mantenguéssiu*, 6 *mantenguessin* (bal.)
Imper.	2 *mantín* (val.); 2 *manté* (bal.)
Part.	*mantengut* (bal.)

56) MORIR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
moro (mor)	moria	morí	moriré	moriria
mors	mories	morires	moriràs	moriries
mor	moria	morí	morirà	moriria
morim	moríem	morírem	morirem	moriríem
moriu	moríeu	moríreu	morireu	moriríeu
moren	morien	moriren	moriran	moririen

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
mori (mora)	morís
moris (mores)	morissis (morisses)
mori (mora)	morís
morim	moríssim (moríssem)
moriu	moríssiu (morísseu)
morin (moren)	morissin (morissen)

IMPERATIU

mor
moriu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu morir
Gerundi morint
Participi
mort morta morts mortes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *muir* (val.); 1 *mori* (sept.)
Pres. de subj. 1 *muiri*, 2 *muiris*, 3 *muiri*, 4 *moriguem*, 5 *morigueu*, 6 *muirin* (bal.);
1 *muira*, 2 *muires*, 3 *muira*, 6 *muiren* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *morira*, 2 *morires*, 3 *morira*, 4 *morírem*, 5 *moríreu*, 6 *moriren* (val.)

57) NÉIXER O NÀIXER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
neixo (nasc, nesc)	naixia	naixí o nasquí	naixeré	naixeria
neixes o naixes	naixies	naixeres o nasqueres	naixeràs	naixeries
neix o naix	naixia	naixé o nasqué	naixerà	naixeria
naixem	naixíem	naixérem o nasquérem	naixerem	naixeríem
naixeu	naixíeu	naixéreu o nasquéreu	naixereu	naixeríeu
neixen o naixen	naixien	naixeren o nasqueren	naixeran	naixerien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
neixi (nasca)	naixés o nasqués
neixis (nasques)	naixessis o nasquessis (nasquesses)
neixi (nasca)	naixés o nasqués
naixem o nasquem	naixéssim o nasquéssim (nasquéssem)
naixeu o nasqueu	naixéssiu o nasquéssiu (nasquésseu)
neixin (nasquen)	naixessin o nasquessin (nasquessen)

IMPERATIU

neix o naix
naixeu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu néixer o nàixer
Gerundi naixent
Participi
nascut nascuda nascuts nascudes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *naixo* (nord-occ.); 1 *neixi* (sept.)
Pres. de subj. 1 *nesqui*, 2 *nesquis*, 3 *nesqui*, 6 *nesquin* (bal.); 1 *naixi*, 2 *naixis*, 3 *naixi*, 6 *naixin* (nord-occ.)
Imperf. de subj. 1 *nasquera*, 2 *nasqueres*, 3 *nasquera*, 4 *nasquérem*, 5 *nasquéreu*, 6 *nasqueren* (val.)

OBSERVACIONS. El part. de *néixer* també pot ésser *nat*, *nada* (quan no es conjuga amb l'auxiliar *haver*) i el part. de *péixer* és *pascut*. En canvi, els verbs *renéixer* i *sobrenéixer* només tenen les formes de part. *renascut* i *sobrenascut*, respectivament.

58) OBRIR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
obro (òbric, obr)	obria	obrí	obriré	obriria
obres	obries	obrires	obriràs	obriries
obre	obria	obrí	obrirà	obriria
obrim	obríem	obrírem	obrirem	obriríem
obriu	obríeu	obríreu	obrireu	obriríeu
obren	obrien	obriren	obriran	obririen

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
obri (òbriga)	obrís
obris (òbrigues)	obrissis (obrisses)
obri (òbriga)	obrís
obrim (obriguem)	obríssim (obríssem)
obriu (obrigueu)	obríssiu (obrísseu)
obrin (òbriguen)	obrissin (obrissen)

IMPERATIU

obre
obriu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu obrir
Gerundi obrint
Participi
obert oberta oberts obertes

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 1 *obri* (sept.); 2 *obris*, 3 *obri*, 6 *obrin* (val. i bal.)
Imperf. de subj. 1 *obrira*, 2 *obrires*, 3 *obrira*, 4 *obrírem*, 5 *obríreu*, 6 *obriren* (val.)
Imper. 2 *obri* (val. i bal.)
OBSERVACIONS. En parlars valencians i baleàrics, el verb *omplir* i els seus derivats, *desomplir* i *reomplir*, també fan els part. regulars *omplit*, *desomplit* i *reomplit*.

59) OFENDRE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
ofenc	ofenia	ofenguí	ofendré	ofendria
ofens	ofenies	ofengueres	ofendràs	ofendries
ofèn	ofenia	ofengué	ofendrà	ofendria
ofenem	ofeníem	ofenguérem	ofendrem	ofendríem
ofeneu	ofeníeu	ofenguéreu	ofendreu	ofendríeu
ofenen	ofenien	ofengueren	ofendran	ofendrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
ofengui (ofenga)	ofengués
ofenguis (ofengues)	ofenguessis (ofenguesses)
ofengui (ofenga)	ofengués
ofenguem	ofenguéssim (ofenguéssem)
ofengueu	ofenguéssiu (ofenguésseu)
ofenguin (ofenguen)	ofenguessin (ofenguessen)

IMPERATIU

ofèn
ofeneu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu ofendre
Gerundi ofenent
Participi
ofès ofesa ofesos ofeses

ALTRES VARIANTS
Imperf. de subj. 1 *ofenguera*, 2 *ofengueres*, 3 *ofenguera*, 4 *ofenguérem*, 5 *ofenguéreu*, 6 *ofengueren* (val.)

60) OIR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
oeixo (oïsc, oesc)	oïa	oí	oiré	oiria
oeixes (oïxes)	oïes	oïres	oiràs	oiries
oeix (oïx)	oïa	oí	oirà	oiria
oïm	oíem	oírem	oirem	oiríem
oïu	oíeu	oíreu	oireu	oiríeu
oeixen (oïxen)	oïen	oïren	oiran	oirien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
oeixi (oïsca)	oís
oeixis (oïsques)	oïssis (oïsses)
oeixi (oïsca)	oís
oïm	oíssim (oíssem)
oïu	oíssiu (oísseu)
oeixin (oïsquen)	oïssin (oïssen)

IMPERATIU

oeix
oïu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu oir
Gerundi oint
Participi
oït oïda oïts oïdes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *oïxo* (nord-occ.); 1 *oeixi* (sept.)
Pres. de subj. 1 *oesqui*, 2 *oesquis*, 3 *oesqui*, 4 *oïguem*, 5 *oïgueu*, 6 *oesquin* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *oïra*, 2 *oïres*, 3 *oïra*, 4 *oírem*, 5 *oíreu*, 6 *oïren* (val.)

OBSERVACIONS. Les formes de pres. d'ind. de l'antiga conjugació pura 2 *ous*, 3 *ou*, 6 *ouen* es mantenen en alguns parlars.

61) PERTÀNYER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
pertanyo (pertanc)	pertanyia	pertanyí (pertanguí)	pertanyeré	pertanyeria
pertanys	pertanyies	pertanyeres (pertangueres)	pertanyeràs	pertanyeries
pertany	pertanyia	pertanyé (pertangué)	pertanyerà	pertanyeria
pertanyem	pertanyíem	pertanyérem (pertanguérem)	pertanyerem	pertanyeríem
pertanyeu	pertanyíeu	pertanyéreu (pertanguéreu)	pertanyereu	pertanyeríeu
pertanyen	pertanyien	pertanyeren (pertangueren)	pertanyeran	pertanyerien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
pertanyi (pertanga)	pertanyés (pertangués)
pertanyis (pertangues)	pertanyessis (pertanguesses)
pertanyi (pertanga)	pertanyés (pertangués)
pertanyem	pertanyéssim (pertanguéssem)
pertanyeu	pertanyéssiu (pertanguésseu)
pertanyin (pertanguen)	pertanyessin (pertanguessen)

IMPERATIU

pertany
pertanyeu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu pertànyer
Gerundi pertanyent
Participi
pertanyut o pertangut
pertanyuda o pertanguda
pertanyuts o pertanguts
pertanyudes o pertangudes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *pertanyi* (sept.)
Pres. de subj. 1 *pertangui*, 2 *pertanguis*, 3 *pertangui*, 4 *pertanguem*, 5 *pertangueu*, 6 *pertanguin* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *pertanguera*, 2 *pertangueres*, 3 *pertanguera*, 4 *pertanguérem*, 5 *pertanguéreu*, 6 *pertangueren* (val.);
1 *pertangués*, 2 *pertanguessis* 3 *pertangués*, 4 *pertanguéssim*, 5 *pertanguéssiu*, 6 *pertanguessin* (bal.)

OBSERVACIONS. Els verbs *complànyer*, *fènyer* i *plànyer* fan, respectivament, els part. *complanyut* o *complangut*, *fenyut* o *fengut* i *planyut* o *plangut*.

62) PODER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
puc	podia	poguí	podré	podria
pots	podies	pogueres	podràs	podries
pot	podia	pogué	podrà	podria
podem	podíem	poguérem	podrem	podríem
podeu	podíeu	poguéreu	podreu	podríeu
poden	podien	pogueren	podran	podrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
pugui (puga)	pogués
puguis (pugues)	poguessis (poguesses)
pugui (puga)	pogués
puguem	poguéssim (poguéssem)
pugueu	poguéssiu (poguésseu)
puguin (puguen)	poguessin (poguessen)

IMPERATIU

pugues
pugueu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu poder
Gerundi podent
Participi
pogut poguda poguts pogudes

ALTRES VARIANTS

Imperf. de subj. 1 *poguera*, 2 *pogueres*, 3 *poguera*, 4 *poguérem*, 5 *poguéreu*, 6 *pogueren* (val.)

63) PREVENIR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
previnc	prevenia	previnguí	previndré	previndria
prevens	prevenies	previngueres	previndràs	previndries
prevé	prevenia	previngué	previndrà	previndria
prevenim	preveníem	previnguérem	previndrem	previndríem
preveniu	preveníeu	previnguéreu	previndreu	previndríeu
prevenen	prevenien	previngueren	previndran	previndrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
previngui (previnga)	previngués
previnguis (previngues)	previnguessis (previnguesses)
previngui (previnga)	previngués
previnguem	previnguéssim (previnguéssem)
previngueu	previnguéssiu (previnguésseu)
previnguin (previnguen)	previnguessin (previnguessen)

IMPERATIU

prevén
preveniu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu prevenir
Gerundi prevenint
Participi
previngut previnguda
previnguts previngudes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *prevenc* (bal.)
Passat s. 1 *prevenguí*, 2 *prevengueres*, 3 *prevengué*, 4 *prevenguérem*, 5 *prevenguéreu*, 6 *prevengueren* (bal.)
Fut. 1 *prevendré*, 2 *prevendràs*, 3 *prevendrà*, 4 *prevendrem*, 5 *prevendreu*, 6 *prevendran* (bal.)
Cond. 1 *prevendria*, 2 *prevendries*, 3 *prevendria*, 4 *prevendríem*, 5 *prevendríeu*, 6 *prevendrien* (bal.)
Pres. de subj. 1 *prevengui*, 2 *prevenguis*, 3 *prevengui*, 4 *prevenguem*, 5 *prevengueu*, 6 *prevenguin* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *previnguera*, 2 *previngueres*, 3 *previnguera*, 4 *previnguérem*, 5 *previnguéreu*, 6 *previngueren* (val.); 1 *prevengués*, 2 *prevenguessis*, 3 *prevengués*, 4 *prevenguéssim*, 5 *prevenguéssiu*, 6 *prevenguessin* (bal.)
Part. *prevengut* (bal.)

OBSERVACIONS. En parlars valencians, els verbs *avenir*, *desavenir*, *intervenir*, *prevenir* i *reconvenir* també poden fer l'imper. 2 *avín*, *intervín*, etc. Les persones 2 i 6 del pres. d'ind. de *revenir* prenen accent diacrític: 2 *revéns*, 6 *revénen*.

64) PROMETRE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
prometo (promet)	prometia	prometí	prometré	prometria
promets	prometies	prometeres	prometràs	prometries
promet	prometia	prometé	prometrà	prometria
prometem	prometíem	prometérem	prometrem	prometríem
prometeu	prometíeu	prometéreu	prometreu	prometríeu
prometen	prometien	prometeren	prometran	prometrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
prometi (prometa)	prometés
prometis (prometes)	prometessis (prometesses)
prometi (prometa)	prometés
prometem	prometéssim (prometéssem)
prometeu	prometéssiu (prometésseu)
prometin (prometen)	prometessin (prometessen)

IMPERATIU

promet
prometeu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu prometre
Gerundi prometent
Participi
promès promesa promesos promeses

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 1 *prometi* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *prometera*, 2 *prometeres*, 3 *prometera*, 4 *prometérem*, 5 *prometéreu*, 6 *prometeren* (val.)
OBSERVACIONS. El part. de *metre* és *mes*.

65) PUDIR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
pudo (put)	pudia	pudí	pudiré	pudiria
puts	pudies	pudires	pudiràs	pudiries
put	pudia	pudí	pudirà	pudiria
pudim	pudíem	pudírem	pudirem	pudiríem
pudiu	pudíeu	pudíreu	pudireu	pudiríeu
puden	pudien	pudiren	pudiran	pudirien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
pudi (puda)	pudís
pudis (pudes)	pudissis (pudisses)
pudi (puda)	pudís
pudim	pudíssim (pudíssem)
pudiu	pudíssiu (pudísseu)
pudin (puden)	pudissin (pudissen)

IMPERATIU

put
pudiu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu pudir
Gerundi pudint
Participi
pudit pudida pudits pudides

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 1 *pudi* (sept.)
Pres. de subj. 4 *pudiguem*, 5 *pudigueu* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *pudira*, 2 *pudires*, 3 *pudira*, 4 *pudírem*, 5 *pudíreu*, 6 *pudiren* (val.)

66) PUJAR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
pujo (puge, puig)	pujava	pugí	pujaré	pujaria
puges	pujaves	pujares	pujaràs	pujaries
puja	pujava	pujà	pujarà	pujaria
pugem (pujam)	pujàvem	pujàrem	pujarem	pujaríem
pugeu (pujau)	pujàveu	pujàreu	pujareu	pujaríeu
pugen	pujaven	pujaren	pujaran	pujarien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
pugi (puge)	pugés (pujàs)
pugis (puges)	pugessis (pugesses, pujassis)
pugi (puge)	pugés (pujàs)
pugem	pugéssim (pugéssem, pujàssim)
pugeu	pugéssiu (pugésseu, pujàssiu)
pugin (pugen)	pugessin (pugessen, pujassin)

IMPERATIU

puja
pugeu (pujau)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu pujar
Gerundi pujant
Participi
pujat pujada pujats pujades

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 1 *pugi* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *pujara*, 2 *pujares*, 3 *pujara*, 4 *pujàrem*, 5 *pujàreu*, 6 *pujaren* (val.)

67) REBRE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
rebo (rep)	rebia	rebí	rebré	rebria
reps	rebies	reberes	rebràs	rebries
rep	rebia	rebé	rebrà	rebria
rebem	rebíem	rebérem	rebrem	rebríem
rebeu	rebíeu	rebéreu	rebreu	rebríeu
reben	rebien	reberen	rebran	rebrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
rebi (reba)	rebés
rebis (rebes)	rebessis (rebesses)
rebi (reba)	rebés
rebem	rebéssim (rebéssem)
rebeu	rebéssiu (rebésseu)
rebin (reben)	rebessin (rebessen)

IMPERATIU

rep
rebeu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu rebre
Gerundi rebent
Participi
rebut rebuda rebuts rebudes

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 1 *rebi* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *rebera*, 2 *reberes*, 3 *rebera*, 4 *rebérem*, 5 *rebéreu*, 6 *reberen* (val.)

68) RESPONDRE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
responc	responia	responguí	respondré	respondria
respons	responies	respongueres	respondràs	respondries
respon	responia	respongué	respondrà	respondria
responem	responíem	responguérem	respondrem	respondríem
responeu	responíeu	responguéreu	respondreu	respondríeu
responen	responien	respongueren	respondran	respondrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
respongui (responga)	respongués
responguis (respongues)	responguessis (responguesses)
respongui (responga)	respongués
responguem	responguéssim (responguéssem)
respongueu	responguéssiu (responguésseu)
responguin (responguen)	responguessin (responguessen)

IMPERATIU

respon
responeu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu respondre
Gerundi responent
Participi
respost resposta
resposts o respostos respostes

ALTRES VARIANTS

Imperf. de subj. 1 *responguera*, 2 *respongueres*, 3 *responguera*, 4 *responguérem*, 5 *responguéreu*, 6 *respongueren* (val.)

69) RIURE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
ric	reia	riguí	riuré	riuria
rius	reies	rigueres	riuràs	riuries
riu	reia	rigué	riurà	riuria
riem	rèiem	riguérem	riurem	riuríem
rieu	rèieu	riguéreu	riureu	riuríeu
riuen	reien	rigueren	riuran	riurien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
rigui (riga)	rigués
riguis (rigues)	riguessis (riguesses)
rigui (riga)	rigués
riguem	riguéssim (riguéssem)
rigueu	riguéssiu (riguésseu)
riguin (riguen)	riguessin (riguessen)

IMPERATIU

riu
rieu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu riure
Gerundi rient
Participi
rigut riguda riguts rigudes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 4 *reim*, 5 *reis* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *riguera*, 2 *rigueres*, 3 *riguera*, 4 *riguérem*, 5 *riguéreu*, 6 *rigueren* (val.)
Imper. 5 *reis* (bal.)
Part. *rist* (val.)

70) ROMANDRE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
romanc	romania	romanguí	romandré	romandria
romans	romanies	romangueres	romandràs	romandries
roman	romania	romangué	romandrà	romandria
romanem	romaníem	romanguérem	romandrem	romandríem
romaneu	romaníeu	romanguéreu	romandreu	romandríeu
romanen	romanien	romangueren	romandran	romandrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
romangui (romanga)	romangués
romanguis (romangues)	romanguessis (romanguesses)
romangui (romanga)	romangués
romanguem	romanguéssim (romanguéssem)
romangueu	romanguéssiu (romanguésseu)
romanguin (romanguen)	romanguessin (romanguessen)

IMPERATIU

roman
romaneu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu romandre
Gerundi romanent
Participi
romàs romasa romasos romases

ALTRES VARIANTS

Imperf. de subj. 1 *romanguera*, 2 *romangueres*, 3 *romanguera*, 4 *romanguérem*, 5 *romanguéreu*, 6 *romangueren* (val.)

71) SABER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
sé	sabia	sabí	sabré	sabria
saps	sabies	saberes	sabràs	sabries
sap	sabia	sabé	sabrà	sabria
sabem	sabíem	sabérem	sabrem	sabríem
sabeu	sabíeu	sabéreu	sabreu	sabríeu
saben	sabien	saberen	sabran	sabrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
sàpiga	sabés
sàpigues	sabessis (sabesses)
sàpiga	sabés
sapiguem	sabéssim (sabéssem)
sapigueu	sabéssiu (sabésseu)
sàpiguen	sabessin (sabessen)

IMPERATIU

sàpigues
sapigueu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu saber
Gerundi sabent
Participi
sabut sabuda sabuts sabudes

ALTRES VARIANTS

Pres. de subj. 1 *sàpia*, 2 *sàpies*, 3 *sàpia*, 4 *sapiem*, 5 *sapieu*, 6 *sàpien* (val.)
Imperf. de subj. 1 *sabera*, 2 *saberes*, 3 *sabera*, 4 *sabérem*, 5 *sabéreu*, 6 *saberen* (val.)
Imper. 2 *sàpies*, 5 *sapieu* (val.)

72) SER O ÉSSER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
sóc	era	fui	seré	seria o fóra
ets	eres	fores	seràs	series o fores
és	era	fou	serà	seria o fóra
som	érem	fórem	serem	seríem o fórem
sou	éreu	fóreu	sereu	seríeu o fóreu
són	eren	foren	seran	serien o foren

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
sigui (siga)	fos
siguis (sigues)	fossis (fosses)
sigui (siga)	fos
siguem	fóssim (fóssem)
sigueu	fóssiu (fósseu)
siguin (siguen)	fossin (fossen)

IMPERATIU

sigues
sigueu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu ser o ésser
Gerundi sent o essent
Participi
estat estada estats estades o
sigut siguda siguts sigudes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind.	1 *som* (bal.); 2 *eres* (val.)
Passat s.	1 *fon* (val.)
Pres. de subj.	4 *sigam*, 5 *sigau* (bal.)
Imperf. de subj.	1 *fóra*, 2 *fores*, 3 *fóra*, 4 *fórem*, 5 *fóreu*, 6 *foren* (val.)
Imper.	5 *sigau* (bal.)
Inf.	*esser* (bal.)
Part.	*segut* (val.); *sét* (central i bal.)

OBSERVACIONS. El pres. d'ind. també té la forma arcaica 1 *só*, només viva en algun parlar. Les formes antigues 1 *sia*, 2 *sies*, 3 *sia*, 4 *siem* / *siam*, 5 *sieu* / *siau*, 6 *sien* només es mantenen fossilitzades en girs i expressions de la llengua general.

73) TENIR O TINDRE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
tinc	tenia	tinguí	tindré	tindria
tens	tenies	tingueres	tindràs	tindries
té	tenia	tingué	tindrà	tindria
tenim	teníem	tinguérem	tindrem	tindríem
teniu	teníeu	tinguéreu	tindreu	tindríeu
tenen	tenien	tingueren	tindran	tindrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
tingui (tinga)	tingués
tinguis (tingues)	tinguessis (tinguesses)
tingui (tinga)	tingués
tinguem	tinguéssim (tinguéssem)
tingueu	tinguéssiu (tinguésseu)
tinguin (tinguen)	tinguessin (tinguessen)

IMPERATIU

té o ten o tingues
teniu o tingueu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu tenir o tindre
Gerundi tenint
Participi
tingut tinguda tinguts tingudes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind.	1 *tenc* (bal.)
Passat s.	1 *tenguí*, 2 *tengueres*, 3 *tengué*, 4 *tenguérem*, 5 *tenguéreu*, 6 *tengueren* (bal.)
Fut.	1 *tendré*, 2 *tendràs*, 3 *tendrà*, 4 *tendrem*, 5 *tendreu*, 6 *tendran* (bal.)
Cond.	1 *tendria*, 2 *tendries*, 3 *tendria*, 4 *tendríem*, 5 *tendríeu*, 6 *tendrien* (bal.)
Pres. de subj.	1 *tengui*, 2 *tenguis* o *tengues*, 3 *tengui*, 4 *tenguem*, 5 *tengueu*, 6 *tenguin* (bal.)
Imperf. de subj.	1 *tinguera*, 2 *tingueres*, 3 *tinguera*, 4 *tinguérem*, 5 *tinguéreu*, 6 *tingueren* (val.);
	1 *tengués*, 2 *tenguessis*, 3 *tengués*, 4 *tenguéssim*, 5 *tenguéssiu*, 6 *tenguessin* (bal.)
Imper.	2 *tin* (occ.)
Part.	*tengut* (bal.)

OBSERVACIONS. Les formes de l'imper. 2 *ten*, *tingues* (i *tin*, en parlars valencians) són equivalents, mentre que la forma 2 *té* s'usa, sense pronoms febles, quan s'ofereix alguna cosa a algú o bé en certes construccions exclamatives. La forma de l'imper. 5 *teniu* s'usa quan no hi ha un complement explícit i 5 *tingueu*, quan en porta.

74) TÒRCER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
torço (torç)	torcia	torcí	torceré	torceria
torces	torcies	torceres	torceràs	torceries
torç	torcia	torcé	torcerà	torceria
torcem	torcíem	torcérem	torcerem	torceríem
torceu	torcíeu	torcéreu	torcereu	torceríeu
torcen	torcien	torceren	torceran	torcerien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
torci (torça)	torcés
torcis (torces)	torcessis (torcesses)
torci (torça)	torcés
torcem	torcéssim (torcéssem)
torceu	torcéssiu (torcésseu)
torcin (torcen)	torcessin (torcessen)

IMPERATIU

torç
torceu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu tòrcer
Gerundi torcent
Participi
torçut torçuda torçuts torçudes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *torci* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *torcera*, 2 *torceres*, 3 *torcera*, 4 *torcérem*, 5 *torcéreu*, 6 *torceren* (val.)

75) TRADUIR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
tradueixo (traduïsc, traduesc)	traduïa	traduí	traduiré	traduiria
tradueixes (traduïxes)	traduïes	traduïres	traduiràs	traduiries
tradueix (traduïx)	traduïa	traduí	traduirà	traduiria
traduïm	traduíem	traduírem	traduirem	traduiríem
traduïu	traduíeu	traduíreu	traduireu	traduiríeu
tradueixen (traduïxen)	traduïen	traduïren	traduiran	traduirien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
tradueixi (traduïsca)	traduís
tradueixis (traduïsques)	traduïssis (traduïsses)
tradueixi (traduïsca)	traduís
traduïm	traduíssim (traduíssem)
traduïu	traduíssiu (traduísseu)
tradueixin (traduïsquen)	traduïssin (traduïssen)

IMPERATIU

tradueix
traduïu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu traduir
Gerundi traduint
Participi
traduït traduïda traduïts traduïdes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *traduïxo* (nord-occ.); 1 *tradueixi* (sept.)
Pres. de subj. 1 *traduesqui*, 2 *traduesquis*, 3 *traduesqui*, 4 *traduïguem*, 5 *traduïgueu*, 6 *traduesquin* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *traduïra*, 2 *traduïres*, 3 *traduïra*, 4 *traduírem*, 5 *traduíreu*, 6 *traduïren* (val.)

76) TRENCAR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
trenco (trenque, trenc)	trencava	trenquí	trencaré	trencaria
trenques	trencaves	trencares	trencaràs	trencaries
trenca	trencava	trencà	trencarà	trencaria
trenquem (trencam)	trencàvem	trencàrem	trencarem	trencaríem
trenqueu (trencau)	trencàveu	trencàreu	trencareu	trencaríeu
trenquen	trencaven	trencaren	trencaran	trencarien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
trenqui (trenque)	trenqués (trencàs)
trenquis (trenques)	trenquessis (trenquesses, trencassis)
trenqui (trenque)	trenqués (trencàs)
trenquem	trenquéssim (trenquéssem, trencàssim)
trenqueu	trenquéssiu (trenquésseu, trencàssiu)
trenquin (trenquen)	trenquessin (trenquessen, trencassin)

IMPERATIU

trenca
trenqueu (trencau)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu trencar
Gerundi trencant
Participi
trencat trencada trencats trencades

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind.	1 *trenqui* (sept.)
Imperf. de subj.	1 *trencara*, 2 *trencares*, 3 *trencara*, 4 *trencàrem*, 5 *trencàreu*, 6 *trencaren* (val.)

77) TREURE O TRAURE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
trec o trac	treia	traguí	trauré	trauria
treus o traus	treies	tragueres	trauràs	trauries
treu o trau	treia	tragué	traurà	trauria
traiem	trèiem	traguérem	traurem	trauríem
traieu	trèieu	traguéreu	traureu	trauríeu
treuen o trauen	treien	tragueren	trauran	traurien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
tregui (traga)	tragués
treguis (tragues)	traguessis (traguesses)
tregui (traga)	tragués
traguem	traguéssim (traguéssem)
tragueu	traguéssiu (traguésseu)
treguin (traguen)	traguessin (traguessen)

IMPERATIU

treu o trau
traieu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu treure o traure
Gerundi traient
Participi
tret treta trets tretes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind.	4 *traem*, 5 *traeu* (val.); 4 *treim*, 5 *treis* (bal.)
Pres. de subj.	1 *tragui*, 2 *traguis*, 3 *tragui*, 6 *traguin* (nord-occ.)
Imperf. de subj.	1 *traguera*, 2 *tragueres*, 3 *traguera*, 4 *traguérem*, 5 *traguéreu*, 6 *tragueren* (val.)
Imper.	5 *traeu* (val.); 5 *treis* (bal.)
Ger.	*traent* (val.)

78) VALDRE O VALER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
valc	valia	valguí	valdré	valdria
vals	valies	valgueres	valdràs	valdries
val	valia	valgué	valdrà	valdria
valem	valíem	valguérem	valdrem	valdríem
valeu	valíeu	valguéreu	valdreu	valdríeu
valen	valien	valgueren	valdran	valdrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
valgui (valga)	valgués
valguis (valgues)	valguessis (valguesses)
valgui (valga)	valgués
valguem	valguéssim (valguéssem)
valgueu	valguéssiu (valguésseu)
valguin (valguen)	valguessin (valguessen)

IMPERATIU

val
valeu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu valdre o valer
Gerundi valent
Participi
valgut valguda valguts valgudes

ALTRES VARIANTS
Imperf. de subj. 1 *valguera*, 2 *valgueres*, 3 *valguera*, 4 *valguérem*, 5 *valguéreu*, 6 *valgueren* (val.)
OBSERVACIONS. Els verbs *equivaler*, *prevaler*, *sobrevaler* i *soler* tenen una única forma d'infinitiu. A més, el verb *soler* s'usa habitualment en els temps de present i d'imperfet d'indicatiu (cf. § 20.10).

79) VÈNCER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
venço (venç)	vencia	vencí	venceré	venceria
vences	vencies	venceres	venceràs	venceries
venç	vencia	vencé	vencerà	venceria
vencem	vencíem	vencérem	vencerem	venceríem
venceu	vencíeu	vencéreu	vencereu	venceríeu
vencen	vencien	venceren	venceran	vencerien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
venci (vença)	vencés
vencis (vences)	vencessis (vencesses)
venci (vença)	vencés
vencem	vencéssim (vencéssem)
venceu	vencéssiu (vencésseu)
vencin (vencen)	vencessin (vencessen)

IMPERATIU

venç
venceu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu vèncer
Gerundi vencent
Participi
vençut vençuda vençuts vençudes

ALTRES VARIANTS
Pres. d'ind. 1 *venci* (sept.)
Imperf. de subj. 1 *vencera*, 2 *venceres*, 3 *vencera*, 4 *vencérem*, 5 *vencéreu*, 6 *venceren* (val.)

80) VENDRE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
venc	venia	venguí	vendré	vendria
vens	venies	vengueres	vendràs	vendries
ven	venia	vengué	vendrà	vendria
venem	veníem	venguérem	vendrem	vendríem
veneu	veníeu	venguéreu	vendreu	vendríeu
venen	venien	vengueren	vendran	vendrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
vengui (venga)	vengués
venguis (vengues)	venguessis (venguesses)
vengui (venga)	vengués
venguem	venguéssim (venguéssem)
vengueu	venguéssiu (venguésseu)
venguin (venguen)	venguessin (venguessen)

IMPERATIU

ven
veneu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu vendre
Gerundi venent
Participi
venut venuda venuts venudes o
vengut venguda venguts vengudes

ALTRES VARIANTS

Passat s. 1 *vení*, 2 *veneres*, 3 *vené*, 4 *venérem*, 5 *venéreu*, 6 *veneren* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *venguera*, 2 *vengueres*, 3 *venguera*, 4 *venguérem*, 5 *venguéreu*, 6 *vengueren* (val.);
1 *venés*, 2 *venessis*, 3 *venés*, 4 *venéssim*, 5 *venéssiu*, 6 *venessin* (bal.)

OBSERVACIONS. Els derivats de *vendre* prenen accent greu en les persones 3 del pres. d'ind. i 2 de l'imper. (*revèn*, *malvèn*, etc.).

81) VENIR O VINDRE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
vinc	venia	vinguí	vindré	vindria
véns	venies	vingueres	vindràs	vindries
ve	venia	vingué	vindrà	vindria
venim	veníem	vinguérem	vindrem	vindríem
veniu	veníeu	vinguéreu	vindreu	vindríeu
vénen	venien	vingueren	vindran	vindrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
vingui (vinga)	vingués
vinguis (vingues)	vinguessis (vinguesses)
vingui (vinga)	vingués
vinguem	vinguéssim (vinguéssem)
vingueu	vinguéssiu (vinguésseu)
vinguin (vinguen)	vinguessin (vinguessen)

IMPERATIU

vine
veniu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu venir o vindre
Gerundi venint
Participi
vingut vinguda vinguts vingudes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind. 1 *vénc* (bal.)
Passat s. 1 *venguí*, 2 *vengueres*, 3 *vengué*, 4 *venguérem*, 5 *venguéreu*, 6 *vengueren* (bal.)
Fut. 1 *vendré*, 2 *vendràs*, 3 *vendrà*, 4 *vendrem*, 5 *vendreu*, 6 *vendran* (bal.)
Cond. 1 *vendria*, 2 *vendries*, 3 *vendria*, 4 *vendríem*, 5 *vendríeu*, 6 *vendrien* (bal.)
Pres. de subj. 1 *véngui*, 2 *vénguis*, 3 *véngui*, 4 *venguem*, 5 *vengueu*, 6 *vénguin* (bal.)
Imperf. de subj. 1 *vinguera*, 2 *vingueres*, 3 *vinguera*, 4 *vinguérem*, 5 *vinguéreu*, 6 *vingueren* (val.);
1 *vengués*, 2 *venguessis*, 3 *vengués*, 4 *venguéssim*, 5 *venguéssiu*, 6 *venguessin* (bal.)
Part. *vengut* (bal.)

82) VEURE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
veig	veia	viu	veuré	veuria
veus	veies	veieres o veres	veuràs	veuries
veu	veia	veié o véu	veurà	veuria
veiem	vèiem	veiérem o vérem	veurem	veuríem
veieu	vèieu	veiéreu o véreu	veureu	veuríeu
veuen	veien	veieren o veren	veuran	veurien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
vegi (veja)	veiés
vegis (veges)	veiessis (veiesses)
vegi (veja)	veiés
vegem	veiéssim (veiéssem)
vegeu	veiéssiu (veiésseu)
vegin (vegen)	veiessin (veiessen)

IMPERATIU

veges o ves
vegeu o veieu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu veure
Gerundi veient
Participi
vist vista vists o vistos vistes

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind.	4 *veem*, 5 *veeu* (val.); 4 *veim*, 5 *veis* (bal.)
Imperf. de subj.	1 *vera*, 2 *veres*, 3 *vera*, 4 *vérem*, 5 *véreu*, 6 *veren* (val.); 1 *ves*, 2 *vessis*, 3 *ves*, 4 *véssim*, 5 *véssiu*, 6 *vessin* (bal.)
Imper.	5 *veeu* (val.); 5 *veis* (bal.)
Ger.	*veent* (val.)

OBSERVACIONS. El verb *veure* presenta les variants col·loquials d'imperatiu 2 *vet* (i la proclítica *ve*), 5 *veu*. El verb *veure-hi* fa l'imper. 2 *veu-hi*, 5 *veieu-hi*. Els verbs *benveure* i *malveure* només apareixen en infinitiu en l'expressió fixada *fer(-se) de benveure/malveure*.

83) VIATJAR

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
viatjo (viatge, viatj)	viatjava	viatgí	viatjaré	viatjaria
viatges	viatjaves	viatjares	viatjaràs	viatjaries
viatja	viatjava	viatjà	viatjarà	viatjaria
viatgem (viatjam)	viatjàvem	viatjàrem	viatjarem	viatjaríem
viatgeu (viatjau)	viatjàveu	viatjàreu	viatjareu	viatjaríeu
viatgen	viatjaven	viatjaren	viatjaran	viatjarien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
viatgi (viatge)	viatgés (viatjàs)
viatgis (viatges)	viatgessis (viatgesses, viatjassis)
viatgi (viatge)	viatgés (viatjàs)
viatgem	viatgéssim (viatgéssem, viatjàssim)
viatgeu	viatgéssiu (viatgésseu, viatjàssiu)
viatgin (viatgen)	viatgessin (viatgessen, viatjassin)

IMPERATIU

viatja
viatgeu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu viatjar
Gerundi viatjant
Participi
viatjat viatjada viatjats viatjades

ALTRES VARIANTS

Pres. d'ind.	1 *viatgi* (sept.)
Imperf. de subj.	1 *viatjara*, 2 *viatjares*, 3 *viatjara*, 4 *viatjàrem*, 5 *viatjàreu*, 6 *viatjaren* (val.)

84) VIURE

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
visc	vivia	visquí	viuré	viuria
vius	vivies	visqueres	viuràs	viuries
viu	vivia	visqué	viurà	viuria
vivim	vivíem	visquérem	viurem	viuríem
viviu	vivíeu	visquéreu	viureu	viuríeu
viuen	vivien	visqueren	viuran	viurien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
visqui (visca)	visqués
visquis (visques)	visquessis (visquesses)
visqui (visca)	visqués
visquem	visquéssim (visquéssem)
visqueu	visquéssiu (visquésseu)
visquin (visquen)	visquessin (visquessen)

IMPERATIU

viu
viviu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu viure
Gerundi vivint
Participi
viscut viscuda viscuts viscudes

ALTRES VARIANTS
Imperf. de subj. 1 *visquera*, 2 *visqueres*, 3 *visquera*, 4 *visquérem*, 5 *visquéreu*, 6 *visqueren* (val.)

85) VOLER

INDICATIU

Present	*Imperfet*	*Passat simple*	*Futur*	*Condicional*
vull	volia	volguí	voldré	voldria
vols	volies	volgueres	voldràs	voldries
vol	volia	volgué	voldrà	voldria
volem	volíem	volguérem	voldrem	voldríem
voleu	volíeu	volguéreu	voldreu	voldríeu
volen	volien	volgueren	voldran	voldrien

SUBJUNTIU

Present	*Imperfet*
vulgui (vulga)	volgués
vulguis (vulgues)	volguessis (volguesses)
vulgui (vulga)	volgués
vulguem	volguéssim (volguéssem)
vulgueu	volguéssiu (volguésseu)
vulguin (vulguen)	volguessin (volguessen)

IMPERATIU

vulgues
vulgueu

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu voler
Gerundi volent
Participi
volgut volguda volguts volgudes

ALTRES VARIANTS
Imperf. de subj. 1 *volguera*, 2 *volgueres*, 3 *volguera*, 4 *volguérem*, 5 *volguéreu*, 6 *volgueren* (val.).
OBSERVACIONS. El verb *malvoler* només apareix en infinitiu en l'expressió fixada *fer(-se) de malvoler*.

21.3. LLISTA DELS VERBS CATALANS

La relació alfabètica que figura a continuació conté els principals verbs catalans amb la indicació del número de model de conjugació que segueixen els que figuren en el § 21.2. L'asterisc (*) que segueix alguns números indica que cal parar una especial atenció a les observacions que hi ha al peu del paradigma model corresponent.

abacallanar-se 1
abadanar 1
abadernar 1
abaixar 1
abalançar-se 22
abalisar 1
aballestar 1
abaltir 4
abancalar 1
abanderar 1
abandonar 1
abaratir 4
abarbetar 1
abarloar 53
abaronar 1
abarrancar 76
abarrocar 76
abarrotar 1
abassegar 52
abastar 1
abastir 4
abatollar 1
abatre 2
abdicar 76
abduir 75
abellir 4
abessonar 1
abeurar 1
abillar 1
abismar 1
abissar 1
abjurar 1
ablamar 1
ablanir 4
ablenar-se 1
abocar 76
aboiar 42
aboldronar 1
abolir 4
abominar 1
abonançar 22
abonar 1
abonir 4
abonyegar 52
abordar 1
aborrallonar-se 1
aborronar 1
abossar 1
abotifarrar-se 1
abraçallar 1
abraçar 22
abrandar 1
abraonar 1
abrasar 1
abrasir 4
abreujar 66
abreviar 17
abrigallar 1
abrigar 52
abrilejar 66
abrillantar 1
abrinar-se 1
abriolar 1
abrivar 1
abrogar 52
abromar-se 1
abroquerar 1
abrusar 1
abscindir 4
absentar 1
absoldre 6
absolutitzar 1
absorbir 4
abstenir-se 55
abstergir 4
abstraure 77
abstreure 77
abuixar 1
abundar 1
aburgesar 1
abusar 1
acabalar 1
acabar 1
acabdillar 1
acaçar 22
academitzar 1
acagallonar-se 1
acalar 1
acalorar 1
acampanar 1
acampar 1
acamussar 1
acanalar 1
acanar 1
acanissar 1
acanonar 1
acantonar 1
acanyar-se 1
acaparar 1
acaptar 1
acaramel·lar 1
acaramullar 1
acarar 1
acarcanyar-se 1
acariciar 17
acarnissar-se 1
acaronar 1
acarrerar 1
acastellanar 1
acastellar 1
acatalanar 1
acatar 1
acatarrar-se 1
acatxar 1
accedir 4
accelerar 1
accentuar 45
acceptar 1
accidentar 1
accionar 1
acendrar 1
acensar 1
acerar 1
acetificar 76
acidar 1
acidificar 76
acidular 1
aciençar 22
acientar 1
acimar 1
acivadar 1
aclamar 1
aclameir 75
aclaparar 1
aclarir 4
aclimatar 1
aclivellar 1
aclocar-se 76
aclofar 1
aclotar 1
aclucar 76
acoblar 1
acollar 1
acollir 21
acollonar 1
acollonir 4
acolorar 1
acolorir 4
acoltellar 1
acomboiar 42
acomiadar 1
acomodar 1
acompanyar 1
acomplexar 1
acomplir 24
acondiciar 17
aconductar 1
aconduir 75
aconseguir 4
aconsellar 1
acontentar 1
acopar 1
acoquinar 1
acorar 1
acordar 1
acordillar 1
acordonar 1
acorralar 1
acórrer 27
acorriolar-se 1
acorruar 45
acostar 1

acostumar 1
acotar 1
acotiar 17
acotxar 1
acovardir 4
acreditar 1
acréixer 31
acromatitzar 1
activar 1
actualitzar 1
actuar 45
acubar 1
acubillar 1
acudir 4 o 65
acugular 1
acuindar 1
acuitar 1
acular 1
aculturar 1
acumular 1
acunçar 22
acurçar 22
acurtar 1
acusar 1
adaptar 1
adargar 52
addicionar 1
adduir 75
adelerar-se 1
adelitar 1
adequar 7
adesar 1
adherir 4
adiar 17
adinerar 1
adinyar 1
adir 4
adir-se 36*
adjectivar 1
adjudicar 76
adjuntar 1
adjurar 1
admetre 64
adminicular 1
administrar 1
admirar 1
adobar 1
adobassar 1
adoctrinar 1
adollar 1
adolorar 1
adolorir 4
adomassar 1
adonar-se 1
adondar 1
adonitzar 1
adoperar 1
adoptar 1
adorar 1
adormir 5
adormissar-se 1
adornar 1
adossar 1
adotzenar 1
adquirir 4
adreçar 22
adscriure 41
adular 1
adulterar 1
adunar 1
advenir 63
adverar 1
adverbialitzar 1
advertir 4
advocar 76
aerificar 76
afaenar-se 1
afaiçonar 1
afaitar 1
afalagar 52
afalconar 1
afal·lerar-se 1
afamar 1
afamegar 52
afanar 1
afanyar 1
afarrossar-se 1
afartar 1
afavorir 4
afeblir 4
afeccionar-se 1
afectar 1
afegir 4*
afeixar 1
afeixegar 52
afeixugar 52
afermançar 22
afermar 1
aferrallar-se 1
aferrar 1
aferrissar-se 1
aferrussar-se 1
afetgegar 52
afiblar 1
aficionar-se 1
afiganyar 1
afigurar 1
afilar 1
afilerar 1
afiliar 17
afillar 1
afillolar 1
afinar 1
afirmar 1
afitorar 1
afixar 1
aflacar 76
aflamar 1
aflaquir 4
afligir 4
aflonjar 83
aflorar 1
afluir 75
afluixar 1
afogar 52
afollar 1
afonar 1
aforar 1
aforestar 1
afrancesar 1
afranquir 4
afrenellar 1
afrevolir 4
africar 76
afrontar 1
afuar 45
afusar 1
afusellar 1
agabellar 1
agafar 1
agallinar-se 1
agambar 1
agarbar 1
agarberar 1
agarbir-se 4
agarbonar 1
agarbuixar 1
agarrar 1
agarrofar-se 1
agarrotar 1
agegantar 1
agemolir-se 4
agençar 22
agenciar 17
agenollar-se 1
agermanar 1
agibellar 1
agilitar 1
agilitzar 1
agitar 1
aglanar 1
aglevar 1
aglomerar 1
aglutinar 1
agomboiar 42
agombolar 1
agonitzar 1
agostar 1
agostejar 66
agotzonar-se 1
agraciar 17
agradar 1
agrair 75
agranar 1
agredir 4
agregar 52
agrejar 66
agremiar 17
agreujar 66
agrimar-se 1
agrir 4
agrisar 1
agrumar 1
agrumollar 1
agrunsar 1
agrupar 1
aguaitar 1
aguantar 1
aguar 8*
aguditzar 1
aguisar 1
aguissar 1
agullonar 1
agusar 1
aidar 1
aiguabarrejar-se 66
aiguabatre 2
aigualejar 66
aigualir 4
aïllar 1
aïnar 1
aïrar 1
airejar 66
aixafar 1
aixafinar 1
aixamfranar 1
aixaragallar 1
aixecar 76
aixerriar 17
aixoplugar 52
ajaçar 22
ajaure 51
ajeure 51
ajocar 76
ajornalar 1
ajornar 1

ajovar 1
ajudar 1
ajuntar 1
ajupir 5
ajustar 1
ajusticiar 17
alabar 1
alabatre 2
alambinar 1
alar 1
alarmar 1
albardanejar 66
albardar 1
albergar 52
albirar 1
alcadufar 1
alcalinitzar 1
alçapremar 1
alçar 22
alcavotejar 66
alcofollar 1
alcoholitzar 1
alçurar-se 1
alegrar 1
alejar 66
alenar 1
alentir 4
alertar 1
aletejar 66
alfabetitzar 1
alfarrassar 1
alforrar 1
algaliar 17
aliar 17
alienar 1
alimentar 1
alinear 30
aljubar 1
allargar 52
allargassar 1
al·legar 52
al·legoritzar 1
allejar 66
allenyar 1
allerar 1
alletar 1
alleugerar 1
alleugerir 4
alleujar 66
allevar 1
alliberar 1
alliçonar 1
alligar 52
allisar 1
allistar 1
allitar 1
al·literar 1
allocar-se 76
allongar 52
al·lotejar 66
allotjar 83
al·lucinar 1
al·ludir 4
alluentar 1
allunar 1
allunyar 1
almescar 76
almoinar 1
alquenar 1
alquilar 1
altejar 66
alterar 1
altercar 76
alternar 1
alterquejar 66
altificar 76
altivar 1
alullar 1
alumenar 1
alzinar 1
amaçar 22
amagar 52
amagrir 4
amainar 1
amalgamar 1
amanerar 1
amanir 4
amanollar 1
amansar 1
amansir 4
amanyagar 52
amanyogar 52
amar 1
amarar 1
amargantejar 66
amargar 52
amargenar 1
amargotejar 66
amarguejar 66
amarinar 1
amarrar 1
amarrir 4
amartellar 1
amassar 1
amatinar-se 1
amatonar 1
ambicionar 1
ambientar 1
amblar 1
ambular 1
amelar-se 1
amenaçar 22
amenitzar 1
amerar 1
americanitzar 1
amidar 1
amigar-se 52
amigrançar 22
amistançar-se 22
amistar 1
amitjanar 1
amnistiar 17
amoïnar 1
amoixar 1
amoixir-se 4
amolar-se 1
amollar 1
amollegar 52
amollir 4
amollonar 1
amoltonar-se 1
amonedar 1
amonestar 1
amorejar 66
amorosir 4
amorrallar 1
amorrar 1
amorriar 17
amorronir 4
amortallar 1
amortar 1
amorterar 1
amortir 4
amortitzar 1
amotar-se 1
amotinar 1
amplejar 66
ampliar 17
amplificar 76
amprar 1
amputar 1
amullerar-se 1
amunionar-se 1
amuntanyar 1
amuntegar 52
amuntonar 1
amuradar 1
amurar 1
anagramatitzar 1
analitzar 1
anar 9*
anarquitzar 1
anastomitzar 1
anatematitzar 1
anatomitzar 1
ancorar 1
andanar 1
andarejar 66
andoiar 42
anellar 1
anestesiar 17
angelicar 76
angelitzar 1
anglicitzar 1
angoixar 1
anguilejar 66
anguniar 17
anguniejar 66
anhelar 1
anihilar 1
animalitzar 1
animar 1
aniquilar 1
anisar 1
anivellar 1
annexar 1
annexionar 1
anoditzar 1
anomenar 1
anorrear 30
anostrar 1
anotar 1
anquejar 66
anquilosar 1
ansar 1
ansiejar 66
antecedir 4
antedatar 1
anteposar 1
anticipar 1
antullar-se 1
anul·lar 1
anunciar 17
anyellar 1
anyocar-se 76
aombrar 1
apadrinar 1
apagar 52
apaivagar 52
apallar 1
apallerar 1
apalleronar 1
apallissar 1
apamar 1
apanar 1
apanyar 1

apanyussar 1
aparaular 1
aparcar 76
aparedar 1
aparèixer 10
aparellar 1
aparençar 22
aparentar 1
aparer [usat gairebé exclusivament en la persona 3 del pres. d'ind. *apar*]
apariar 17
aparionar 1
aparracar 76
aparroquianar-se 1
aparroquiar-se 17
aparrussar 1
apartar 1
apassar 1
apassionar 1
apeçonar 1
apedaçar 22
apedregar 52
apegar 52
apeixar 1
apeixir 4
apelfar 1
apellar 1
apel·lar 1
apequinar 1
apercebre 67
aperduar-se 45
apergaminar-se 1
apesarar 1
apetir 4
apetitar 1
apetonar 1
apiadar-se 1
apilar 1
apilonar 1
apilotar 1
apinyar 1
apirrossar-se 1
apitrar 1
apitxar 1
aplacar 76
aplaçar 22
aplanar 1
aplançonar 1
aplantillar 1
aplatar 1
aplaudir 4
aplegar 52
apletar 1
aplicar 76
aplomar 1
apocar 76
apocopar 1
apoderar 1
apollegar 52
apologitzar 1
apomar 1
apomellar 1
aponar-se 1
aponentar-se 1
apoquir 4
aporrinar 1
aportar 1
aporugar 52
aposar 1
aposentar 1
apostar 1
apostatar 1
apostemar 1
apostrofar 1
apradar 1
apreciar 17
apregonar 1
aprehendre 59
aprendre 11
apressar 1
aprestar 1
apreuar 32
aprimar 1
aprisiar 17
aprofitar 1
aprofundir 4
apromptar 1
apropar 1
apropiar 17
apropinquar-se 7
aprovar 1
aprovisionar 1
aproximar 1
apugonar-se 1
apujar 66
apuntalar 1
apuntar 1
apunyalar 1
apunyegar 52
apurar 1
aquarterar 1
aquedar-se 1
aqueferar 1
aquietar 1
aquilotar 1
aquintanar 1
aquissar 1
aquistar 1
arabitzar 1
arbitrar 1
arborar 1
arbrar 1
arcabussejar 66
arcaïtzar 1
arcar 76
aregar 52
arenar 1
arengar 52
argentar 1
argilar 1
argollar 1
argüir 12*
argumentar 1
arilar 1
aristocratitzar 1
armar 1
armejar 66
arnar 1
arniar 17
aromar 1
aromatitzar 1
arpar 1
arpegiar 17
arpejar 66
arpellar 1
arpellejar 66
arponar 1
arquejar 66
arrabassar 1
arraconar 1
arraïmar-se 1
arramadar 1
arramassar 1
arrambar 1
arramblar 1
arramellar 1
arranar 1
arrancar 76
arranjar 83
arrapar 1
arrapinyar-se 1
arrasar 1
arrasir-se 4
arrastellar 1
arraulir 4
arravatar-se 1
arrear 30
arrebossar 1
arrecerar 1
arreglar 1
arregnar 1
arregussar 1
arrelar 1
arremangar 52
arremetre 64
arremolinar 1
arremorar 1
arrencar 76
arrendar 1
arrengar 52
arrenglar 1
arrenglerar 1
arrepapar-se 1
arrepetellar-se 1
arreplegar 52
arrestar 1
arreveixinar 1
arriar 17
arribar 1
arrigolar-se 1
arrimar 1
arriscar 76
arrissar 1
arrodolar 1
arrodonir 4
arroentar 1
arrogar-se 52
arromançar 22
arromangar 52
arrombollar 1
arronsar 1
arropar 1
arrosar 1
arrossegar 52
arrossinar 1
arruar-se 45
arrufar 1
arrugar 52
arruïnar 1
arruixar 1
arrumbar 1
arrupir 4 o 5
arrusquerar 1
arterialitzar 1
articular 1
articulejar 66
artigar 52
artillar 1
arxivar 1
asbestinitzar 1
ascendir 4
asclar 1
asfaltar 1
asfixiar 17

asilar 1
aspectuar 45
aspergir 4
aspiar 17
aspirar 1
asprar 1
asprejar 66
assabentar 1
assaborir 4
assaciar 17
assadollar 1
assagetar 1
assaïnar 1
assajar 66
assalariar 17
assaltar 1
assamarrar 1
assaonar 1
assaplanar 1
assarronar 1
assassinar 1
assecar 76
assedegar 52
assegurar 1
assemblar 1
assemblar-se 1
assentar 1
assentir 4
assenyalar 1
asserenar 1
asserir 4
asservir 4
assessorar 1
assestar 1
assetiar 17
assetjar 83
asseure 33
asseverar 1
assibilar 1
assignar 1
assimilar 1
assistir 4
assitiar 17
assocar 76
associar 17
assolar 1
assolar-se 1
assoldar 1
assolellar 1
assolir 4
assonar 1
assortir 4
assossegar 52
assotar 1
assuaujar 66
assuavir 4
assumir 4
astorar 1
astrolicar 76
atabacar 76
atabalar 1
atabuixar 1
atacar 76
ataconar 1
atalaiar 42
atallar 1
atalussar 1
atandar 1
atansar 1
atapeir 75
ataquinar 1
atarantar 1
atardar 1
atarterar 1
ataüllar 1
atavellar 1
atemorir 4
atemptar 1
atendar-se 1
atendre 13
atenir-se 55
atenuar 45
atènyer 39
atermenar 1
aterrar 1
aterrir 4
aterrossar 1
ateserar 1
atestar 1
atiar 17
atipar 1
atiplar 1
atirantar 1
atiranyar 1
atomitzar 1
atonir 4
atonyar 1
atonyinar 1
atordir 4
atorgar 52
atorrentar-se 1
atorrollar 1
atracallar 1
atracar 76
atraçar 22
atrafegar-se 52
atrapar 1
atraure 77
atresorar 1
atreure 77
atrevir-se 4
atribolar 1
atribuir 75
atrinxerar 1
atrofiar 17
atropar 1
atropellar 1
atrossar 1
atrotinar 1
atuir 75
atupar 1
aturar 1
atxul·lar 1
atzufar 1
aücar 76
auditar 1
augmentar 1
augurar 1
aüixar 1
aureolar 1
aurificar 76
aürtar 1
auscultar 1
autenticar 76
autentificar 76
autocompadir-se 4
autodestruir-se 75
autofinançar 22
autogestionar 1
autografiar 17
automatitzar 1
automedicar-se 76
autoritzar 1
auxiliar 17
avalar 1
avalotar 1
avaluar 45
avançar 22
avantatjar 83
avantposar 1
avarar 1
avariar 17
aveïnar 1
avençar 22
avencar-se 76
avenir 63
aventurar 1
averar 1
averganyar 1
avergonyir 4
averrir 4
avesar 1
aviar 17
aviciar 17
avidar 1
avidolar-se 1
avilar 1
avinagrar 1
avinar 1
avinençar-se 22
avisar 1
avituallar 1
avivar 1
avocar 76
avorrir 4
avortar 1
avortir 4
axiomatitzar 1
azotitzar 1
bacivar 1
badallar 1
badar 1
badocar 76
badoquejar 66
bafanejar 66
bagassejar 66
bagolar 1
bagotar 1
baguejar 66
baixar 1
baixejar 66
baladrejar 66
balafiar 17
balançar 22
balancejar 66
balandrejar 66
balbar-se 1
balbejar 66
balbotejar 66
balbucejar 66
balbucitar 1
balcanitzar 1
balcar 76
balcar-se 76
baldar 1
balderejar 66
balejar 66
balir-se 4
ballar 1
ballotejar 66
balmar-se 1
bambolejar 66
banalitzar 1
bancalejar 66
bancar 76
bandejar 66

brufolar 1
brugolar 1
bruixar 1
brullar 1
brumir 4 o 5
brunyir 4
brunzinar 1
brunzir 4 o 5*
brusir 4
brusquejar 66
brusquinejar 66
brutejar 66
bufallejar 66
bufar 1
bufegar 52
bufetejar 66
bufonejar 66
bugadejar 66
bugonar 1
buidar 1
buixardar 1
buixir 4
bullir 5
burinar 1
burjar 83
burlar-se 1
burocratitzar 1
burxar 1
burxinar 1
buscallar 1
buscar 76
bussejar 66
butxaquejar 66
cabassejar 66
cabdellar 1
cabeçar 22
caber 15
cabestrar 1
cabestrejar 66
cablar 1
cablejar 66
caboriejar 66
cabotejar 66
cabrafigar 52
cabre 15
cabrejar 66
cabridar 1
cabriolar 1
cabussar 1
caçar 22
caciquejar 66
cadellar 1
cadenar 1
cadirejar 66
cadmiar 17
caducar 76
caduquejar 66
cagaferrar-se 1
cagar 52
cairar 1
cairejar 66
caironar 1
calabrotar 1
calabruixar 1
calabruixonar 1
calafatar 1
calafatejar 66
calaixejar 66
calamarsejar 66
calandrar 1
calar 1
calbejar 66
calcar 76
calçar 22
calcificar 76
calcigar 52
calcinar 1
calcular 1
caldejar 66
caldre 16
calefactar 1
calentejar 66
caler 16
calfar 1
calibrar 1
caliuejar 66
callar 1
cal·ligrafiar 17
calmar 1
calorejar 66
calquejar 66
calumniar 17
camadejar 66
camandulejar 66
camatrencar 76
cambrejar 66
camejar 66
camforar 1
caminar 1
campanejar 66
campar 1
campejar 66
campir 4
camuflar 1
canalitzar 1
cancel·lar 1
cançonejar 66
candir 4
candir-se 4
canejar 66
canonar 1
canonejar 66
canonitzar 1
cansar 1
cantar 1
cantarellejar 66
cantellejar 66
cantussar 1
cantussejar 66
cantussolar 1
canusir 4
canviar 17
capacitar 1
capalçar 22
capar 1
capbaixar-se 1
capbrevar 1
capbussar 1
capbussejar 66
capçar 22
capcinejar 66
capejar 66
capellanejar 66
capfermar 1
capficar 76
capgirar 1
capgirellar 1
capguardar 1
capicular 1
capir 4
capissar 1
capitalitzar 1
capitanejar 66
capitombar 1
capitonar 1
capitular 1
capitulejar 66
caplletrar 1
capllevar 1
capmassar-se 1
capolar 1
caponar 1
capotar 1
capotejar 66
caprificar 76
captar 1
captenir-se 55
capterrerar 1
captivar 1
captrencar 76
capturar 1
carabassejar 66
caracteritzar 1
carafeixar 1
caragirar 1
caragolar 1
caramel·litzar 1
caramullar 1
carbonar 1
carbonatar 1
carbonejar 66
carbonitrurar 1
carbonitzar 1
carburar 1
carcomprar 1
cardar 1
carejar 66
carenar 1
carenejar 66
cariar-se 17
caricaturar 1
caricaturitzar 1
carinar 1
carmenar 1
carnificar-se 76
carpir-se 4
carranquejar 66
carrar 1
carregar 52
carrejar 66
carretejar 66
carrinclonejar 66
carrisquejar 66
carstificar 76
cartejar 66
cartenir 55
cartografiar 17
carvendre 80*
casar 1
cascadejar 66
cascar 76
cascavellejar 66
caseïficar 76
cassar 1
castellanejar 66
castellanitzar 1
castigar 52
castrar 1
catalanejar 66
catalanitzar 1
catalitzar 1
catalogar 52
catapultar 1
categoritzar 1
catequitzar 1
catxar 1

caucionar 1
caure 18
causar 1
cauteritzar 1
cautxutar 1
cavalcar 76
cavallar 1
cavallejar 66
cavallerejar 66
cavallonar 1
cavar 1
cavil·lar 1
cedir 4
cegar 52
celar 1
celebrar 1
cementar 1
cendrar 1
cendrejar 66
censar 1
censurar 1
centellejar 66
centralitzar 1
centrar 1
centrifugar 52
centuplicar 76
cenyir 4
cercar 76
cerciorar 1
cerclar 1
cercolar 1
cerndre 19
certificar 76
cessar 1
cianurar 1
ciar 17
ciavogar 52
cicatritzar 1
ciclitzar 1
ciclostilar 1
cilindrar 1
cimallejar 66
cimar 1
cimejar 66
cimentar 1
cinglar 1
cinquantejar 66
cintar 1
cintrar 1
cinturar 1
circuir 75
circular 1
circumcidar 1
circumdar 1
circumnavegar 52
circumscriure 41
circumstanciar 17
circumval·lar 1
cisallar 1
cisar 1
cisellar 1
citar 1
ciutadejar 66
civilitzar 1
clacar 76
clamar 1
clamorejar 66
clapar 1
clapejar 66
clapir 4
clapotejar 66
clarejar 66
clarificar 76
classejar 66
classificar 76
clatellejar 66
claudicar 76
clausurar 1
clavar 1
clavetejar 66
clavillar 1
clenxar 1
clenxinar 1
clicar 76
climatitzar 1
clissar 1
clivellar 1
clonar 1
cloquejar 66
clorar 1
cloroformitzar 1
closcar 76
clotar 1
cloure 20
coaccionar 1
coacervar 1
coadjuvar 1
coagular 1
coalitzar-se 1
coaptar 1
coartar 1
cobejar 66
coblejar 66
cobrar 1
cobricelar 1
cobrir 24*
codicil·lar 1
codificar 76
coeditar 1
coercir 4
coexistir 4
cofar 1
cogitar 1
cognomenar 1
cohabitar 1
cohesionar 1
cohibir 4
cohobar 1
cohonestar 1
coincidir 4
coixejar 66
colar 1
colcar 76
coldre 6
colgar 52
col·laborar 1
col·lacionar 1
col·lapsar 1
collar 1
col·leccionar 1
col·lectar 1
col·lectivitzar 1
col·legiar 17
col·legir 4
collejar 66
col·lidir 4
col·ligar 52
col·limar 1
collir 21
col·locar 76
collportar 1
colltorçar 22
colltòrcer 74
colltrencar-se 76
col·ludir 4
collvinclar-se 1
colonitzar 1
colorar 1
colpejar 66
colpir 4
colrar 1
coltellejar 66
colzar 1
comanar 1
comandar 1
comanditar 1
comar 1
comarejar 66
combatre 2
combinar 1
combregar 52
començar 22
comentar 1
comercialitzar 1
comerciar 17
comerciejar 66
cometre 64
comissar 1
comissionar 1
commemorar 1
commensurar 1
comminar 1
commocionar 1
commoure 14*
commutar 1
compactar 1
compadir 4
compaginar 1
companejar 66
comparar 1
comparèixer 10
compartimentar 1
compartir 4
compassar 1
compatibilitzar 1
compatir 4
compel·lir 4
compendiar 17
compenetrar-se 1
compensar 1
competir 4
compilar 1
compixar 1
complànyer 61*
complaure 23
complementar 1
completar 1
complexar 1
complicar 76
complimentar 1
complir 24
complotar 1
compondre 68
comportar 1
composar 1
comprar 1
comprendre 11
comprimir 4
comprometre 64
comprovar 1
comptabilitzar 1
comptar 1
compulsar 1
compungir 4
computar 1
comunicar 76

comunir 4
concassar 1
concatenar 1
concebre 67
concedir 4
concelebrar 1
concentrar 1
conceptualitzar 1
conceptuar 45
concernir 4
concertar 1
conciliar 17
concitar 1
concloure 20*
concordar 1
concórrer 27
concretar 1
concriar 17
conculcar 76
concursar 1
condecorar 1
condemnar 1
condensar 1
condescendir 4
condicionar 1
condimentar 1
condir 4
condoldre's 78
condolir-se 4
condonar 1
condormir 5
conduir 75
conèixer 25
confabular 1
confeccionar 1
confederar 1
confegir 4*
conferenciar 17
conferir 4
confessar 1
confiar 17
configurar 1
confinar 1
confirmar 1
confiscar 76
confitar 1
confluir 75
confondre 26
conformar 1
confortar 1
confraternitzar 1
confrontar 1
confugir 47
confutar 1
congelar 1
congeniar 17
congestionar 1
conglaçar 22
conglobar 1
conglomerar 1
conglutinar 1
congoixar 1
congraciar-se 17
congratular 1
congregar 52
congrenyar 1
congriar 17
conhortar 1
conillar 1
conjecturar 1
conjugar 52
conjuminar 1
conjuntar 1
conjunyir 4
conjurar 1
conlligar 52
conllogar 52
connaturalitzar 1
connectar 1
connotar 1
connumerar 1
conquerir 4
conquistar 1
conrar 1
conrear 30
consagrar 1
conscienciar 17
conscienciejar 66
consellar 1
consensuar 45
consentir 5
conservar 1
considerar 1
consignar 1
consirar 1
consistir 4
consolar 1
consolidar 1
consonantar 1
consonar 1
consorciar 17
conspirar 1
constar 1
constatar 1
constel·lar 1
consternar 1
constipar 1
constituir 75
constrènyer 44
construir 75
consultar 1
consumar 1
consumir 4 o 5
contactar 1
contagiar 17
contaminar 1
contar 1
contemperar 1
contemplar 1
contemporitzar 1
contendir 4
contendre 13
contenir 55
contestar 1
contextualitzar 1
continuar 45
contorbar 1
contorçar-se 22
contòrcer-se 74
contornar 1
contornejar 66
contraatacar 76
contrabalançar 22
contrabatre 2
contracalcar 76
contractar 1
contradir 36*
contraenvidar 1
contrafallar 1
contrafer 46*
contrafirmar 1
contraforadar 1
contraforjar 83
contragirar 1
contraindicar 76
contramanar 1
contramarcar 76
contramarxar 1
contraminar 1
contramurar 1
contraordenar 1
contrapassar 1
contraperfilar 1
contrapesar 1
contraplacar 76
contraposar 1
contrapuntar-se 1
contrapuntejar 66
contrapunxonar 1
contrarestar 1
contrariar 17
contrariejar 66
contrasegellar 1
contrasignar 1
contrastar 1
contraure 77
contravenir 63
contraxapar 1
contreure 77
contribuir 75
contristar 1
controlar 1
controvertir 4
contusionar 1
convalidar 1
convèncer 79
convenir 63
convergir 4
conversar 1
conversejar 66
convertir 4
convidar 1
conviure 84
convocar 76
convulsar 1
conxar 1
conxorxar-se 1
cooperar 1
cooptar 1
coordinar 1
copar 1
copejar 66
copel·lar 1
copiar 17
copolimeritzar 1
coproduir 75
copsar 1
copular 1
coquetejar 66
coralar 1
corallar 1
corallejar 66
corbar 1
corcar 76
corcorcar-se 76
cordar 1
cordejar 66
corderar 1
coregnar 1
corejar 66
coresforçar-se 22
corferir 4*
corfondre 26
corgelar 1
corglaçar 22
cornar 1

depilar 1
deplorar 1
deportar 1
deportar-se 1
deposar 1
depravar 1
depreciar 17
depredar 1
deprimir 4
depurar 1
derelinquir 4
derivar 1
derivatitzar 1
derogar 52
derramar 1
derrapar 1
derrocar 76
derrotar 1
derruir 75
desabellar 1
desabillar 1
desabonar 1
desabonyegar 52
desabrigar 52
desacalorar 1
desacatar 1
desaccelerar 1
desaccentuar 45
desacerar 1
desacidificar 76
desaclimatar 1
desacoblar 1
desacollir 21
desaconductar 1
desaconduir 75
desaconsellar 1
desacordar 1
desacorralar 1
desacostar 1
desacostumar 1
desacreditar 1
desactivar 1
desadherir 4
desadobar 1
desadornar 1
desafavorir 4
desafeccionar-se 1
desafectar 1
desaferrar 1
desafiar 17
desafillar 1
desafinar 1
desagafar 1
desagençar 22
desagermanar 1
desagradar 1
desagrair 75
desagregar 52
desagreujar 66
desaiguar 40
desairar 1
desajuntar 1
desajustar 1
desalbardar 1
desalenar-se 1
desalienar 1
desalinear 30
desallitar 1
desallotjar 83
desalterar 1
desamagar 52
desamar 1
desamarrar 1
desamigar 52
desaminar 1
desamistançar 22
desamorar-se 1
desamorrar 1
desamortitzar 1
desamurar 1
desancorar 1
desanimar 1
desaparedar 1
desaparèixer 10
desaparellar 1
desapariar 17
desaparionar 1
desaparroquianar 1
desaparroquiar-se 17
desapassionar-se 1
desaplegar-se 52
desaplicar 76
desapoderar 1
desaprendre 11
desaprofitar 1
desapropiar 17
desaprovar 1
desapuntalar 1
desapuntar 1
desar 1
desarborar 1
desarcaïtzar 1
desarçonar 1
desarenar 1
desargentar 1
desargollar 1
desarmar 1
desarnar 1
desarnesar 1
desarraconar 1
desarramadar 1
desarrambar 1
desarranjar 83
desarrapar 1
desarrebossar 1
desarreglar 1
desarregnar 1
desarregussar 1
desarrelar 1
desarremangar 52
desarrendar 1
desarrengar 52
desarrenglar 1
desarrenglerar 1
desarrestar 1
desarrimar 1
desarrissar 1
desarroentar 1
desarromangar 52
desarrufar 1
desarrugar 52
desarticular 1
desartillar 1
desassedegar 52
desassetjar 83
desassimilar 1
desassossegar 52
desatacar 76
desatansar 1
desatapeir 75
desatendar 1
desatendre 13
desatracar 76
desatrossar 1
desautoritzar 1
desaveïnar 1
desavençar 22
desavenir-se 63*
desavesar 1
desbalbar 1
desballestar 1
desbancar 76
desbandar 1
desbaratar 1
desbarbar 1
desbarrar 1
desbastar 1
desbastir 4
desbatejar 66
desblocar 76
desbloquejar 66
desbocar-se 76
desbolcar 76
desbordar 1
desborrar 1
desboscar 76
desboscassar 1
desbotar 1
desbotonar 1
desbrancar 76
desbraonar 1
desbrescar 76
desbridar 1
desbrinar 1
desbrocar 76
desbrollar 1
desbrossar 1
desbudellar 1
descabalar 1
descabdellar 1
descabellar 1
descafeïnar 1
descalçar 22
descalcificar 76
descambuixar 1
descaminar 1
descamisar 1
descansar 1
descantar-se 1
descantellar 1
descanviar 17
descapitalitzar 1
descapotar 1
descaragolar 1
descarar-se 1
descarbonatar 1
descarbonitzar 1
descarboxilar 1
descarburar 1
descarnar 1
descarregar 52
descarrerar 1
descarrilar 1
descartar 1
descasar 1
descastar 1
descastellanitzar 1
descatalanitzar 1
descavalcar 76
descelar 1
descelerar 1
descendir 4
descentralitzar 1
descentrar 1
descenyir 4

descimalar 1
descinglar 1
descintrar 1
desclassar 1
desclavar 1
desclavillar 1
descloure 20*
desclucar 76
descoagular 1
descobrir 24*
descodificar 76
descolgar 52
descollar 1
descol·locar 76
descolonitzar 1
descolorar 1
descolorir 4
descomandar 1
descompartir 4
descompassar 1
descompensar 1
descomplaure 23
descompondre 68
descomprimir 4
descomprometre 64
descomptar 1
desconcentrar 1
desconceptuar 45
desconcertar 1
desconèixer 25
desconfiar 17
desconfir 4
desconfortar 1
descongelar 1
descongestionar 1
desconhortar 1
desconjuntar 1
desconnectar 1
desconsellar 1
desconsiderar 1
desconsolar 1
desconstruir 75
descontentar 1
descontextualitzar 1
descontrolar-se 1
desconvenir 63
desconvidar 1
desconvocar 76
desconxar 1
descoratjar 83
descordar 1
descoronar 1
descorporar 1
descórrer 27
descosir 28*
descossar 1
descossolar 1
descotxar 1
descovar-se 1
descremar 1
descrestar 1
descreure 33
descriure 41
descrostar 1
descrosterar 1
descruar 45
descucar 76
descuidar 1
descular 1
descurar 1
descurullar 1
desdaurar 1
desdebanar 1
desdejunar 1
desdelitar 1
desdenyar 1
desdibuixar 1
desdinerar 1
desdir 36*
desdoblar 1
desdoblegar 52
desdonar 1
desdotar 1
desdramatitzar 1
desdubtar-se 1
desedificar 76
deseixir-se 38
deselectritzar 1
desembabaiar 42
desembadalir 4
desembadocar 76
desembafar 1
desembagular 1
desembalar 1
desembalatjar 83
desembalbar 1
desembalbir 4
desembalcar 76
desemballestar 1
desembalumar 1
desembanyonar 1
desembarassar 1
desembarcar 76
desembargar 52
desembarrancar 76
desembarrar 1
desembarrilar 1
desembassar 1
desembastar 1
desembastonar 1
desembeinar 1
desembenar 1
desembocar 76
desemboçar 22
desembogar 52
desemboirar 1
desembolcallar 1
desembolcar 76
desembolicar 76
desemborrar 1
desemborratxar 1
desemborsar 1
desemboscar 76
desembossar 1
desembotar 1
desembotellar 1
desembotir 4
desembotjar 83
desembotonar 1
desembotornar 1
desembragar 52
desembravir 4
desembriagar 52
desembridar 1
desembrocar 76
desembrollar 1
desembromallar 1
desembromar 1
desembrossar 1
desembruixar 1
desembullar 1
desembussar 1
desembutllofar 1
desembutxacar 76
desemmalesar 1
desemmallar 1
desemmandrir 4
desemmantar 1
desemmantellar 1
desemmarcar 76
desemmascarar 1
desemmatar 1
desemmatxucar 76
desemmelangir 4
desemmerdar 1
desemmerletar 1
desemmetzinar 1
desemmidonar 1
desemmorrallar 1
desemmotllar 1
desemmurriar 17
desempacar 76
desempadronar 1
desempalar 1
desempallar 1
desempallegar-se 52
desempal·liar 17
desempalmar 1
desempantanar 1
desempantanegar 52
desempapatxar 1
desempaperar 1
desempaquetar 1
desemparar 1
desemparaular 1
desemparquetar 1
desempastar 1
desempastellar 1
desempastifar 1
desempatar 1
desempatxar 1
desempavesar 1
desempedrar 1
desempedregar 52
desempedreir 75
desempegar 52
desempenyalar 1
desempenyorar 1
desemperesir 4
desempernar 1
desempesar 1
desempescar 76
desempestar 1
desempilar 1
desempipar 1
desemplomar 1
desempobrir 4
desempolainar 1
desempolsar 1
desempolsegar 52
desempolvorar 1
desempomar 1
desemportinar 1
desempostar 1
desempostissar 1
desempotar 1
desempouar 32
desempresonar 1
desempudegar 52
desempudeir 75
desempudentir 4
desenaiguar 40
desenamorar 1
desenasprar 1
desenastar 1
desencabassar 1

desencabestrar 1
desencaboriar 17
desencadellar 1
desencadenar 1
desencaixar 1
desencaixonar 1
desencalcinar 1
desencalimar 1
desencalitjar 83
desencallar 1
desencaminar 1
desencantar 1
desencaparrar 1
desencapotar 1
desencapritxar 1
desencapsar 1
desencapullar 1
desencaputxar 1
desencarar 1
desencarcarar 1
desencarcerar 1
desencarir 4
desencarranquinar 1
desencarregar 52
desencarrilar 1
desencartonar-se 1
desencasar 1
desencasellar 1
desencasquetar 1
desencastar 1
desencaterinar 1
desencatifar 1
desencativar 1
desencauar 32
desencavalcar 76
desencavallar 1
desencebar 1
desencepar 1
desencerclar 1
desencercolar 1
desencertar 1
desencimbellar 1
desencisar 1
desencistellar 1
desenclavar 1
desencoblar 1
desencofinar 1
desencofrar 1
desencoixinar 1
desencolar 1
desencondolir-se 4
desencongir 4
desencoratjar 83
desencorbar 1
desencordar 1
desencordillar 1
desencorralar 1
desencortinar 1
desencossiar 17
desencourar 1
desencovenar 1
desencrespar 1
desencreuar 32
desencreuellar 1
desencrostar 1
desencrostissar 1
desencubar 1
desencubellar 1
desendegar 52
desendeutar 1
desendimoniar 17
desendogalar 1
desendolar 1
desendolcir 4
desendollar 1
desendreçar 22
desendropir 4
desenfadar 1
desenfadeir 75
desenfangar 52
desenfarcellar 1
desenfardar 1
desenfardellar 1
desenfardissar 1
desenfarfegar 52
desenfebrar 1
desenfellonir 4
desenferrissar 1
desenfetgegar 52
desenfilar 1
desenfitar 1
desenflocar 76
desenfocar 76
desenfonyar 1
desenforcar 76
desenforinyar 1
desenformar 1
desenfornar 1
desenfrenar 1
desenfundar 1
desenfuriar 17
desenfurismar 1
desenfustar 1
desengabiar 17
desengafetar 1
desengalavernar 1
desengandulir 4
desenganxar 1
desenganyar 1
desengatjar 83
desengavanyar 1
desengavatxar 1
desengolfar 1
desengomar 1
desengorjar 83
desengormandir 4
desengorronir 4
desengravar 1
desengreixar 1
desengrescar 76
desengrevir 4
desengrillonar 1
desengruixir 4
desengrutar 1
desenguantar 1
desenguerxir 4
desenguixar 1
desenjovar 1
desenllacar 76
desenllaçar 22
desenllaminir 4
desenllardar 1
desenllardissar 1
desenllatar 1
desenllefernar 1
desenllefiscar 76
desenlleganyar 1
desenllepissar 1
desenllepolir 4
desenlletgir 4
desenllorar 1
desenllosar 1
desenllotar 1
desenlluernar 1
desenllustrar 1
desennuegar 52
desennuvolar 1
desenquadernar 1
desenquadrar 1
desenquimerar 1
desenrabiar 17
desenrajolar 1
desenrampar 1
desenravenar 1
desenredar 1
desenrederar 1
desenrivetar 1
desenrocar 76
desenrogallar 1
desenrojolar-se 1
desenrolar 1
desenroscar 76
desenrotllar 1
desenrunar 1
desensabonar 1
desensacar 76
desensarriar 17
desensarronar 1
desensellar 1
desensenyar 1
desensenyorir 4
desenseuar 32
desensitjar 83
desensivellar 1
desensonyar 1
desensopir 4
desensorrar 1
desensostrar 1
desensucrar 1
desensuperbir 4
desentabanar 1
desentaforar 1
desentapissar 1
desentatxonar 1
desentaular-se 1
desentelar 1
desentendre's 13
desentenebrar 1
desentenebrir 4
desenterbolir 4
desenterrar 1
desentestar-se 1
desentonar 1
desentortolligar 52
desentossudir-se 4
desentrampar 1
desentranyar 1
desentravessar 1
desentrecuixar 1
desentrellar 1
desentrenar 1
desentristir 4
desentronitzar 1
desentrullar 1
desentumir 4
desentusiasmar 1
desenutjar 83
desenvalisar 1
desenvelar 1
desenvergar 52
desenverinar 1
desenvernissar 1
desenvescar 76
desenvitricollar 1
desenvolupar 1
desenyorar 1

desequilibrar 1
desermar 1
desertar 1
desertitzar 1
desescumar 1
desesmar 1
desesmussar 1
desesperançar 22
desesperar 1
desespessir 4
desespinar 1
desestabilitzar 1
desestancar 76
desestanyar 1
desestatitzar 1
desestibar 1
desestimar 1
desestorar 1
desestovar 1
desfaiçonar 1
desfaixar 1
desfalcar 76
desfanatitzar 1
desfardar 1
desfasar 1
desfavorir 4
desfeinar-se 1
desfer 46*
desfermar 1
desferrar 1
desfiar 17
desfibrar 1
desficiar 17
desficiejar 66
desfigurar 1
desfilar 1
desflorar 1
desflorir 4
desfocar 76
desfogar 52
desfolrar 1
desfonamentar 1
desfonar 1
desforestar 1
desformar 1
desfosforar 1
desfrarar 1
desfrenar 1
desfruitar 1
desfrunzir 4
desfullar 1
desganar 1
desgasar 1
desgastar 1
desgavellar 1
desgelar 1
desglaçar 22
desglevar 1
desglorificar 76
desglossar 1
desgolfar 1
desgomar 1
desgovernar 1
desgraciar 17
desgramar 1
desgranar 1
desgravar 1
desgreixar 1
desgrenyar 1
desgruixar 1
desguarnir 4
desguassar 1
desguerxar 1
desguitarrar 1
deshabitar 1
deshabituar 45
desharmonitzar 1
desherbar 1
desheretar 1
deshidratar 1
deshidrogenar 1
deshipotecar 76
deshonestar 1
deshonorar 1
deshonrar 1
deshumanitzar 1
designar 1
desigualar 1
desil·lusionar 1
desimantar 1
desimposar 1
desinclinar 1
desincorporar 1
desincrustar 1
desinfatuar 45
desinfectar 1
desinfestar 1
desinflamar 1
desinflar 1
desinformar 1
desinhibir 4
desinsacular 1
desinsectar 1
desintegrar 1
desintercalar 1
desinteressar 1
desinterlinear 30
desintoxicar 76
desinvitar 1
desionitzar 1
desistir 4
desitjar 83
desjunyir 4
deslabialitzar 1
deslligar 22
desllanar 1
desllastar 1
desllavassar 1
deslletar 1
desllibertar 1
deslligar 52
deslliurar 1
deslloar 53
desllodrigar 52
desllogar 52
desllorigar 52
deslluir 75
desllustrar 1
deslocalitzar 1
desmagnetitzar 1
desmaiar 42
desmallar 1
desmamar 1
desmamellar 1
desmanar 1
desmanegar 52
desmantellar 1
desmaquillar 1
desmarcar 76
desmaridar 1
desmarxar 1
desmembrar 1
desmemoriar-se 17
desmemoriejar 66
desmenjar 66
desmentir 4 o 5
desmerèixer 31
desmesclar 1
desmetilar 1
desmilitaritzar 1
desmillorar 1
desminyonar 1
desmitificar 76
desmitologitzar 1
desmobilitzar 1
desmoblar 1
desmodular 1
desmonetitzar 1
desmoralitzar 1
desmorriar-se 17
desmotar 1
desmotivar 1
desmudar 1
desmuntar 1
desnacionalitzar 1
desnassar 1
desnatar 1
desnaturalitzar 1
desnaturar 1
desniar 17
desnicotinitzar 1
desnierar 1
desnivellar 1
desnodrir-se 4
desnombrar 1
desnonar 1
desnuar 45
desnucar 76
desnuclearitzar 1
desobeir 75
desobligar 52
desobstruir 75
desocupar 1
desodorar 1
desodoritzar 1
desoir 60*
desolar 1
desomplir-se 58*
desopercular 1
desopilar 1
desorbitar 1
desordenar 1
desordir 4
desorellar 1
desorganitzar 1
desorientar 1
desormejar 66
desornar 1
desossar 1
desoxidar 1
desoxigenar 1
despacientar 1
despagar 52
despalatalitzar 1
despallar 1
despalmar 1
despampolar 1
despanyar 1
desparar 1
desparedar 1
desparellar 1
desparençar 22
despariar 17
desparionar 1
despassar 1
despatxar 1

despecegar 52
despedregar 52
despenalitzar 1
despendre 59
despenjar 83
despentinar 1
despenyar 1
desperfilar 1
despersonalitzar 1
despertar 1
despintar 1
despistar 1
despitar 1
desplaçar 22
desplantar 1
desplaure 23
desplegar 52
desplomar 1
despoblar 1
despolaritzar 1
despolir 4
despolititzar 1
desponcellar 1
despondre's 68
despopar 1
desposseir 75
desprendre 11
despreocupar-se 1
desprestigiar 17
desprisar 1
desproporcionar 1
desproveir 75
despullar 1
despumar 1
despuntar 1
desqualificar 76
desquiratar 1
desratitzar 1
desrengar 52
desroentar 1
desrosar 1
desrovellar 1
dessaborir 4
dessacralitzar 1
dessagnar 1
dessalar 1
dessalinitzar 1
dessecar 76
dessegellar 1
desservir 4
dessolar 1
dessolcar 76
dessoldar 1
dessonillar 1
dessorrar 1
dessoterrar 1
dessuar 45
dessuardar 1
dessucar 76
dessulfurar 1
destacar 76
destalonar 1
destapar 1
destapiar 17
destarotar 1
desteixinar-se 1
desteixir 4*
destemprar 1
destemptar 1
destensar 1
destenyir 4*
destermenar 1
desterrar 1
desterrossar 1
destesar 1
desteular 1
destil·lar 1
destinar 1
destintar 1
destituir 75
destorbar 1
destorçar 22
destòrcer 74
destralejar 66
destramar 1
destrar 1
destravar 1
destrempar 1
destrenar 1
destrènyer 44
destriar 17
destrompassar 1
destronar 1
destrossar 1
destruir 75
destrumfar 1
desullar 1
desunglar 1
desunir 4
desusar 1
desvagar-se 52
desvalisar 1
desvalorar 1
desvaporar 1
desvariar 17
desvariejar 66
desvear 30
desvergonyir-se 4
desvesar 1
desvestir 4*
desvetllar 1
desviar 17
desvincular 1
desvirar 1
desvirgar 52
desvironar 1
desvirtuar 45
desvitrificar 76
desviure's 84
desvorar 1
desxifrar 1
detallar 1
detardar 1
detectar 1
detenir 55
detergir 4
deteriorar 1
determinar 1
detestar 1
detonar 1
detractar 1
detraure 77
detreure 77
deturar 1
deturpar 1
deure 14
devaluar 45
devanir-se 4
devastar 1
devorar 1
diablejar 66
diagenitzar 1
diagnosticar 76
diagramar 1
dialitzar 1
dialogar 52
diamantar 1
diazotar 1
dibuixar 1
dictaminar 1
dictar 1
difamar 1
diferenciar 17
diferir 4
dificultar 1
difluir 75
difondre 26
difractar 1
diftongar 52
difuminar 1
digerir 4
digitalitzar 1
digitar 1
dignar-se 1
dignificar 76
dilacerar 1
dilapidar 1
dilatar 1
diligenciar 17
dilucidar 1
diluir 75
diluviar 17
dimanar 1
dimensionar 1
dimeritzar 1
dimidiar 17
dimitir 4
dinamitar 1
dinamitzar 1
dinar 1
dindar 1
dinyar 1
diplomar 1
dipositar 1
diputar 1
dir 36*
dirigir 4
dirimir 4
disbauxar 1
disceptar 1
discernir 4
disciplinar 1
discontinuar 45
discordar 1
discórrer 27
discrepar 1
discriminar 1
disculpar 1
discursejar 66
discutir 4
disfressar 1
disgregar 52
disgustar 1
dislocar 76
disminuir 75
dismutar-se 1
disparar 1
dispensar 1
dispergir 4
dispersar 1
disposar 1
disputar 1
dissecar 76
dissemblar 1
disseminar 1
dissentir 4

emborratxar 1
emborrossar-se 1
emborsar 1
emboscar 76
embossar 1
embotar 1
embotellar 1
embotifarrar-se 1
embotigar 52
embotinar 1
embotir 4
embotjar 83
embotonar 1
embotornar 1
embotxar 1
embotzegar-se 52
embovar 1
embragar 52
embrancar 76
embravir 4
embrear 30
embretolir 4
embriagar 52
embridar 1
embrocar 76
embrollar 1
embromallar-se 1
embromar 1
embroquerar-se 1
embrossar 1
embrostar 1
embruixar 1
embrunir 4
embrutar 1
embrutir 4
embuatar 1
embuinar 1
embullar 1
embussar 1
embutllofar 1
embutxacar 76
emergir 4
emetitzar 1
emetre 64
emfasitzar 1
emfatitzar 1
emigrar 1
emmagatzemar 1
emmagrir 4
emmainadar-se 1
emmalaltir 4
emmaleir 75
emmalesar-se 1
emmallar 1
emmalurar-se 1
emmalurir-se 4
emmandrir 4
emmanegar 52
emmangrar 1
emmanillar 1
emmanisar 1
emmanllevar 1
emmanseir 75
emmantar 1
emmantellar 1
emmarar-se 1
emmarcar 76
emmarcir 4
emmaressar 1
emmaridar 1
emmarranar-se 1
emmascarar 1
emmatar-se 1
emmatxucar 76
emmelangir 4
emmelar 1
emmenar 1
emmerdar 1
emmerdissar 1
emmerletar 1
emmetxar 1
emmetzinar 1
emmidonar 1
emmigranyar-se 1
emmirallar 1
emmolinar 1
emmoquetar 1
emmorcar 76
emmordassar 1
emmorenir 4
emmorrallar 1
emmorronar-se 1
emmorterar 1
emmotllar 1
emmotllurar 1
emmudir 4
emmurallar 1
emmurriar-se 17
emmusteir 75
emmustigar 52
emocionar 1
empacar 76
empadronar 1
empagesir 4
empaitar 1
empalar 1
empallar 1
empallegar 52
empallerar 1
empal·liar 17
empal·lidir 4
empallissar 1
empalmar 1
empalomar 1
empanar 1
empantanar 1
empantanegar 52
empanxonar 1
empapatxar 1
empaperar 1
empapussar 1
empaquetar 1
emparamentar 1
emparar 1
emparaular 1
emparedar 1
emparellar 1
emparentar 1
emparquetar 1
emparrar 1
empassar-se 1
empassegar 52
empassolar-se 1
empastar 1
empastellar 1
empastifar 1
empastissar 1
empatar 1
empatollar 1
empatxar 1
empatxonar 1
empavellonar 1
empavesar 1
empavonar 1
empebrar 1
empecadar 1
empeçolar 1
empedrar 1
empedregar 52
empedreir 75
empegar 52
empegueir-se 75
empeguntar 1
empellar 1
empeltar 1
empentar 1
empentejar 66
empenyalar-se 1
empènyer 39
empenyorar 1
emperesir 4
emperlar 1
empernar 1
emperpalar 1
emperxar 1
empesar 1
empescar-se 76
empestar 1
empestiferar 1
empetitir 4
empiconar 1
empilar 1
empillocar-se 76
empinar 1
empinyar-se 1
empiocar-se 76
empipar 1
empissarrar 1
empitarrar-se 1
empitjorar 1
empitrar 1
empiular 1
empixonar 1
emplaçar 22
emplafonar 1
emplastrar 1
emplenar 1
emplomallar 1
emplomar 1
emplomissar-se 1
emplujar-se 66
empobrir 4
empolainar 1
empolistrar 1
empolsar 1
empolsegar 52
empolsimar 1
empolsinar 1
empoltronir 4
empolvorar 1
empomar 1
empopar 1
empoquir 4
emporcar 76
emporprar 1
emportar-se 1
emportinar 1
emporxar 1
empostar 1
empostissar 1
empotar 1
empotinar 1
empotingar 52
empouar 32
emprar 1
empremtar 1

endevinar 1
endiablar 1
endimoniar 17
endinsar 1
endinyar 1
endiumenjar 66
endoblar 1
endoblir-se 4
endogalar 1
endolar 1
endolcir 4
endolentir 4
endollar 1
endomassar 1
endormiscar 76
endossar 1
endosserar 1
endrapar 1
endreçar 22
endropir 4
endurar 1
endurir 4
endur-se 37*
enemistar 1
energitzar 1
enervar 1
enfadar 1
enfadeir 75
enfaixar 1
enfangar 52
enfarcellar 1
enfardar 1
enfardellar 1
enfardissar 1
enfarfegar 52
enfarfollar-se 1
enfarinar 1
enfaristolar-se 1
enfastidir 4
enfastijar 66
enfavar-se 1
enfebrar 1
enfeixar 1
enfelar-se 1
enfellonir 4
enfeltrar 1
enfereir-se 75
enferestir 4
enferir 4
enferotgir-se 4
enferrar 1
enferrissar 1
enferritjar-se 83
enfervorir 4
enfetgegar 52
enfeudar 1
enfigar-se 52
enfigassar 1
enfilar 1
enfilosar 1
enfistular-se 1
enfitar 1
enflocar 76
enflorar 1
enfocar 76
enfolcar 76
enfollir 4
enfondir 4
enfondre 26*
enfonsar 1
enfonyar 1
enforatar 1
enforcar 76
enforfoguir 4
enforfollar 1
enforinyar 1
enformar 1
enfornar 1
enforquillar 1
enfortir 4
enfoscar 76
enfosquir 4
enfotjar 83
enfranquir 4
enfredar 1
enfredolicar 76
enfredorar 1
enfredorir 4
enfreixurar-se 1
enfrenar 1
enfrontar 1
enfugir-se 47
enfundar 1
enfundar-se 1
enfuriar 17
enfurir 4
enfurismar 1
enfurrunyar-se 1
enfusellar 1
enfustar 1
enfutimar-se 1
enfutismar-se 1
engabiar 17
engafar 1
engafetar 1
engalanar 1
engalavernar-se 1
engalbar 1
engaliar 17
engalipar 1
engallar 1
engallardir 4
engallinar 1
engallir 4
engallofir 4
engalonar 1
engaltar 1
engalvanir 4
engalzar 1
enganar 1
engandallar 1
engandulir 4
enganxar 1
enganyar 1
engarbullar 1
engargallar 1
engargamellar 1
engargullar 1
engargussar 1
engarjolar 1
engarlandar 1
engarrofar-se 1
engarrotar 1
engassar 1
engatar 1
engatjar 83
engavanyar 1
engavatxar 1
engavatxinar 1
engegantir 4
engegar 52
engelabrir-se 4
engelosir 4
engendrar 1
engerlar 1
enginjolar 1
enginyar 1
engiponar 1
engirgolar 1
englobar 1
englotir 4
engolar 1
engolfar 1
engolfar-se 1
engolir 4*
engolosir 4
engomar 1
engordir 4
engorgar-se 52
engorjar 83
engormandir 4
engorronir 4
engospar 1
engraellar 1
engranallar 1
engranar 1
engrandir 4
engranerar 1
engrapar 1
engravar 1
engredar 1
engreixar 1
engreixinar 1
engrescar 76
engrevir 4
engrillonar 1
engrinyar 1
engroguir 4
engronsar 1
engronyar-se 1
engrossir 4
engruixar 1
engruixir 4
engrunar 1
engrunyonir-se 4
engrutar 1
engualdrapar 1
enguantar 1
enguardiolar 1
enguerrar 1
enguerxinar-se 1
enguerxir 4
enguierar 1
enguixar 1
enherbar 1
enjardinar 1
enjogassar 1
enjoiar 42
enjoiellar 1
enjoncar 76
enjovar 1
enjovenir 4
enjudiciar 17
enjullar-se 1
enjuncar 76
enlacrar 1
enlairar 1
enllacar 76
enllaçar 22
enllagrimar-se 1
enllaminir 4
enllandar 1
enllangorir 4
enllardar 1
enllardissar 1
enllardonar 1

enllatar 1
enllaunar 1
enllefernar 1
enllefiscar 76
enlleganyar-se 1
enlleir-se 75
enllepissar 1
enllepolir 4
enllestir 4
enlletgir 4
enlliçar 22
enllistar 1
enllistonar 1
enllitar 1
enllitegar 52
enllomar 1
enllorar 1
enllordar 1
enllosar 1
enllotar 1
enlluentar 1
enlluentir 4
enlluernar 1
enlluir 75
enllumenar 1
enllustrar 1
enllustrar-se 1
ennavegar-se 52
ennegrir 4
enneguitar-se 1
ennigular-se 1
ennoblir 4
ennovar 1
ennuegar 52
ennuvolar-se 1
enorgullar 1
enorgullir 4
enquadernar 1
enquadrar 1
enquestar 1
enquetiar 17
enquibir 4
enquimerar 1
enquistar-se 1
enquitranar 1
enrabiar 17
enraiar 42
enraigar 52
enrajar 66
enrajolar 1
enramar 1
enramellar 1
enrampar 1
enrancir 4
enrandar 1
enraonar 1
enrarir 4
enrasar 1
enrastellar 1
enrastellerar 1
enravenar 1
enredar 1
enrederar 1
enrederir 4
enredoltar 1
enredortar 1
enregistrar 1
enreixar 1
enrellentir 4
enretirar 1
enreular 1
enreveixinar 1
enrevenxinar 1
enriallar 1
enrigidir 4
enrinxar-se 1
enrinxolar 1
enriolar 1
enriostar 1
enriquir 4
enriuar 32
enrivetar 1
enrobustir 4
enrocar 76
enrodillar 1
enroentir 4
enrogallar 1
enrogir 4
enrojolar 1
enrolar 1
enrondar 1
enronquir 4
enrosar 1
enroscar 76
enrossir 4
enrotllar 1
enrovinar 1
enrubinar 1
enrullar 1
enrunar 1
ensabar 1
ensabonar 1
ensacar 76
ensafranar 1
ensaginar 1
ensagnar 1
ensajornar 1
ensalgar 52
ensalivar 1
ensalvatgir 4
ensamarrar 1
ensangonar 1
ensardinar 1
ensarriar 17
ensarrionar 1
ensarronar 1
enseguir-se 4
ensellar 1
ensementar 1
ensenderar 1
ensenyar 1
ensenyorir 4
enserrellar 1
ensetinar 1
enseuar 32
ensibornar 1
ensimar 1
ensinistrar 1
ensitjar 83
ensivellar 1
ensobecar-se 76
ensobinar-se 1
ensobrar 1
ensofrar 1
ensofronyar 1
ensolcar 76
ensomniar 17
ensonyar-se 1
ensopegar 52
ensopir 4
ensordir 4
ensorrar 1
ensostrar 1
ensotar-se 1
ensucrar 1
ensulfatar 1
ensulsiar 17
ensulsir 4
ensumar 1
ensuperbir 4
ensutjar 83
ensutzar 1
ensutzeir 75
ensutzir 4
entabanar 1
entabuixar 1
entaferrar 1
entaforar 1
entallar 1
entapissar 1
entarimar 1
entatxar 1
entatxonar 1
entaular 1
entaulellar 1
entebeir 75
entebionar 1
entecar 76
enteixinar 1
entelar 1
entemonir 4
entendar 1
entendre 13
entendrir 4
entenebrar 1
entenebrir 4
enteranyinar 1
enterbolir 4
entercar 76
enterrar 1
enterrossar 1
entestar 1
entimar 1
entinar 1
entintar 1
entoiar 42
entoixar 1
entollar 1
entomar 1
entonar 1
entorcillar 1
entorcir 4
entornar 1
entornar-se 1
entorpir 4
entortellar 1
entortillar 1
entortolligar 52
entorxar 1
entossar-se 1
entossudir-se 4
entotsolar-se 1
entovar 1
entrampar 1
entrapar 1
entrar 1
entravessar 1
entreabaltir-se 4
entrebadar-se 1
entrebancar 76
entrebatre's 2
entrebesar-se 1
entrebigar 52
entrecalar 1
entrecanviar 17
entrecavalcar-se 76

entrecavar 1
entrecreuar 32
entrecriar 17
entrecuixar 1
entredevorar-se 1
entredir 36*
entreferir-se 4*
entreforcar-se 76
entregar 52
entregirar 1
entreguardar 1
entrellaçar 22
entrelligar 52
entrelligassar 1
entrellucar 76
entrelluir 54*
entrelluscar 76
entremaliejar 66
entrematar-se 1
entremesclar 1
entremetre's 64
entremirar-se 1
entrenar 1
entrenyellar 1
entrenyorar-se 1
entreobrir 58
entreoir 60*
entrepassegar 52
entreploure 14
entresaludar-se 1
entrescar 76
entreseguir-se 4
entresentir 5
entresoldar-se 1
entrespolar 1
entresuar 45
entretallar 1
entretancar 76
entreteixir 4*
entretelar 1
entretenir 55
entretocar-se 76
entretopar 1
entretzenar-se 1
entrevenir 63
entreveure 82
entrevistar 1
entrexocar 76
entrigar-se 52
entristar 1
entristir 4
entrompar 1
entroncar 76
entronitzar 1
entropessar 1
entrullar 1
entrunyellar 1
entubar 1
entuixegar 52
entumir 4
enturar 1
entusiasmar 1
enuclear 30
enumerar 1
enunciar 17
enutjar 83
envair 75
envalentir 4
envalisar 1
envanir 4
envasar 1
envejar 66
envelar 1
envelar-se 1
envellir 4
envellutar 1
enventar-se 1
enverar 1
enverdescar 76
enverdir 4
envergar 52
enverinar 1
enverinosar 1
envermellir 4
envermellonar 1
envernissar 1
envescar 76
envesprir 4
envestir 4*
envetar 1
enviar 17
envidar 1
envidrar 1
envidreir-se 75
envidriar-se 17
enviduar 45
envigorir 4
envilanir 4
envilir 4
envinagrar 1
envinar 1
envinyar 1
envirollar 1
environar 1
enviscar 76
enviscolar 1
envitricollar 1
enviudar 1
envolar-se 1
envoltar 1
envolupar 1
enxampar 1
enxarolar 1
enxarpar 1
enxarxar 1
enxautar-se 1
enxavetar 1
enxiquir 4
enyorar 1
epigramatitzar 1
epilogar 52
episodiar 17
equidistar 1
equilibrar 1
equipar 1
equiparar 1
equiponderar 1
equivaler 78*
equivocar 76
eradicar 76
ererar 1
ergotitzar 1
eriçar 22
eriçonar 1
erigir 4
ermar 1
erogar 52
erolar 1
erosionar 1
erotitzar 1
errar 1
eructar 1
esbaconar 1
esbadellar 1
esbadiar 17
esbadinar 1
esbadocar 76
esbadocar-se 76
esbafar-se 1
esbafegar-se 52
esbagotar 1
esbajocar 76
esbalair 75
esbalandrar 1
esbalçar 22
esbaldir 4
esbaldregar 52
esbalmar 1
esbaltir 4
esbancar 76
esbandir 4
esbarbar 1
esbardellar 1
esbardissar 1
esbargir 4
esbarrar 1
esbarrejar 66
esbarriar 17
esbarzerar 1
esbatanar 1
esbategar 52
esbatre 2
esbatussar-se 1
esbelegar 52
esbeletegar 52
esbellussar-se 1
esberlar 1
esbessar 1
esbiaixar 1
esbiegar 52
esblaimar 1
esblamar-se 1
esblanqueir 75
esblenar 1
esbocar 76
esbocinar 1
esboirar 1
esbojarrar-se 1
esbombar 1
esbombolar 1
esbordellar 1
esborifar 1
esbornagar 52
esborneiar-se 42
esborrallar 1
esborrar 1
esborrifar 1
esborronar 1
esboscassar 1
esbossar 1
esbotifarrar 1
esbotzar 1
esbramegar 52
esbrancar 76
esbraonar 1
esbravar 1
esbraveir 75
esbrellar 1
esbrinar 1
esbrocalar 1
esbrocar 76
esbrollar 1
esbromar 1
esbromar-se 1
esbroncar 76
esbroquellar 1

esbrossar 1
esbrostar 1
esbrostimar 1
esbrotar 1
esbrotonar 1
esbucar 76
esbudellar 1
esbufegar 52
esbullar 1
esbutxacar 76
esbutzar 1
escabellar 1
escabellonar 1
escabetxar 1
escabotar 1
escabridar-se 1
escafinyejar 66
escagaixar-se 1
escagarrinar-se 1
escagassar 1
escaguitxar 1
escaïnar 1
escairar 1
escalabornar 1
escalabrar 1
escalar 1
escaldar 1
escaldufar 1
escalfar 1
escalfeir 75
escalivar 1
escalonar 1
escamar 1
escamarlar 1
escamisar 1
escamnar 1
escamnar-se 1
escamotar-se 1
escamotejar 66
escampar 1
escandalitzar 1
escandallar 1
escandir 4
escanejar 66
escantar 1
escantellar 1
escantonar 1
escanviar 17
escanyar 1
escanyellar-se 1
escanyolir-se 4
escanyotar 1
escanyussar-se 1
escapar 1
escaparrar 1
escapçar 22
escapolar-se 1
escapolir-se 4
escapollar 1
escar 76
escaramussar 1
escarar 1
escarbotar 1
escarcanyar-se 1
escardar 1
escardassar 1
escardussar 1
escarificar 76
escarmenar 1
escarmentar 1
escarnir 4
escarnufar 1
escarotar 1
escarpellar 1
escarpir 4
escarrabillar 1
escarramicar-se 76
escarranxar-se 1
escarrar 1
escarrassar-se 1
escarritxar 1
escarrollar 1
escarrufar 1
escartejar 66
escarufejar 66
escarxar 1
escarxofar-se 1
escassejar 66
escassigallar 1
escatainar 1
escatar 1
escatifenyar-se 1
escatimar 1
escatinyar 1
escatir 4
escatxigar 52
escaure 18
escellar 1
escenificar 76
escindir 4
escintil·lar 1
esclafar 1
esclafassar 1
esclafinyar 1
esclafir 4
esclarir 4
esclarissar 1
esclatar 1
esclavitzar 1
esclofollar 1
escloscar 76
esclovellar 1
escoar 53
escocellar 1
escodar 1
escodolar 1
escodrinyar 1
escolar 1
escolaritzar 1
escoliar 17
escollar 1
escollarar 1
escollir 21 o 4
escoltar 1
escombrar 1
escometre 64
escondir 4
esconillar-se 1
escopetejar 66
escopinar 1
escopir 21
escorar 1
escorçar 22
escorcollar 1
escorificar 76
escornar 1
escorniflar 1
escoronar 1
escorpitar 1
escorporar-se 1
escorrancar 76
escorregar 52
escórrer 27
escortar 1
escorxar 1
escossar 1
escotar 1
escotxegar 52
escotxinar 1
escrebantar 1
escrestar 1
escridar-se 1
escridassar 1
escripturar 1
escriure 41
escrostar 1
escrostissar 1
escrostonar 1
escruixir 34
escrupolejar 66
escrutar 1
escuar 45
escucar 76
escucutar 1
escudar 1
escudejar-se 66
escudellar 1
escuixar 1
escuixolar 1
escular 1
escullar-se 1
esculpir 4
escumar 1
escumejar 66
escunçar-se 22
escurar 1
escurçar 22
escutiar 17
esdentar 1
esdentegar 52
esdernegar 52
esdevenir 63
esduir 75
esfacelar 1
esfarinar-se 1
esfarnegar 52
esfereir 75
esfetgegar-se 52
esfilagarsar 1
esfilegar 52
esfilegassar 1
esflorar 1
esfondrar 1
esforçar-se 22
esfreixurar 1
esfullar 1
esfumar 1
esgaiar 42
esgalabrar 1
esgaldinyar 1
esgallar 1
esgarbissar 1
esgardissar 1
esgargamellar-se 1
esgaripar 1
esgarrapar 1
esgarrar 1
esgarriar 17
esgarrifar 1
esgarrinxar 1
esgarrinyar 1
esgarronar 1
esgatifinyar-se 1
esgatinyar-se 1
esgavellar 1
esglaiar 42

esglaonar 1
esglevar 1
esgolar-se 1
esgotar 1
esgotimar 1
esgrafiar 17
esgramar 1
esgramenar 1
esgranar 1
esgraonar 1
esgrassotar 1
esgratinyar 1
esgrifollar 1
esgrillar 1
esgrimir 4
esgrogueir 75
esgruixar 1
esgrumar 1
esgrumollar 1
esgrunar 1
esguardar 1
esguellar 1
esgüellar 1
esguerrar 1
esguimbar-se 1
esguitar 1
eslingar 52
esllanguir-se 4
esllavissar-se 1
esllemenar 1
esllenegar 52
esllomar 1
esllucar 76
esmadeixar 1
esmaixar 1
esmaltar 1
esmalucar 76
esmar 1
esmargenar 1
esmarrar-se 1
esmatissar 1
esmenar 1
esmentar 1
esmerçar 22
esmerdissar 1
esmerilar 1
esmerletar 1
esmicar 76
esmicolar 1
esmitjar 83
esmocar 76
esmolar 1
esmollar 1
esmolsar 1
esmonyonar 1
esmorcar 76
esmorrar 1
esmorrellar 1
esmorronar 1
esmorteir 75
esmortir 4
esmorzar 1
esmotxar 1
esmunyir 5
esmussar 1
esnarigar 52
esnovar 1
espadar 1
espadellar 1
espaiar 42
espair 75
espallussar 1
espalmar 1
espampolar 1
espanotxar 1
espantar 1
espanyar 1
espanyolitzar 1
espaordir 4
espargir 4
esparpallar 1
esparpellar 1
esparpillar 1
esparracar 76
espartar 1
esparverar 1
espasar 1
espassar 1
espaterrar 1
espatllar 1
espatllejar 66
espaventar 1
espavilar 1
especejar 66
especialitzar 1
especiar 17
especificar 76
especular 1
espedaçar 22
espedregar 52
espelagrinar 1
espellar 1
espelleringar 52
espelletar 1
espellifar 1
espellingar 52
espellir 4
espellissar 1
espellofar 1
espellonar 1
espellotar 1
espellucar 76
espellussar 1
espencar 76
espentejar 66
espentolar 1
espenyar 1
espènyer 39
esperançar 22
esperar 1
esperesar-se 1
esperitar-se 1
espernegar 52
espernetegar 52
esperonar 1
esperonejar 66
esperrucar 76
espesseir 75
espessigar 52
espessir 4
espetarregar 52
espetegar 52
espeternegar 52
espeuar 32
espiar 17
espicassar 1
espicossar 1
espifiar 17
espigar 52
espignar 1
espigolar 1
espiguejar 66
espinar 1
espinçar 22
espingar 52
espinyar 1
espinyocar 76
espinyolar 1
espinyonar 1
espinzellar 1
espipellar 1
espipellejar 66
espirar 1
espirejar 66
espiritualitzar 1
espitellar-se 1
espitjar 83
espitllar 1
espitllerar 1
espitrar 1
espitregar 52
espitxar-se 1
esplaiar 42
esplanar 1
espletar 1
esplomar 1
esplomissar 1
esplugar 52
espodassar 1
espoliar 17
espolinar 1
espollar 1
espollinar-se 1
espolsar 1
espoltrar-se 1
espoltrir 4
esponcellar 1
esponjar 83
esporcellar-se 1
esporgar 52
esporguinyar 1
esportellar 1
esporuguir 4
esporular 1
esposar 1
espotonar-se 1
esprémer 3
esprimatxar-se 1
esprintar 1
esprovar 1
espuar 45
espuçar 22
espuntar 1
espuntegar 52
espunyar 1
espunyir 4
espunyir-se 4
espurnar 1
espurnejar 66
esputar 1
esquarterar 1
esqueixalar 1
esqueixar 1
esquellar 1
esquellejar 66
esquellotar 1
esquellotejar 66
esquematitzar 1
esquenar 1
esquerar 1
esquerdar 1
esquerdejar 66
esquerdillar 1
esquerdissar 1
esquerrar 1
esquiar 17

esquifir-se 4
esquilar 1
esquinçar 22
esquirolejar 66
esquitar 1
esquitllar 1
esquitllar-se 1
esquitxar 1
esquitxotejar 66
esquivar 1
ésser 72*
estabilitzar 1
establar 1
establir 24
estabornir 4
estabular 1
estacar 76
estacionar 1
estafar 1
estaiar 42
estalonar 1
estalviar 17
estamenejar 66
estamordir 4
estampar 1
estampillar 1
estampir 4
estancar 76
estandarditzar 1
estantolar 1
estanyar 1
estar 43*
estarrufar 1
estassar 1
estatitzar 1
estatjar 83
estatuir 75
estavellar 1
estellar 1
estenallar 1
estendre 13
estenografiar 17
estepitzar 1
esteranyinar 1
estereotipar 1
estergir 4
esterificar 76
esterilitzar 1
esterniar 17
esternudar 1
esterrecar 76
esterrejar 66
esterrossar 1
estesar 1
estibar 1
estifollar 1
estigmatitzar 1
estilar-se 1
estilitzar 1
estimar 1
estimbar 1
estimular 1
estintolar 1
estipendiar 17
estipular 1
estirallar 1
estirar 1
estireganyar 1
estiregassar 1
estiuar 32
estiuejar 66
estofar 1
estomacar 76
estontolar 1
estopejar 66
estoquejar 66
estorar 1
estòrcer 74
estordir 4
estorinar-se 1
estormeiar 42
estossar 1
estossegar 52
estossinar 1
estotar 1
estotjar 83
estovar 1
estrafer 46*
estrallar-se 1
estrangeritzar 1
estrangular 1
estranyar 1
estratificar 76
estrebar 1
estremir 4
estrenar 1
estrènyer 44
estressar 1
estretejar 66
estretir 4
estriar 17
estricar 76
estrijolar 1
estringar 52
estrinxolar 1
estripar 1
estritllar-se 1
estrompassar 1
estroncar 76
estronxar 1
estronyar 1
estructurar 1
estubar 1
estucar 76
estudiar 17
estufar 1
estufir 4
estufornar 1
estuprar 1
esvair 75
esvalotar 1
esvanir 4
esvarar 1
esvedellar-se 1
esvellegar 52
esventar 1
esventegar-se 52
esventrar 1
esventrellar-se 1
esverar 1
esvinçar 22
esvoletegar 52
esvolvar 1
esvorancar 76
esvorar-se 1
esvorellar 1
eterificar 76
eteritzar 1
eternitzar 1
etiolar-se 1
etiquetar 1
etzibar 1
europeïtzar 1
evacuar 45
evadir 4
evaginar 1
evangelitzar 1
evaporar 1
evidenciar 17
evitar 1
evocar 76
evolucionar 1
exacerbar 1
exagerar 1
exalçar 22
exaltar 1
examinar 1
exasperar 1
exaudir 4
excarcerar 1
excardinar 1
excavar 1
excedir 4
excel·lir 4
exceptuar 45
excitar 1
exclamar 1
exclaustrar 1
excloure 20*
excogitar 1
excomunicar 76
excoriar 17
excorticar 76
excrementar 1
excretar 1
exculpar 1
excusar 1
execrar 1
executar 1
exemplificar 76
exemptar 1
exercir 4
exercitar 1
exfoliar 17
exhalar 1
exhaurir 4
exhibir 4
exhortar 1
exhumar 1
exigir 4
exiliar 17
eximir 4
existimar 1
existir 4
exonerar 1
exorcitzar 1
exornar 1
expandir 4
expansionar 1
expatriar 17
expectar 1
expectorar 1
expedientar 1
expedir 4
expel·lir 4
expendre 59
experimentar 1
expiar 17
expilar 1
expirar 1
explanar 1
explicar 76
explicitar 1
explorar 1
explotar 1
exportar 1

exposar 1
expressar 1
exprimir 4
expropiar 17
expugnar 1
expulsar 1
expuntuar 45
expurgar 52
exsecallar 1
exsoldre 6
exsudar 1
extasiar 17
extenuar 45
exterioritzar 1
exterminar 1
extingir 4
extirpar 1
extorquir 4
extorsionar 1
extractar 1
extradir 4
extralimitar-se 1
extrapolar 1
extraure 77
extravagar 52
extravasar-se 1
extravenar-se 1
extraviar 17
extremar 1
extremunciar 17
extreure 77
extrudir 4
exulcerar 1
exultar 1
fabricar 76
facilitar 1
facturar 1
facultar 1
fadar 1
fadejar 66
fadrinejar 66
faixar 1
falcar 76
falcejar 66
faldejar 66
fallar 1
fallir 4
falsar 1
falsejar 66
falsificar 76
faltar 1
famejar 66
familiaritzar 1
fanatitzar 1
fanfarronejar 66
fangar 52
fanguejar 66
fanguetejar 66
fantasiar 17
fantasiejar 66
faraditzar 1
farcir 4
farfallejar 66
fargar 52
farolejar 66
faronejar 66
farratjar 83
fascinar 1
fastiguejar 66
fatigar 52
fatxejar 66
fatxendar 1
fatxendejar 66
favorejar 66
febrejar 66
fecundar 1
federar 1
feinejar 66
feixar 1
feixurar 1
felicitar 1
femar 1
femejar 66
feminitzar 1
femtar 1
fendir 4
fendre 11*
fenificar 76
fenomenalitzar 1
fènyer 61*
fer 46
ferejar 66
ferir 4*
fermar 1
fermentar 1
ferrar 1
ferrejar 66
fertilitzar 1
ferumejar 66
festejar 66
festivar 1
fetillar 1
fiançar 22
fiar 17
fiblar 1
fiblonejar 66
ficar 76
figurar 1
filar 1
filetejar 66
filiar 17
filigranar 1
fillolar 1
fillolejar 66
filmar 1
filosofar 1
filtrar 1
filustrar 1
fimbrar 1
finalitzar 1
finançar 22
finar 1
fincar-se 76
finejar 66
finestrejar 66
fingir 4
finir 4
fintar 1
firar 1
firmar 1
fiscalitzar 1
fistonar 1
fistonejar 66
fitar 1
fitorar 1
fitxar 1
fixar 1
flagel·lar 1
flairar 1
flairejar 66
flairosejar 66
flamar 1
flamarejar 66
flamejar 66
flamerejar 66
flamulejar 66
flanquejar 66
flaquejar 66
flastomar 1
flectar 1
flectir 4
flexibilitzar 1
flexionar 1
flingantejar 66
flingar 52
flirtar 1
flirtejar 66
flitar 1
flixar-se 1
flocar 76
flocular 1
flogisticar 76
florejar 66
florir 4
flotar 1
fluctuar 45
fluïdificar 76
fluïditzar 1
fluir 75
fluixejar 66
fluorar 1
focalitzar 1
fogallejar 66
fogar 52
fogatjar 83
fogonejar 66
foguejar 66
folgar 52
foliar 17
follar 1
follejar 66
folrar 1
fomentar 1
fonamentar 1
fonar 1
fondejar 66
fondre 26*
fonellar 1
fonyar 1
fonyegar 52
foradar 1
foragitar 1
forallançar 22
foraviar 17
forbir 4
forcar 76
forçar 22
forcejar 66
forejar 66
forfollar 1
forfollejar 66
forjar 83
formalitzar 1
formar 1
formatar 1
formatjar 83
formigonar 1
formiguejar 66
formular 1
fornejar 66
fornicar 76
fornillar 1
fornir 4
fortificar 76
fosfatar 1
fosforar 1

fosforejar 66
fosforitzar 1
fosquejar 66
fossar 1
fossilitzar 1
fotesejar 66
fotisquejar 66
fotjar 83
fotocopiar 17
fotografiar 17
fotogravar 1
fotre 2
fracassar 1
fraccionar 1
fracturar 1
fragmentar 1
francesitzar 1
franjar 83
franquejar 66
frasejar 66
fraternitzar 1
fredejar 66
fredorejar 66
fregar 52
fregir 4*
fremir 4
frenar 1
freqüentar 1
fresar 1
fresquejar 66
fressar 1
fressejar 66
freturar 1
freturejar 66
fricatitzar 1
friccionar 1
frisar 1
frivolitzar 1
fronterejar 66
fructificar 76
fruir 75
fruitar 1
frunzir 4
frustrar 1
fuetejar 66
fugir 47
fulardar 1
fulgir 4
fulgurar 1
fullar 1
fullejar 66
fulminar 1
fumar 1
fumejar 66
fúmer 3
fumigar 52
funcionar 1
fundar 1
funestar 1
funyir 5
furar 1
furetejar 66
furgar 52
furguinyar 1
furonar 1
furonejar 66
furtar 1
fusionar 1
fustejar 66
fusterejar 66
fustigar 52
gabar 1
gabiejar 66
gabionar 1
galanejar 66
galantejar 66
galejar 66
galgar 52
galibar 1
galindejar 66
galivar 1
gallardejar 66
gallejar 66
gallinejar 66
gallofejar 66
galonejar 66
galopar 1
galtejar 66
galvanejar 66
galvanitzar 1
galzar 1
gamar-se 1
gambar 1
gambejar 66
gandulejar 66
ganejar 66
gangrenar 1
gansallar 1
gansejar 66
gansolar 1
ganyolar 1
garantir 4
garapinyar 1
garbejar 66
garbellar 1
garberar 1
garbinejar 66
garbonar 1
gardenyar 1
garfinyar 1
garfir 4
garfullar 1
gargallejar 66
gargamellejar 66
gargantejar 66
gargaritzar 1
gargotejar 66
garlar 1
garolar 1
garranyigar 52
garrinar 1
garronar 1
garrotar 1
garrotejar 66
garrular 1
garsar 1
garsejar 66
gasar 1
gasejar 66
gasificar 76
gaspar-se 1
gastar 1
gatejar 66
gatgejar 66
gatinar 1
gatinyar-se 1
gatonar 1
gatzarejar 66
gaubar-se 1
gaudir 4
gavanyar 1
gebrar 1
gelar 1
gelatinitzar 1
geleïtzar 1
gelificar 76
gemegar 52
gemeguejar 66
geminar 1
gemir 4
generalitzar 1
generar 1
germanitzar 1
germinar 1
gestar 1
gesticular 1
gestionar 1
gicar 76
ginyar 1
giragonsar 1
giragonsejar 66
girar 1
giravoltar 1
girigar 52
giscar 76
gitar 1
glaçar 22
glacejar 66
glapir 4
glatir 4
globalitzar 1
glopejar 66
gloriar-se 17
gloriejar 66
glorificar 76
glosar 1
glossar 1
godallar 1
godinar 1
gofrar 1
gojar 66
golafrejar 66
golejar 66
gomboldar 1
gormandejar 66
gorrejar 66
gosar 1
gotejar 66
gotellimar 1
governar 1
graciar 17
graduar 45
grafilar 1
grallar 1
gramaticalitzar 1
gramatitzar 1
granallar 1
granar 1
grandejar 66
granejar 66
granissar 1
granissolar 1
granular 1
grapar 1
grapejar 66
graponar 1
graponejar 66
gratar 1
gratibuixar 1
gratificar 76
gratinar 1
gratular 1
gravar 1
gravitar 1
grecitzar 1
gregalejar 66

greixar 1
gremolejar 66
greujar 66
grifar-se 1
grifolar 1
grifolejar 66
grifollar 1
grifonar 1
grillar 1
grimpar 1
grinyolar 1
grisejar 66
groguejar 66
gronxar 1
gronxejar 66
gronxolar 1
gruar 45
grufar 1
grumar 1
grumejar 66
grunyir 5
guaitar 1
guaixar 1
guanyar 1
guardar 1
guardonar 1
guaretar 1
guarir 4
guarnir 4
güellar 1
guerrejar 66
guerxar 1
guerxejar 66
guiar 17
guillar 1
guilloixar 1
guillotinar 1
guilopejar 66
guimbar 1
guindar 1
guinyar 1
guinyolar 1
guipar 1
guisar 1
guiscar 76
guitar 1
guixar 1
gunitar 1
guspirejar 66
gustar 1
gustejar 66
habilitar 1
habitar 1
habituar 45
hajar 66
halar 1
handicapar 1
harmonitzar 1
haure 49
haver (aux.) 48*
haver 49
hebraïtzar 1
hel·lenitzar 1
hemodialitzar 1
herbassejar 66
herbejar 66
herboritzar 1
heretar 1
herniar 17
hesitar 1
heterodinar 1
heure 49
hibernar 1
hibridar 1
hidratar 1
hidrogenar 1
hidrolitzar 1
higienitzar 1
hipertrofiar 17
hipnotitzar 1
hipotecar 76
hispanitzar 1
hissar 1
historiar 17
hivernar 1
homenatjar 83
homenejar 66
homogeneïtzar 1
homologar 52
honorar 1
honorificar 76
honrar 1
horripilar 1
horroritzar 1
hospitalejar 66
hospitalitzar 1
hostatjar 83
hostejar 66
hostilitzar 1
humanitzar 1
humectar 1
humiliar 17
humitejar 66
idealitzar 1
idear 30
identificar 76
idolatrar 1
ignifugar 52
ignorar 1
igualar 1
il·legalitzar 1
il·luminar 1
il·lusionar 1
il·lustrar 1
imaginar 1
imantar 1
imbricar 76
imbuir 75
imitar 1
immaterialitzar 1
immatricular 1
immergir 4
immigrar 1
immiscir-se 4
immobilitzar 1
immolar 1
immortalitzar 1
immunitzar 1
immutar 1
impacientar 1
impactar 1
impartir 4
impedir 4
impel·lir 4
imperar 1
impermeabilitzar 1
impersonalitzar 1
impetrar 1
implantar 1
implementar 1
implicar 76
implorar 1
importar 1
importunar 1
imposar 1
impossibilitar 1
impostar 1
imprecar 76
impregnar 1
impremtar 1
impressionar 1
imprimir 50
improperar 1
improvar 1
improvisar 1
impugnar 1
impulsar 1
impurificar 76
imputar 1
inaugurar 1
incapacitar 1
incardinar 1
incendiar 17
incentivar 1
incidir 4
incinerar 1
incitar 1
inclinar 1
incloure 20*
incoar 53
incomodar 1
incomplir 24
incomunicar 76
incorporar 1
incórrer 27
incrementar 1
increpar 1
incriminar 1
incrustar 1
incubar 1
inculcar 76
inculpar 1
incumbir 4
indagar 52
indemnitzar 1
independitzar 1
indexar 1
indicar 76
indiciar 17
indigestar-se 1
indignar 1
indisciplinar 1
indisposar 1
individualitzar 1
individuar 45
induir 75
indulgenciar 17
indultar 1
industrialitzar 1
industriar-se 17
inebriar 17
infamar 1
infantar 1
infatuar 45
infeccionar 1
infectar 1
inferir 4
infestar 1
infeudar 1
infibular 1
infiltrar 1
infirmar 1
infixar 1
inflamar 1
inflar 1
infligir 4

influenciar 17
influir 75
infondre 26
informar 1
informatitzar 1
infrautilitzar 1
infravalorar 1
infringir 4
ingerir 4
ingressar 1
ingurgitar 1
inhabilitar 1
inhalar 1
inhibir 4
inhumar 1
inicialitzar 1
iniciar 17
injectar 1
injuriar 17
innervar 1
innovar 1
inocular 1
inquietar 1
inquirir 4
insacular 1
insalivar 1
inscriure 41
inseminar 1
insensibilitzar 1
inserir 4
insidiar 17
insinuar 45
insistir 4
insolar 1
insolentar-se 1
insonoritzar 1
inspeccionar 1
inspirar 1
instal·lar 1
instar 1
instaurar 1
instigar 52
instil·lar 1
institucionalitzar 1
instituir 75
instruir 75
instrumentalitzar 1
instrumentar 1
insubordinar 1
insuflar 1
insultar 1
insurgir-se 4
insurreccionar 1
integrar 1
intensificar 76
intentar 1
interaccionar 1
intercalar 1
intercanviar 17
intercedir 4
interceptar 1
interdir 36*
interessar 1
interferir 4
interfoliar 17
interioritzar 1
interlinear 30
internacionalitzar 1
internar 1
interpel·lar 1
interpolar 1
interposar 1
interpretar 1
interrogar 52
interrompre 2
intersecar-se 76
intervenir 63*
intervertir 4
interviuar 32
intimar 1
intimidar 1
intitular 1
intoxicar 76
intranquil·litzar 1
intrigar 52
introduir 75
intruir 75
intubar 1
intuir 75
inundar 1
inutilitzar 1
invaginar 1
invalidar 1
invectivar 1
inventar 1
inventariar 17
invertir 4
investigar 52
investir 4*
inveterar-se 1
invitar 1
invocar 76
involucrar 1
iodar 1
ioditzar 1
ionitzar 1
iotitzar 1
irèixer-se 31
irisar 1
ironitzar 1
irradiar 17
irrigar 52
irritar 1
irrogar 52
irrompre 2
islamitzar 1
isocronitzar 1
isolar 1
isomeritzar 1
italianitzar 1
iterar 1
jactar-se 1
jalonar 1
jaquir 4
jaspiar 17
jaumetar 1
jaupar 1
jaure 51
jerarquitzar 1
jeure 51
joguinejar 66
jornalejar 66
jovenejar 66
jubilar 1
judaïtzar 1
judicar 76
jugar 52
júnyer 3
junyir 4
juramentar-se 1
jurar 1
jurcar 76
justar 1
justejar 66
justificar 76
jutjar 83
juxtaposar 1
labialitzar 1
labiovelaritzar 1
laborar 1
lacar 76
lacerar 1
lacrar 1
lactar 1
laïcitzar 1
lamentar 1
laminar 1
lapidar 1
lapidificar 76
lascar 76
lassar 1
lateralitzar 1
laxar 1
legalitzar 1
legislar 1
legitimar 1
lematitzar 1
lenificar 76
lesionar 1
levigar 52
levitar 1
lexicalitzar 1
libar 1
liberalitzar 1
licitar 1
liderar 1
lignificar 76
limitar 1
linxar 1
liofilitzar 1
liquar 7
liquidar 1
litigar 52
litografiar 17
lixiviar 17
llaçar 22
lladrar 1
lladreguejar 66
lladronejar 66
lladrunyar 1
lladruquejar 66
llagar 52
llagotejar 66
llagrimejar 66
llambrar 1
llambregar 52
llambrejar 66
llambroixar 1
llaminejar 66
llampar 1
llampegar 52
llampeguejar 66
llampugar 52
llampurnar 1
llampurnejar 66
llançar 22
llancejar 66
llanejar 66
llanguir 4
llarguejar 66
llassar 1
llastar 1
llastrar 1
llatinitzar 1
llaunar 1
llaurar 1

llavar 1
llaviejar 66
llavorar 1
llefardar 1
llegar 52
llegir 4*
lleixar 1
lleixivar 1
llençar 22
llenegar 52
llengotejar 66
llenyar 1
llepar 1
llepolejar 66
llescar 76
lletrejar 66
lleudar 1
lleure 33*
llevantejar 66
llevar 1
llibertar 1
llicenciar 17
lligar 52
llimar 1
llimutjar 83
lliscar 76
llisonar 1
llistar 1
llitar 1
lliurar 1
lloar 53
llodrigar 52
llofrar 1
llogar 52
llorejar 66
llorigar 52
llosquejar 66
llossar 1
llostrejar 66
llotejar 66
llucar 76
lluentar 1
lluentejar 66
lluertejar 66
llufar-se 1
lluir 54*
lluitar 1
llumejar 66
llunyejar 66
llussiar 17
llustrar 1
llustrejar 66
localitzar 1
locionar 1
lubricar 76
lubrificar 76
lucrar 1
luxar 1
macar 76
macerar 1
maçolar 1
maçonar 1
macular 1
madrigalejar 66
maduixar 1
madurar 1
maganyar 1
magencar 76
magnetitzar 1
magnificar 76
magolar 1
magrejar 66
majorar 1
malaconsellar 1
malacostumar 1
malaltejar 66
malavejar 66
malavesar 1
malaxar 1
malbaratar 1
malcasar 1
malcorar 1
malcriar 17
maldar 1
maldir 36*
maleficiar 17
maleir 75
malejar 66
malencaminar 1
malencertar 1
malentendre 13
malfamar 1
malferir 4*
malfiar-se 17
malfixar-se 1
malgastar 1
maliciar 17
malignar 1
maliquejar 66
mallar 1
mal·leabilitzar 1
malmaridar 1
malmenar 1
malmesclar 1
malmetre 64
malmirar 1
malparir 4
malparlar 1
malpensar 1
malprendre 11
malservir 4
maltractar 1
malvantar 1
malvendre 80*
malversar 1
malveure 82*
malviure 84
malvoler 85*
mamar 1
mamotejar 66
mamprendre 11
mamussar 1
manar 1
mancar 76
mancomunar 1
mandrejar 66
mandrinar 1
manducar 76
maneflejar 66
manegar 52
manejar 66
manifassejar 66
manifestar 1
maniobrar 1
manipular 1
manlleutar 1
manllevar 1
manotejar 66
manquejar 66
mantejar 66
mantenir 55
mantornar 1
manufacturar 1
manumetre 64
manxar 1
manyegar 52
manyuclar 1
manyuclejar 66
mapar 1
maquetar 1
maquillar 1
maquinar 1
marbrar 1
marbrejar 66
marcar 76
marcejar 66
marcir 4
marejar 66
marfondre 26
margar 52
margenar 1
marginar 1
maridar 1
marinar 1
marinejar 66
marradejar 66
marranejar 66
marrar 1
marroquinar 1
marrucar 76
marruquejar 66
martellejar 66
martiritzar 1
marxar 1
mascarar 76
masclejar 66
masegar 52
massacrar 1
massejar 66
massificar 76
massillar 1
massissar 1
mastegar 52
masticar 76
masturbar 1
matar 1*
materialitzar 1
matinar 1
matinejar 66
matisar 1
matricular 1
matxucar 76
maurar 1
maximitzar 1
mecanitzar 1
mecanografiar 17
mediatitzar 1
medicar 76
meditar 1
mediumitzar 1
melindrejar 66
mel·lificar 76
membrar 1
memorar 1
memoritzar 1
menar 1
mencionar 1
mendicar 76
menejar 66
menjar 83
menjotejar 66
menjucar 76
menjuquejar 66
menjussar 1
menstruar 45
mentalitzar 1

mentir 5 o 4
menyscabar 1
menyscreure 33
menysprear 30
menystenir 55
menysvalorar 1
meravellar 1
mercadejar 66
mercantilitzar 1
merceritzar 1
merèixer 31
meritar 1
mesar 1
mesclar 1
mesquinejar 66
mestallar 1
mestralejar 66
mestrejar 66
mestressejar 66
mesturar 1
mesurar 1
metaforitzar 1
metal·lar 1
metal·litzar 1
metamorfitzar 1
metamorfosar 1
metastatitzar 1
meteoritzar 1
metilar 1
metjar 83
metoditzar 1
metrallar 1
metre 64*
micorizar 1
microfilmar 1
midar 1
migjornejar 66
migpartir 4
migrar 1
migrolar-se 1
militar 1
militaritzar 1
millorar 1
mimar 1
minar 1
mineralitzar 1
miniar 17
miniaturar 1
minimitzar 1
ministrar 1
minorar 1
minutar 1
minvar 1
minyonejar 66
miolar 1
mirallejar 66
mirar 1
mirotejar 66
mirrar 1
misserejar 66
mistificar 76
mitificar 76
mitigar 52
mitjançar 22
mitologitzar 1
mixturar 1
mobilitzar 1
moblar 1
mocar 76
modelar 1
modelitzar 1
moderar 1
modernitzar 1
modificar 76
modular 1
mofar-se 1
molar 1
moldre 6*
molestar 1
moletejar 66
molinar 1
mollejar 66
mol·lificar 76
moltonejar 66
molturar 1
momificar 76
monedar 1
monetitzar 1
monjoiar 42
monoftongar 52
monologar 52
monopolitzar 1
moquejar 66
moralitzar 1
morcar 76
mordentar 1
mordicar 76
morfir-se 4
morigerar 1
morir 56
mormolar 1
mormolejar 66
morralejar 66
morrejar 66
mortasar 1
mortificar 76
moscallejar 66
mosquejar 66
mossegar 52
mostrar 1
motejar 66
motiuejar 66
motivar 1
motllurar 1
motlurar 1
motoritzar 1
moure 14
mudar 1
mufar 1
mugir 4
mullar 1
mullerar-se 1
multar 1
multicopiar 17
multiplexar 1
multiplicar 76
mundificar 76
municionar 1
municipalitzar 1
munir 4
muntanyejar 66
muntar 1
munyir 5
murallar 1
murar 1
murgonar 1
murmurar 1
murmurejar 66
murriejar 66
musar 1
musclejar 66
museïtzar 1
musicar 76
mussitar 1
musteir 75
mustiar 17
mustigar 52
mutilar 1
nacionalitzar 1
nadar 1
nafrar 1
nàixer 57*
nannar 1
napejar 66
narcotitzar 1
narrar 1
nasalitzar 1
nasprar 1
nassejar 66
natjar 83
naturalitzar 1
naufragar 52
navegar 52
nebulitzar 1
necessitar 1
necrosar 1
nedar 1
negar 52
negativar 1
negligir 4
negociar 17
negociejar 66
negrejar 66
neguitejar 66
néixer 57*
netejar 66
neular-se 1
neulir-se 4
neurotitzar-se 1
neutralitzar 1
nevar 1
neviscar 76
nevisquejar 66
nevotejar 66
niar 17
nidificar 76
niellar 1
nimbar 1
niquelar 1
nitrar 1
nitrificar 76
nitrogenar 1
nitrurar 1
nocar 76
nodrir 4
noiejar 66
noliejar 66
nombrar 1
nomenar 1
nòmer 3
nominalitzar 1
nominar 1
nonuplicar 76
norantejar 66
nordejar 66
normalitzar 1
normativitzar 1
notar 1
noticiar 17
notificar 76
noure 23
novel·lar 1
nuar 45
nuclearitzar 1
nugar 52
numerar 1

penalitzar 1
penar 1
pencar 76
pendolar 1
pendular 1
penedir-se 4*
penetrar 1
penitenciar 17
penjar 83
penjolar-se 1
pensar 1
pensionar 1
pentinar 1
penyorar 1
peonar 1
peptitzar 1
peraltar 1
perbocar 76
perbullir 5
percaçar 22
percebre 67
percolar 1
percudir 65 o 4
perdonar 1
perdre 2
perdurar 1
peregrinar 1
perfeccionar 1
perfer 46*
perfilar 1
perforar 1
perfumar 1
pergirar 1
periclitar 1
perifrasar 1
perifrasejar 66
perillar 1
periodització 1
perir 4
peritar 1
perjudicar 76
perjurar 1
perlejar 66
perllongar 52
permetre 64
permutar 1
pernabatre 2
pernejar 66
pernoctar 1
pernoliar 17
perorar 1
peroxidar 1
perpetrar 1
perpetuar 45
perquirir 4
perquisicionar 1
perseguir 4
perseverar 1
persignar 1
persistir 4
personalitzar 1
personar-se 1
personificar 76
perspirar 1
persuadir 4
pertànyer 61
pertocar 76
pertorbar 1
pervenir 63
pervertir 4
perviure 84
perxar 1
perxejar 66
pesar 1
pescallar 1
pescar 76
pessigar 52
pessigollejar 66
pestanyejar 66
petar 1
petardejar 66
petarrellejar 66
petejar 66
peticionar 1
petjar 83
petonejar 66
petrificar 76
peucalcigar 52
peüllar 1
piafar 1
picar 76
picarolejar 66
picolar 1
piconar 1
picossejar 66
picotejar 66
pidolar 1
pigmentar 1
pignorar 1
pillar 1
pillardejar 66
pilloscar 76
pilonar 1
pilotar 1
pilotejar 66
pinçar 22
pintar 1
pinxar 1
pinxejar 66
pinyolar 1
pinzellar 1
pioquejar 66
pipar 1
pipellejar 66
pirar 1
piratejar 66
pirogravar 1
pisar 1
piscar 76
pispar 1
pitejar 66
pitjar 83
pitjorar 1
piuar 32
piular 1
piulejar 66
pivotar 1
pixar 1
placar 76
plaçar 22
plagiar 17
plaguejar 66
planar 1
planejar 66
planificar 76
plantar 1
plantejar 66
plantificar 76
plantofejar 66
planxar 1
plànyer 61*
plaquejar 66
plasmar 1
plastificar 76
platejar 66
platinar 1
platonar 1
plaure 23
pledejar 66
plegar 52
pleixellar 1
plomar 1
plomejar 66
ploramiquejar 66
plorar 1
plorinyar 1
ploriquejar 66
ploure 14
plovinejar 66
ploviscar 76
plovisquejar 66
pluralitzar 1
poar 53
poblar 1
poblejar 66
pobrejar 66
pobretejar 66
podar 1
poder 62
poderejar 66
podrir 4
poetitzar 1
polaritzar 1
polemitzar 1
policopiar 17
policromar 1
polimeritzar 1
polir 4
politiquejar 66
polititzar 1
pollar-se 1
pollastrejar 66
pollinar 1
pol·linitzar 1
pol·luir 75
polsar 1
polsejar 66
polsinar 1
polvoritzar 1
polzejar 66
pompejar 66
poncellar 1
ponderar 1
pondre 68
ponentejar 66
pontar 1
pontificar 76
popar 1
popularitzar 1
poquejar 66
porcar 76
porcellar 1
porfidiejar 66
porfiritzar 1
porgar 52
porquejar 66
portar 1
posar 1
posicionar 1
positivar 1
posposar 1
posseir 75
possessionar 1
possibilitar 1
postdatar 1
postergar 52

postermejar 66
posticar 76
postil·lar 1
postrar 1
posttesar 1
postular 1
posturejar 66
potabilitzar 1
potejar 66
potenciar 17
potinejar 66
potollar 1
pouar 32
practicar 76
prear 30
precaucionar 1
precedir 4
preceptuar 45
precintar 1
precipitar 1
precisar 1
preconitzar 1
predestinar 1
predeterminar 1
predicar 76
predir 36*
predisposar 1
predominar 1
preestablir 24
preexcel·lir 4
preexistir 4
preferir 4
prefigurar 1
prefixar 1
pregar 52
pregonar 1
preguntar 1
prejutjar 83
preludiar 17
premeditar 1
prémer 3
premiar 17
premorir 56
premsar 1
premunir 4
prendre 11*
prenotar 1
prenunciar 17
prenyar 1
preocupar 1
preopinar 1
preordinar 1
preparar 1
preponderar 1
preposar 1
preposterar 1
presagiar 17
prescindir 4
prescriure 41
presenciar 17
presentar 1
preservar 1
presidir 4
pressentir 5
pressionar 1
pressuposar 1
pressupostar 1
prestar 1
prestigiar 17
presumir 4 o 5
pretendre 13
preterir 4
pretesar 1
pretextar 1
preuar 32
prevaler 78*
prevaricar 76
prevenir 63*
preveure 82
primejar 66
primerejar 66
primfilar 1
primsenyar 1
principiar 17
prioritzar 1
prisar 1
privadejar 66
privar 1
privatitzar 1
privilegiar 17
procedir 4
processar 1
proclamar 1
procrear 30
procurar 1
prodigar 52
produir 75
profanar 1
proferir 4
professar 1
professionalitzar 1
profetar 1
profetitzar 1
profunditzar 1
programar 1
progressar 1
prohibir 4
projectar 1
proletaritzar 1
proliferar 1
prologar 52
prolongar 52
prometre 64
promiscuar 45
promocionar 1
promoure 14
promulgar 52
pronominalitzar 1
pronosticar 76
pronunciar 17
propagar 52
propalar 1
propel·lir 4
propendir 4
propiciar 17
propinar 1
proporcionar 1
proposar 1
propugnar 1
propulsar 1
prorratejar 66
prorrogar 52
prorrompre 2
proscriure 41
prosificar 76
prospectar 1
prosperar 1
prosseguir 4
prosternar-se 1
prostituir 75
prostrar 1
protagonitzar 1
protegir 4
protestar 1
protocol·litzar 1
provar 1
proveir 75
provenir 63
provocar 76
pruir 54
pseudomorfitzar 1
psicoanalitzar 1
publicar 76
pudelar 1
pudir 65
pugnar 1
pujar 66
pullejar 66
pul·lular 1
punir 4
puntar 1
puntejar 66
puntualitzar 1
puntuar 45
punxar 1
punxonar 1
punyar 1
punyir 5
purgar 52
purificar 76
quadrar 1
quadrejar 66
quadricular 1
quadruplicar 76
qualificar 76
quallar 1
quantificar 76
quarantejar 66
quartar 1
quartejar 66
quarterar 1
quarterejar 66
quedar 1
queixalar 1
queixalejar 66
queixar-se 1
quequejar 66
querar-se 1
querellar-se 1
qüestionar 1
qüestionejar 66
quilificar 76
quillar-se 1
quilometrar 1
quimificar 76
quintaessenciar 17
quintar 1
quintuplicar 76
quissoiar 42
quitar 1
rabejar 66
raciocinar 1
racionalitzar 1
racionar 1
radiar 17
radicalitzar 1
radicar 76
radiodirigir 4
radiografiar 17
radiotelegrafiar 17
raïmar 1
rajar 66
ralingar 52
rallar 1
ramalar 1
ramar 1

ramassar 1
ramblejar 66
ramejar 66
ramificar-se 76
rampellar-se 1
rampillar 1
rampinar 1
rampinyar 1
rampugollar 1
ranciejar 66
ranejar 66
ranquejar 66
raonar 1
rapar 1
rapejar 66
rapinyar 1
rapir 4
rapissar 1
raptar 1
rarejar 66
rarificar 76
rasar 1
rascar 76
rasclar 1
rasclonar 1
rasclumejar 66
raspallar 1
raspar 1
rastellar 1
rastrejar 66
rasurar 1
ratar 1
ratejar 66
ratificar 76
ratinar 1
ratllar 1
ratonejar 66
ratxar 1
raucar 76
raure 23*
rautar 1
reabsoldre 6
reabsorbir 4
reaccionar 1
reactivar 1
readaptar 1
readmetre 64
readoptar 1
reafirmar 1
reagregar 52
reajustar 1
realçar 22
realegrar-se 1
realitzar 1
reanimar 1
reaparèixer 10
rearmar 1
reassegurar 1
reassumir 4
rebaixar 1
reballar 1
rebalsar 1
rebatejar 66
rebatre 2
rebecar 76
rebel·lar-se 1
rebentar 1
rebeure 14
reblanir 4
reblar 1
reblir 24
reblonar 1
rebobinar 1
rebolcar 76
rebollar 1
rebomborejar 66
rebordeir-se 75
rebordonir 4
rebostejar 66
rebotar 1
rebotegar 52
rebotir 4
rebotre 2
rebre 67
rebregar 52
rebrollar 1
rebrostar 1
rebrotar 1
rebufar 1
rebullir 5
rebutjar 83
recacejar 66
recalar 1
recalcar 76
recalçar 22
recalcitrar 1
recamar 1
recanviar 17
recapitular 1
recaptar 1
recar 76
recaragolar 1
recarregar 52
recaure 18
recautxutar 1
recavar 1
recelar 1
recenyir 4
receptar 1
recercar 76
reciclar 1
recidivar 1
recinglar 1
reciprocar 76
recitar 1
reclamar 1
reclavar 1
reclinar 1
recloure 20*
reclutar 1
recobrar 1
recobrir 24*
recogitar 1
recol·lectar 1
recollir 21
recolonitzar 1
recolzar 1
recomanar 1
recombinar 1
recomençar 22
recompensar 1
recomplir 24
recompondre 68
recomprar 1
recomptar 1
reconcentrar 1
reconciliar 17
recondir 4
reconduir 75
reconèixer 25
reconfortar 1
reconquerir 4
reconquistar 1
reconsiderar 1
reconstituir 75
reconstruir 75
recontar 1
reconvenir 63*
reconvertir 4
recopilar 1
recorbar 1
recordar 1
recorregir 4
recórrer 27
recosir 28*
recoure 29*
recrear 30
recréixer 31
recremar 1
recriar 17
recriminar 1
recristal·litzar 1
recruar 45
rectificar 76
recular 1
recuperar 1
recusar 1
redactar 1
redallar 1
redargüir 12*
redelmar 1
redescobrir 24*
redhibir 4
redimir 4
redir 36*
redistribuir 75
redituar 45
redoblar 1
redoblegar 52
redolar 1
redossar 1
redreçar 22
redubtar 1
reduir 75
redundar 1
reduplicar 76
reedificar 76
reeditar 1
reeducar 76
reeixir 38*
reelegir 4
reembarcar 76
reemborsar 1
reembossar 1
reemplaçar 22
reencarnar 1
reencunyar 1
reenganxar 1
reenvidar 1
reerigir 4
reescalfar 1
reescriure 41
reesmerçar 22
reestrenar 1
reestructurar 1
reexaminar 1
reexpedir 4
reexportar 1
refallar 1
refegir 4*
refer 46*
referenciar 17
referendar 1
referir 4
refermar 1
referrar 1

refertilitzar 1
refiar-se 17
refiblar 1
refigurar 1
refilar 1
refinar 1
reflectir 4
reflexionar 1
reflorir 4
refluir 75
refocil·lar 1
refonamentar 1
refondre 26
reforçar 22
reforestar 1
reforjar 83
reformar 1
refractar 1
refredar 1
refregar 52
refregir 4*
refrenar 1
refrescar 76
refrigerar 1
refringir 4
refugiar 17
refulgir 4
refusar 1
refutar 1
regalar 1
regalimar 1
reganar 1
reganyar 1
regar 52
regatar 1
regatejar 66
regelar 1
regenerar 1
regentar 1
regionalitzar 1
regir 4
regirar 1
registrar 1
regitar 1
reglamentar 1
reglar 1
reglejar 66
reglotar 1
regnar 1
regolfar 1
regraciar 17
regressar 1
regruar 45
regruixar 1
reguanyar 1
reguardar 1
reguardejar 66
reguardonar 1
reguitnar 1
regular 1
regularitzar 1
regurgitar 1
rehabilitar 1
rehidratar 1
reïficar 76
reimplantar 1
reimportar 1
reimposar 1
reimprimir 50
reincidir 4
reincorporar 1
reinflar 1
reingressar 1
reinserir 4
reinstal·lar 1
reintegrar 1
reinvertir 4
reiterar 1
reivindicar 76
rejovenir 4
rejuntar 1
relacionar 1
relatar 1
relativitzar 1
relaxar 1
relegar 52
relinquir 4
rellançar 22
rellegir 4*
rellentar 1
rellentir 4
rellepar 1
rellevar 1
relligar 52
relliscar 76
rellogar 52
rellucar 76
relluir 54*
remagencar 76
remallar 1
remar 1
remarcar 76
remaridar 1
rematar 1
remeiar 42
remembrar 1
rememorar 1
remenar 1
remenjar 83
remetre 64
remintolar 1
remirar 1
remitjar 83
remodelar 1
remolar 1
remolcar 76
remoldre 6*
remolejar 66
remolinar 1
remollir 4
remordir 4
remorejar 66
remosquejar 66
remoure 14
remudar 1
remugar 52
remuguejar 66
remullar 1
remunerar 1
remuntar 1
renàixer 57
rendibilitzar 1
rendir 4
renegar 52
renéixer 57
renillar 1
renouejar 66
renovar 1
renovellar 1
rentar 1
rentussejar 66
renunciar 17
renyar 1
renyinar 1
renyir 4*
renyoquejar 66
reobrir 58
reocupar 1
reomplir 58*
reordenar 1
reorganitzar 1
reorquestrar 1
repairar-se 1
repalejar 66
repanxolar-se 1
repapar-se 1
repapiejar 66
reparar 1
repartir 4
repassar 1
repatriar 17
repelar 1
repel·lir 4
repenjar 66
repensar 1
repercutir 4
repesar 1
repescar 76
repetellar-se 1
repetir 4
repeuar 32
repicar 76
repintar 1
repixar 1
replanar 1
replantar 1
replantejar 66
replegar 52
replicar 76
replujar 66
repoblar 1
repodrir 4
repolir 4
reportar 1
reposar 1
repotegar 52
represuntar 1
reprendre 11
representar 1
reprimir 4
reprivatitzar 1
reproduir 75
reprotxar 1
reprovar 1
reptar 1
repudiar 17
repugnar 1
repujar 66
repul·lular 1
repulsar 1
repuntar 1
repuntejar 66
repussar 1
reputar 1
requerir 4
requestar 1
requisar 1
resar 1
rescabalar 1
rescatar 1
rescindir 4
resclosir-se 4
resclumejar 66
reservar 1
resguardar 1
residenciar 17

sacsejar 66
sadollar 1
saginar 1
sagnar 1
sagramentar 1
saïmar 1
salar 1
salaritzar 1
saldar 1
salejar 66
salicar 76
salicilar 1
salificar 76
salinar-se 1
salinitzar 1
saliquejar 66
salivar 1
salivejar 66
sallar 1
salmejar 66
salmodiar 17
salmorrar 1
salobrejar 66
salpar 1
salpebrar 1
salpicar 76
salprendre 11
salsir 4
saltar 1
saltejar 66
saltironar 1
saltironejar 66
saludar 1
salvaguardar 1
salvar 1
salvatgejar 66
sanar 1
sancionar 1
sanejar 66
sangcremar 1
sangglaçar 22
sanglotar 1
sanglotejar 66
sangonejar 66
sanguejar 66
sanguificar 76
santejar 66
santificar 76
saponificar 76
saquejar 66
sardanejar 66
sargir 4
satiritzar 1
satisfer 46*
saturar 1
saviejar 66
sebollir 4
seccionar 1
secretar 1
secretejar 66
secularitzar 1
secundar 1
sedar 1
sedassar 1
sedassejar 66
sedegar 52
sedejar 66
sedimentar 1
seduir 75
segar 52
segellar 1
segmentar 1
segonejar 66
segoviar 17
segregar 52
segrestar 1
seguir 4
seixantejar 66
seleccionar 1
semar 1
semblar 1
sembrar 1
sensibilitzar 1
sentenciar 17
sentir 5
senyalar 1
senyalitzar 1
senyar 1
senyorejar 66
senzillar 1
separar 1
septuplicar 76
sepultar 1
ser 72*
seriar 17
sermonar 1
sermonejar 66
serpejar 66
serpentejar 66
serrar 1
serrejar 66
servar 1
servir 4
sestar 1
sestejar 66
setantejar 66
setiar 17
setinar 1
seure 33
sexar 1
sextuplicar 76
sigil·lar 1
signar 1
significar 76
silenciar 17
silicificar 76
sililar 1
sil·labejar 66
sil·logitzar 1
simbolitzar 1
simetritzar 1
simpatitzar 1
simplificar 76
simular 1
simultaniejar 66
sincerar 1
sincopar 1
sincronitzar 1
sindicar 76
singlar 1
singlonar 1
singlotar 1
singularitzar 1
sinitzar 1
sinteritzar 1
sintetitzar 1
sintonitzar 1
sipar 1
sirgar 52
sistematitzar 1
situar 45
siular 1
soberguejar 66
sobrar 1
sobreabundar 1
sobreafegir 4*
sobrealçar 22
sobrealimentar 1
sobreargentar 1
sobrebaixar 1
sobrecarregar 52
sobrecongelar 1
sobrecréixer 31
sobredaurar 1
sobreedificar 76
sobreeixir 38*
sobreentendre 13
sobreescalfar 1
sobreescriure 41
sobreestimar 1
sobreexcedir 4
sobreexcitar 1
sobrefilar 1
sobreimprimir 50
sobremenjar 83
sobremuntar 1
sobrenàixer 57
sobrenedar 1
sobrenéixer 57
sobrenomenar 1
sobreoxidar 1
sobrepassar 1
sobreplomar 1
sobreposar 1
sobreprendre 11
sobrepujar 66
sobresaltar 1
sobresanar-se 1
sobresaturar 1
sobresegellar 1
sobresembrar 1
sobreseure 33
sobresolar 1
sobresortir 21
sobreteixir 4*
sobrevaler 78*
sobrevalorar 1
sobrevenir 63
sobreviure 84
sobrevolar 1
sobtar 1
socalivar 1
socarrar 1
socarrimar 1
socialitzar 1
socórrer 27
sodomitzar 1
sofisticar 76
sofreginar 1
sofregir 4*
sofrenar 1
sofrir 24
sogar 52
soguejar 66
sojornar 1
solaçar 22
solar 1
solcar 76
soldar 1
soldejar 66
solejar 66
solemnitzar 1
soler 78*
solfejar 66
solidar 1
solidaritzar 1

solidificar 76
sollar 1
sollevar 1
sol·licitar 1
solsir-se 4
soltar 1
solubilitzar 1
solucionar 1
solvatar 1
somiar 17
somicar 76
somiejar 66
somiquejar 66
somniar 17
somorgollar 1
somoure 14
somriure 69
sonar 1
sondar 1
sondejar 66
sondrollar 1
sonoritzar 1
sonsejar 66
sopar 1
soplujar 66
sordejar 66
sorgir 4
sornejar 66
sorollar 1
sorprendre 11
sorrar 1
sorregar **52**
sorrejar 66
sortejar 66
sortir 21
soscavar 1
sospedrar 1
sospesar 1
sospirar 1
sospitar 1
sostenir 55
sostrar 1
sostraure 77
sostreure 77
sotaescriure 41
sotaiguar 40
sotaplujar **66**
sotaposar 1
sotbatre 2
soterrar 1
sotjar 83
sotmetre 64
sotragar 52
sotraguejar 66
sotsarrendar 1
sotsobrar 1
sovintejar 66
suar 45
suavitzar 1
subalternar 1
subcategoritzar 1
subcontractar 1
subdelegar 52
subdistingir 4
subdividir 4
subduir **75**
suberitzar 1
subestimar 1
subhastar 1
subinfeudar 1
subintrar 1
subjectar 1
subjectivar 1
subjugar 52
sublimar 1
submergir 4
subministrar 1
subordinar 1
subornar 1
subratllar 1
subrogar 52
subscriure 41
subseguir 4
subsistir 4
subsolar 1
substanciar 17
substantivar 1
substituir 75
subsumir 4
subtendir 4
subtilitzar 1
subtitular 1
subvencionar 1
subvenir 63
subvertir 4
sucar 76
succeir 75
succionar 1
sucumbir 4
sufixar 1
sufocar 76
sufragar 52
sufumigar 52
suggerir 4
suggestionar 1
suïcidar-se 1
sulfatar 1
sulfitar 1
sulfonar 1
sulfurar 1
sulsir 4
sumar 1
sumir 4
supeditar 1
superabundar 1
superar 1
superposar 1
supervisar 1
suplantar 1
suplicar 76
suplir 24
suportar 1
suposar 1
suprimir 4
supurar 1
suputar 1
suquejar 66
surar 1
surrejar 66
suscitar 1
suspendre 59
sustentar 1
suturar 1
tabalejar 66
tabaquejar 66
tabolejar 66
tabular 1
tacar 76
tafanejar 66
tafarrejar 66
tafurejar 66
talar 1
talentejar 66
tallantar 1
tallar 1
tallgirar-se 1
tallucar 76
tallusquejar 66
talonejar 66
talpejar 66
talpinar 1
tamborinar 1
tamborinejar 66
tamisar 1
tamponar 1
tancar 76
tantalitzar 1
tantejar 66
tanyar 1
tapar 1
tapiar 17
taponar 1
taral·larejar 66
taral·lejar 66
tarar 1
tardar 1
tardejar 66
tarifar 1
tartamudejar 66
tascar 76
tasconar 1
tastanejar 66
tastar 1
tatuar 45
tatxar 1
tatxolinar 1
tatxonar 1
taular 1
taulejar 66
taülejar 66
tavellar 1
taxar 1
teclejar 66
tecnificar 76
teginar 1
teixir 4*
telar 1
telecomandar 1
teledirigir 4
telefonar 1
telegrafiar 17
témer 3
temorejar 66
temperar 1
tempestejar 66
tempirar 1
temporalitzar 1
temporitzar 1
temprar 1
temptar 1
temptejar 66
tenallar 1
tendir 4
tendrejar 66
tenir 73*
tensar 1
tentinejar 66
tenyir 4*
teologitzar 1
teoritzar 1
terbolinar 1
terçar 22
tercejar 66
tercerejar 66
tergiversar 1
termenar 1

termenejar 66
terminar 1
termofixar 1
terrabastejar 66
terraplenar 1
terratrémer 3
terrejar 66
terrenejar 66
terrenyar 1
terroritzar 1
tesar 1
testar 1
testavirar 1
testificar 76
testimoniar 17
testimoniejar 66
tetanitzar 1
teular 1
texturar 1
tibar 1
tifejar 66
timbalejar 66
timbrar 1
timonejar 66
tindre 73*
tintar 1
tinyar-se 1
tipificar 76
tiranejar 66
tiranitzar 1
tirar 1
tirassar 1
tirotejar 66
titil·lar 1
titllar 1
titubar 1
titubejar 66
titular 1
tocar 76
toldre 6
tolerar 1
tolir-se 4
tomar 1
tomballar 1
tomballejar 66
tombar 1
tombassejar 66
tombejar 66
tondosar 1
tondre 26*
tonificar 76
tonsurar 1
topar 1
toquejar 66
toquerejar 66
torbar 1
torcar 76
torçar 22
torcejar 66
tòrcer 74
torejar 66
toriscar 76
tornar 1
tornassolar 1
tornejar 66
torniolar 1
torpedinar 1
torrar 1
torrejar 66
tortejar 66
torturar 1
toscar 76
tosquejar 66
tosquirar 1
tossar 1
tossir 28*
totalitzar 1
trabocar 76
trabucar 76
trabujar 66
tracalejar 66
traçar 22
tractar 1
tractejar 66
traduir 75
trafegar 52
trafeguejar 66
traficar 76
trafiquejar 66
tragellar 1
traginar 1
tragirar 66
tragitar 1
traguejar 66
trair 75
trairar 1
tramar 1
trametre 64
tramitar 1
trampejar 66
trampelar 1
tramuntanejar 66
tramuntar 1
tranquil·litzar 1
transbordar 1
transcendir 4
transcórrer 27
transcriure 41
transferir 4
transfigurar 1
transflorar 1
transfondre 26
transformar 1
transgredir 4
transhumar 1
transigir 4
transir 4
transitar 1
translimitar 1
transliterar 1
transmetre 64
transmigrar 1
transmutar 1
transparentar 1
transpirar 1
transportar 1
transposar 1
transsubstanciar 17
transsudar 1
transvasar 1
transvestir-se 4*
tranuitar 1
trapellejar 66
trasbalsar 1
trascamar 1
trascolar 1
traslladar 1
traslluir-se 54*
trasmudar 1
traspalar 1
traspaperar 1
traspassar 1
traspintar 1
trasplantar 1
traspostar-se 1
traspuar 45
traspuntar 1
traspunxar 1
trastejar 66
trastocar 76
trastornar 1
trasviar 17
traucar 76
traüllar 1
traumatitzar 1
traure 77
travar 1
travelar 1
travessar 1
treballar 1
treballotejar 66
treballuscar 76
trefilar 1
tremar 1
trémer 3
tremir 4
tremolar 1
tremolejar 66
trempar 1
trenar 1
trencar 76
trentejar 66
trepanar 1
trepar 1
trepidar 1
trepitjar 83
trepollar 1
tresar 1
trescanar 1
trescar 76
tresorejar 66
trespolar 1
treure 77
triangular 1
triapedrar 1
triar 17
tribanar 1
tribular 1
tributar 1
tricotar 1
trifurcar 76
trigar 52
trillar 1
trinar 1
trincar 76
trinxar 1
triomfar 1
tripartir 4
triplicar 76
tripular 1
triscar 76
trisecar 76
tritllejar 66
triturar 1
trivialitzar 1
trobar 1
trompar 1
trompassar 1
trompejar 66
trompetejar 66
tronar 1
troncar 76
trontollar 1
trontollejar 66
trossar 1
trossejar 66

xerracar 76
xerraquejar 66
xerrar 1
xerricar 76
xerrotejar 66
xifrar 1
xilografiar 17
ximplejar 66
xinar 1
xinxollar 1
xipollar 1
xipollejar 66
xirigar 52
xiriguejar 66
xisclar 1
xisquejar 66
xitar 1
xiular 1
xiuxiuar 32
xiuxiuejar 66
xocar 76
xollar 1
xopar 1
xopinejar 66
xorrar 1
xorrencar 76
xuclar 1
xuixar 1
xumar 1
xuplar 1
xurmar 1
xurriaquejar 66
xutar 1
zefirar 1
zelar 1
zigzaguejar 66
zincar 76
zumzejar 66

PART III

FORMACIÓ DE MOTS

1. INTRODUCCIÓ

Els processos de formació de mots permeten obtenir noves unitats lèxiques a partir d'altres unitats lèxiques ja existents (cf. II, § 3). Tenint en compte els components morfològics de les noves unitats lèxiques, es pot establir una clara distinció entre els dos grans processos de formació de mots: la *derivació* i la *composició*. En el primer cas, la nova unitat lèxica consta d'una única arrel, mentre que en el segon en té més d'una (cf. II, § 3.2). La derivació pròpiament dita, d'altra banda, es distingeix de la *derivació impròpia* o *conversió*, ja que aquesta darrera consisteix en un procés no afixal (cf. II, § 3.1.2).

En l'estudi de la derivació, s'ha considerat preferible prescindir de la distinció terminològica tradicionalment establerta entre *mot primitiu* —terme no derivat a partir del qual es poden formar derivats— i *mot derivat*, tot i que eventualment s'hi pugui fer referència.

La derivació, la composició i la conversió no són, tanmateix, els únics processos a partir dels quals es poden obtenir nous mots. Juntament amb aquests processos, n'hi ha d'altres menys productius com ara la *truncació*, la *reduplicació* i l'*onomatopeia.*

2. LA DERIVACIÓ

La *derivació* és el procés que permet obtenir noves unitats lèxiques mitjançant l'adjunció d'un afix a un radical. El conjunt de tots els mots formats per derivació d'un radical comú és una *família de mots*. Tenint en compte la posició que ocupa l'afix respecte del radical, els afixos es classifiquen en *prefixos*, quan s'hi anteposen, i en *sufixos*, quan s'hi posposen. Paral·lelament, la derivació es classifica en *prefixació* i en *sufixació*, segons que en el procés de formació de mots s'utilitzin, respectivament, prefixos o sufixos.

2. LES LLETRES

2.1. L'ALFABET

L'alfabet català prové de l'alfabet llatí i consta de vint-i-sis lletres, ordenades de la manera que mostra el quadre IV.1.

Cada lletra té dues grafies diferents: la *lletra minúscula* (o, simplement, *minúscula*), que és la lletra d'escriptura o impressió ordinària i que té traços més o menys arrodonits, i la *lletra majúscula* (o, simplement, *majúscula*), que és més gran que la minúscula corresponent i pren una forma diferent d'aquesta, i que té com a característica principal el fet que presenta una alçària uniforme (cf. § 7.1).

QUADRE IV.1
L'alfabet català

Grafia de la lletra		*Nom de la lletra*	*Exemples d'ús*
Minúscula	*Majúscula*		
a	A	a	aire, arc, baf, blanc, carro, estómac, estrall, fonia, gra, pena
b	B	be (*o* be alta)	barba, braç, cabal, cable, calb, cub, tomb
c	C	ce	cap, cel, clar, coca, doncs, miracle, obscè, oci, pacte, parc, tècnic
d	D	de	dau, drac, edat, fondre, fred, herald, perd, readmetre, rotund
e	E	e	era, fel, fleuma, frase, litre, pàncrees, però, poliesportiu
f	F	efa	fam, flor, gafa, golafre, golf, homògraf, triomf
g	G	ge	gat, gec, lliga, lògic, orgue, patge, regle, sang, tuareg, vaig
h	H	hac	hora, mahometà, menhir, ohm; bah!, ehem!
i	I	i (*o* i llatina)	illa, intern, iot, joia, mai, mim, niu, odi
j	J	jota	ja, jo, jove, just, neteja, rajar, sitja
k	K	ca	karate, kremlin, ksi, rock, tanka, víking, vodka
l	L	ela	li, lloc, meló, nul·la, palla, plor, poble, ratlla, refulgir, salt, tel, ull
m	M	ema	mar, poma, proïsme, rom, samfaina, súmmum, tramvia
n	N	ena	neu, ona, pans, penjar, sang, sant, son, telèfon
o	O	o	oli, poma, so, sofrir, suro, termos, tràngol
p	P	pe	pa, prou, ràpid, rapte, sap, temps, triple
q	Q	cu	quars, que, quota, rasqueta, seqüela, tequila

Grafia de la lletra		*Nom de la lletra*	*Exemples d'ús*
Minúscula	*Majúscula*		
r	R	erra	rei, serra, sogre, solraig, tira, torn, tort, ver, voler
s	S	essa	sí, tassa, tensa, tísic, torsió, trist, vas, vens, vers, virtuts
t	T	te	to, tort, trau, ventre, veta, vint, vot
u	U	u	guerxo, líquid, llengua, nadiua, uadi, ungla, unir, vacu, virus
v	V	ve (*o* ve baixa)	canvi, pervers, salv, vals, vivent
w	W	ve doble	clown, kiwi, kuwaitià, waterpolo, watt
x	X	ics	examen; màxim, prolix
		xeix	xal, xarxa, xeix, xitxarel·lo
y	Y	i grega	nyonya, vinya, xampany, whisky, yperita
z	Z	zeta	brunz, enze, esmorzar, pizza, zebra, zigzaguejar, zitzània

Les lletres *k* i *w* pertanyen a manlleus, i també *y* quan no forma part del dígraf *ny*. En el quadre IV.1 es consignen el nom de cada lletra i, entre parèntesis, altres denominacions secundàries, com *be alta*, *i llatina* o *ve baixa*. En algunes obres gramaticals, les lletres *f*, *l*, *m*, *n*, *r* i *s* també reben les denominacions *efe*, *ele*, *eme*, *ene*, *erre* i *esse*, respectivament.

L'ordre establert per a les lletres en l'alfabet permet classificar els mots segons la grafia. Els mots s'ordenen alfabèticament partint de la lletra inicial. Les lletres modificades (cf. § 2.1.2) i els grups de lletres equivalen, amb vista a l'ordenació, a les lletres simples corresponents i no tenen una ordenació independent. Entre mots de grafies similars, anomenats *parònims*, cal tenir en compte que els mots que duen guionet s'ordenen com si no en duguessin (llevat que el segon element comenci per una majúscula, perquè aleshores es considera que hi ha dos mots independents), que la minúscula precedeix la majúscula i que les lletres simples i els grups no modificats precedeixen la resta, en què tenen preferència l'accent respecte a la dièresi (¨), l'accent agut (´) respecte a l'accent greu (`) i l'accent de final de mot respecte a la resta d'accents gràfics.

consol	*forca*	*cella*	*suplica*	*sénia*	*beneit*
Consol	*força*	*cel·la*	*suplicà*	*sènia*	*beneït*
	forcall	*cellut*	*súplica*		

L'ordenació alfabètica de sintagmes pot ésser discontínua, si s'hi tenen en compte els espais i determinats caràcters no alfabètics (l'apòstrof separa mots, com l'espai), o bé contínua, si no s'hi tenen en compte. L'ordenació discontínua pot ésser «amb partícules», si s'hi tenen en compte les preposicions i els articles, o bé «sense partícules», si no s'hi tenen en compte (quadre IV.2).

QUADRE IV.2
Tipus d'ordenació alfabètica de mots i sintagmes

Tipus d'ordenació	*Exemple*	*Seqüència considerada per a l'ordenació*		
		1r	*2n*	*3r*
Ordenació discontínua amb partícules	mà	mà		
	mà a mà	mà	a	mà
	mà d'obra	mà	d	obra
	mà d'urpa	mà	d	urpa
	mà de morter	mà	de	morter
	mà invisible	mà	invisible	
	mà morta	mà	morta	
	maça	maça		
	mallar	mallar		
	mà-llarg	màllarg		
	mànec	mànec		
Ordenació discontínua sense partícules	mà	mà		
	mà invisible	mà	invisible	
	mà a mà	mà	mà	
	mà morta	mà	morta	
	mà de morter	mà	morter	
	mà d'obra	mà	obra	
	mà d'urpa	mà	urpa	
	maça	maça		
	mallar	mallar		
	mà-llarg	màllarg		
	mànec	mànec		
Ordenació contínua	mà	mà		
	mà a mà	màama		
	maça	maça		
	mà de morter	màdemorter		
	mà d'obra	màdobra		
	mà d'urpa	màdurpa		
	mà invisible	màinvisible		
	mallar	mallar		
	mà-llarg	màllarg		
	mà morta	màmorta		
	mànec	mànec		

2.1.1. *La grafia dels sons i el valor fònic de les lletres*

Les lletres i els sons se solen fer correspondre les unes amb els altres, conjuminant, en la mesura que és possible, la variabilitat de la parla amb la fixació de l'escriptura. Per això, es diu que la grafia bàsica o corrent del so [t] és *t* (prescindint del fet que, en mots com *fred* o *verd*, el so [t] s'escriu *d* i no *t*), i que *t* sol llegir-se [t] (malgrat que en *atles* o *setmana* equival a [l] i a [m], respectivament, o que en *coent* o *molts* es pronuncia o no segons el parlar). Les excepcions són freqüents i plantegen ara i adés dificultats pràctiques en l'escriptura i la lectura perquè la correspondència entre sons i lletres no és biunívoca:

a) Hi ha grafies desproveïdes de valor fònic (hom n'ha dit *lletres mudes*), com ocorre amb la *h* en els mots *hom* 'un, algú' i *ohm* 'unitat de resistència elèctrica', que tenen tants sons com *om* 'arbre caducifoli'.

b) Hi ha lletres amb lectures diferents segons el context, com es pot veure en cada *s* de *sosa*, o sons escrits diferentment, com mostra cada [s] de *soci*.

c) Hi ha sons que són representats per grups de dues lletres (*dígrafs*), com és el cas del so [ɲ] (ena palatal), representat pel dígraf *ny* en un mot com *any* (cf. § 2.1.3). Així mateix, hi ha lletres (*lletres de so compost*) que poden representar grups de sons, com és el cas de la lletra *x* a *saxó* 'de Saxònia', que equival als grups *cs* i *cc* de *sacsó* 'plec' i *secció* (en què *x*, *sc* i *cc* representen [ks]).

2.1.2. *Les lletres modificades*

Hi ha lletres que porten signes afegits, els *diacrítics* (cf. § 3), amb què esdevenen *lletres modificades* amb valors concrets. Duen diacrític la *c*, quan esdevé *ç* (*ce trencada*); el grup *l·l* (*ela geminada*), amb el *punt volat* (·), i les vocals (*a*, *e*, *i*, *o*, *u*), amb accent gràfic, agut (´) o greu (`), o la dièresi (¨), segons el cas, tal com es pot veure en el quadre IV.3.

QUADRE IV.3
Els signes diacrítics de les vocals

Diacrític	*Vocals que en poden portar*	*Exemples*
Accent agut	e	amén, rebéreu, llémena
	i	dofí, caníbal, física
	o	fusió, furóncol, fórmula
	u	canesú, túnel, angúnia
Accent greu	a	demà, àcid, àrea
	e	perquè, èxit, esfèrica
	o	però, apòstrof, podòmetre
Dièresi	i	raïm, veïna, fluïdesa
	u	saüc, diürnal, diürètic; següent, obliqüitat, lingüística, qüestionar

2.1.3. *Els dígrafs*

Un *dígraf* és un grup de dues lletres que representa un so. Els més usuals són els que figuren en el quadre IV.4.

QUADRE IV.4
Els dígrafs

Dígraf		*So*	*Exemples*
dj		[d͡ʒ]	a**dj**acent, a**dj**ectiu, a**dj**unt, cambo**dj**à
ds		[t͡s]	a**ds**criure, a**ds**orció, aràcni**ds**
gu	*(davant* e *o* i)	[g]	**gu**erxo, **gu**ix, or**gu**e, pa**gu**i
ig	(*al final del radical, després de vocal tònica*)	[t͡ʃ]	bo**ig**, estiue**ig**, go**ig**, ma**ig**, pu**ig**
ix	*(després de vocal, en els parlars en què no hi representa [jʃ])*	[ʃ]	mo**ix**, pe**ix**, que**ix**a, ru**ix**at
ll		[ʎ]	a**ll**, bes**ll**um, **ll**eig, **ll**it, **ll**oc, pe**ll**, soro**ll**
ny		[ɲ]	bo**ny**, llu**ny**, **ny**o**ny**a, pi**ny**ol, se**ny**al
qu	*(davant* e *o* i)	[k]	**qu**efer, **qu**iet, **qu**in**qu**é, rè**qu**iem, ro**qu**es
rr		[r]	a**rr**an, se**rr**a, tí**rr**ia, to**rr**ó
ss		[s]	mo**ss**a, na**ss**os, pa**ss**a
tg	*(fent una sola síl·laba davant* e *o* i)	[d͡ʒ]	fe**tg**e, here**tg**ia, me**tg**e, salva**tg**isme
tj		[d͡ʒ]	cali**tj**a, lle**tj**a, llo**tj**a, mi**tj**a, pi**tj**or
ts		[t͡s]	lle**ts**ó, po**ts**er, rentapla**ts**, so**ts**tinent, **ts**ar
tx		[t͡ʃ]	co**tx**e, empa**tx**, esqui**tx**, **tx**ec
tz		[d͡z]	a**tz**avara, a**tz**ur, ba**tz**egada

La major part dels dígrafs, tret de *rr* i *ss*, representen sons palatals i africats. La realització dels sons africats en dos moments articulatoris ha fet que no sempre s'hagin considerat dígrafs *dj*, *ds*, *tj*, *ts* i *tz*. També cal remarcar que els grups *ig*, *gu*, *qu* i *tg* són dígrafs en uns contextos específics. Concretament, *gu*, *qu* i *tg* són dígrafs davant *e* o *i*: *es**gu**errar*, *Bala**gu**er*, ***gu**ia*, ***gu**ix*, ***Gu**issona*; ***qu**efer*, *Ras**qu**era*, ***qu**ímica*, *Me**qu**inensa*; *fe**tg**e*, *Alcole**tg**e*, *here**tg**ia* (però no són dígrafs en casos com *guant*, *linguograma*, *Benaguasil*; *quadre*, *quocient*, *Lasquarri*; *avantguarda*). En canvi, *ig* ([t͡ʃ]) només és dígraf precedit de vocal en final tònic de radical: *go**ig***, *ra**ig***, *Pu**ig**cerdà* (cf. § 2.6.8). Hi ha grups de lletres que són dígrafs en uns parlars i no en altres, com *ix* ([ʃ] o [jʃ]) després de vocal en casos com *ca**ix**a* o *pe**ix***. Finalment, es pot considerar dígraf el grup *sc* ([s]) davant *e* o *i* quan el precedeix consonant, com en *ab**sc**és* o *ob**sc**è*.

2.2. LES VOCALS

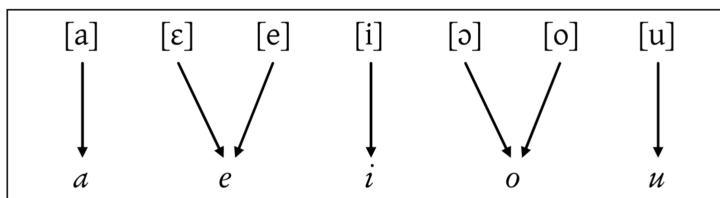
Les *vocals* són les lletres *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, que generalment corresponen a sons vocàlics (cf. I, § 2): *pal*, *la*, *el*, *cec*, *sec*, *vi*, *li*, *toc*, *col*, *tu*, *poruc*, *suor*. La *i* i la *u* poden representar també els sons consonàntics [j] i [w], respectivament (com en *iot*, *mai*, *noia*, *pau*, *riuen*), mentre que en els dígrafs *gu*, *ig*, *ix* i *qu* no representen cap so (cf. § 2.1.3).

Les vocals poden dur accent gràfic (cf. § 3.1), que n'explicita la tonicitat i també el timbre, tot i que en *e* i *o* l'accent gràfic no sempre coincideix amb el timbre que aquestes vocals tenen en determinats parlars (cf. § 3.1.3). La *i* i la *u* poden dur dièresi, que n'indica el valor, vocàlic o consonàntic, segons el context i la sil·labificació (cf. § 3.2.2).

2.2.1. *La grafia dels sons vocàlics tònics*

L'ús de les grafies vocàliques no sol plantejar dubtes en el vocalisme tònic general. El quadre IV.5 mostra les equivalències que s'estableixen en síl·laba tònica entre sons i grafies.

QUADRE IV.5
Correspondència entre els sons vocàlics i llurs grafies en síl·laba tònica

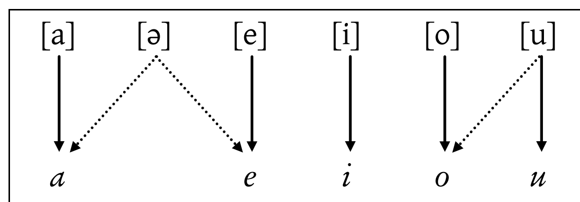

Cal tenir en compte, a més, que la [ə] tònica de parlars balears s'escriu *e* (cf. I, § 2.1), i que, en septentrional, la [o] i en determinats casos la [ɔ] han esdevingut [u] (cf. I, § 2.1.1.*c*).

2.2.2. *La grafia dels sons vocàlics àtons*

La grafia dels sons vocàlics àtons no sol plantejar dubtes en els parlars occidentals, on, en general, cada so es correspon amb una grafia distinta. En els parlars orientals, en canvi, hi ha sons que poden correspondre a dues grafies diferents (cf. I, § 2.2). Aquest és el cas de *a* i *e*, quan representen el so [ə] (per exemple, de *talar* i *telar*), i de *o* i *u*, quan representen el so [u] (per exemple, de *escorar* i *escurar*). El quadre IV.6 mostra les equivalències entre els sons vocàlics àtons i les grafies corresponents. La fletxa discontínua indica les correspondències que només es donen en parlars orientals.

QUADRE IV.6

Correspondència entre els sons vocàlics i llurs grafies en síl·laba àtona

Cal tenir en compte que la [a] de l'alguerès té les mateixes correspondències que la [ə] d'altres parlars orientals.

En els parlars en què *a* i *e* representen el so [ə] àton, o *o* i *u* representen el so [u] àton, la invariabilitat gràfica dels radicals i l'alternança fònica de sons vocàlics a causa del desplaçament de l'accent (cf. I, § 8.3.1) permeten determinar sovint la grafia corresponent. En general, com que la grafia d'un radical no sol variar entre els mots d'un mateix paradigma flexiu o una mateixa família lèxica (cf. II, § 2), es pot recórrer als mots que hi pertanyen (generalment, els *primitius*) en què l'accent fònic cau en la síl·laba de la vocal en qüestió: *plec*, *plega*, *plegarà*, *plegaríem*, *plegant*; *cara*, *carona*, *acarar*, *caragirat*, *malcarat*. Però hi ha casos d'alternança en el radical (cf. II, § 2) com en *agreujar* i *gravetat* (cf. *greu* i *gràvid*), *joguina* i *jugador* (cf. *joc* i *jugues*), *pogués* i *puguin* (cf. *pots* i *puc*). I també hi ha casos en què no es pot contrastar la vocal, com en els clítics, en els afixos àtons, i en radicals polisíl·labs com ara *camell*, *racó*; *deler*, *enciam*; *conill*, *soroll*; *butxaca*.

Segons això, l'ús de les vocals *a*, *e*, *o* i *u* no sempre es pot preveure, però hi ha certes tendències en síl·laba final de mot d'acord amb l'acabament en consonant (*síl·laba travada*) o vocal (*síl·laba oberta*), tal com es pot veure en el quadre IV.7.

QUADRE IV.7

Distribució de les vocals a, e *i* o *en síl·laba final de mot*

Lletra	*Tipus de síl·laba final*	*Tipus de mots*	*Casos generals*	*Casos particulars*
e	*travada*	*formes plural*	dies, altres, les	
		formes verbals	riuen, parles, témer, tornaven, venies, volíem, sabíeu	
	oberta	*mots masculins*	digne, sogre, nostre; cove, pare, rostre	*Amb* a: belga, col·lega, còlera, delta, dia, espia, mapa, papa, persa, tanoca, titella, trenta; asteca, coala, ioga, karateka, vodka
a	*oberta*	*formes verbals*	calla, anava, reia, tindria	*Amb* e: corre, obre, omple, vine *i els infinitius en* -re, *com* beure, caldre, vendre

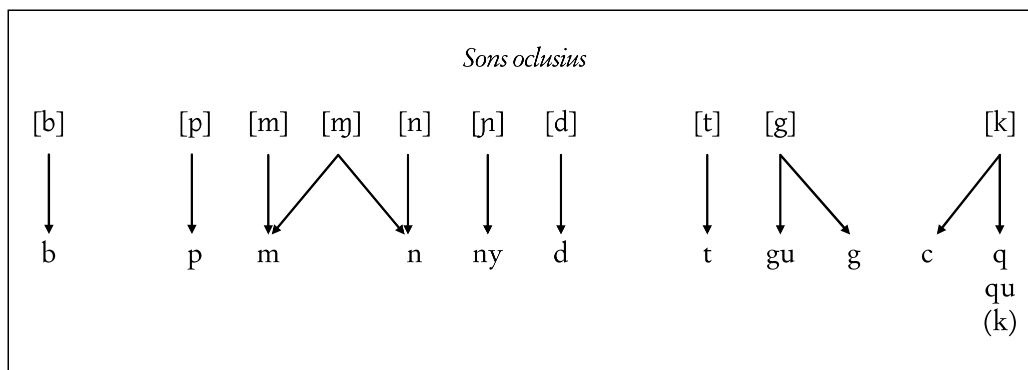
Lletra	*Tipus de síl·laba final*	*Tipus de mots*	*Casos generals*	*Casos particulars*
		mots femenins	dign**a**, sogr**a**, nostr**a**; cord**a**, llob**a**, rob**a**	*Amb* e: bas**e**, class**e**, febr**e**, fras**e**, imatg**e**, llebr**e**, mar**e**, verg**e**, torr**e**
o	*oberta*	*formes singular*	drop**o**, flonj**o**, viud**o**	*Amb* u: perspic**u**, trib**u**
		formes verbals	torn**o**, tem**o**, dorm**o**	
	travada	*formes plural*	calaix**os**, escass**os**, trist**os**	*Amb* u; *mots invariables com* fet**us**, foc**us**, glob**us**, tip**us**, vir**us**

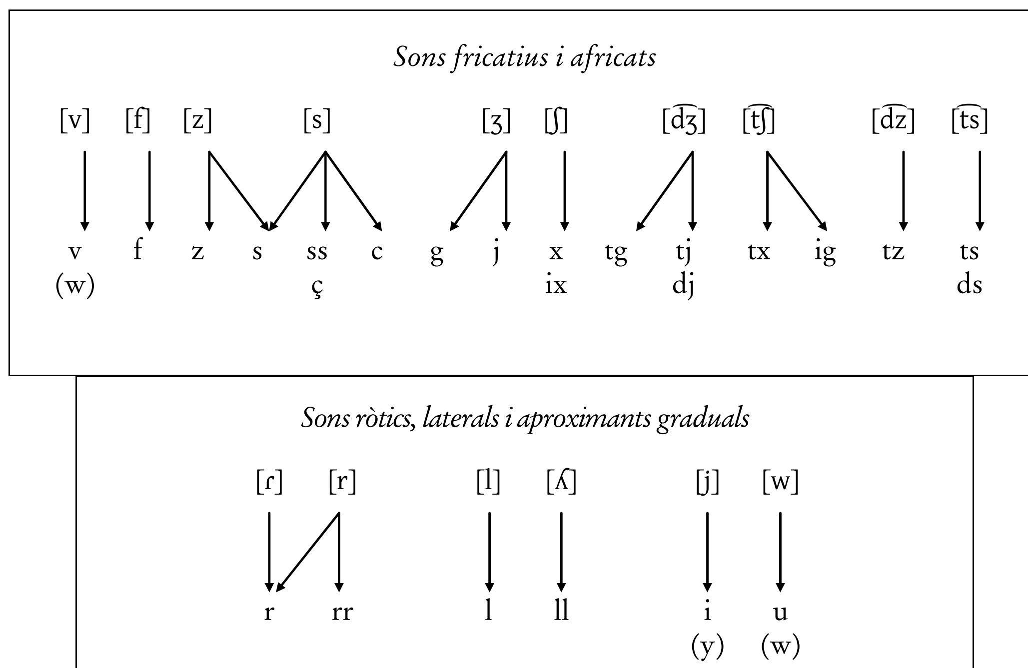
Malgrat tot, en molts casos no hi ha marca flexiva o no se segueixen aquestes tendències generals, especialment en determinats sufixos o terminacions (cf. II, § 10 i 11).

2.3. LES CONSONANTS

Les *consonants* són les lletres *b*, *c*, *d*, *f*, *g*, *j*, *k*, *l*, *m*, *n*, *p*, *q*, *r*, *s*, *t*, *v*, *w*, *x*, *y*, *z*, que representen els sons consonàntics (cf. I, § 3), i *h*, que no se sol pronunciar (com en *hora*). També representen sons consonàntics *ç*, *l·l*, els dígrafs, *i* quan equival a [j], i *u* quan equival a [w]. Depenent del context, hi ha consonants que poden representar sons diversos, i sons que es poden escriure amb consonants diverses, però les correspondències més usuals són les que figuren en el quadre IV.8.

QUADRE IV.8
Correspondència entre els sons consonàntics i llurs grafies

Les lletres entre parèntesis es troben en manlleus. S'hi obvien relacions secundàries o més esporàdiques degudes a processos fonètics i fonològics o a variació entre parlars. La dispersió de grafies dels sons oclusius, els fricatius i els africats es deu a la neutralització del grau de sonoritat, les assimilacions en l'àmbit de mot, i l'evolució històrica del sistema fònic català, que explica també els dígrafs i correspondències com les de *g* o *c*.

A continuació es tracten els aspectes més rellevants de les principals correspondències entre les consonants i llurs pronúncies habituals.

2.4. LA GRAFIA DELS SONS RÒTICS ([ɾ], [r]): *R* I *RR*

La grafia dels sons [ɾ] i [r] és *r*. Entre vocals, [r] s'escriu *rr* en els casos recollits en el quadre IV.9.

QUADRE IV.9
Les grafies dels sons ròtics

So	*Grafia*	*Exemples*
[ɾ]	r	era, mira, para, sura; braç, dret, frec, gros
[ɾ] / [r]	r	arma, herba, llarga, porta; arç; fòsfor, mar
[r]	r	res, colrar, enrenou, israelià, subratllar
	rr	erra, mirra, parra, surra

En derivats i compostos, el so [r] en posició intervocàlica no sempre s'escriu *rr*, tal com es pot veure en el quadre IV.10.

QUADRE IV.10
*Distribució de les grafies dels sons ròtics (*r, rr*) en derivats i compostos*

r	*rr*
Mots derivats	
En general, s'escriu r*:* antiràbic, arítmia, contrarestar, coregent, eradicar, extraradi, infraroig, prerequisit, semirecta, suprarenal, vicerectorat	*S'escriu* rr *en els casos següents:* • *En derivats presos d'una altra llengua, principalment del llatí:* birrem, correcte, corregir, correlació, correspondre, corrompre, derramar, derrapar, derrocar, derrotar, derruir, prerrogativa, prorrogar, prorrompre, trirrem, virrei • *En els derivats amb el prefix* ir- *(variant de in-) i un radical començat per* r*:* irracional, irreal, irregular, irrompible • *En els derivats amb el prefix* a- *verbalitzador i un radical començat per* r*:* arraconar, arrasar, arreglar, arrendar, arriscar
Mots compostos	
En general, s'escriu r*:* • *En els compostos patrimonials:* barba-roig, cor-robat, guarda-roba, mata-rates, nou-ric; Coma-ruga, Font-romeu, Mont-roig, Puig-reig • *En els compostos cultes o formats a la manera culta:* fotoresistència, neorealisme, otorinolaringologia, radioreceptor, teleradar	*S'escriu* rr *en els casos següents:* • *En els compostos amb* -ràgia *'brollar',* -rea *'flux',* -roide *'flux':* hemorràgia, diarrea, hemorroide • *En compostos presos d'altres llengües com* aiguarràs, bancarrota, xafarranxo • *En compostos delocutius com* anorrear, arreveure

Segons el parlar, no es pronuncia la *r* al final dels mots aguts (cf. I, § 7.4.3) o la de mots com *arbre*, *marbre*, *perdre*, *prendre*, *llavors* (adv.). En balear, s'escriu *rr* a final de mot en la grafia de la persona 1 del present d'indicatiu dels verbs de les conjugacions I i II (*serr*, *corr*).

2.5. LA GRAFIA DELS SONS LATERALS ([l], [ʎ]): *L* I *LL*

Les grafies dels sons ([l] i [ʎ]) són *l* i *ll*, respectivament (quadre IV.11).

QUADRE IV.11
Les grafies dels sons laterals

So	*Grafia*	*Exemples*
[l]	l	li, mola, molt, pel, refulgir; Albert, Aleix, Leonor; Alacant
[ʎ]	ll	lli, molla, moll, pell; Llorenç, Lluïsa; Lleida, Sóller, Sabadell

Entre vocals a l'interior de mot, [ll] s'escriu generalment *l·l*: *col·legi*, *cel·la*, *tranquil·la*. L'ús de *l·l* no és sempre evident en la pronúncia, perquè en la parla se sol simplificar [ll] en [l]. Tanmateix, es pot establir la distribució del quadre IV.12.

QUADRE IV.12
Distribució de les grafies dels sons laterals l *i* l·l

l·l	*l*
En prefixos	
S'escriu l·l *quan a un radical començat per* l *s'adjunta algun dels prefixos següents:* • al- (*var. de* a- *no verbalitzador ni negatiu*): al·literació, al·lusió • col- (*var. de* con-): col·lateral, col·lineal • il- (*var. de* in-): il·limitat, il·lògic • sil- (*var. de* sin-): síl·laba, sil·lepsi, sil·logisme	*S'escriu* l *després dels prefixos següents:* • a- (*verbalitzador*): alentir, alinear • a- (*negatiu*): alàlia, alèxia, alitúrgic, alògic *Convé notar la grafia dels mots* colínia, cologaritme.
En formants cultes	
S'escriu l·l *en els formants cultes següents:* • al·lo- *'altre':* al·lomorf, al·lòpata, al·lòtrop • cal·li- *'bell':* cal·ligrafia, cal·ligrama • gal·l(o)- *'de la Gàl·lia':* gal·licisme, gal·loromà • fil·l(o)- *'fulla':* fil·lòfag, fil·loxera, clorofil·la • mil·l(i)- *'mil':* mil·lenari, mil·lèsim	*S'escriuen amb* l milè, miler, milenar
En derivats savis de radicals acabats en -ll	
En general, s'escriu l·l*:* al·liaci (*cf.* all), axil·la (*cf.* aixella), capil·lar (*cf.* cabell), cristal·lí (*cf.* cristall), gal·linaci (*cf.* gall), lul·lià (*cf.* Llull), metàl·lic (*cf.* metall), sigil·lar (*cf.* segell)	*S'escriu* l *en casos com* anular (*cf.* anell), consiliari (*cf.* consell), filial (*cf.* fill), foli (*cf.* full)
Derivats de radicals acabats en -l	
S'escriu l·l *en mots com* argil·lífer (*cf.* argila), caramel·litzar (*cf.* caramel), constel·lació (*cf.* estel), nul·la (*cf.* nul)	*En general, s'escriu* l*:* encarrilar (*cf.* carril), filar (*cf.* fil), gelat (*cf.* gel), perfilar (*cf.* perfil), tela (*cf.* tel), vela (*cf.* vel)

l·l	*l*
En terminacions	
S'escriu l·l *en les terminacions següents:* • -el·la(r): aquarel·la, caravel·la, carretel·la, franel·la, mortadel·la, novel·la, parcel·la, passarel·la, varicel·la; apel·lar, cancel·lar, debel·lar, flagel·lar; Marcel·la • -il·la(r): goril·la, pupil·la, sibil·la, til·la; mamil·lar, maxil·lar, papil·lar; cavil·lar, destil·lar, oscil·lar, titil·lar, vacil·lar; Priscil·la • -el·lo: borratxel·lo, xarel·lo, xitxarel·lo	*S'escriu* l*:* • *En el sufix* -ela *(col·lectiu):* clientela, parentela • *En mots com* biela, candela, cautela, esquela, estela, gasela, mistela, mostela, pamela, sarsuela, seqüela, tutela; arrelar, gelar, pelar, velar • *En el formant* -fil *'amic':* bibliòfila, cinèfila • *En mots com* anguila, argila, barrila, fila, lila, pila, tequila, vila *'poble'* (*cf.* vil·la *'casa'*), Camila; anihilar, espavilar, jubilar, mutilar, ventilar, vigilar • *En el mot* pomelo

En altres casos, la successió de sons laterals idèntics s'escriu *tll* ([ʎʎ]) o *tl* ([ll]), segons la pronúncia de cada parlar: *espatlla* o *espatla*, *vetlla* o *vetla*.

2.6. LA GRAFIA DELS SONS SIBILANTS

Les principals grafies dels sons sibilants són les que hi ha al quadre IV.13.

QUADRE IV.13
Les grafies dels sons sibilants (c, ç, g, ig, j, s, ss, tg, tj, ts, tx, tz, z)

So	*Grafia*	*Exemples*
[z]	z	zel, zinc, zona; esmorzar, onze; Quirze, Zenó; Alzira, Pilzà
	s	enfonsar, fosa, presa; Eusebi, Ignasi, Isabel, Teresa; Osona
[s]		sent, sona; consol; curs, fals, gas; Sara, Sergi; Sagunt, Sóller
	ss	assassí, fossa, massa, ossi, pressa; Rossend, Vanessa; Eivissa, Llessui, Rosselló
	ç	maça, peça; falç, cerç; Marçal, Ponç; Maçanet, Pollença, Puçol
	c	cent, cinc; recer, oci; Cèlia, Narcís; Ceret, Cervera, Ciutadella
[ʒ]	j	joc, boja, penjar; Jofre, Jordi, Judit, Borja; Alforja, la Jana, Juneda
	g	gel, gir; marges, sagí; Gil, Gisela, Magí; Ger, Girona
[ʃ]	x	xiulet, xoc; marxes; guix; Xavier; Xilxes, Xixona
[d͡z]	tz	atzar, dotze, horitzó; Llàtzer; Atzeneta
[t͡s]	ts	tsar; lletsó, potser, tots; els Guiamets, Riudellots, Subirats
[d͡ʒ]	tj	botja, enutjós, natja, petja, pitjor
	tg	ferotgia, garatge, metge, rellotge; Alcoletge, Sitges
[t͡ʃ]	tx	txec; botxí, metxa; despatx, escabetx; Felanitx, Llutxent
	ig	maig, puig, roig, safareig; Calabuig; Enveig, Puigcerdà

ESBORRANY PROVISIONAL

Convé notar que el quadre no registra casos menys generals (com *dj*, de mots com *adjectiu* o *adjunt*; g, de mots com *desig* o *mig*) o propis de manlleus (com zz, de mots com *pizza* o *jazz*), que apareixen en els apartats subsegüents.

2.6.1. *La grafia del so fricatiu alveolar sonor ([z]):* s *i* z

Les grafies habituals del so fricatiu alveolar sonor [z] són *s* i *z*, tal com apareix reflectit en el quadre IV.14.

QUADRE IV.14
Distribució de les grafies del so fricatiu alveolar sonor (s, z)

s	*z*
En obertura sil·làbica (en posició intervocàlica)	
En general, s'escriu s*:* ase, apoteòsic, base, brisa, brusa, casa, camisa, col·lisió, cosa, cosir, crisi, desar, dosi, entesa, frase, gosar, grisa, hisenda, isolat, lesió, llosa, mesada, museu, nosa, peresa, posar, presó, rasa, resistir, rosa, tesi, tisi, tuberculosi, vasos, visible, xinesa; Elisenda, Eliseu, Griselda, Isaac, Isaïes, Isidor, Isidre, Josep, Josué	*S'escriu* z*:* • *En manlleus (principalment hel·lenismes i noms semítics):* amazona, azalea, àzim, azimut, bizantí, hilozoisme, ozó, trapezi, topazi; buldòzer, kamikaze, magazín; Azaries, Ezequiel, Garizim, Nazari • *En els formants cultes següents:* azo- *'nitrogen':* azobenzè, diazocompost esquiz(o)- *'dividir':* esquizofrènia piezo- *'comprimir':* piezoelèctric riz(o)- *'arrel':* arizotònic, rizòfag -zig *'parell'*: àzig -zoic *'animal'*: paleozoic -zou *'animal'*: protozou
En obertura sil·làbica (en posició no intervocàlica)	
S'escriu s*:* • *En els mots* endinsar *i* enfonsar • *En el prefix* trans-*:* transacció, transatlàntic, transoceànic	*En general, s'escriu* z*:* zebra, zero, zinc, zloty, zona, zuau, zumzeig, zwitterió; alzina, benzè, colze, donzella, enze, enzim, esbarzer, esmorzar, galze, polze, salze, senzill
En coda sil·làbica	
En general, s'escriu s*:* abisme, besnét, desdir, esbart, esma, esvelt, masmorra, prisma, trasbals; Cosme	*S'escriu* z*:* • *En els manlleus* mazdeisme, puzle, uzbek • *En noms estrangers com* Uzbekistan

El so sonor [z] és representat per la lletra *ç* en els adjectius que hi terminen quan constitueixen el primer component dels adverbis acabats en *-ment*: *feliçment*, *fugaçment*.

2.6.2. *La grafia del so fricatiu alveolar sord ([s]):* c, ç, s *i* ss

Les grafies corresponents al so fricatiu alveolar sord ([s]) són bàsicament *s*, *c*, *ç* i el dígraf *ss*, i presenten la distribució general del quadre IV.15.

QUADRE IV.15
Distribució de les grafies del so fricatiu alveolar sord (s, ss, c, ç*)*

s	*ss*	*c (davant e, i)*	*ç (davant a, o, u)*
En obertura sil·làbica (a començament de mot)			
En general, s'escriu s*:* • *A l'inici absolut de mot en la major part dels casos:* sal, se, si, so, suc • *Després de consonant:* csi, psalm		*S'escriu* c *a l'inici absolut de mot davant* e *o* i: cel, cella, cigar, cim; Cecília, Ceferí, Ciril	*S'escriu* ç *en els mots* ça *i* ço
En obertura sil·làbica (en context intervocàlic)			
S'escriu s*:* • *En mots compostos, a l'inici del segon component:* adéu-siau, gira-sol, penya-segat, poca-solta; aerosol, cromosoma, dinosaure, italosuís, ecosistema, polisèmia, politicosocial, psicosomàtic, ultrasò • *En mots amb prefix, a l'inici de radical:* asimètric, cosecant, presocràtic	*En general, s'escriu* ss*:* • *En mots simples:* crossa, missa, tassa • *En derivats d'un radical començat per* s *amb els prefixos* a- (*no negatiu*), des- i dis- (*negatius*), re-: assaltar, dessalar, dissort, ressò (*però amb* s resecció) • *En* bissextil, pressentir, pressuposar, pressupost, prosseguir, reressaga; altressí, tornassol	*S'escriu* c *davant* e, i *en mots com* acer, decebre, recer; ací, decidir, soci, vici; Araceli, Llúcia, Vicenç o Vicent	*S'escriu* ç *davant* a, o, u, *en mots com* peça, plaça, veçot, traçut

s	*ss*	*c (davant e, i)*	*ç (davant a, o, u)*
En obertura sil·làbica (a l'interior de mot, en context no intervocàlic)			
En general, s'escriu s: cursa, dansa, defensa, molsa, nansa, pensa, premsa	*S'escriu* ss *en els mots començats per* sots-, trans- *davant* s-*:* sotssecretari, transsiberià	*S'escriu* c *davant* e, i *en mots com* enciam, sincer; Marcel, Melcior, Mercè	*S'escriu* ç *davant* a, o, u*:* • *En mots com* cançó, dolça, unça, vençut • *En el sufix* -nça *de noms derivats de verbs:* lloança, temença
En coda sil·làbica (a l'interior de mot)			
En general, s'escriu s*:* festa, gastar, gespa			
En coda sil·làbica (a final de mot)			
En general, s'escriu s*:* • *Al final de radical:* cas, dors, espars, intens, pols, vals, vers • *En els sufixos flexius:* — *nominals:* coves, nous, pals; anus, cosmos, pubis, temps — *verbals:* deus, dorms, mols, plegues; prens, somiares, sortís, tornés, vivies; clos, entès • *En els sufixos derivatius:* francès, homenàs, pallús, pedrís, porós			*S'escriu* ç *en mots aguts:* • *Després de vocal:* — *en els adjectius d'una terminació:* capaç, eficaç, fugaç, feliç, precoç, suspicaç, tenaç, veloç, vivaç — *en postverbals:* adreç, balbuç, endreç, redreç — *en els noms* arboç, braç, boç, cuguç, estruç, faç, glaç, jaç, llaç, lliç, lluç, pedaç, traç, xoriç; Muç • *Després de* l, n, r, *en mots com* calç, llenç, març; Llorenç

Al costat d'aquesta distribució, sol haver-hi alternança en un mateix paradigma o família de mots entre *c*, *ç* i, de vegades, *t*: *peça*, *peces*; *glaç*, *glacial*; *porc*, *porcí*; *alt*, *alçada*; *Mart*, *marcià*. En canvi, *s* no sol alternar amb altres grafies si no és amb *ss*: *pes*, *pesar*, *pas*, *passos* (en certs cultismes en *-s* o *-si* pot alternar amb *d* o *t*: *ascens*, *ascendir*; *crisi*, *crític*). S'aparten de la distribució general la grafia de la persona 1 del present d'indicatiu de la conjunció I en baleàric (*esmorz*, *recolz*), i *brunz*, *jazz*, *edelweiss*, *flint-glass*, *loess*, *trass*.

A més de les grafies esmentades, s'escriu *-sc-*, davant *e* o *i*, en cultismes com *conscient*, *escena*, *miscel·lània*, *suscitar*, *víscera*, especialment davant les terminacions verbals *-endir* o *-indir* (com *ascendir*, *descendir*, *transcendir*, *escindir*, *prescindir*) i les terminacions *-ent* /

-ència d'adjectius i noms (*adolescent* / *adolescència*, *efervescent*, *fluorescent*, *incandescent*). El prefix històric *ex-* manté la grafia *x* (cf. § 2.6.3) davant *ce*, *ci*: *excel·lent*, *excepte*, *excisió* 'extirpació' (cf. *escissió* 'divisió'), *excitar*.

2.6.3. *La grafia dels grups [gz] i [ks]:* cc, cs, cz, gs *i* x

Els grups [gz] i [ks] presenten diverses solucions gràfiques:

a) S'escriu *x* principalment en cultismes i en el prefix *ex-*: *examen*, *excedent*, *exdirector*, *exhaurir*; *connexió*, *esfinx*, *màxim*, *sintaxi*, *taxa*, *text*; *Alexandre* (també en mots com *fax*, *Mèxic*). Convé notar que en els mots acabats en *x* que, quant a la pronúncia, són invariables respecte al nombre (cf. II, § 11.3) es marca gràficament el plural afegint-hi una *-s*: *artífexs*, *índexs*.

b) S'escriu *cc*, i no *x*, entre vocal i *e* o *i*, en certs cultismes, sobretot els començats per *a-*: *accés*, *accident*; *cocció*, *flàccid*, *fricció*, *occident*, *succés*. Convé notar que *-cc-* alterna sovint amb *-ct-*: *acció* (cf. *acte*), *ficció* (cf. *fictici*), *injecció* (cf. *injectar*), *tracció* (cf. *tractor*).

c) S'escriu *cs*, *cz* o *gs* a l'inici o l'interior de mot en *csi* ('nom de la lletra ξ'), *facsímil*, *dacsa*, *fúcsia*, *sacsar*, *sacsó*; *èczema*; *àngstrom*, *gàngster*, *tungstè*. A final de mot, s'escriuen amb *-cs* els mots *doncs* (en què la *c* no es pronuncia en la majoria de parlars), *ecs!*, *ics* 'nom de la lletra *x*'; i amb *-cs*, *-gs* o *-ks* les formes de plural de mots acabats en *-c*, *-g* o *-k*, respectivament: *còmics* (pl. de *còmic*), *precs* (pl. de *prec*); *anàlegs* (pl. de *anàleg*), *pedagogs* (pl. de *pedagog*); *uzbeks* (pl. de *uzbek*).

2.6.4. *La grafia dels sons africats alveolars ([t͡s] i [d͡z]):* ts *i* tz

Els sons africats alveolars s'escriuen mitjançant dígrafs:

a) La grafia del so africat alveolar sonor ([d͡z]) és *tz*: *atzar*, *dotze*, *utilitzar*.

S'escriuen amb *zz* uns quants mots provinents de l'italià: *atrezzo*, *mezzosoprano*, *pizza*, *pizzicato*; *Abruzzo*, *Ampezzo*.

b) La grafia del so africat alveolar sord ([t͡s]) és *ts*: *àpats*, *entotsolat*, *lletsó*, *potser*, *tsar*.

Convé notar que en determinats parlars o estils de parla *ts* es pronuncia [s] després de *l*, *n* o *r* (cf. I, § 7.4.1): *alts*, *farts*, *ponts*; *Capafonts*, *Montsant*, *Montsià*.

El so sord ([t͡s]) s'escriu *ds* en els mots cultes amb el prefix històric *ad-* seguit d'un radical començat per *s-*, com *adscriure*, *adsorbent*, i en el plural dels mots que acaben en *-d*, com *aràcnids*, *solituds* (cf. § 2.7.2).

També s'escriu *ds* (pronunciat [s] després de consonant) en els manlleus *feldspat*, *inlandsis*, *radsimir*.

En baleàric, cal tenir en compte que s'escriu *tz* en les grafies de la persona 1 del present d'indicatiu de la conjugació I, tot i que s'hi pronuncia [t͡s]: *analitz*, *esbotz*, *finalitz*. Aquesta grafia apareix també en uns pocs manlleus: *hertz*, *solonetz*.

2.6.5. *La grafia del so fricatiu palatal sonor ([ʒ]):* g *i* j

El so fricatiu palatal sonor [ʒ] s'escriu bàsicament amb *g* o *j*, tal com es pot veure en el quadre IV.16.

QUADRE IV.16
Distribució de les grafies del so fricatiu palatal sonor (j, g)

j	*g*
S'escriu j: • *Davant* a, o, u: **j**ardí, **j**oc, **j**utge, ra**j**ar, esbar**j**o, al**j**ub; **J**acob, **J**aume, **J**oaquim, **J**ob, **J**osep, **J**úlia; **J**afre, la **J**onquera • *Davant* e, i *en els casos següents:* — *precedint* -ecc- *(cf. § 2.6.3.*b*) o* -ect-: ob**j**ecció, pro**j**ecció; con**j**ectura, tra**j**ecte — *en mots com* arà**u**jia, *jeep*, **j**ejú, **j**erarca, **j**eroglífic, **j**ersei, **j**eure , **j**et, **j**ujitsu; **J**ehovà, **J**eremies, **J**eroni, **J**esús; **J**ericó, **J**erusalem, Fi**j**i	*En general, s'escriu* g *davant* e, i*:* **g**el, **g**erra, **g**est, **g**inesta, **g**ir; en**g**iny, esbar**g**ir, mar**g**e; À**n**gel, **G**enís, **G**erard, **G**emma, Ro**g**er; **G**elida, **G**isclareny

2.6.6. *La grafia del so fricatiu palatal sord ([ʃ]):* x

El so fricatiu palatal sord [ʃ] s'escriu *x*: *xaloc*, *xic*, *xufla*; *carxofa*, *disbauxa*, *punxa*; *quixot*; *guix*, *ponx*, *romanx*; *Xavier*; *Elx*, *Flix*, *Xàtiva*, *Xerta*.

En baleàric, el so [ʃ] final de la persona 1 del present d'indicatiu dels verbs de la conjugació I s'escriu *j* quan és precedit de consonant i es troba, a més, en alternança amb [ʒ] (escrit *j* o *g*) en altres formes del mateix verb: *menj* (cf. *menjar*, *menges*), *forj* (cf. *forjar*, *forgeu*).

El grup *ix* és dígraf després de vocal en els parlars que no hi pronuncien la *i*: *aixeta*, *ruixat*, *fluix*, *peix*, *Aleix*. Per això es diu que després de vocal s'escriu *ix* per a representar [ʃ].

2.6.7. *La grafia del so africat palatal sonor ([d͡ʒ]):* tg *i* tj

El so africat palatal sonor [d͡ʒ] s'escriu *tj* o *tg* d'acord amb la distribució del quadre IV.17.

QUADRE IV.17
*Distribució de les grafies del so africat palatal sonor (*tj, tg*)*

tj	*tg*
S'escriu tj *davant* a, o, u*:* corre**tj**ut, enu**tj**ós, llo**tj**a, pi**tj**or, pla**tj**a	*S'escriu* tg *davant* e, i*:* cora**tg**e, fe**tg**e, homena**tg**e, me**tg**e, rello**tg**e, here**tg**ia, salva**tg**ina

Aquest mateix so ([d͡ʒ]), s'escriu *dj* en mots com ***adj**acent*, ***adj**ectiu*, ***adj**udicar*, ***adj**unt*, ***adj**urar*, ***adj**utor*, i en noms estrangers com *Azerbai**dj**an*, *Cambo**dj**a*, ***Dj**ibouti*, *Ta**dj**ikistan*.

En els parlars que no diferencien la pronúncia de *tg* i *tj* ([d͡ʒ]) de la pronúncia de *g* i *j* ([ʒ]) (cf. I, § 6.3), convé tenir en compte que els dígrafs *tg* i *tj* únicament apareixen en posició intervocàlica interior de mot, on alternen amb *g* i *j*, que són les grafies més habituals. Concretament, els dígrafs s'usen:

a) En les terminacions *-atge* i *-etge* (en què el dígraf és precedit de *a* o *e* tòniques, respectivament, i seguit per *e*), i en els derivats dels mots que tenen aquestes terminacions: *avantatge* (i *avantatjós*), *coratge* (i *coratjós*), *formatge* (i *formatgeria*), *imatge* (i *imatgeria*), *salvatge* (i *salvatjada*), *viatge* (i *viatjant*); *fetge*, *metge*, *setge* (i *assetjament*), *heretge* (i *heretgia*), *petge*. Noteu que s'escriuen amb *g* *imaginar* i *imaginació*, derivats cultes de *imatge*.

b) En certs substantius i adjectius d'ús freqüent com ara *botja* (nom de planta), *calitja*, *corretja*, *ferotge*, *fotja*, *jutge*, *lletja*, *llotja*, *petja*, *pitjor*, *politja*, *rellotge*, *mitja*, *natja*, *platja*, *sitja*, *sutge*, *sutja* i en els derivats (*allotjament*, *jutjat*, *lletjor*, *mitjà*, *mitger*, *petjada*, *pitjora*, *rellotger*, *sutjós*).

c) En els verbs *desitjar*, *enutjar*, *estotjar*, *pitjar* (i *espitjar*, *trepitjar*), *rebutjar*, *sotjar*, i en els mots de la mateixa família (*desitjós*, *enutjós*, *pitjapapers*, *rebutjable*, *rebutjall*, *trepitjada*, *sotjador*, etc.). Noteu també els verbs derivats dels mots dels punts *a* i *b*: *assetjar*, *avantatjar*, *encoratjar*, *viatjar*; *allotjar*, *empitjorar*, *enlletgir*, *ensutjar*, *jutjar* (i *prejutjar*), *petjar*.

2.6.8. *La grafia del so africat palatal sord ([t͡ʃ]):* ig *i* tx

El so africat palatal sord [t͡ʃ] s'escriu *tx* o *ig* d'acord amb la distribució del quadre IV.18.

QUADRE IV.18
*Distribució de les grafies del so africat palatal sord (*tx, ig*)*

tx	*ig*
En general, s'escriu tx*:* Andra**tx** (*cf.* andri**tx**ol), co**tx**e, cartu**tx** (*cf.* cartu**tx**os), despa**tx** (*cf.* despa**tx**ar), **tx**e**tx**è	*S'escriu* –ig *al final de mot després de vocal en els casos en què* [t͡ʃ] *alterna amb* [d͡ʒ] *o* [ʒ] (-ig *alterna amb* -g-, -j-, -tg-, -tj-) *en un mateix paradigma o una mateixa família lèxica:* bo**ig**, bo**g**eria; passe**ig**, passe**j**ar; rebu**ig**, rebu**tj**ar (*cf.* pu**ig**, Pu**j**alt, pu**j**ol, *però pronunciats amb* [t͡ʃ] Pu**ig**cerdà, el Pu**tx**et)

També representen [t͡ʃ]:

a) La -g, en mots en què és precedida de *i*: *bolig*, *desig*, *fastig* (cf. *fàstic*), *mig*, *trepig*, *l'Adasig*, *Almorig*, *Bàrig*, *Càlig*, *Carig*, *Molig*, *Polig*, *Tírig*.

b) La -*tj* de la grafia de la persona 1 del present d'indicatiu dels verbs de la conjugació I en balear: *viatj*, *desitj*, *enutj*.

2.7. LA GRAFIA DELS SONS OCLUSIUS

2.7.1. *La grafia dels sons oclusius orals ([b], [d], [g]; [p], [t] i [k]):* b, c, d, g, gu, p, q, qu *i* t

Les principals grafies dels sons oclusius orals són les que figuren en el quadre IV.19.

QUADRE IV.19
*Les grafies dels sons oclusius orals (*b, c, d, g, gu, p, q, qu, t*)*

So	*Grafia*	*Exemples*
[b]	b	**b**ell, **b**lat, **b**rou, tri**b**ular, trom**b**a; **B**ernat, **B**lai; **B**ot, **B**reda
	p	ca**p**bussar, ca**p**davanter, ca**p**girar, na**p**-buf, pro**p**dit
[p]	p	**p**ell, **p**lat, **p**rou, tri**p**ular; trom**p**a; **P**au; Al**p**, Lles**p**, Ò**p**ol, **P**etrer
	b	ado**b**, cal**b**, clu**b**, du**b**te, dissa**b**te, so**b**te, super**b**, tu**b**; Gur**b**, Rial**b**
[d]	d	**d**ic, **d**rama, ven**d**re, ve**d**a; An**d**reu, **D**olors; Ca**d**í, **D**eià, **D**énia
	t	bla**t**demorar, fu**t**bol, peti**t**burgès
[t]	t	**t**ic, **t**rama, ven**t**re, ve**t**a, xu**t**; Ru**t**, Mar**t**í, **T**ecla; Ca**t**í, **T**eià, **T**remp
	d	adquirir, fre**d**, quietu**d**, solitu**d**, sor**d**; Alfre**d**; Vilaver**d**
[g]	g	**g**as, **g**losa, **g**ruix, pi**g**a, mar**g**a; **G**abriel, **G**riselda; **G**avà, Pe**g**o
	gu	**gu**erra, **gu**illa, va**gu**es; **Gu**illem, **Gu**iu; Be**gu**es, **Gu**ils

So	*Grafia*	*Exemples*
[k]	c	**c**as, **c**losa, **c**ruix, pi**c**a, mar**c**a; **C**arles, **C**lara; la **C**ava, Pa**c**s
	q	**q**uatre, **q**uota, se**q**uaç, se**q**uoia; la **Q**uar, Las**q**uarri
	qu	**qu**edar, **qu**illa, va**qu**es; **Qu**irze, Mi**qu**el, Ra**qu**el; **Qu**eralbs, **Qu**erol
	g	amar**g**, anàle**g**, càsti**g**, llar**g**; Si**g**frid

Convé notar que el quadre no presenta casos com el de *v*, en els parlars que la pronuncien com la *b*, ni els casos propis de manlleus (com *k*, de mots com *kàiser* o *karate*) que figuren en els apartats següents.

En general, les oposicions entre els sons oclusius sords i els sonors corresponents es reflecteixen en els parells gràfics *p*/*b*, *t*/*d*, *c*/*g*: *peu*, *beu*; *to*, *do*; *cas*, *gas*. Les grafies que corresponen als sons sonors ([b], [d] i [g]) també s'usen per als variants aproximants que els oclusius sonors presenten en determinats contextos (cf. I, § 7.3.2): *abeurar*, *predir*, *agafar*. Al costat d'aquests parells, hi ha altres variants gràfiques:

a) Els dígrafs *gu* i *qu* s'escriuen davant *e* o *i* (convé notar que en aquesta mateixa posició, *g* i *c* corresponen a sons sibilants): *quinta* (cf. *cinta*), *quitar* (cf. *citar*), *guerra* (cf. *gerra*), *guitar* (cf. *gitar*).

b) La *q* s'escriu davant el so gradual [w] i contrasta amb *c* davant el so vocàlic [u]: *quota* 'quantitat' / *cuota* 'cua gran', *adequa* (amb accent en la síl·laba *de*) / *evacua* (amb accent en la síl·laba *cu*).

c) La *k* apareix en mots estrangers: *kamikaze*, *kiwi*, *rock*.

d) La *v* (i la *w* de mots estrangers i de derivats d'aquests com *wagnerià*) només és variant de *b* a les àrees betacistes (cf. I, § 6.4).

A les àrees betacistes, en què *b* i *v* poden tenir la mateixa pronúncia, es pot determinar l'ús d'aquestes lletres tenint en compte els aspectes que figuren en el quadre IV.20.

QUADRE IV.20
Distribució de b *i* v *en coda i en obertura sil·làbiques*

b	*v*
En coda sil·làbica	
En general, s'escriu *b*, que en aquest context sol correspondre a [p] o [b]: *absolt*, *cabdell*, *cub*, *corb*	S'escriu *v*, que en aquest context sol correspondre a [f]: • En la grafia de la persona 1 del present d'indicatiu de la conjugació I en balear: *minv* • En els mots *salv*, *leitmotiv*

b	*v*
En obertura sil·làbica	
S'escriu *b*: • Davant *l*, *r*: *blanc*, *agradable*, *broma*, *cabra* • Davant vocal, si *b* alterna amb *p* entre mots d'una mateixa família o entre formes d'un mateix paradigma: *cabota* (cf. *cap*), *sabem* (cf. *sap*)	S'escriu *v*: • En mots com *Vladímir*, *Vladivostok*. • Davant vocal, si *v* alterna amb *u* entre mots d'una mateixa família o entre formes d'un mateix paradigma: *blava* (cf. *blau*), *estival* (cf. *estiu*), *devem* (cf. *deu*), *vivim* (cf. *viu*) • En les terminacions de l'imperfet d'indicatiu de la conjugació I: *escoltaves*, *mirava*, *parlàvem*

En general, s'escriu sempre *b* o sempre *v* en els mots d'una mateixa família, tret de casos en què alternen radicals diferents: *saber*, *savi*; *calba*, *calvície*; *corba*, *curvatura* (cf. *prova*, *provable* 'que es pot provar', i *probable* 'amb probabilitat').

2.7.2. *La grafia dels sons oclusius orals en final de síl·laba*

En coda sil·làbica es redueix el tret de sonoritat dels sons oclusius orals (cf. I, § 7.1) i hi ha assimilacions i simplificacions (cf. I, § 7.4.1), de manera que es pronuncien igual *b* que *p*, *d* que *t*, *g* que *c*: *cup* 'recipient on es trepitja el raïm per a fer el vi', *cub* 'políedre'; *bòlit* 'tros de fusta', *bòlid* 'automòbil'; *rec* 'canal, solc', *reg* 'irrigació'. En aquest context, se sol escriure la grafia corresponent als sons sords (*p*, *t* i *c*), tret dels casos que figuren en el quadre IV.21.

QUADRE IV.21

Distribució de les grafies dels sons oclusius orals (p, t, c, b, d, g) *a final de síl·laba*

<table>
<tr><th>p, t, c</th><th>b, d, g</th></tr>
<tr><td colspan="2">A final de mot després de vocal tònica</td></tr>
<tr><td>En general, s'escriu p, t, c, amb independència que en mots relacionats puguin aparèixer les consonants b, d, g: rep (rebre), llop (lloba); perdut (perduda), vestit (vestidor); bec (begut); groc (groga)</td><td>S'escriu b, d, g:
• En les terminacions -etud, -itud, de mots femenins, i -agog (cf. -agogia): quietud, solitud, pedagog (cf. pedagogia)
• En mots com adob, aljub, anguatib, baobab, bub-bub, carib, club (i cineclub, etc.), cub 'políedre' (cf. cup 'recipient on es trepitja el raïm per a fer el vi'), efeb, enceb, enjub, esnob, nabab, pub, tub, zub-zub; Jacob, Job; aldehid, almud, efod, farad, fred, iod 'lletra grega' (cf. iot 'embarcació'), oersted, rad, solod, sud; Alfred, Conrad, Cid, David, Sigfrid; Bagdad, Belgrad, Islamabad, Txad; Talmud; alumag, buldog, estrateg, gag, grog 'beguda' (cf. groc 'color'), Hug, mag 'màgic' (cf. mac 'pedra petita'), nurag, reg 'irrigació' (cf. rec 'solc'), tuareg, zig-zag</td></tr>
<tr><td colspan="2">Al final de mots aguts després d'una altra consonant o de mots plans</td></tr>
<tr><td>En general, s'escriu p, t, c, principalment en mots relacionats amb altres mots escrits amb aquestes lletres (o també qu): etíop (Etiòpia), serp (serpentejar); crèdit (creditor), salt (saltant), vent (ventada); banc (bancari), fàrmac (farmàcia), visc (visca!, visquin)

S'escriu c:
• En la grafia de la persona 1 del present d'indicatiu dels verbs velaritzats: fonc, prenc, tinc, venc, vinc
• En mots acabats en -ec: ànec, càrrec, mànec, préssec, préstec, ràfec, rústec, tràfec, xàfec (però s'escriu amb g el formant -leg: anàleg, ideòleg)

S'escriu t en els gerundis: mirant, rient, vivint</td><td>S'escriu b, d, g:
• En mots relacionats amb altres mots escrits amb aquestes lletres: àrab (Aràbia), calb (calba), verb (verbal); àcid (acidesa), fecund (fecunditat),perd (perdre); càstig (castigar), llarg (llargària), nàufrag (naufragar), De vegades, però, hi ha mots que no presenten la lletra que figura en altres de relacionats: bon (bondat), fons (fondo), gran (grandet), món (mundial); fàstic (fastigós)
• En mots com gàlib, íncub, súcub; baluard, bòlid 'automòbil' (cf. bòlit 'tros de fusta'), divindend, educand 'que rep educació' (cf. educant, gerundi de educar), estendard, lleopard, nard, sumand, subtrahend; gong, rang, càmping, míting, pàrquing, púding</td></tr>
</table>

p, t, c	*b, d, g*
A l'interior de mot	
• *S'escriu* p *davant* d *en compostos de* cap, prop: ca**p**davanter, pro**p**dit • *S'escriu* c *davant* n *en compostos amb* icno- *(com* i**c**nografia*) i en els mots* anè**c**dota, e**c**disona, sinè**c**doque; a**c**me, dra**c**ma; a**c**ne, arà**c**nid, esplàn**c**nic, estri**c**nina, pí**c**nic, tè**c**nic • *S'escriu* p *en mots com* a**p**te, o**p**ció, o**p**tar, ò**p**tim *(que no han estat formats amb els prefixos* ab-, ob-*)*	• *S'escriu* b *davant* d*:* ca**b**dal, ca**b**dell, co**b**dícia, he**b**dòmada, lam**b**da, moli**b**dè, ra**b**dologia • *S'escriu* g *davant* d, m, n, g: amí**g**dala, Ma**g**dalena; eni**g**ma, ma**g**ma; di**g**ne, re**g**ne, A**g**nès; su**g**gerir • *S'escriu* b *en els prefixos* ab-, ob-, sub-*; i* d, *en el prefix* ad-*:* a**b**dicar, a**b**sorbent; o**b**jecte, o**b**stacle; su**b**sòl, su**b**stància; a**d**missió, a**d**scriure • *S'escriu* b *en* du**b**te, dissa**b**te, esti**b**nita, gi**bb**sita, so**b**te • *S'escriu* d *en* bà**d**minton, bu**d**leia, ca**d**mi, equi**d**na, fel**d**spat, han**d**bol, inlan**d**sis, lan**d**gravi, quò**d**libet, ra**d**simir, ren**d**zina, san**d**vitx, vo**d**ka • *S'escriu* g *en* àn**g**strom, ru**g**bi, tun**g**stè

En baleàric, s'escriuen amb *b*, *d* o *g* finals les grafies de la persona 1 del present d'indicatiu dels verbs de la conjugació I amb el radical acabat en aquestes consonants: *acab*, *agrad*, *freg*.

2.7.3. *La grafia dels sons oclusius nasals ([m], [n], [ɲ]):* m, n *i* ny

Les grafies amb què s'escriuen els sons nasals són *m*, *n* o *ny*, tal com es pot veure en el quadre IV.22.

QUADRE IV.22
Les grafies dels sons oclusius nasals (m, n, ny)

So	*Grafia*	*Exemples*
[m]	m	ca**m**a, **m**eu, re**m**
[ɱ]	m	à**m**fora, ni**m**fa
	n	co**n**fort, i**n**fant
[n]		ca**n**a, **n**eu, re**n**
[ɲ]	ny	ca**ny**a, **ny**eu, re**ny**

En certs casos, a final de síl·laba a l'interior del mot, la grafia *m* es pot pronunciar també [n] i la grafia *n*, [m]. Amb independència de la pronúncia, la distribució de *m* i *n* en aquest context és la que figura en el quadre IV.23.

QUADRE IV.23
Distribució de m *i* n *a final de síl·laba interior de mot*

m	*n*
S'escriu m *en els casos següents:* • *En el prefix* circum-*:* circum**m**dant, circum**m**loqui, circum**m**specte • *En els mots* co**m**te 'noble', do**m**tar, empre**m**ta, fe**m**ta, impre**m**ta; tra**m**via, duu**m**vir, triu**m**vir; co**m**dor, cro**m**lec, gi**m**cana, hà**m**ster, kre**m**lin, pre**m**sa, so**m**rís, so**m**riure, zu**m**zeig	*En general, s'escriu* n*:* bro**n**ze, ca**n**vi, ce**n**dra, co**n**reu, diume**n**ge, e**n**laire, e**n**negrir, fo**n**s, fra**n**queig, ma**n**lleu, me**n**jar, pa**n**xa, pu**n**ta, se**n**cer, ta**n**go, ta**n**ka, tre**n**call
Davant b, p, m	
En general, s'escriu m*:* à**m**bit, ti**m**bal; te**m**pesta, tra**m**pa; co**m**moure, i**m**mens	*La lletra* n *es manté en els compostos el primer constituent dels quals acaba en aquesta lletra*: be**n**mereixent, be**n**parlat, be**n**pensant; e**n**mig, entor**n**peu, gra**n**ment, ta**n**mateix
Davant f	
En general, s'escriu m*:* a**m**fibi, à**m**fora, cà**m**fora, li**m**fa, ni**m**fa, pà**m**fil, pa**m**flet, parani**m**f, sa**m**faina, trio**m**f, tru**m**fo, xa**m**frà	*S'escriu* n *en els casos següents:* • *En els mots que comencen per:* — con-: co**n**fessar, co**n**fit, Co**n**flent — en-: e**n**feinat, e**n**fortir *(convé notar que s'escriu* m *a* è**m**fasi, e**m**fisema, e**m**fiteusi, e**m**fraxi*)* — in-: i**n**fermer, i**n**fidel, i**n**flar, i**n**formació, i**n**fusió *(també* í**n**fer, í**n**fim, í**n**fula); i**n**frahumà, i**n**fraroig • *En els mots* a**n**fós, go**n**fanó, fa**n**fara; pa**n**figo, sempre**n**flor; Ma**n**fred

Certs mots presenten el grup gràfic *mp* (davant *t* o *c*): *assum**p**te*, *atem**p**tat*, *com**p**table*, *exem**p**t*, *impromp**t**u*, *perem**p**tori*, *prom**p**te*, *sím**p**toma*, *sum**p**tuós*, *tem**p**tar*; *presum**p**ció*, *redem**p**ció* (cf. I, § 4.2.2). També convé notar grups com *gn-*, *mn-* o *pn-* en un petit nombre de mots com ***g**nom*, ***m**nemotècnic* o ***p**neumònia* (cf. I, § 4.2.1).

2.8. LA LLETRA *H*

La grafia *h* no se sol pronunciar en català (encara que en interjeccions com *a**h**!*, *e**h**em!*, ***h**a! **h**um!*, *o**h***, es pot pronunciar [h]) i solament té valor etimològic: ***h**aver*, ***h**i*, ***h**ivern*, ***h**ome*, ***h**ora*, ***h**ospital*; *ad**h**erir*, *àd**h**uc*, *al**h**ora*, *fil**h**armònic*, *in**h**alar*, *sub**h**asta*, *tot**h**om*; *a**h**ir*, *pro**h**ibir*, *ve**h**icle*; ***H**omer*; ***H**orta*.

La *h* etimològica es va perdre des d'antic en mots com *oreneta*, *ordi*; *Espanya* (però no en ***h**ispà*, ***h**ispano-*), *Joan*, i en els grups *ph* (esdevingut *f* en *filosofia*, *àlef*; o reduït a *p* en

filosop o *Josep*), *th*, *ch* i *rh* (*teoria*, *tesaurus*, *còlera*, *coral*, *ritme*, *retòrica*; *Ester*, *Elisabet*, *Judit*, *Rut*). Tampoc no s'ha conservat la *h* tradicional no etimològica de hiats (*rient*, *atribuir*, en lloc de *rihent*, *atribuhir*), o del grup *-ch* (*amic*, *ric*, *Ifac*, *Montblanc*, *Vic*, en lloc de *amich*, *rich*, *Ifach*, *Montblanch*, *Vich*), que perviu en noms de llinatge o cognoms: *Santllehí*, *Vehí*, *Estruch*, *Folch*, *Cochs*, *Dachs*.

En noms propis no adaptats i derivats seus, la *h* pot conservar la pronúncia de la llengua d'origen: *Bach*, *Hamlet*, *Hegel*, *Hitler*, *Hölderlin*, *Hume*, *Schubert*; *hamiltonià*, *hegelià*, *henry*, *hitlerià*, *shakespearià*.

3. ELS SIGNES DIACRÍTICS

3.1. L'ACCENT GRÀFIC

L'accent gràfic s'escriu sobre les vocals majúscules i minúscules, marca l'accent de mot, indica una major prominència de la síl·laba i assenyala la qualitat de la vocal modificada (cf. I, § 8.2). La tonicitat, la posició relativa de la síl·laba accentuada dins el mot i la terminació gràfica d'aquest en regulen l'escriptura o l'estalvi (§ 3.1.1), mentre que la qualitat determina la mena d'accent a emprar: greu (`), per a la vocal baixa i les vocals mitjanes baixes —*a*, *e* ([ɛ]) i *o* ([ɔ])—; o agut (´), per a les mitjanes altes i les altes —*i*, *u*, *e* ([e]) i *o* ([o])—, tenint en compte que en el cas de *e*, hi ha diferències entre parlars en certs casos (cf. § 3.1.3).

3.1.1. *Regles d'accentuació gràfica*

Llevat del cas d'alguns mots compostos que porten guionet, s'escriu un sol accent gràfic per mot: el que es correspon amb l'accent fònic del component lèxic de la dreta, que cau en una de les tres darreres síl·labes del mot. En els adverbis en *-ment* i en compostos patrimonials es manté l'accent gràfic del component de l'esquerra quan aquest component és un mot que com a tal ja té accent gràfic: *còmodament* (cf. *còmoda*), *adéu-siau* (cf. *adéu*). En tot cas, no tots els mots amb accent fònic duen accent gràfic, sinó que s'escriuen amb accent:

a) Els mots esdrúixols: *àrea*, *feréstega*, *època*, *crítica*, *fórmula*, *còlera*, *única*.

Ortogràficament, es tracten com a esdrúixols determinats mots que acaben en *i* seguida de vocal o en *ua*, *ues* (cf. I, § 5.2): *gràcia*, *Núria*; *contínua* adj. (cf. *continua*, forma del verb *continuar*).

b) Els mots plans que no acaben en vocal, ni en vocal seguida de *s*, ni en *-en* o *-in*: *hàbil*, *estàveu*, *témer*, *esplèndid*, *íntim*, *córrer*, *llòbrec*, *últim*.

filosop o *Josep*), *th*, *ch* i *rh* (*teoria*, *tesaurus*, *còlera*, *coral*, *ritme*, *retòrica*; *Ester*, *Elisabet*, *Judit*, *Rut*). Tampoc no s'ha conservat la *h* tradicional no etimològica de hiats (*rient*, *atribuir*, en lloc de *rihent*, *atribuhir*), o del grup *-ch* (*amic*, *ric*, *Ifac*, *Montblanc*, *Vic*, en lloc de *amich*, *rich*, *Ifach*, *Montblanch*, *Vich*), que perviu en noms de llinatge o cognoms: *Santllehí*, *Vehí*, *Estruch*, *Folch*, *Cochs*, *Dachs*.

En noms propis no adaptats i derivats seus, la *h* pot conservar la pronúncia de la llengua d'origen: *Bach*, *Hamlet*, *Hegel*, *Hitler*, *Hölderlin*, *Hume*, *Schubert*; *hamiltonià*, *hegelià*, *henry*, *hitlerià*, *shakespearià*.

3. ELS SIGNES DIACRÍTICS

3.1. L'ACCENT GRÀFIC

L'accent gràfic s'escriu sobre les vocals majúscules i minúscules, marca l'accent de mot, indica una major prominència de la síl·laba i assenyala la qualitat de la vocal modificada (cf. I, § 8.2). La tonicitat, la posició relativa de la síl·laba accentuada dins el mot i la terminació gràfica d'aquest en regulen l'escriptura o l'estalvi (§ 3.1.1), mentre que la qualitat determina la mena d'accent a emprar: greu (`), per a la vocal baixa i les vocals mitjanes baixes —*a*, *e* ([ɛ]) i *o* ([ɔ])—; o agut (´), per a les mitjanes altes i les altes —*i*, *u*, *e* ([e]) i *o* ([o])—, tenint en compte que en el cas de *e*, hi ha diferències entre parlars en certs casos (cf. § 3.1.3).

3.1.1. *Regles d'accentuació gràfica*

Llevat del cas d'alguns mots compostos que porten guionet, s'escriu un sol accent gràfic per mot: el que es correspon amb l'accent fònic del component lèxic de la dreta, que cau en una de les tres darreres síl·labes del mot. En els adverbis en *-ment* i en compostos patrimonials es manté l'accent gràfic del component de l'esquerra quan aquest component és un mot que com a tal ja té accent gràfic: ***cò**modament* (cf. ***cò**moda*), *ad**é**u-siau* (cf. *ad**é**u*). En tot cas, no tots els mots amb accent fònic duen accent gràfic, sinó que s'escriuen amb accent:

a) Els mots esdrúixols: ***à**rea*, *fer**é**stega*, ***è**poca*, *cr**í**tica*, *f**ó**rmula*, *c**ò**lera*, ***ú**nica*.

Ortogràficament, es tracten com a esdrúixols determinats mots que acaben en *i* seguida de vocal o en *ua*, *ues* (cf. I, § 5.2): *gràcia*, *Núria*; *contínua* adj. (cf. *continua*, forma del verb *continuar*).

b) Els mots plans que no acaben en vocal, ni en vocal seguida de *s*, ni en -*en* o -*in*: *h**à**bil*, *est**à**veu*, *t**é**mer*, *espl**è**ndid*, ***í**ntim*, *c**ó**rrer*, *ll**ò**brec*, ***ú**ltim*.

c) Els mots polisíl·labs aguts acabats en vocal, en vocal seguida de *s*, o en -*en* o -*in*: ***demà***, ***també***, ***amè***, ***matí***, ***passió***, ***allò***, ***comú***, ***repàs***, ***només***, ***promès***, ***encís***, ***melós***, ***repòs***, ***il·lús***, ***encén***, ***sorprèn***, ***magazín***.

Els casos esmentats en els punts *b* i *c* no inclouen les grafies vocàliques *i* i *u* quan formen part de diftongs i es pronuncien [j] i [w], respectivament, com en *remeis* o *anàveu*.

3.1.2. *L'accent diacrític*

L'accent gràfic també s'escriu en mots no inclosos en els criteris anteriors: en monosíl·labs tònics i bisíl·labs plans (i formes relacionades). En aquests casos l'accent té funció diacrítica, és a dir, serveix per a distingir dos mots diferents que, sense l'accent, coincidirien en la grafia; el mot amb accent i el mot sense accent poden diferir en el significat, en la categoria gramatical, en la pronunciació o en més d'una d'aquestes propietats. Els principals mots que s'escriuen amb accent diacrític són els que figuren en el quadre IV.24.

QUADRE IV.24
Principals mots amb accent diacrític

Mots amb accent diacrític		*Mots sense accent diacrític*	
bé	*m.* 'el que és bo o beneficia'	be	*m.* 'anyell'
	adv., conj., interj.		*f.* 'nom de la lletra *b*'
déu	*m.* 'ésser sobrehumà'	deu	*f.* 'font'; *num. cardinal*
			forma verbal de dar *i* deure
dóna	*3 ind. pr. i 2 imp. de* donar	dona	*f.* 'persona femella'
dónes	*2 ind. pr. de* donar	dones	*pl. de* dona *f.* 'persona femella'
és	*3 ind. pr. de* ser *o* ésser	es	*pron. feble; art. salat*
			pl. de e *f.* 'nom de la lletra *e*'
féu	*3 pass. de* fer	feu	*5 ind. pr. i imp. de* fer; *m.* 'domini'
fóra	*1 i 3 cond. de* ser *o* ésser	fora	*adv.*
mà	[*pl.* mans] *f.* 'terminació del braç'	ma	*poss. àton*
més	*adv.*	mes	*m.* 'part de l'any'; *part. de* metre
			conj. adversativa; poss. àton
món	[*pl.* mon] *m.* 'la Terra'	mon	*poss. àton*
nét	*m.* 'fill d'un fill o d'una filla'	net	*masc. de* net *adj.* 'impol·lut'
néta	*f.* 'filla d'un fill o d'una filla'	neta	*fem. de* net *adj.* 'impol·lut'
ós	*m.* 'mamífer carnívor de la família dels úrsids'	os	*m.* 'peça de l'esquelet'
			pl. de o *f.* 'nom de la lletra *o*'
pèl	*m.* 'filament de matèria còrnia'	pel	*contracció de* per *i* el
què	*pron. relat. (seguint prep.) i int.*	que	*pron. relatiu, adv. i conj.*
sé	*1 ind. pr. de* saber	se	*pron. feble*
sí	*adv.*	si	*pron. fort; conj.*
	m. 'afirmació'		*m.* 'interior', 'nota musical'

Mots amb accent diacrític		*Mots sense accent diacrític*	
sóc	*1 ind. pr. de* ser *o* ésser	soc	*m.* 'esclop', 'soca'
sòl	*m.* 'superfície del terreny'	sol	*m.* 'astre', 'nota m.', 'sist. col·loidal'
			masc. de sol *adj.* 'solitari'
			forma de solar (*bal.*) *i* soler
són	*6 ind. pr. de* ser *o* ésser	son	*m.* 'acte de dormir'
			f. 'ganes de dormir'
			poss. àton; 1 ind. pr. (bal.) de sonar
té	*3 ind. pr. i 2 imp. de* tenir	te	*m.* 'planta'; *f.* 'nom de la lletra *t*'
			pron. feble
ús	[*pl.* usos] *m.* 'acció d'usar'	us	*pron. feble; 1 ind. pr. (bal.) de* usar
			pl. de u *f.* 'nom de la lletra *u*'
vénen	*6 ind. pr. de* venir	venen	*6 ind. pr. de* vendre
véns	*2 ind. pr. de* venir	vens	*2 ind. pr. de* vendre
vés	*2 imp. de* anar	ves	*2 imp. de* veure; *m.* 'tela forta'
			pl. de ve *f.* 'nom de la lletra *v*'
vós	*pron. fort*	vos	*pron. feble*

3.1.3. *Distribució dels accents agut i greu de les vocals* e *i* o

La distribució de les vocals mitjanes anteriors tòniques presenta variació dialectal (cf. I, § 2.1.1-2.1.3), que fa que l'ús dels accents agut (´) i greu (`) sobre *e* i *o* no s'ajusti sempre a la pronúncia de cada parlar i calgui recórrer a tendències en la distribució gràfica. En aquesta distribució, l'accent agut és més freqüent en les formes verbals, principalment les arizotòniques, i en mots aguts en què s'accentua *o*, mentre que el greu predomina en la resta de casos. Tanmateix, aquestes tendències s'inverteixen en uns casos concrets:

a) En els mots esdrúixols *cérvola*, *església*, *grémola*, *témpores* (convé notar les formes del femení *feréstega*, *llépola*, i topònims com *Bétera*, *Burjassénia*, *Dénia*, *Énguera*, *Éssera*, *Gémenes*, *Guadasséquies*, *Llémpia*, *la Sénia*);

b) En els mots plans *cérvol*, *crémor*, *déntol*, *évol*, *feréstec*, *llécol*, *llépol*, *péntol*, *préssec*, *préstec*, *quetsémper*, *tsarévitx*; *córner*, *estómac*, *furóncol*, *góndol*, i en topònims com *Bóixols*, *Bóquer*, *els Córrecs*, *Fórnols*, *Gósol*, *Jóncols*, *Sóller*, *Tórrec*, *Xóvar*.

c) En els mots aguts acabats en *-o* *açò*, *això*, *allò*, *però*, *madò* (convé notar els derivats i compostos de *bo*, *so*, *to*, *tro*, com *de debò*, *ultrasò*, *semitò*, *retrò*).

d) En els mots aguts acabats en *-os* *arròs*, *carcabòs*, *carròs*, *espòs*, *renòs*, *repòs*, *talòs*, *terrandòs*, *terròs* m., *Ambròs* (també els derivats i compostos de *cos*, *cros*, *glos* 'llengua', *gros*, *os*, com *anticòs*, *motocròs*, *hipoglòs*, *capgròs*, *trencalòs*, i topònims com *Alòs*, *Amòs*, *Arròs*, *Begòs*, *Benòs*, *el Besòs*, *Carròs*, *Casòs*, *Concròs*, *Garòs*, *Seròs*, *el Tarròs*, *Tredòs*, *Vandellòs*, *Varradòs*, *Vilamòs*, *Vilancòs*, *Vinaròs*).

e) En els mots aguts acabats en *-e* derivats o compostos de *bé*, com *malbé*, *també*, (cf. *a collibè*, de *be* 'anyell'), i els que no fan el plural en *-ns*, com *calé*, *clixé*, *consomé*, *paté*, *puré*, *quinqué*, *ximpanzé*, i també *vaivé* (pl. *vaivens*). Però duen accent greu *bebè*, *cafè*, *canapè*, *comitè*, *crepè*, *cupè*, *damassè*, *mercè*, *oboè*, *perquè*, *rapè*, *requetè*, *tupè*.

f) En els mots aguts acabats en *-es adés*, *aprés*, *després*, i els que no fan el plural en *-esos*, com *accés*, *exprés* (cf. *exprès* 'antic pres'), *ingrés*, *procés*, *progrés*, *revés* (llevat de *desfrès*, *espès*, *estrès*, *interès* i *xerès*), a més dels derivats o compostos de *més*, com *demés*, *endemés*, *només*, *oimés*.

g) En topònims en *-e* o *-en* com *Arduané*, *Beniafé*, *Ramastué*, *Renanué*, *Sessué*; *Alcalatén*, *Bausén*, *Bairén*, *Larén*, *Sinyén*, *Tuixén* (però, amb accent greu, *Novetlè*, *Portè*; *Gombrèn*, *Odèn*, *Ordèn*, *Orèn*, *Torèn*).

h) En les formes verbals rizotòniques d'infinitiu, participi i imperfet d'indicatiu: *atènyer*, *conèixer*, *vèncer*; *nòmer*, *tòrcer* (llevat de *córrer*, *créixer*, *ésser*, *néixer*, *péixer*, *prémer*, *témer*, *trémer* i derivats); *admès*, *après*, *entès*, *ofès*; *inclòs* (llevat dels participis dels verbs en *-fondre*, com *confós*, *difós*); *crèiem*, *dèiem*, *sèieu*, *vèieu* (llevat de *érem*, *éreu*). Cal afegir-hi les formes de present d'indicatiu i d'imperatiu dels verbs en *-fendre*, *-prendre*, *-vendre*: *defèn*, *desprèn*, *revèn*.

En baleàric, s'escriu accent greu en les formes de la persona 1 del present d'indicatiu dels verbs de la conjugació I en *-enar* i *-esar*: *anomèn*, *enllumèn*, *esmèn*, *remèn* (llevat de les de *afaenar* i *desfaenar*, *berenar*, *entrenar*, *estrenar*, *gangrenar*, *ordenar* i derivats, amb accent agut); *aburgès*, *avès*, *palès* (llevat de *contrapés*, *repés*, *sospés*). Convé notar també *disfrès* (de *disfressar*) i *encabès* (de *encabessar*).

En la tradició ortogràfica valenciana és corrent escriure l'accent agut (en comptes del greu) damunt la *e* tònica corresponent, d'acord amb la pronúncia pròpia dels parlars occidentals: *café*, *cinqué*, *comité*, *mossén*, *comprén*, *cortés*, *francés*, *admés*, *pretés*; *atényer*, *véncer*, *véiem*, *créiem*. Tanmateix, es manté l'accent greu en l'interrogatiu i el relatiu tònic *què* i la conjunció *perquè*, i en uns pocs mots proparoxítons com *València* o *sèrie*.

3.2. TRACTAMENT GRÀFIC DE LA SÍL·LABA

3.2.1. *Sil·labificació gràfica i partició de mots a final de ratlla*

La grafia dels mots polisíl·labs es pot descompondre a final de ratlla en un escrit. Aquesta partició es fa mitjançant el guionet (-), que en aquest cas indica la transició del mot d'una ratlla a l'altra. Els mots se solen partir segons l'estructura sil·làbica, de manera que la divisió no separi lletres que representen sons d'una mateixa síl·laba fònica (cf. I, § 4 i 5): *te-|la*, *ca-|bra*, *cos-|tat*, *neu-|la*, *no-|ia*. Convé notar, però, el següent:

a) Els components dels dígrafs (tret de *ds* davant consonant, i de *gu*, *ll*, *ny*, *qu* i *ig*) se separen quan es parteix el mot per aquest punt: *ad-|junt*, *ad-|sorció*, *jut-|ge*, *llot-|ja*, *pot-|ser*, *ràt-|zia*, *quei-|xa*, *ter-|ra*, *tas-|sa*.

b) La *h* i la *x* no palatal no se separen de la vocal que precedeixen: *alco-|hol*, *tot-|hom*; *bo-|xa*, *te-|xans*.

c) El grup *l·l* es parteix substituint el punt volat pel guionet: *cel-|la*, *col-|legi*.

La partició a final de ratlla se sol fer aprofitant els guionets existents (*gira-|sol*) i evita que una de les parts es redueixi a una sola vocal (*a-|vió* o *avi-|ó*), si no hi recolza una forma asil·làbica (*l'a-|vió*, *d'e-|vasió*). També se solen separar el prefix o els radicals que componen un mot quan resulten evidents: *ben-|estant*, *vos-|altres*.

3.2.2. *La dièresi*

La dièresi (¨) modifica *i* o *u*, minúscules o majúscules, a l'efecte de la sil·labificació en l'àmbit de mot en els contextos del quadre IV.25.

QUADRE IV.25
Ús de la dièresi

ï	*ü*
En hiats	
Després de vocal: cruïlla, intuïció, suï, obeïes	*Després de vocal:* peüc, diürètic
En diftongs	
	En gu *i* qu *davant* e *o* i*:* ungüent, pingüí, freqüent, adeqüi

Rarament la dièresi de *gü* i *qü* indica hiat i no diftong. És el cas de les formes verbals de *aguar* i *argüir* que no contenen una *i* amb dièresi: *agües*, *agüés*; *argüíem*, *argüiria* (cf. *arguït*, *arguïm*).

Tanmateix, no s'escriu dièresi:

a) Quan hi correspon accent gràfic: *país*, *Lluís* (malgrat *països*, *Lluïsa*).

b) En els sufixos *-isme* i *-ista*: *egoisme*, *tramoista* (convé notar que s'escriuen amb dièresi *proïsme*, *lluïsme*, amb una terminació coincident).

c) En les formes d'infinitiu, futur, condicional i gerundi dels verbs de la conjugació III: *obeint*, *pair*, *trairà*, *lluiria*.

d) En les terminacions llatines *-um* i *-us*: *pòdium*, *Màrius*.

e) A començament de radical en derivats per prefixació i compostos: *antiincendis*, *biunívoc*, *coincidir*, *reunió* (però amb dièresi *obriülls*, *reüll*, *traüll*, *sobreïxent*, i les formes rizotòniques de *reeixir* i *sobreeixir*).

4. LA GRAFIA DELS MOTS

En general, un mot se sol escriure com una seqüència de lletres que es discrimina dels mots contigus per espais en blanc o per signes de puntuació (cf. § 6). A grans trets, el mot gràfic se sol correspondre amb el mot gramatical (sia, doncs, variable o invariable; simple, derivat o compost) i, per tant, la grafia d'un mot n'aglutina els constituents lèxics i flexionals: radicals i afixos (cf. les parts II i III). De vegades, la grafia reflecteix, en certa mesura, els mots fonològics (cf. la part I), bé separant-ne els constituents mitjançant l'apòstrof (en el cas de certs clítics) o el guionet (amb pronoms posposats al verb), bé contraient-los (aglutinant *a*, *de*, *per* o *ca* amb la forma masculina de l'article que els segueix).

D'altra banda, a causa de la seva independència morfològica, s'escriuen separats per espais en blanc els constituents dels compostos sintagmàtics i de les locucions. En determinats compostos propis els constituents es relacionen enllaçant-los amb guionet (cf. § 4.3).

4.1. L'APÒSTROF

L'apòstrof és una coma volada (') que s'escriu en les formes asil·làbiques dels articles definit i personal, de la preposició *de* i dels pronoms febles (cf. II, § 3.1 i 12.2.3) en els contextos del quadre IV.26. En aquests casos, se sol dir que l'article, el pronom o la preposició *s'apostrofen*.

QUADRE IV.26
Ús de l'apòstrof

Categoria lèxica	*Davant de vocal (precedida o no per* h*)*	*Exemples*	*Darrere de vocal*	*Exemples*
Article	l'	l'all; l'asèpsia, l'hora, l'ungla, l'Índia, l'ONG, l'IVA, l'IEC		
	n'	n'Enric, n'Hilari; n'Aina, n'Helena		
Preposició	d'	fet d'ara, quart d'hora, acaben d'obrir, títol d'ATS		

ESBORRANY PROVISIONAL

Categoria lèxica	*Davant de vocal (precedida o no per* h*)*	*Exemples*	*Darrere de vocal*	*Exemples*
Pronom	l’	l’obre, l’hi diu, dóna-l’hi	’l	se’l sent, busca’l, dóna-me’l
	m’	m’alça, m’hi té, fes-m’ho	’m	mira’m, veure-se’m, se’m queixa
	n’	n’usen, se n’usa, fer-n’hi	’n	compra’n, endur-se’n, te’n sents
	s’	s’hi fa, s’està, mirar-s’ho	’s	ajeure’s, atreure’s, riure’s
	t’	t’atén, t’hi fas, se t’obre, pren-t’ho	’t	queda’t, apropar-se’t, se’t sent
			’ls	porta’ls, mirar-se’ls, me’ls conec
			’ns	deixa’ns, desfer-se’ns, se’ns rifa

Tanmateix, no s’apostrofa l’article femení singular i el pronom femení de tercera persona del singular davant *i* o *u* àtones, precedides o no per *h* (***la** idea*, ***la** INTERPOL*, ***la** unió*, ***la** UHF*, ***la** hipèrbola*, ***la** humanitat*, ***la** ultradreta*; ***la** inclouen*, ***la** uneix*, ***la** hi veu*, ***la** humiteja*) ni, en el cas de l’article femení, davant les lletres i el nom de les lletres (***la** e*, ***la** s*; ***la** a*, ***la** efa*) i els mots *una*, referit a l’hora (***la** una de la matinada*), *ira* (***la** ira*) i *host* (***la** host*).

Malgrat la grafia, cal tenir en compte que, d’acord amb les regles apuntades:

a) S’apostrofa l’article singular i la preposició *de* davant números i davant sigles que es lletregen, en aquells casos que, en ésser pronunciades, comencen per un so vocàlic: ***l’**1 de febrer*, ***l’**XI Simposi de Ciències Socials*; ***l’**RNA*, ***l’**FM*; ***d’**11,5 milions d’euros, una emissora **d’**FM*.

b) S’apostrofa l’article masculí singular davant manlleus no normalitzats començats per *s* seguida de consonant (puix que la *s* es pronuncia precedida d’una *e*): ***l’**statu quo*. No s’apostrofa, però, l’article femení ni la preposició *de* (puix que la *s* recolza en la vocal de l’article o la preposició): ***la** schola cantorum*, *un repertori **de** scherzos*.

c) S’apostrofa l’article singular i la preposició *de* davant els mots abreujats de la mateixa manera que ho faríem si els mots no ho estiguessin: ***l’**H. Sra. Diputada*, ***l’**ap. 5*.

d) No s’apostrofa davant *i* o *u* amb valor consonàntic ([j] o [w], respectivament), precedides o no per *h*, o darrere *u* amb valor consonàntic, en els pronoms: ***el** iot*, ***la** iarda*, ***la** UOC*, *tintura **de** iode*, *riure **de** hiena*, *mou-**te**!*

e) No s’apostrofa davant *h* amb valor consonàntic de noms propis no adaptats i d’algunes interjeccions: *el ròssec **del** Halley*, *els actors **de** Hollywood*, *un discurs ple **de** has! i hums!*

f) No s’apostrofa davant els símbols: *10 mg **de** As*, ***el** H és un gas molt volàtil*.

Tradicionalment, tampoc no se sol apostrofar la preposició *de* quan precedeix un mot usat com a citació gramatical: *el gerundi **de** oir és oint*. En canvi, sí que s’apostrofen l’article

singular i la preposició davant les cometes d'obertura: *El conseller va qualificar aquest fet d'«únic»*.

Les formes asil·làbiques de l'article salat i de l'article *lo* tenen la mateixa distribució i les mateixes regles d'apostrofació que les de l'article definit general.

En la combinació de formes pronominals, generalment només s'apostrofa un element, i l'apòstrof s'escriu tan a la dreta com és possible: *treu-t'ho*, *treu-te'**l***, *treu-te-**l**'en*, *treu-te-la'**n***; *posa'**t***, *posa-te'**n***, *posa-te-**n**'hi*, *posa'**ns**-**n**'hi*.

4.2. LES CONTRACCIONS

Les formes asil·làbiques del masculí dels articles definit i personal es contreuen gràficament amb *ca* (reducció de *casa*), i també, en el cas del definit, amb les preposicions *a*, *de*, *per*, quan s'hi posposen (quadre IV.27): ***al** punt*, ***als** afores*; ***del** dia*, ***dels** nostres*; ***pel** dret*, ***pels** volts*; ***cal** veí*, ***cals** cosins **can** seixanta*.

QUADRE IV.27
Les contraccions

	el	*els*	*en*
a	al	als	
de	del	dels	
per	pel	pels	
ca	cal	cals	can

Tanmateix, no hi ha contracció:

a) Quan l'article es pot apostrofar amb el mot següent: ***a l'**ombra*, ***de l'**època*, ***per l'**estil*, ***ca n'**Amat*.

b) Quan l'article forma part d'un nom propi no toponímic: *Està subscrit **a** L'Avenç*.

c) Quan l'article forma part d'un nom propi no català: *el desert **d'El** Álamo*.

Les formes *a*, *de*, *per* i *ca* damunt dites i l'article salat (cf. II, § 13.1) i es contreuen en *as*, *des*, *pes* i *cas* en topònims (*Sant Llorenç **des** Cardassar*) o en contacte amb topònims (*anar **as** Trenc*, *passar **pes** Vedrà*).

4.3. EL GUIONET

El guionet (-), a més d'enllaçar les parts en què es pot dividir un mot a final de ratlla (cf. § 3.2.1) i les formes sil·làbiques dels pronoms febles darrere el verb (*porta-me-la*; cf. II, § 12.2), uneix els components lèxics de mot:

a) En els compostos patrimonials en què l'aglutinació pot dificultar o alterar la lectura dels components: *mal-llevat*, *Bell-lloc*; *cinc-en-rama*, *Bec-eixut*; *gira-sol*, *para-xocs*, *penja-robes*, *qui-sap-lo*, *Mont-roig*, *Vila-rodona*. I en els derivats per sufixació de compostos sintagmàtics que es troben en el mateix cas, com *camí-raler* (de *camí ral*).

b) En els compostos patrimonials en què l'element de l'esquerra duu accent gràfic, com *alè-de-bou*, *pèl-ras* (llevat de *adesiara*, *usdefruit*).

c) En els termes d'especialitat compostos en què l'element de l'esquerra és un símbol (lletra, xifra, etc.), com *2,4,6-trinitrofenol*, α-*naftol*, *àcid d-lisèrgic*.

Convé notar que, en els mots pertanyents a determinats llenguatges d'especialitat, la grafia obeeix a normes i convencions específiques d'àmbit internacional.

d) En els compostos el primer component dels quals és un punt cardinal: *est-europeu*, *nord-americà*, *nord-est*, *sud-coreà*.

e) En els cardinals i ordinals compostos, entre desena i unitat, i entre unitat i els mots *cents*, *centes* (o *centè -ena*): *quaranta-tres*, *dues-centes*, *nou-cents setanta-set*; *noranta-unè*, *vuit-centens*. Convé notar que no duen guionet els derivats d'aquests mots, com *cinccentista*, *noucentisme*, *siscentada*.

f) En els compostos reduplicatius (és a dir, en els quals es reitera l'element lèxic, el patró rítmic o el significat): *baliga-balaga*, *bub-bub*, *poti-poti*; *tic-tac*, *xino-xano*; *a corre-cuita*, *a mata-degolla*, *suca-mulla* (llevat de casos com *cucut*, *frifrit*, *marrameu*, *puput*, *quiquiriquic*, *tururut*; de mots del llenguatge infantil com *bobò*, *cocou*, *oioi*, *tatà*, *titit*, o de derivats com *xiuxiuejar*, *zigzaguejar*). Un cas comparable al dels compostos reduplicatius és el de mots com *cloc-piu*, *nap-buf*.

g) En compostos del tipus *diccionari català-castellà*, *relació causa-efecte*, *rumb est - nord-est*, *míssil terra-aire*; *cursa París - San Remo*, *pàgines 115-121*.

h) En compostos de noms propis del tipus *Àustria-Hongria*, *Catalunya-Aragó*; *diccionari Alcover-Moll*, *comptador de Geiger-Müller*.

En els casos no lexicalitzats, també es poden escriure amb guionet els compostos formats per dos adjectius o més que, llevat del darrer, prenen la terminació *-o*, sobretot si es vol remarcar la independència dels conceptes expressats per cada constituent: *Els països hispanoamericans esmentats al tractat hispano-americà. Un recull de composicions èpico-lírico-dramàtiques*.

Els mots construïts amb prefixos s'escriuen habitualment aglutinats sense guionet entre el prefix i el radical: *contrarevolució*, *exalumne*, *preromànic*, *vicecanceller*; *Anticrist*, *Prepirineus*. Tanmateix, s'escriu guionet entre el prefix i el radical en els mots formats amb el prefix *no-* o quan el prefix precedeix majúscules, xifres o símbols: *el no-res*, *el no-jo*, *un no-electròlit*, *la no-violència*, *els no-violents*, *els no-catalanoparlants*; *fluorescència anti-Stokes*, *selecció sub-21*, *globulina anti-D*, *ex-URSS*.

També es pot escriure guionet entre el prefix i el primer dels components d'un compost sintagmàtic: *ex-director general*, *vice-primer ministre*.

Convé no confondre determinats prefixos amb mots gràficament coincidents (cp. *medecina contraindicada* i *cursa contra rellotge*, *intel·lectuals procatalanes* i *sorteig pro cecs*, *els no-violents* i *les persones no violentes*, *els no-catalanoparlants* i *els alumnes no catalanoparlants*; *la no acceptació de les bases*), ni amb els mots que provenen de la lexicalització d'un prefix (*fer un extra*, *valorar els pros i els contres*). També cal observar que hi ha elements com *anti*, *post* i *pre* que apareixen usats com a mots en formacions ocasionals recents: *Una manifestació anti cascos blaus*. *L'Europa post Maastricht*.

Exclusivament com a recurs estilístic en contextos específics (científics, bàsicament), és admissible el truncament de tots els elements menys l'últim, amb elisió de constituents, dels compostos formats a la manera culta i dels derivats en les coordinacions del tipus *homonuclears i heteronuclears*, *preoperatori i postoperatori*, sempre que el primer constituent sigui un element tònic carregat de valor lèxic: *homo- i heteronuclears*, *pre- i postoperatori*.

4.4. L'AGLUTINACIÓ GRÀFICA

Els compostos amb guionet contrasten, d'una banda, amb els derivats i els compostos de grafia aglutinada, i de l'altra, amb els compostos sintagmàtics que separen els components amb espais. En aquests casos, cal tenir en compte els criteris següents:

a) El mot que resulta de l'aglutinació segueix les regles d'accentuació, amb independència de l'accentuació gràfica del primitiu. Per exemple, s'escriu *ultras**ò***, amb accent gràfic malgrat que ***so*** s'escriu sense accent gràfic.

b) Les grafies *r-* i *s-* a l'inici de radical generalment no es canvien per *rr* i *ss*: *contra**r**eforma*, *radio**r**eceptor*; *entre**s**uar*, *eco**s**istema* (v., però, § 2.4 i 2.6.2).

c) En els compostos sintagmàtics, la flexió dels constituents de l'esquerra evidencia en molts casos la grafia corresponent. Per exemple, s'escriu *maldecap* 'preocupació' (pl. *maldecaps*) i *mal de cap* 'cefalàlgia' (pl. *mals de cap*).

d) En els compostos sintagmàtics incomptables i els compostos sintagmàtics invariables, sol ésser la relació de significat la que indica la grafia. Per exemple, s'escriu *vetesifils* ('comerciant'), amb significat no

composicional, mentre que s'escriu *fines herbes* ('herbes aromàtiques'), amb significat composicional.

e) En els topònims compostos, se solen escriure aglutinats els que no contenen preposició: *Aigüestortes*, *Bellaterra*, *Castellciutat*, *Masllorenç*, *Miramar*, *Torreblanca*, *Vilanova*. En canvi, se solen escriure separats els que van precedits d'article: *les Borges Blanques*, *el Pallars Sobirà*, *la Vila Joiosa*. I també se separen els elements dels hagiotopònims: *Sant Antoni*, *Santa Margalida*, *Sant Martí Sarroca* (cf. *Santpedor*, *Sentmenat*). Els que contenen preposició se separen en la major part dels casos, com *Alcalà de Xivert*, *Arenys de Munt*, *Ares del Maestrat*, *Castell d'Aro*, *Mas de Barberans*, *Molins de Rei*, *Prat de Comte*, *Ribes de Freser*; encara que són freqüents els que s'aglutinen, com *Llardecans*, *Masdenverge*, *Puigdàlber*, *Riudecanyes*, *Torredembarra*, *Ulldemolins*, *Valldemossa*, *Viladecavalls*.

5. LA GRAFIA DE LES ABREVIACIONS

Les *abreviacions* són mots o sintagmes escurçats gràficament. Es distingeixen tres grans classes d'abreviacions: les *abreviatures*, les *sigles* i els *símbols*. Cadascun d'aquests conjunts es divideix en diverses subclasses, entre les quals cal destacar els *acrònims* (cf. § 5.2), dins les sigles, i els *codis* (cf. § 5.3.1) i les *xifres* (cf. § 5.3.2), dins els símbols.

Tradicionalment, les abreviacions en conjunt han estat denominades també *abreviatures*, però cal tenir en compte que aquest terme pot ésser confusionari.

5.1. LES ABREVIATURES

Les *abreviatures* són les representacions de mots o frases per mitjà d'alguna de les seves lletres, la primera de les quals ha de coincidir amb la inicial del mot o dels mots que les constitueixen. Quan s'abreuja un sol mot, l'abreviatura acaba en un punt o, menys freqüentment, en una barra inclinada (*c.* o *c/* per *carrer*; *p.* o *pàg.* per *pàgina*), mentre que quan se n'abreuja més d'un, hi ha un punt darrere de cada mot escurçat o bé els components més rellevants se separen per una barra inclinada (*p. ex.* per *per exemple*; *s/n* per *sense número*). A diferència de les sigles i els símbols, les abreviatures mantenen l'accent gràfic del mot que abreugen si forma part de l'abreviatura la lletra que porta aquest diacrític: *àr.* (per *àrab*), *íd.* (per *ídem*), *núm.* (per *número*), *pàg.* (per *pàgina*), *cró.* (per *carreró*). Les abreviatures dels tractaments de persona porten la inicial en majúscula i les dels mots que

QUADRE III.16
Compostos sintagmàtics verbals

Tipus de compost	*Estructura*	*Exemples*
Subordinant endocèntric	V N	parar compte, plegar veles, tancar caixa
	V Inf	deixar-se anar, deixar-se caure
	V Prep N	posar en escena, treure de polleguera
	V Adj	fer curt, fer salat, filar prim, saber greu
	V Adv	fer fora, venir bé

Com en els altres casos, les principals estructures dels compostos sintagmàtics verbals presenten les mateixes relacions que es donen en els sintagmes verbals lliures: verb i complement directe (*desfer camí*, *donar ales*, *girar cua*, *plegar veles*, *posar ordre*, *tancar caixa*), verb i complement preposicional (*caure en gràcia*, *engegar a passeig*, *fugir d'estudi*, *posar en escena*, *treure de polleguera*), verb i complement circumstancial (*venir bé*) i verb i complement predicatiu (*agafar desprevingut*, *fer curt*, *fer salat*, *filar prim*). Pel que fa a les estructures [V N] i [V Prep N], també trobem compostos amb determinants, com ara *aclucar els ulls*, *caure de l'escambell*, *cobrir l'expedient*, *ensenyar les cartes*, *tirar pel dret*, *venir al món*.

5. ALTRES PROCESSOS DE FORMACIÓ DE MOTS

5.1. EL TRUNCAMENT

La *truncació* és un procediment que consisteix a modificar un mot existent eliminant-ne una part, però conservant-ne les característiques gramaticals i el significat. S'utilitza sobretot en la formació d'hipocorístics a partir de noms propis mitjançant l'eliminació de la primera part del mot, com en *Lena* (*Magdalena*), *Quim* (*Joaquim*) o *Tomeu* (*Bartomeu*), o, més rarament, de la part central, com en *Jan* (*Joan*), *Jep* (*Josep*) o *Tesa* (*Teresa*).

En parlars valencians, la truncació dels antropònims masculins pren en molts casos l'afix masculí *-o*, a diferència del que ocorre en els altres parlars. Així, *Cento* (*Vicent*), *Nelo* (*Manuel*), *Ximo* (*Joaquim*).

Un altre tipus de truncació és la que es produeix en els compostos cultes, en els quals s'elimina un dels seus components, normalment el segon. Aquest és el cas de mots com *autobús* (de *autoòmnibus*), *moto* (de *motocicleta*) , *ràdio* (de *radiodifusió*) o *zoo* (de *zoològic*), entre d'altres. El component que

queda després de la truncació pot existir autònomament o bé es pot combinar amb altres mots o fragments de mots per crear una paraula nova; per exemple, *ràdio* es comporta autònomament en una frase com *engega la ràdio*, i apareix combinat amb un altre mot a *radiocasset*. Un cas semblant és el de compostos propis formats amb components escurçats, per un procés d'*acronímia* (cf. més avall): *niló* (de *vi**nil*** i *cot**ó***), *ofimàtica* (de ***ofi**cina* i *infor**màtica***), *telenotícies* (de ***tele**visió* i ***notícies***).

Finalment, hi ha una altra possibilitat de truncació que s'empra sobretot en els llenguatges d'especialitat: la formació de sigles o *siglació* (cf. IV, § 5). Aquest procés dóna com a resultat un mot format per lletres o segments inicials o finals de diferents mots, per exemple, el mot *sida*, que prové de la sigla *SIDA*, formada a partir de la truncació dels mots ***s**índrome d'**i**mmuno**d**eficiència **a**dquirida* (en aquest cas hi ha la inicial de cada formant). Com podem veure en aquest exemple, les sigles es poden lexicalitzar, i aleshores es regeixen pels mateixos criteris ortogràfics, fonètics, morfològics i sintàctics que els altres mots de la llengua, com en el cas de làser, o poden produir derivats, com en el cas de *cenetista* (a partir de *CNT*). Les sigles s'utilitzen molt per a formar noms d'empreses, organismes, institucions, publicacions, etc., com ara *IEC* (***I**nstitut d'**E**studis **C**atalans*), *IVAM* (***I**nstitut **V**alencià d'**A**rt **M**odern*), *ONU* (***O**rganització de les **N**acions **U**nides*), *UIB* (***U**niversitat de les **I**lles **B**alears*). Si no es tracta únicament d'inicials de mots significatius, sinó que la sigla resultant conté segments inicials o finals de diferents mots, s'anomena també *acrònim*: *CESCA* (***Ce**ntre de **S**upercomputació de **Ca**talunya*), *CREDOC* (***crè**dit **doc**umentari*), *INCACARN* (***In**stitut **Ca**talà de la **Carn***).

5.2. L'ONOMATOPEIA

L'*onomatopeia* és un procés de formació de mots que consisteix a denominar un determinat concepte a partir de la reproducció d'un so o soroll estretament vinculat a aquest concepte. També s'anomena *onomatopeia* el mot nou creat mitjançant aquest procés. Així, per exemple, el crit del gat es diu que és un *mèu* o *miol*, o, quan està enfurismat, un *marrameu*, mentre que el del gos fa *bub-bub*; de la mateixa manera, un esternut és un *atxim*, el plor d'un nadó és *enguè*, la campana fa *ning-nang* i els guisats han de fer *xup-xup*.

Les onomatopeies funcionen sobretot com a interjeccions, però molt sovint es poden nominalitzar en contextos com ara *Els mèus del gat el van desvetllar* o *Tota la nit he sentit el xim-xim de la pluja damunt de la teulada*. També intervenen en la formació de verbs (*dringar*, *xerricar*, *xipollejar*,

xiuxiuejar) i de locucions verbals (*estar cloc-piu* o *anar cloc-piu*, *fer la gara-gara*, *fer la viu-viu*).

5.3. LA REDUPLICACIÓ

El procés de *reduplicació*, que consisteix en la repetició d'un element d'un mot o de tot un mot sencer, és molt poc productiu en català i només es dóna en alguns hipocorístics (*Nina*, *Pep*), en el llenguatge infantil (*bobò*, *mama*, *pipí*, *titit*) i, sobretot, en compostos expressius i onomatopeies (*bub-bub*, *gara-gara*, *gloc-gloc*, *nyeu-nyeu*, *xiu-xiu*, *xup-xup*, *zum-zum*). En alguns casos, aquesta reduplicació presenta variació vocàlica: *flist-flast*, *ning-nang*, *pengim-penjam*, *tic-tac*, *xino-xano*, *ziga-zaga*.

6. ANNEX: INVENTARI D'AFIXOS LÈXICS I VALORATIUS

6.1. SUFIXOS LÈXICS PATRIMONIALS

A continuació presentem una relació dels sufixos lèxics productius segons la forma gràfica corresponent, per tal de facilitar-ne la identificació, que inclou les terminacions flexionals que s'apliquen al derivat relatives, segons el cas, al singular o, entre parèntesis, a l'infinitiu. A l'efecte d'aquesta presentació, els al·lomorfs, les variants històriques i les variants territorials apareixen agrupats sota una mateixa forma, mentre que són consignades separadament les formes els derivats de les quals no pertanyen al mateix paradigma flexional. En conseqüència, hom ha prescindit de distincions etimològiques o referides a la combinatòria i al contingut semàntic, per bé que per a cada forma figuren les combinacions més freqüents, els exemples de les quals són encapçalats per un guió quan corresponen a més d'un significat (quadre III.17).

QUADRE III.17
Sufixos lèxics patrimonials

Sufix	*Categoria*	*Exemples*
-à/-ana	N → N	castell → castellà/castellana, cirurgia → cirurgià/cirurgiana

SÍMBOLS FONÈTICS

| (frontera d'unitat menor)
| (frontera d'unitat major)
[ˊ] (accent primari)
[ˋ] (accent secundari)
[ə] casa, carreró, pesar, tanoca
[a] aglà, casa, sac
[b] ambició, bou, combat
[β] abadia, esbart, voleibol
[d] dau, sandàlia, síndria
[ð] aidar, cada, esdeveniment
[e] carrer, febre, més
[ɛ] èxit, hivern, sentència
[f] cofre, festa, triomf
[v] afgà, avisar, envà, valer
[g] angoixa, gat, maragda
[ɣ] aigua, amargor, figa
[i] camí, illa, proteïna
[j] heroi, iugoslau, maia
[ʒ] caixmir, flagell, verge
[k] cuc, kurd, pròdig, quatre
[l] ala, lira, literatura
[ɫ] colgar, mula, pla, sol (oriental i nord-occidental)
[l̪] alta, altre, caldera
[l̠] àlgebra, àlgid, aljub
[ʎ] cullera, llàntia, ull
[m] estimar, mare, plom
[ɱ] àmfora, confirmar, infermer
[n] enemic, ensabonar, nom
[ŋ] blancor, llenca, ungla
[n̪] endinsar, interessant
[n̠] enginy, enllaç, linxament
[ɲ] guany, nyora, penyora
[o] camió, poma, senyor
[ɔ] dona, repòs, ressò, soca
[p] cap, ceptre, cub, dubte, pare
[ɾ] cremar, mare, roure
[r] arrap, enrabiar, rambla
[z] ase, enze, trànsit
[s] adreça, jaç, pas, tassa
[t] artèria, atac, fet, terra
[d͡ʒ] calitja, fetge, platja
[t͡s] adscripció, pots, potser
[t͡ʃ] cotxe, despatx, mig, puig, txeca
[d͡z] atzar, normalitzar, setze
[u] llaüt, núvol, ungla, xampú
[w] cauen, guarda, quant, uadi, web
[ʃ] caixa, guix, mixeta, peix, xarop

5.3.2. *Les xifres*

Les *xifres* són els signes gràfics que representen els nombres. Se solen emprar, en general, en les quantitats exactes, en les dates (principalment el dia del mes, l'any i el segle), i en els sistemes concrets de numeració o codificació (adreces, telèfons, codis postals, codis de carreteres), i són corrents en textos científics en què sovintegen càlculs, fórmules i expressions matemàtiques i magnituds (v. també § 6.3).

La numeració amb xifres presenta dos sistemes diferents d'ús general:

a) Les *xifres romanes* parteixen de lletres de l'alfabet (*I*, *V*, *X*, *L*, *C*, *D*, *M*), representen els numerals ordinals, i se solen usar, en majúscula, després de noms amb majúscula inicial (emperadors, faraons, reis, papes, etc.), i en versaleta, en els altres casos (en l'expressió d'anys, mesos, segles, volums): *Jaume* ***I***, *Joan* ***XXIII***; *l'any* ***MCMVII***, *el segle* ***XXI***, *DCVB, vol.* ***IV***. En altres contextos, com ara en la denominació d'actes o esdeveniments organitzats (congressos, premis, campionats), volums o parts majors de llibres, llistes numerades, datacions, s'usen indistintament les xifres romanes i les aràbigues: ***X*** *Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, ***9è*** *Memorial Internacional de la Sida*.

b) Les *xifres aràbigues* consten d'una grafia diferent per cada unitat de la desena (*0*, *1*, *2*, *3*, *4*, *5*, *6*, *7*, *8*, *9*) i representen els numerals cardinals en mesures i magnituds, percentatges, indicació horària sexagesimal, etc.: *La tempesta va deixar* ***45*** *l/m*^{2}. *Alcohol de* ***90º***. *Amb el* ***15*** *% d'IVA inclòs en el preu*. *L'acte començarà a les* ***11.30*** *hores*. També representen els cardinals amb valor ordinal en numeracions convencionals, com en dates, adreces, codis postals, telèfons, documents d'identitat: *El* ***18*** *de juny de* ***1907***, *Tenen botiga al número* ***42*** *del carrer del Batan*, *Informeu-vos-en al telèfon* ***935 559 119***, *La sotasignada, que té el DNI núm.* ***11008110***, *certifica que…* A més, poden representar partitius de fraccions no decimals mitjançant *trencats*: *1/8 es llegeix «un vuitè»*. Finalment, quan representen els numerals ordinals, la xifra aràbiga va seguida, en singular, de l'última lletra de la denominació corresponent a l'ordinal, o de les dues darreres, en plural: *Viuen al* ***1r*** *pis,* ***2a*** *porta*; ***15es*** *Jornades de portes obertes* (cf. *Jaume* ***I***, *segle* ***XI***).

6. ELS SIGNES DE PUNTUACIÓ

Els *signes de puntuació* permeten delimitar i identificar els enunciats d'un text, caracteritzar-ne aspectes de la sintaxi (ordre, modalitat), l'entonació i el sentit (inflexions, suspensions, pauses), el tipus de discurs (diàleg, discurs indirecte), l'estil.

6.1. POSICIÓ DELS SIGNES DE PUNTUACIÓ

Els signes de puntuació senzills (coma, punt, punt i coma, dos punts, punts suspensius, signe d'interrogació i signe d'admiració) s'escriuen immediatament després de la paraula anterior i separats per un espai de la paraula posterior (en els exemples que segueixen, apareixen emmarcats gràficament els signes de puntuació als quals es fa referència): *L'intèrpret de l'hotel parla correctament tres idiomes: francès, anglès i alemany. A més, té nocions d'italià.*

Els elements dels signes de puntuació dobles (parèntesis, guions, claudàtors i cometes) s'escriuen soldats al text que inclouen i van precedits per un espai, si es tracta de l'element d'obertura, o seguits per un espai o per un signe de puntuació, si es tracta de l'element de tancament: *A Valls (Alt Camp) es fan unes magnífiques calçotades. Aquest tipus de pamflets —ara no parlo dels altres— són molt polèmics. No duia els exemplars «curosament» relligats a l'obrador del pare, però tampoc li ho retragueren.*

6.2. CONTACTE ENTRE SIGNES DE PUNTUACIÓ

En el contacte entre signes de puntuació, els punts suspensius i el punt de les abreviatures poden anar seguits de la coma, el punt i coma i els dos punts, però no del punt (cf. § 6.3): *Avions, cotxes, motos..., els mitjans de transport dominen les nostres vides. Podeu emprar l'abreviatura que vulgueu: t., tel. o telèf.*

Els signes d'interrogació o admiració poden seguir el punt d'una abreviatura; poden precedir la coma, el punt i coma, i els dos punts; i poden seguir o precedir els punts suspensius i els signes d'incís: *L'he trepitjat?, dispensi. Ja no té remei!... Ja et ben dic jo que...! Crèiem (o ens enganyàvem?) que tot s'arreglaria.*

Quant als incisos, els signes de puntuació hi queden inclosos o exclosos segons la manera com calgui puntuar el text: *Què m'has de donar —encara que no t'agradi—? Cada dia reapareix en formes més solemnes —bé que menys serioses!—: discursos, arengues, etc. Vaig recollir el bitllet de tren (anada i tornada), que m'havia pagat l'empresa.*

En general, el punt tanca els incisos oberts amb guió: *La teoria exposada, bé que sorprenent, fou acceptada —ningú no s'ho pensava.* Tanmateix, en els diàlegs, el contacte entre signes de puntuació difereix una mica de l'ús exposat, com es pot observar en l'exemple següent:

—*Vindré demà* —*ho va dir amb mala cara*—. *Però vindré acompanyat* —*rigué sense ganes*.
—*Fes el que vulguis.*

6.3. ELS SIGNES D'ENTONACIÓ I ELS SIGNES DE PAUSA

Els *signes d'entonació* marquen el tipus d'entonació d'una seqüència sencera (com ocorre amb els signes d'interrogació i d'admiració) o assenyalen el punt d'inflexió, transició o suspensió del discurs (com correspon als correntment anomenats *signes de pausa*). Tradicionalment, s'han classificat com a signes de pausa la coma, el punt, el punt i coma, els dos punts i els punts suspensius. No obstant això, aquests signes no sempre s'associen a pauses i n'hi ha que tenen certs usos desvinculats de l'entonació, deixant de banda el fet que es pot entendre que els signes d'interrogació i d'exclamació també impliquen pausa o final d'entonació.

La coma, el punt i els dos punts presenten certs usos no relacionats amb l'entonació. El punt, per exemple, substitueix la part elidida en les abreviatures, mentre que els punts suspensius representen l'omissió d'una part de text, especialment quan s'escriuen entre claudàtors o parèntesis. En les xifres, la coma separa la part decimal de la part entera (*0,25*) i el punt, les parts múltiples de mil (*1.594.026*). En la reducció de les dates a xifres, el punt separa el dia, el mes i l'any (per exemple, el *23 d'abril de 2002* esdevé *23.4.2002*), i en l'expressió sexagesimal de les hores, el punt separa les hores, els minuts i els segons (*El tren arriba a les 11.37 hores*), per bé que les fraccions de segon se separen amb una coma dels segons: *El nou rècord del món està en 9,32 segons.*

Quan assenyalen una pausa, la coma i el punt i coma marquen una pausa menor que la resta, per bé que en el cas dels signes d'interrogació i d'admiració, i dels punts suspensius, s'hi pot distingir una pausa més breu fent-los seguir de coma o de punt i coma (cf. § 6.2). Com es pot veure més endavant, aquest fet incideix en l'ús demarcatiu de majúscula (cf. § 7.1.1).

6.3.1. *Els signes d'interrogació i d'admiració*

El *signe d'interrogació* (?) i el *signe d'admiració* (!) s'escriuen al final del període d'entonació interrogativa, l'un, i exclamativa, l'altre: *Què et passa*? *Per què ho dius, això*? *Però com és possible*? *Què sé jo…*! *Bona nit*! *Què hi farem…*!
Per la seva mateixa naturalesa, el signe d'admiració s'associa sovint a les interjeccions i les onomatopeies: *Ep*! *Bub*! *Ning-ning*!

6.3.2. *La coma*

La *coma* (,) indica una segmentació en l'oració o hi separa elements, i correspon a una inflexió en el decurs de l'enunciat (adés de l'entonació adés de l'estructura sintàctica), a la possibilitat de pausa menor en l'enunciat o a una convenció gràfica. L'ús de la coma està subjecte a restriccions ben establertes, però també a opcions estilístiques.

Hi ha casos en què la presència o absència de comes és distintiva i determina interpretacions diferents d'enunciats altrament idèntics. Per exemple, la distinció sintàctica, semàntica i pragmàtica entre les oracions relatives anomenades *especificatives* i les anomenades *explicatives* es reflecteix en la grafia mitjançant l'absència o la presència de comes, respectivament, que en marquen els límits: *Aquests llibres que es venen per subscripció costen més de trobar / Aquests llibres, que es venen per subscripció, costen més de trobar.*

Per regla general no se sol escriure coma entre els membres d'un sintagma (el nucli i els seus complements) o entre els constituents immediats d'una oració (el subjecte i el predicat). Altres vegades la norma general, aplicable als casos que s'enumeraran tot seguit, és ajustada d'acord amb la complexitat de l'oració i amb l'opció de l'autor.

En general, s'escriu coma:

a) Després del mot que precedeix les oracions de relatiu explicatives o que precedeix els incisos que tenen aquest caràcter o que són apel·latius, i després del mot que clou l'oració de relatiu o l'incís, si no hi correspon cap altre signe de puntuació (cf. § 6.2): *L'aigua, que tan escasseja, hauria de ser més valorada. Ell, tossut com era, hi tornava una volta rere l'altra. Les despulles de Pompeu Fabra, seny ordenador de la llengua, reposen a Prada. Vosaltres, fills meus, sou el meu tresor. Ep, tu, vine!* Segons el tipus d'incís, s'utilitzen o es poden utilitzar altres signes de puntuació (cf. § 6.4).

b) Entre membres coordinats o elements d'una enumeració, quan no hi ha conjunció entre ells: *Rèiem, discutíem, parlàvem. Arribava, s'asseia, feia la seva i no badava boca en tot el matí. Les quatre estacions de l'any: primavera, estiu, tardor i hivern.* Tanmateix, s'escriu coma abans de la conjunció en coordinacions de diferent nivell o incloses dins d'altres coordinacions (cf. § 6.3.4): *Hi aniran en Pere i en Joan, i segurament també ens hi afegirem nosaltres. La Maria i l'Enric ja són allà, i l'Eduard i la Mercè ara se n'hi van.*

c) Entre els constituents de les oracions nominals, característiques de dites i expressions sentencioses, de títols d'obres o titulars periodístics: *Tres per cinc, quinze. Any nou, vida nova. Gent jove, pa tou. A grans mals, grans*

remeis. A la taula i al llit, al primer crit. Com més alt, més animal. El pressupost, a debat. Les eleccions, sota sospita. El cas, vist per sentència. En determinats casos, depenent del matís, es poden usar adés la coma adés els dos punts (cf. § 6.3.5): *Cel rogent, pluja o vent* / *Cel rogent: pluja o vent.*

d) Entre un element de l'oració i tota la resta, quan hi ha una inflexió tonal (cf. I, § 8.7.1), sigui per contrast amb qualsevol altre element o per la dislocació dels elements en l'oració: *Vergonya, ens fa. Al fill, ha deixat les terres. Als fets, volen cenyir-se. Al Penyagolosa, anirem d'excursió, i no al Puigcampana. En tren, faran tot el viatge. El veig trist, aquest minyó. Ell sempre l'ha tractada malament, la Clara. Quin judici n'has format, d'aquest llibre? No li donaran feina, al teu fill. No hi vull anar, a la manifestació. És de bon tros ben difícil, aquest exercici. Més coneixement, et cal! No et va, fer aquests posats. Estic, de cansat, que no em puc tenir.*

En canvi, l'ús de la coma és opcional:

a') Entre un element de l'oració i tota la resta, quan l'element conté una informació coneguda, a la qual es refereix la resta de l'oració, i apareix dislocat a l'esquerra: *El seu germà, fa temps que no s'hi parla* / *El seu germà fa temps que no s'hi parla. La Maria, val més que s'afanyi si vol berenar* / *La Maria val més que s'afanyi si vol berenar. Aquests llibres, ja els podeu tornar a la biblioteca* / *Aquests llibres ja els podeu tornar a la biblioteca. La teva àvia, la veig molt millorada* / *La teva àvia la veig molt millorada. El que m'han fet passar, no li ho desitjo a ningú* / *El que m'han fet passar no li ho desitjo a ningú. A aquest, totes li ponen* / *A aquest totes li ponen. En aquest racó, hi neix herba* / *En aquest racó hi neix herba. De bones intencions, l'infern n'és ple* / *De bones intencions l'infern n'és ple.*

b') Entre els constituents immediats d'una oració coordinada amb una altra de precedent, sempre que no hi hagi verb entre aquests constituents: *Una cosa és el dir i l'altra, el fer* / *Una cosa és el dir i l'altra el fer.* La coma es pot combinar amb el punt i coma si no hi ha tampoc conjunció entre les oracions coordinades (cf. § 6.3.4): *A una mà hi ha el rec; a l'altra, el camí.*

c') Entre una oració subordinada adverbial i l'oració principal, quan la subordinada precedeix la principal: *Si aquest vestit no et fa goig, queda-te'n un altre* / *Si aquest vestit no et fa goig queda-te'n un altre. Perquè aquests papers càpiguen al calaix, caldrà atapeir-los molt* / *Perquè aquests papers càpiguen al calaix caldrà atapeir-los molt. Quan vaig arribar a Girona, em vaig adreçar a l'oficina de turisme de l'estació* / *Quan vaig arribar a Girona em vaig adreçar a l'oficina de turisme de l'estació. Encara que li costi, té punt a fer cada dia els deures* / *Encara que li costi té punt a fer cada dia els deures.*

6.3.3. *El punt*

El *punt* (.) assenyala el final d'un enunciat i, doncs, separa les oracions contingudes en el mateix període constitutiu d'un paràgraf (*punt i seguit*) o interromp la ratlla de text en cloure el paràgraf (*punt i a part* o *punt i a cap*) o l'escrit (*punt final*): *Demà ve l'arquitecte. Li haurem de dir que es miri la paret del darrere.*

Després de punt, s'ha d'escriure la inicial del primer mot en majúscula (cf. § 7.1.1).

6.3.4. *El punt i coma*

El *punt i coma* (;) té un ús a cavall de la coma i el punt, ja que separa elements o sèries complexos, constitutius d'un mateix enunciat i amb una jerarquia semblant, especialment si tenen puntuació interna: *El bufet oferia uns entrants d'embotits, patés, formatges, fumats i salaons; diversos plats d'oques, picantons, cabrits i garrins; unes postres variades de confitures, matons, tortells i torrons.* Tanmateix, se sol escriure coma en comptes de punt i coma, si davant de l'últim element de la sèrie hi ha les conjuncions *i*, *ni* o *o*.

6.3.5. *Els dos punts*

Els *dos punts* (:) marquen la inflexió que hi ha entre la primera part d'una oració composta i la segona part, en què se centra l'interès informatiu de l'enunciat, pel fet que introdueix una explicació, un aclariment, una concreció, una exemplificació o una conseqüència del que ha estat dit abans, o perquè introdueix una enumeració, una citació textual, etc.: *És bo com el pa, però la seva bondat té naturalment un límit: el ridícul. Però confesso la meva feblesa: m'agrada de passejar-me per una barriada rica. Estava voltat de colors desagradables: les parets de color vi, la catifa i les cortines verd til·la... L'única cosa que pugui comparar-s'hi una mica, en la nostra parla, és la frase de presentació mallorquina: «Això és na Tonina-Aina».*

6.3.6. *Els punts suspensius*

Els *punts suspensius* (...) assenyalen la interrupció d'un enunciat o d'una enumeració, que pot restar incompleta o oberta (*Vostè podria ésser el meu nét... Valga'm Déu! No serà tant...*), o marquen l'omissió d'una part que,

tanmateix, no afecta la comprensió *Veles e vents... Sol i de dol... No es pot dir blat... De desagraïts... Quins c... que té!*

6.4. ELS INCISOS

L'*incís* representa un element interpolat en el discurs que generalment el completa o l'aclareix, i que s'inclou entre comes (cf. § 6.3.2) o signes dobles (guions, parèntesis, claudàtors, cometes), segons el tipus d'informació que aporta i el grau d'integració al discurs.

És freqüent incloure incisos entre uns signes dins d'incisos tancats per uns altres signes diferents, per tal de facilitar la identificació dels diversos incisos.

6.4.1. *Els guions*

Els *guions llargs* o *guions* (— —) enclouen comentaris sobre el que es diu i delimiten especialment la part del narrador dins els diàlegs en els relats; un de sol (—) serveix per a marcar l'obertura de diàlegs o el canvi d'interlocutor: *Dir que l'estiu és l'estació més trista de l'any —en aquest país— és probablement una heretgia. Això —digué Valldaura— no ha estat mai un bosc: quan van fer la casa devia ser un parc. —És freda, l'aigua? —No, és tèbia.*

6.4.2. *Els parèntesis*

Els *parèntesis*, *(* i *)*, inclouen un aclariment, una informació complementària, una observació, una dada secundària, que poden no formar part del mateix discurs. També poden incloure una oració sencera: *El rei Pere el Cerimoniós va posar setge a la ciutat de l'Alguer (estiu de 1354), baluard de la resistència sarda. Ell ja havia sospitat que els gasos inerts (heli, neó, etc.) podien produir un efecte semblant.*

6.4.3. *Els claudàtors*

Els *claudàtors* (*[ ]*) inclouen elements que no formen part del text original (una referència, una variant, una correcció, un comentari, etc.); també poden tancar expressions dins d'altres compreses entre parèntesis: *a. D. (anno*

Domini) '*[en] l'any del Senyor*'. *(En fa una nova interpretació en parlar de l'Univers [v. § 2.5]).*

6.4.4. *Les cometes*

Les *cometes*, que poden ser *baixes* (« »), *altes* (" ") o *simples* (' ') i que s'usen en aquest ordre quan cal escriure'n en un fragment tancat per unes altres cometes, inclouen un passatge dins un text o el títol d'una part d'una obra, i posen en relleu un mot o una expressió, o n'indiquen un ús connotat o el significat (en aquest darrer cas, exclusivament entre cometes simples): *La nostra divisa és «Avant i fora». Li vaig dir: «El professor ha dit que "film vol dir 'pel·lícula'".» La prosa «El fanal de la cantonada» pertany al llibre Les bonhomies. «La Cua de Palla» és una col·lecció de novel·la negra. L'autor escriu el mot ànima, del ll.* ANIMA, *primitivament 'aire, alè, buf'.*

7. ELS TIPUS DE LLETRA

7.1. LA LLETRA MAJÚSCULA

El fet que la *lletra majúscula* (dita també *lletra versal* o *versal*, o simplement *majúscula*) sigui més gran que la *lletra minúscula* corresponent permet de destacar en una frase els mots que en porten (cf. § 2.1, especialment el quadre IV.1).

Escriure la lletra inicial d'un mot en majúscula pot tenir dues finalitats: denotar que comença una frase en uns contextos determinats (*funció demarcativa*) i identificar els termes i les expressions als quals volem atribuir la categoria de nom propi (*funció distintiva*).

7.1.1. *La funció demarcativa de la majúscula*

Les majúscules amb *funció demarcativa* singularitzen un mot per la posició que ocupa en el text. S'escriuen amb la inicial en majúscula les paraules que es troben a l'inici de paràgraf i les que segueixen signes de puntuació que marquen pausa major (el punt, els signes d'entonació, els punts suspensius que marquen el final d'una oració o d'un fragment): *Ja en tinc prou. M'en vaig. Saps què et dic? Que no et vull veure més. Prou! No he robat res! Tothom és igual segons la llei. (Però uns més que altres.) Ho diu el*

Domini) '[en] l'any del Senyor'. (En fa una nova interpretació en parlar de l'Univers [v. § 2.5]).

6.4.4. *Les cometes*

Les *cometes*, que poden ser *baixes* (« »), *altes* (" ") o *simples* (' ') i que s'usen en aquest ordre quan cal escriure'n en un fragment tancat per unes altres cometes, inclouen un passatge dins un text o el títol d'una part d'una obra, i posen en relleu un mot o una expressió, o n'indiquen un ús connotat o el significat (en aquest darrer cas, exclusivament entre cometes simples): *La nostra divisa és «Avant i fora». Li vaig dir: «El professor ha dit que "film vol dir 'pel·lícula'".» La prosa «El fanal de la cantonada» pertany al llibre Les bonhomies. «La Cua de Palla» és una col·lecció de novel·la negra. L'autor escriu el mot ànima, del ll.* ANIMA*, primitivament 'aire, alè, buf'.*

7. ELS TIPUS DE LLETRA

7.1. La lletra majúscula

El fet que la *lletra majúscula* (dita també *lletra versal* o *versal*, o simplement *majúscula*) sigui més gran que la *lletra minúscula* corresponent permet de destacar en una frase els mots que en porten (cf. § 2.1, especialment el quadre IV.1).

Escriure la lletra inicial d'un mot en majúscula pot tenir dues finalitats: denotar que comença una frase en uns contextos determinats (*funció demarcativa*) i identificar els termes i les expressions als quals volem atribuir la categoria de nom propi (*funció distintiva*).

7.1.1. *La funció demarcativa de la majúscula*

Les majúscules amb *funció demarcativa* singularitzen un mot per la posició que ocupa en el text. S'escriuen amb la inicial en majúscula les paraules que es troben a l'inici de paràgraf i les que segueixen signes de puntuació que marquen pausa major (el punt, els signes d'entonació, els punts suspensius que marquen el final d'una oració o d'un fragment): *Ja en tinc prou. Me'n vaig. Saps què et dic? Que no et vull veure més. Prou! No he robat res! Tothom és igual segons la llei. (Però uns més que altres.) Ho diu el*

refrany: «Pagant, sant Pere canta». No ho veig clar... De tota manera, hem de tornar a parlar-ne.

7.1.2. *La funció distintiva de la majúscula*

Les majúscules amb *funció distintiva* singularitzen un mot per la seva pròpia naturalesa. S'escriuen amb la inicial en majúscula els casos següents:

a) Noms propis de persona, divinitats, llinatges, renoms, etc.: ***E**nric **P**rat de la **R**iba*, ***J**ehovà*, *els **R**ius*, ***M**artí l'**H**umà*, *el **T**imbaler del **B**ruc*.

b) Noms propis d'animals i plantes singularitzats: *el goril·la **F**loquet de **N**eu*, *el **P**impoll*, *el **P**i de les **T**res **B**ranques*.

c) Noms propis d'objectes singularitzats i de vehicles (trens, naus, aeronaus, etc.): *l'**E**xcalibur*, *el **T**ramvia **B**lau*, *l'**S**putnik*.

d) Marques de productes i denominacions oficials d'origen: *un **R**enault*, ***P**eix **B**lau de **T**arragona*, ***T**orró de **X**ixona*.

Les denominacions genèriques que procedeixen de noms propis (topònims, marques, noms de descobridors o inventors) s'escriuen en minúscules: *un priorat excel·lent*, *un jeep* (però *un Jeep Cherokee*), *la freqüència en hertzs*.

e) Noms d'institucions, organismes, entitats i empreses: *l'**I**nstitut d'**E**studis **C**atalans*, *el **T**eatre **L**liure*, *l'**H**otel **P**alace*.

f) Festivitats i celebracions populars: *la revetlla de **S**ant **J**oan*, ***D**ia de la **M**úsica **V**alenciana*, *l'**O**nze de **S**etembre*, ***C**ap d'**A**ny*, ***N**adal*.

g) Fets històrics singulars: *la **R**evolució **F**rancesa*, *la **G**uerra dels **S**egadors*, *la **S**etmana **T**ràgica*, *el **M**aig del 68*.

h) Planetes, constel·lacions i estrelles: *la **T**erra*, *l'**Ó**ssa **M**ajor*, *la **L**luna*, *el **S**ol* (però *ulleres de sol*, *lluna de mel*, *lluna plena*; *prendre el sol*, *estar a la lluna de València*).

i) Topònims i corònims: ***T**ortosa*, ***P**uigcerdà*, *la **S**afor*, *el **P**aís **B**asc*, ***P**aïsos **C**atalans* (cf. *països bàltics*, *països escandinaus*, *països eslaus*), *la **R**epública **T**xeca* (cf. ***E**stat espanyol*, *la república de **V**enècia*), *la **C**osta **B**rava*, *l'**O**rient **P**ròxim*, *l'**À**sia **M**enor* (però *l'**À**sia central*), *el **T**ercer **M**ón*.

Els articles, les preposicions i les conjuncions que fan part dels topònims i corònims catalans o catalanitzats s'escriuen en minúscula: *Vilanova i la Geltrú*, *Castellar de n'Hug*, *Sant Llorenç prop Bagà*, *el Caire*, *la Manxa*. Les denominacions genèriques que, de vegades, acompanyen els noms geogràfics també s'escriuen en minúscula, excepte si aquestes denominacions han passat a formar part del mateix topònim: *l'avinguda Diagonal*, *la mar Roja*, *el delta de l'Ebre*, *l'estany Rodó*, *la plaça del Diamant*, *la ronda de Dalt*, *el raval de Santa Anna* (però *Mas de Barberans*, *el Pont d'Armentera*). Els articles dels topònims no catalans ni catalanitzats, en canvi, porten la inicial en majúscula: ***O** Grove*, ***L**as Hurdes*, ***L**a Spezia*; ***L**e Havre*, ***L**os Angeles*.

j) Noms d'edificis singulars, i denominacions específiques d'estances singulars: *el **P**alau de la **M**úsica*, *el **P**ati dels **T**arongers*, *el **S**aló de **C**ent*, *la **C**asa de **C**onvalescència* (cf. *la recepció*, *la sala d'actes*, etc.).

k) Formes protocol·làries de tractament: *el **M**olt **H**onorable **S**enyor **P**resident de la **G**eneralitat* (cf. *el president de la Generalitat*).

Convé notar també les formes de tractament no catalanes: ***D**on **J**oan*, ***L**ady **M**acbeth*, ***L**ord **B**yron*, ***M**adame **C**urie*, ***S**ir **A**rthur **C**onan **D**oyle*.

Hi ha dues consideracions vàlides per a qualsevol dels casos anteriors: 1a) quan un mot comença amb un dígraf, només se n'escriu en majúscula la primera lletra (***G**uillem*, ***T**xad*, ***L**luïsa*, *la ciutat d'en **N**yoca*), i 2a) en els mots compostos de grafia aglutinada (o amb guionet), només s'escriu en majúscula la primera lletra: ***E**uràsia*, ***S**ud-àfrica*, ***V**ila-seca* (però ***B**aden-**W**ürttemberg*, *Ferran II de **C**atalunya-**A**ragó*, ***G**uinea-**B**issau*, etc.).

7.2. LA LLETRA RODONA

La *lletra rodona* (o, simplement, *rodona*), de forma circular i dreta, és la que s'empra generalment com a base de la composició de textos. Quan un text és escrit en cursiva, les funcions pròpies d'aquest tipus de lletra són assignades a la rodona: *El número de febrer de* Serra d'Or *conté articles molt interessants.*

7.3. LA LLETRA CURSIVA

La *lletra cursiva* (dita també *lletra itàlica* o *itàlica*, o simplement *cursiva*), inclinada cap a la dreta imitant més o menys la lletra manuscrita, s'empra per a destacar determinades paraules dins del text. S'escriu en cursiva per a indicar que es reprodueix una paraula, un fragment o un text com apareix en un altre context (títols d'obres, de publicacions, etc.) i per a conferir èmfasi (textos objecte de consideracions metalingüístiques, mots clau que es volen destacar, etc.); també s'hi escriuen les paraules o expressions estrangeres i no adaptades al català (noteu que en els exemples següents, en cursiva, figuren en rodona els mots que amb el text en rodona s'escriurien en cursiva): *El Premi Crexells del 1932 va ser atorgat a l'obra* Vida Privada. *El DGLC és el* Diccionari general de la llengua catalana (convé notar que la sigla no s'escriu en cursiva). *Com es tradueix* ciutat *a l'anglès? Treballa en un* snack-bar. *El dubte de Hamlet,* to be or not to be, *encara captiva la humanitat.*

Els signes de puntuació s'escriuen en rodona o en cursiva d'acord amb el tipus de lletra emprat com a base del text, però cal tenir en compte que si el signe de puntuació forma part del text en cursiva, s'escriu també en aquest

tipus de lletra: *Hi trobareu l'elefant asiàtic* (Elephas) *i l'africà* (Loxodonta). *Dins de la producció shakespeariana, quin lloc ocupa* Macbeth? *Heu vist l'últim número de* Què cal saber?

Les *crides*, senyals dins un text que remeten a notes o advertiments, es componen en lletra rodona malgrat que apareguin en un passatge en lletra cursiva. En els originals manuscrits i en els mecanoscrits en què no es pot disposar de lletra cursiva, el *subratllat* (__) fa aquesta funció.

7.4. LA LLETRA NEGRETA

La *lletra negreta* (o, simplement, *negreta*), de traç més gruixut que les altres de la mateixa família, s'empra per a destacar i facilitar la localització d'una determinada paraula, expressió, signe o xifra dins del text (capçaleres, entrades de diccionaris, nombres de paràgraf, etc.): ***Capítol I****. Vegeu l'article* fortí *del diccionari: «****fortí*** *m. Fort petit.»*

La lletra negreta pot ésser també rodona, cursiva o versaleta, segons el context en què es trobi o la funció que hi hagi de fer.

7.5. LA LLETRA VERSALETA

La *lletra versaleta* (o simplement, *versaleta*), majúscula d'igual alçària que la minúscula de la mateixa caixa però idealment amb el gruix de la versal corresponent, s'empra per a escriure les xifres romanes incloses en textos escrits en minúscula, els cognoms dels autors en les notes a peu de pàgina, les bibliografies, els índexs; per a indicar l'ètim, etc. En un text en versaleta, s'escriuen amb majúscula la lletra inicial absoluta i totes les lletres que correspongui d'escriure en majúscula (cf. § 7.1): *FABRA I POCH, Pompeu. Jacint Verdaguer és un gran poeta del segle XIX. El substantiu* rosa *prové del llatí RŎSA.*

ÍNDEX DE QUADRES I FIGURES

ÍNDEX DE QUADRES I FIGURES

ABREVIACIONS

→ dóna
+ unit a
= dóna (com a resultat de la suma de dos elements o més)
| frontera d'unitat menor
% frontera d'unitat major
# pausa sonora / posició inicial o final absoluta de mot
§ paràgraf
Adj adjectiu
adj. adjectiu
Adv adverbi
adv. adverbi
aux. [verb] auxiliar
bal. baleàric
C consonant
cf. confronteu[-ho amb]
compl. dir. complement directe
compl. indir. complement indirecte
cond. condicional
cond. perf. condicional perfet
Conj conjunció
conj. conjunció
cp. compareu
etc. etcètera
f. femení
fig. figura
FP femení plural
FS femení singular
fut. futur
fut. perf. futur perfet
ger. gerundi
ger. perf. gerundi perfet
gral. general
imper. imperatiu
imperf. d'ind. imperfet d'indicatiu
imperf. de subj. imperfet de subjuntiu
Inf infinitiu
inf. infinitiu
inf. perf. infinitiu perfet
Interj interjecció
interj. interjecció

m. masculí
MP masculí plural
MS masculí singular
N nom [substantiu]
nord-occ. nord-occidental
Part participi [passat]
part. participi [passat]
passat ant. d'ind. passat anterior d'indicatiu
passat ant. perifr. d'ind. passat anterior perifràstic d'indicatiu
passat ant. perifr. de subj. passat anterior perifràstic de subjuntiu
passat perif. d'ind. passat perifràstic d'indicatiu
passat s. passat simple
perf. d'ind. perfet d'indicatiu
perf. de subj. perfet de subjuntiu
perf. perifr. de subj. perfet perifràstic de subjuntiu
pl. [en] plural
plusq. d'ind. plusquamperfet d'indicatiu
plusq. de subj. plusquamperfet de subjuntiu
Prep preposició
prep. preposició
pres. d'ind. present d'indicatiu
pres. de subj. present de subjuntiu
pron. pronunciat
Q quantificador
Q_{num} numeral
sept. septentrional
V verb
V vocal (part I)
v. vegeu
val. valencià
var. variant, variants